

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2016

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА
БАНКА

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2016

Издание на Българската народна банка
1000 София, пл. „Княз Александър I“ № 1
Телефони: 02 9145/1271, 1906, 1469
Телекс: 24090, 24091
Факс: 02 980 2425, 02 980 6493
Печат: Полиграфична база на БНБ

Интернет страница: www.bnb.bg

© Българска народна банка, 2017

В Годишния отчет на БНБ за 2016 г. използваните статистически данни са към 31 март 2017 г.

Информацията, публикувана тук, може да се ползва без специално разрешение, единствено с изричното позоваване на източника.

ISSN 1313-0633 (на хартия)
ISSN 2367-4911 (онлайн)

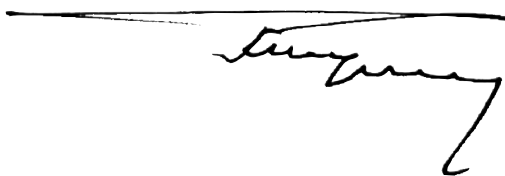
**Уважаеми господин Председател на Народното събрание,
Уважаеми госпожи и господа народни представители,**

В съответствие с член 1, алинея 2, член 50 и член 51 от Закона за Българската народна банка Ви представям Годишния отчет на БНБ за 2016 година.

Отчетът съдържа обзор на международната конюнктура и развитието на икономиката на България през 2016 г. и подробна информация за изпълнението на функциите и задачите, произтичащи от закон, както и за други дейности на Банката през годината. Представени са също отчет за изпълнението на бюджета на БНБ, консолидиран финансов отчет (одитиран) към 31 декември 2016 г., придружен от становище на международните одитори, и списък с по-важни решения на Управителния съвет на БНБ.

В края на 2016 г. приключи успешно и изпълнението на 18-месечната програма за управление и развитие на БНБ, която представих при избора ми за управител през 2015 година. Отчетът съдържа подробна информация за изпълнението на включените в програмата конкретни мерки за подобряване на банковия надзор; за провеждането на широкообхватна проверка на качеството на активите на нашите банки; и за изграждането на институционална рамка за решаване на проблеми в банковия сектор. В резултат на предприетите мерки банковото кредитиране през 2016 г. започна да се възстановява, общата печалба на банковата система се увеличи и в сектора протича процес на пазарно обусловена консолидация.

Искам да уверя уважаемите народни представители, че в рамките на своя мандат за поддържане стабилността на лева и действащия паричен режим БНБ ще продължи да консолидира постигнатия през 2016 г. напредък.

**Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка**

Управителен съвет на БНБ

Седнали, от ляво на дясно: Боряна Пенчева, Нина Стоянова, Лена Русенова, Елица Николова.

Прави, от ляво на дясно: Димитър Костов, Димитър Радев, Калин Христов.

Управителен съвет на БНБ

Димитър Радев

Управител

Калин Христов

Подуправител

управление „Емисионно“

Нина Стоянова

Подуправител

управление „Банково“

Димитър Костов

Подуправител

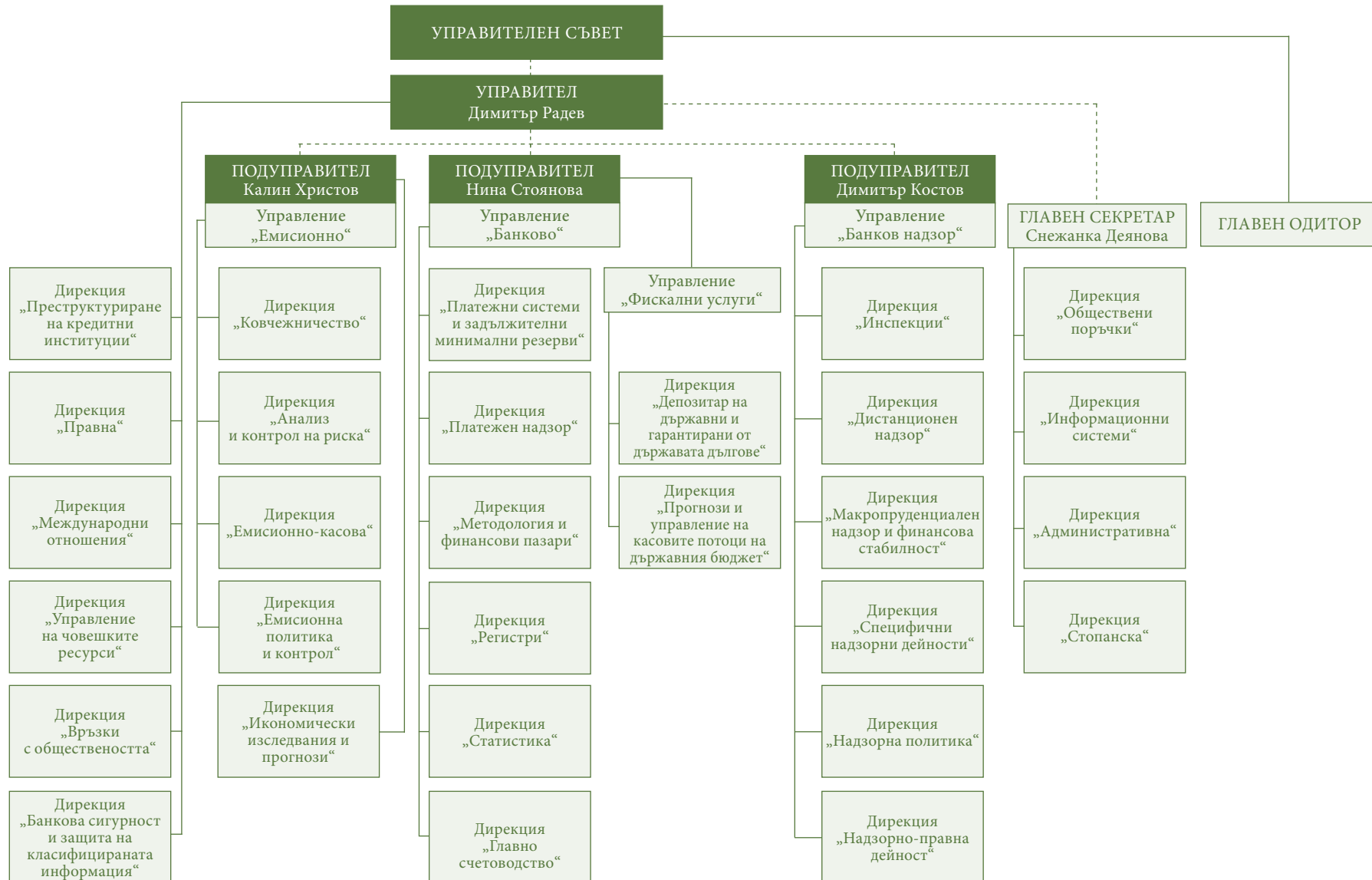
управление „Банков надзор“

Боряна Пенчева

Лена Русенова

Елица Николова

Организационна структура на БНБ
(към 31 декември 2016 г.)

Съдържание

Резюме	9
I. Икономическо развитие през 2016 г.	15
II. Брутни международни валутни резерви	33
III. Платежни системи и платежен надзор	46
IV. Резерви на банките в БНБ	53
V. Наличнопарично обращение	55
VI. Поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите	60
VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции	78
VIII. Централен кредитен регистър	79
IX. Фискален агент и депозитар на държавата	82
X. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите на ЕС	88
XI. Международни отношения	93
XII. Статистическа дейност	94
XIII. Изследователска дейност	96
XIV. Управление на човешките ресурси	98
XV. Вътрешен одит на БНБ	101
XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ за 2016 г.	102
XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2016 г.	107
По-важни решения на УС на БНБ, приети през 2016 г.	155

Статистически приложения (диск)

Абревиатури

АД	акционерно дружество
АДЦК	Система за провеждане на аукциони за продажба и обратно изкупуване на ДЦК
АС РОУД	Автоматизирана система за регистриране и обслужване на външния дълг
АТМ	банкомат
БВП	брутен вътрешен продукт
БИСЕРА	Банкова интегрирана система за електронни разплащания
БМР	Банка за международни разплащания
БНБ	Българска народна банка
БОРИКА	Банкова организация за разплащания с използване на карти
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДМА	дълготрайни материални активи
ДЦК	държавни ценни книжа
ЕБО	Европейски банков орган
ЕК	Европейска комисия
Екофин	Съвет на министрите на държавите – членки на ЕС, по икономически и финансови въпроси
ЕМС	Европейски механизъм за стабилност
ЕОНИА	<i>Euro OverNight Index Average (EONIA)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)
ЕСС 2010	Европейска система от национални и регионални сметки
ЕС	Европейски съюз
ЕСРОТ	Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК
ЕССР	Европейски съвет за системен риск
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБНБ	Закон за БНБ
ЗГВБ	Закон за гарантиране на влоговете в банките
ЗКИ	Закон за кредитните институции
ЗМИП	Закон за мерките срещу изпирането на пари
ЗМР	задължителни минимални резерви
ЗПУПС	Закон за платежните услуги и платежните системи
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.
ИОБФР	Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв
КРМСФО	Комитет за разяснение на международните стандарти за финансово отчитане
КТБ	Корпоративна търговска банка АД
ЛЕОНИА	лихвен процент по реални сделки с необезпечени овърнайт депозити в левове, предоставени на междубанковия пазар
МВФ	Международен валутен фонд
МСС	Международни счетоводни стандарти
МСФО	Международни стандарти за финансово отчитане
МФ	Министерство на финансите
НОИ	Национален осигурителен институт
НСИ	Национален статистически институт
НТООД	нетърговски организации, обслужващи домакинствата
ОДР	операции по дългосрочно рефинансиране
ПКА	преглед на качеството на активите
ПОС	устройство за търговия на дребно с кредитни/дебитни карти
ПФИ	парично-финансова институция
РИНГС	Система за брутен сетълмент в реално време
РОЗ	Регистър на особените залози
СБ	Световна банка
СВТК	Стандартна международна външнотърговска класификация на стоките
СДЦК	Електронна система от сметки за сетълмент на безналични ДЦК
СЕПА	Единна зона за плащания в евро (<i>SEPA</i>)
СМСС	Съвет по международни счетоводни стандарти
СОФИБОР	(<i>Sofia Interbank Offered Rate</i>) фиксинг, изчислен като средна величина на котировките „продава“ на необезпечени депозити в български левове, предлагани на българския междубанков пазар
СОФИБИД	(<i>Sofia Interbank Bid Rate</i>) индекс, изчислен като средна величина на котировките „купува“ на необезпечени депозити в български левове
СПТ	специални права на тираж
ТАРГЕТ2	Трансевропейска автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро
ТАРГЕТ2-БНБ	българският системен компонент на ТАРГЕТ2
УС	Управителен съвет
ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени
ЦКР	Централен кредитен регистър
ЮРИБОР	<i>Euro InterBank Offered Rate (EURIBOR)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)
АВСРР	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени с активи ценни книжа
APP	програма на ЕЦБ за закупуване на активи
СВРРЗ	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени облигации
CHF	швейцарски франк
EUR	евро
ФОМС	Федерален комитет по операциите на открития пазар
PSPР	програмата за закупуване на публични активи
ROA	възвръщаемост на активите
ROE	възвръщаемост на капитала
USD	долар
XAU	тройунция злато
XDR	специални права на тираж

Резюме

През 2016 г. реалният растеж на глобалната икономика възлезе на 3.1% (3.2% за 2015 г.). Икономическият растеж в САЩ, еврозоната, Япония, Китай и Индия се забави, докато в Русия и Бразилия се наблюдаваше по-малък спрямо 2015 г. спад на БВП в реално изражение. През 2016 г. продължи тенденцията към забавяне на динамиката на световната търговия до 1.9% (2.7% през 2015 г.), като по-бавният растеж на търговията в развитите икономики бе само частично компенсирал от ускоряване на растежа ѝ при нововъзникващите и развиващите се икономики. Инфлацията в глобален мащаб се повиши до 1.8% в края на 2016 г. при 1.6% в края на 2015 г. под влияние на поскъпването през второто полугодие на енергийните и на голяма част от неенергийните продукти.

Динамиката на международните финансови пазари се характеризираше със значителни колебания под силното въздействие на предимно негативни фактори. В началото на 2016 г. забавянето на растежа в някои от големите развиващи се икономики, включително Китай, създаде очаквания за по-нисък глобален растеж и предизвика съществено понижаване на склонността на пазарните участници да поемат риск. Негативната промяна в пазарните очаквания относно вероятността за скорошно повишение на целевата лихва по фондовете на Федералния резерв, както и мерките, предприети от Европейската централна банка през март поради ниското ниво на инфлация в еврозоната (понижение с 5 базисни точки на лихвените проценти при основните операции по рефинансиране и по пределното кредитно улеснение съответно до 0.0% и 0.25%, намаление на лихвата по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.40%, разширяване на нестандартните мерки по паричната политика), предизвикаха съществено понижение в доходността по ДЦК на САЩ и на държавите от ядрото на еврозоната през първите месеци на годината. Неочакваният за повечето пазарни участници резултат от референдума в Обединеното кралство в полза на излизането му от ЕС и опасенията относно състоянието на банките в Италия предизвикаха изключително силни колебания на световните финансови пазари, което доведе до значително търсене на сигурни активи през второто тримесечие и до сериозно поскъпване на ДЦК на голяма част от развитите икономики, включително Германия, в края на второто и в началото на третото тримесечие. След изборите за президент на САЩ през ноември очакванията сред пазарните участници, че новата администрация в САЩ ще провежда експанзионистична фискална политика, повишиха глобалните инфлационни очаквания, които едновременно с нарастващата цена на петрола и подобряващите се икономически перспективи в еврозоната допринесоха за по-високата доходност по ДЦК на САЩ и на държавите от еврозоната през четвъртото тримесечие. В края на годината Федералният резерв повиши коридора на целевата лихва по федералните фондове в САЩ, което бе очаквано от пазарните участници, но ревизираните нагоре прогнози на членовете на Федералния комитет по операциите на открития пазар относно това на колко стъпки ще се повиши лихвата през 2017 г. предизвикаха допълнително поевтиняване на ДЦК на САЩ и поскъпване на долара.

През 2016 г. реалният БВП на България се повиши с 3.4% (при 3.6% през 2015 г.), като положителен принос за растежа имаше нетният износ, следван от частното потребление и изменението на запасите. При растежа на брутното образуване на основен капитал отрицателен принос имаше по-малкият обем правителствени инвестиции, докато според оценките частните инвестиции

имаха положителен темп на растеж. Темпът на нарастване на заетите слабо се повиши до 0.5% (при 0.4% през 2015 г.), а равнището на безработица продължи да се понижава и средно за годината достигна 7.6% (9.1% за 2015 г.). Компенсацията на един нает нарасна в реално изражение с 4.5% (при 6.8% през 2015 г.). Номиналните разходи за труд на единица продукция се увеличиха незначително с 0.2% (2.3% през 2015 г.). Годишната инфлация при потребителските цени остана отрицателна и в края на годината възлезе на -0.5% (-0.9% към декември 2015 г.). Излишъкът на общото салдо по текущата и капиталовата сметка достигна 5.8% към БВП.

Динамиката на паричните агрегати през 2016 г. се определяше от запазващия се значителен приток в банковата система на привлечен ресурс от резиденти. През годината широките пари М3 нарастваха със сравнително висок темп, като към декември годишният им прираст бе 7.6%. При кредита за нефинансови предприятия и домакинства се наблюдаваше постепенно свиване на отрицателния темп на растеж и към декември бе отчетен нисък положителен прираст в размер на 1.0% (-1.6% в края на 2015 г.).

През 2016 г. излишъкът по консолидираната фискална програма възлезе на 1465.5 млн. лв. (1.6% от БВП), значително над разчетите за дефицит от 1.9% към БВП, вследствие на по-високи приходи и свиване на разходите (предимно капиталовите).

БНБ изпълнява основната си цел – да поддържа ценовата стабилност, чрез осигуряване стабилността на националната парична единица и провеждане на парична политика в съответствие с изискванията на Закона за БНБ и отчитайки тенденциите в международната конюнктура и процесите в развитието на националната икономика.

В отчета са представени дейностите по изпълнение на функциите и задачите на БНБ, възложени ѝ по закон, както следва: управление на брутните международни валутни резерви; функциониране на платежните системи и надзора върху тях; състояние на резервите на банките в БНБ; управление на наличнопаричното обращение; поддържане на стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите; дейност на БНБ по изпълнение на функцията по реструктуриране на кредитни институции; изпълнение на функциите на фискален агент и официален депозитар; статистическа дейност. В отчета е представено също изпълнението и на други дейности на БНБ, свързани или подпомагащи изпълнението на основните ѝ функции и задачи – централният кредитен регистър; участието в Европейската система на централните банки и в дейността на институциите на Европейския съюз; изследователска дейност; управление на човешките ресурси; вътрешен одит на БНБ. Представени са също отчет за изпълнение на бюджета на БНБ за 2016 г., консолидиран финансов отчет към 31 декември 2016 г., както и приетите през годината по-важни решения на Управителния съвет.

Управлението на брутните международни валутни резерви е подчинено на целта за постигане на висока степен на сигурност и ликвидност на международните валутни резерви. Преобладаващата част от тях продължава да е инвестирана в държавни ценни книжа и в държавногарантиран дълг на държавите от ядрото на еврозоната, както и в краткосрочни депозити при първокласни чуждестранни банки. Към края на 2016 г. 67% от валутните резерви са инвестирани в активи с най-високо кредитно качество и дългосрочен кредитен рейтинг AAA. Пазарната стойност на брутните международни валутни резерви към края на 2016 г. възлиза на 23 899 млн. евро, което спрямо края на 2015 г. представлява повишение с 3613 млн. евро. Нетният доход от управлението на международните валутни резерви през 2016 г. възлиза на 217.64 млн. евро, което за годината представлява 1.24% обща доходност. По компоненти

нетният доход се състои от доход от инвестиции на brutните международни валутни резерви в оригинална валута (57.46 млн. евро), доход от валутен дисбаланс (149.79 млн. евро), дължащ се почти изцяло на промяна в цената на монетарното злато в евро, и нетен финансов резултат по пасивите, който е положителен (10.56 млн. евро) в резултат от въведената от началото на януари 2016 г. нова политика по начисляване на лихвените проценти по свръхрезервите на търговските банки в БНБ и отрицателните пазарни лихвени проценти, които се начисляват по салдата на сметките на другите клиенти.

БНБ регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в България с цел поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите. През първата половина на 2016 г. бе извършен преглед на качеството на активите на всички 22 банки, лицензирани от БНБ (с изключение на 6-те клона на чуждестранни банки, функциониращи в България). БНБ проведе прегледа на качеството на активите в сътрудничество с независим външен консултант, избран с тръжна процедура за обществена поръчка, и с независими консултанти и оценители, наети от банките след единна процедура за избор, одобрена от БНБ. Над 900 експерти от БНБ и независими външни лица участваха в прегледа на качеството на активите. Европейската комисия и Европейският банков орган бяха редовно информирани и от тях се искаше становище във всички етапи от процеса.

Обект на прегледа на качеството на активите бяха активи на обща стойност 84.2 млрд. лв. към 31 декември 2015 г., или 96% от активите на банковата система. Прегледани бяха над 3400 индивидуални кредитни досиета, чиято равностойност е 23.2 млрд. лв., или 71% от корпоративните портфейли на банките и големите кредити за малки и средни предприятия. В резултат от прегледа на качеството на активите бяха изготвени оценки за корекции на обща стойност 665 млн. лв., или 1.3% от рисково претеглените активи, които следва да бъдат отразени във финансовите отчети на банките за 2016 г.

Коригираното в резултат на прегледа капиталово съотношение на базовия собствен капитал от първи ред за банковата система към 31 декември 2015 г. е 18.9%. Макар че при отделните банки резултатите са различни, след прегледа на качеството на активите капиталовата адекватност на всички банки остава над задължителния регулаторен минимум. Ето защо очакваните корекции в капитала на отделните банки засягат само капиталовите буфери над регулаторния минимум за капиталова адекватност. С цел поддържане на съществуващите капиталови буфери или възстановяване на тяхното покритие са дефинирани съответни последващи мерки.

През юли 2016 г. бе проведен и стрес тест на 22-те банки, за да се оцени устойчивостта на всяка от тях за поемане на шокове от хипотетични негативни финансови и макроикономически въздействия. Съгласно резултатите от стрес теста капиталовите позиции на банките остават силни и показват устойчивост спрямо тестваните шокове, въпреки че резултатите са различни за отделните банки. На 13 август 2016 г. БНБ публикува резултатите от прегледа на качеството на активите и стрес теста.

През октомври 2016 г. в рамките на съвместна мисия на Международния валутен фонд и Световната банка за оценка на финансовия сектор в България беше направена проверка на цялостната дейност на БНБ, като бе обърнато специално внимание на начина, по който Банката осъществява банков надзор, в т.ч. на съответствието на надзорните практики на БНБ с „Основни принципи за ефективен банков надзор“ на Базелския комитет за банков надзор. Мисията на МВФ и Световната банка извърши и цялостен преглед на процеса, документацията, подхода и резултатите от наскоро приключилите преглед на качеството на активите и стрес тест.

В изпълнение на Плана за реформиране и развитие на банковия надзор започна работа по актуализацията на Наръчника за инспекции на място, целяща доразвиването на съществуващите процедури и техники за инспекции на място, както и изработването на допълнителни указания за оценяване на банковите рискове в рамките на надзорния преглед и оценка, което е предпоставка за повишаване на качеството и ефективността на надзорните инспекции и на цялостния надзор върху кредитните институции.

В текущата си надзорна дейност БНБ анализира финансовото състояние на кредитните институции и оценява поетите от банките рискове, рисковете за капитала и ликвидността им, като извършва макропруденциален надзор, дистанционен надзор, инспекции на място и специфични надзорни дейности. През 2016 г. балансовите активи и депозитите в банките продължиха да нарастват, а ликвидната и капиталовата им позиция – да се подобрява. Реализираната през 2016 г. печалба в банковия сектор бе 1263 млн. лв. (с 416 млн. лв., или 49.1% повече от отчетената за 2015 г.). Показателите на системата за възвръщаемост на активите (*ROA*) и за възвръщаемост на балансовия капитал (*ROE*) в края на годината бяха съответно 1.37% (при 0.97% за 2015 г.) и 10.41% (при 7.35% за 2015 г.).

От 4 януари 2016 г. влезе в сила нова Наредба № 21 за задължителните минимални резерви на банките, в която се въвежда дефиниция за свръхрезерви на банките и се определя, че БНБ прилага за свръхрезервите на банките лихвения процент по депозитното улеснение на Европейската централна банка (ЕЦБ), когато този процент е отрицателен. БНБ прилага нулев лихвен процент за свръхрезервите, когато лихвеният процент по депозитното улеснение на ЕЦБ е положителен или нулев. В съответствие с тези промени на 4 януари БНБ приложи за свръхрезервите на банките лихвения процент на ЕЦБ по депозитното улеснение в размер на -0.30%, а от 16 март – в размер на -0.40%. През първото тримесечие на 2016 г. се наблюдаваше понижение на свръхрезервите на банките, докато през останалата част от годината процентът на преизпълнение на задължителните минимални резерви се запази относително стабилен и към декември възлезе на 89.8% (127.8% към декември 2015 г.). Среднодневно за 2016 г. средствата по сметки на банките в БНБ, с които се изпълняват изискванията на Наредба № 21, надвишаваха с 92.0% изискуемите задължителни минимални резерви спрямо 93.4% превишение през 2015 г.

Съгласно Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници, в сила от 14 август 2015 г., БНБ е орган за реструктуриране на банки. В изпълнение на тази функция през 2016 г. на оперативно ниво дейностите бяха насочени към изграждане на рамка за информационен обмен на данни между БНБ и кредитните институции във връзка със събиране, преглед и оценка на качеството на информацията, необходима за определяне на критично важните функции и за изготвяне на планове за реструктуриране на банките. Според изискванията на закона през март Управителният съвет определи годишната вноска на банковата система във Фонда за реструктуриране на банки в размер на 95 687 хил. лв. за 2016 г., като всички банки изплатиха дължимите от тях вноски в 30-дневен срок от приемането на решението.

Създаването и функционирането на ефективни платежни системи и надзорът върху тях е важна функция на централната банка. През 2016 г. платежните системи на страната продължиха да функционират ефективно и да осигуряват непрекъсваемост на потока от плащания. РИНГС – Системата за брутен сетълмент в реално време с оператор БНБ, е обработила 83.6% от стойността на извършените в страната плащания. Чрез TARGET2-БНБ, националният системен компонент на Трансевропейската автоматизирана система за брутен

сетълмент в реално време на експресни преводи в евро с оператор БНБ, са извършени 222 618 плащания на обща стойност 341 533 млн. евро. През годината бяха осъществени седем надзорни проверки на доставчици на платежни услуги и бяха проверени пет дружества с цел да се установи дали извършват дейност по предоставяне на платежни услуги без издаден лиценз. Към края на 2016 г. лицензираните от БНБ платежни институции са единайсет, като три от тях са лицензирани и за извършване на дейност като дружества за електронни пари.

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови банкноти и отсичането на нови монети и извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и по унищожаване на негодни български банкноти и монети. В края на 2016 г. в обращение бяха 425.8 млн. бр. банкноти с обща номинална стойност 13 839.0 млн. лв. Броят на разменните монети в обращение достигна 2114.7 млн. на обща номинална стойност 306.7 млн. лв. Задържаните през годината неистински български банкноти имаха 0.000263% дял в общия брой на банкнотите, намиращи се в обращение към края на 2016 г., а задържаните неистински български разменни монети бяха 0.000041% от общия брой на монетите в обращение. Във връзка с контролните си функции по гарантиране чистотата и сигурността на наличнопаричното обращение през годината БНБ извърши четири пълни проверки в кредитни институции и доставчици на услуги за спазване на изискванията на нормативната уредба в областта на контрола върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение.

Въз основа на сключени договори и при пазарни условия и цени на услугите БНБ събира, обработва, съхранява и предоставя на Министерството на финансите периодична информация за операциите и наличностите по сметки на бюджетните предприятия и общините в банки в страната, а също действа и като агент по държавни дългове, включително обслужвайки търговията с държавни ценни книжа. По номинална стойност общият обем на сделките с ДЦК, регистрирани в Електронната система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК, достигна 19 367.6 млн. лв., което представлява намаление с 31.3% спрямо 2015 г.

Чрез своите представители, участващи в комитетите и работните групи към Европейската система на централните банки, Европейската комисия, Съвета на Европейския съюз, Европейския съвет за системен риск, Европейския банков орган, както и в националния Съвет по европейски въпроси, БНБ допринася за формирането на позициите на България в ключови области на икономическото управление и финансовия сектор.

I. Икономическо развитие през 2016 г.

Международна среда

Според предварителни оценки през 2016 г. глобалният икономически растеж възлезе на 3.1%, като остана близък до отчетения през 2015 г. (3.2%).¹ Икономическата активност в развитите икономики се забави, за което повлия по-ниският растеж в САЩ, еврозоната и Япония. Темпът на растеж на икономическата активност в нововъзникващите и в развиващите се икономики се запази на нивото от 2015 г., но по региони се наблюдаваха различия – в Китай и Индия растежът се забави, а в Русия и в по-ниска степен в Бразилия темпът на спад на реалния БВП се сви.

В световен мащаб прирастът на индустриалното производство бе 1.7% през 2016 г. (1.4% през 2015 г.).² По-висок темп на нарастване спрямо предходната година беше отбелязан при развиващите се икономики, докато в развитите индустриалното производство забави растежа си, с изключение на еврозоната, където той слабо се ускори. Темпът на прираст на световната търговия със стоки и услуги намаля до 1.9% през 2016 г. (2.7% през 2015 г.), което се дължеше на значително по-ниския темп на прираст на търговията в развитите икономики, който беше само частично компенсирал от ускоряване на растежа на търговията при нововъзникващите и развиващите се икономики.³

Основни макроикономически показатели

(%)

	Средногодишен темп на растеж на БВП в реално изражение			Инфлация (в края на годината)			Равнище на безработица (средногодишно)		
	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
ЕС	1.6	2.2	1.9	-0.1	0.2	1.2	10.2	9.4	8.6
Еврозона	1.2	2.0	1.7	-0.2	0.2	1.1	11.7	10.9	10.0
ЕС – нови държави									
членки извън еврозоната	3.0	3.6	3.1	-0.4	-0.3	0.9	8.6	7.5	6.1
ЕС-3	2.9	2.4	2.0	0.5	0.3	1.5	6.4	5.7	5.3
САЩ	2.4	2.6	1.6	0.8	0.7	2.1	6.2	5.3	4.9
Япония	0.3	1.2	1.0	2.4	0.2	0.3	3.6	3.4	3.1
Китай	7.3	6.9	6.7	1.5	1.6	2.1	4.1	4.1	4.0

Забележки: „ЕС – нови държави членки извън еврозоната“ включва държавите, присъединили се към ЕС от 2004 г. насам, без тези от тях, които вече са членки на еврозоната. „ЕС-3“ включва Обединеното кралство, Швеция и Дания. Показателите за „ЕС – нови държави членки извън еврозоната“ и „ЕС-3“ са изчислени чрез претегляне на динамичните редове, като се използват теглата на съответните държави в общия БВП на групата (за растежа), в общата за групата величина за работната сила (равнище на безработица), а при претеглянето на инфлацията са ползвани изчисленията от Евростат тегла на държавите от ЕС в хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ).

Източници: Евростат, *Bureau of Labor Statistics*, *Bureau of Economic Analysis*, Статистическа служба на Япония, Национална статистическа служба на Китай, изчисления на БНБ.

В еврозоната растежът на реалния БВП се забави до 1.7% през 2016 г. (2.0% през 2015 г.). Основен положителен принос за растежа имаше частното потребление, следвано от инвестициите в основен капитал. Съществено забавяне на растежа на износа на стоки и услуги поради отслабване на външното търсене

¹ По данни на МВФ: *World Economic Outlook Update*, януари 2017 г.

² По данни на CPB: *Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* към 24 март 2017 г.

³ По данни на МВФ: *World Economic Outlook Update*, януари 2017 г.

от някои развити икономики и формирането на отрицателен принос на нетния износ допринесоха за по-ниския растеж на реалния БВП спрямо предходната година. Най-висок икономически растеж беше отбелязан в Ирландия (5.2%), Малта (5.0%) и Словакия (3.3%), а най-нисък – в Гърция (0%), където икономическата активност се запази без промяна спрямо предходната година. Равнището на безработица спадна до 10.0% средно за годината (10.9% за предходната година), като най-висока беше безработицата в Гърция (23.5%) и Испания (19.6%). През 2016 г. Германия остана страната с най-ниска безработица (4.1%), следвана от Малта (4.7%).

В САЩ темпът на реален икономически растеж възлезе на 1.6%, като се забави значително спрямо 2015 г. (2.6%) главно в резултат на по-слабата икономическа активност през първата половина на годината. За забавянето на икономическия растеж допринесе отрицателният принос на инвестициите и в по-малка степен свиването на положителния принос на частното потребление. Слабата инвестиционна активност беше повлияна от политическата несигурност, свързана с президентската кампания в САЩ и с референдума за членството на Обединеното кралство в Европейския съюз, и от влошаването на перспективите за глобалния икономически растеж в началото на годината. Равнището на безработица продължи да се понижава, достигайки 4.9% средно за 2016 г. (5.3% през 2015 г.). Обявените намерения за фискални стимули след президентските избори в САЩ повлияха за нарастване на инфлационните очаквания както в САЩ, така и в глобален мащаб.

Международните цени на основни суровини останаха по-ниски през 2016 г. в сравнение с предходната година поради високото ниво на производство и запаси. През втората половина на годината несъответствието между търсените и произведените количества в глобален мащаб започна да се свива, което повлия за поскъпване на енергийните и на голяма част от неенергийните продукти на годишна база и за повишаване на глобалната инфлация. Средногодишната цена на петрола тип „Брент“ се понижи през 2016 г. спрямо предходната година както в долари⁴ (с 15.9%), така и в евро (с 15.6%), но към декември бе отчетено увеличение съответно с 43.3% в долари и с 47.9% в евро. Цените на храните се понижиха средногодишно с 4.2% в долари (3.9% в евро). По подкомпоненти се наблюдаваха значителни различия, като цените на зърнените култури отбелязаха спад (-9.5% в евро средно за годината) в резултат от добрата реколта в световен план. Индексът, отчитащ изменението на цените на металите в евро, спадна с 3.8% през 2016 г. спрямо 2015 г., въпреки че през второто полугодие металите поскъпнаха под влияние на фактори като засиленото търсене от страна на Китай (свързано с увеличените държавни инвестиционни разходи) и на очакванията за по-високо търсене от страна на САЩ. Цената на медта в евро се понижи с 11.3% средно през 2016 г. спрямо 2015 г., но през декември отбеляза повишение с 25.9% на годишна база.

Инфлацията в глобален мащаб се повиши до 1.8% в края на 2016 г. при 1.6% в края на 2015 г.⁵ В развитите държави инфлацията се ускори до 1.3% (0.2% в края на 2015 г.), а тази в развиващите се страни възлезе на 3.1% (2.9% през декември 2015 г.).⁶ В еврозоната инфлацията⁷ се ускори до 1.1% на годишна база в края на 2016 г. (0.2% през декември 2015 г.), като базисната инфлация

⁴ Тук и по-нататък под „долар“ да се разбира доларът на САЩ.

⁵ По данни на Световната банка, *Global Economic Monitor Database*. Световната банка изчислява изменението на индексите на потребителските цени на отделните групи държави като претеглена медиана на измененията на индексите на потребителските цени в страните от групата. За конструиране теглата на страните се използва реалният БВП по паритет на покупателната способност. В групите влизат само страни – членки на Световната банка.

⁶ По данни на Световната банка, *Global Economic Monitor Database*.

⁷ Измерена с ХИПЦ.

(без храни, енергийни продукти, алкохолни напитки и тютюневи изделия) се запази на нивото си от декември 2015 г. (0.9%). Най-висока годишна инфлация в края на 2016 г. бе отчетена в Естония (2.4%), Белгия (2.2%) и Латвия (2.1%), докато най-ниска беше в Ирландия (-0.2%), Кипър (0.1%) и Словакия (0.2%). В САЩ инфлацията, измерена с индекса на потребителските цени⁸, се повиши до 2.1% в края на 2016 г. (0.7% в края на 2015 г.), а измерена чрез дефлатора на разходите за частно потребление се ускори на годишна база през четвъртото тримесечие на 2016 г. до 1.4% (0.4% през четвъртото тримесечие на 2015 г.).

Различията в паричната политика на Европейската централна банка (ЕЦБ) и на Федералния резерв продължиха да се задълбочават.⁹ Поради неблагоприятното развитие на финансовите пазари в еврозоната в началото на 2016 г. и понижаването на прогнозите за инфлацията и икономическия растеж през март ЕЦБ взе решение да понижи с 5 базисни точки лихвените проценти при основните операции по рефинансиране и по пределното кредитно улеснение съответно до 0.0% и 0.25% и да намали лихвата по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.40%. Освен промените в стандартните мерки по паричната си политика ЕЦБ обяви и допълнителни нестандартни мерки. Предвид възгледите, че повишението на инфлацията в еврозоната не е устойчиво, през декември 2016 г. ЕЦБ удължи с девет месеца срока за изпълнение на разширената програма за закупуване на активи от публичния и частния сектор и промени някои параметри по тази програма.

Лихвени проценти на Федералния резерв и на ЕЦБ

Източници: ЕЦБ, Федерален резерв.

След като началото на процеса по нормализиране на паричната политика в САЩ беше поставено през декември 2015 г., Федералният резерв не предприе ново повишение на целевия коридор за лихвения процент по федералните фондове в САЩ през първото полугодие на 2016 г. Главните причини за това бяха ниската инфлация, по-слабият икономически растеж в САЩ през първата половина на годината, както и засилващите се външни рискове за икономиката. С подобряването на икономическите данни за САЩ през третото тримесечие и с постепенното намаляване на външните рискове очакванията за повишение на целевата лихва се засилиха. При отчитане на устойчивото

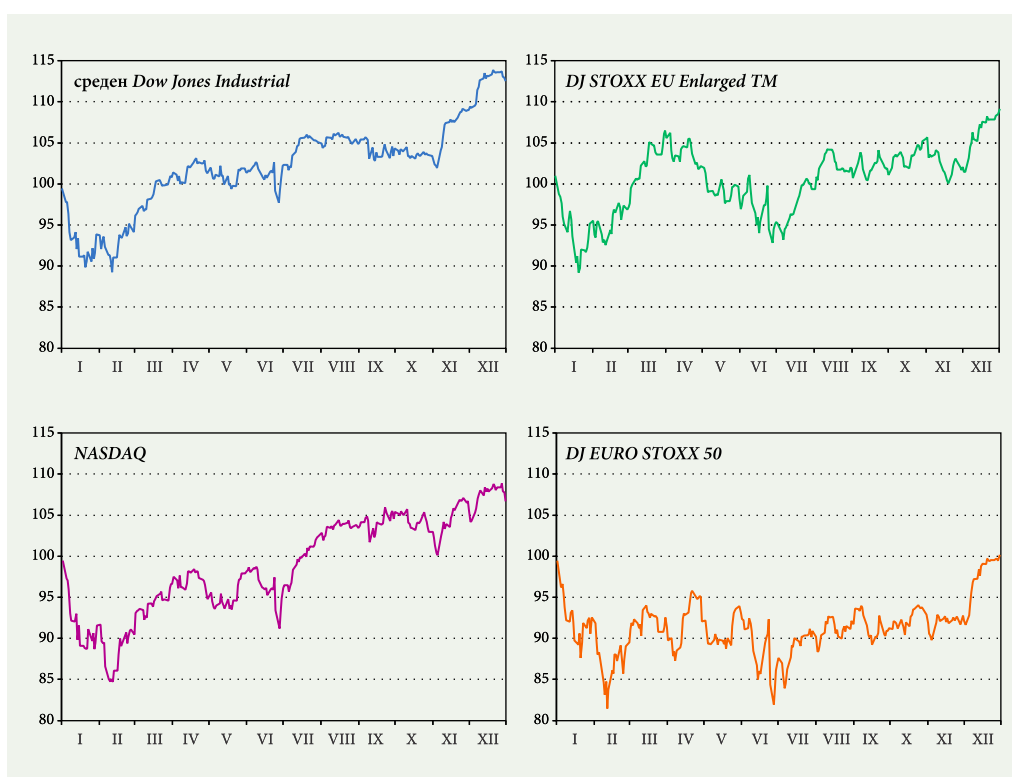
⁸ Сезонно неизгладени данни.

⁹ За по-подробна информация за паричната политика на ЕЦБ и на Федералния резерв вж. тук глава II.

подобрение на икономическите показатели за страната през декември Федералният комитет по операциите на открития пазар взе решение за повишаване с 25 базисни точки на коридора за лихвения процент по федералните фондове до 0.50%–0.75%.

През 2016 г. динамиката на международните финансови пазари продължи да се определя в голяма степен от промените в пазарните очаквания относно мерките по паричната политика на ЕЦБ, Федералния резерв и централната банка на Япония. Неяснотата относно икономическите перспективи в Китай и референдума в Обединеното кралство, политическата несигурност в САЩ и Италия, а също опасенията относно състоянието на банковия сектор в някои европейски държави бяха основни фактори за променящата се склонност на инвеститорите да поемат риск и съответно за измененията в цените на финансовите активи.

Основни фондови индекси през 2016 г.

Забележка: Индексите са изчислени в долари при база декември 2015 г. = 100.

В началото на 2016 г. финансовите пазари в САЩ и в еврозоната бяха повлияни от неблагоприятната динамика на икономическите и финансовите показатели в някои от големите развиващи се икономики, като Китай. Върху финансовите пазари в Европа оказаха влияние и предприетите допълнителни мерки на ЕЦБ по паричната ѝ политика, както и засилващата се несигурност, свързана с референдума в Обединеното кралство. През втората половина на годината финансовите пазари се стабилизираха и фондовите индекси в САЩ и в еврозоната следваха като цяло възходяща тенденция, подкрепяни от публикуваните през периода данни, показващи признаци за подобрение на икономическата активност. През годината фондовите индекси в САЩ имаха по-силна динамика в сравнение с тези в еврозоната, като през декември 2016 г. *Dow Jones* и *NASDAQ* в САЩ нараснаха съответно с 12.4% и 7.4% спрямо декември 2015 г.

В същото време *DJ STOXX EU ENLARGED TOTAL MARKET* се увеличи с 6.6%, докато *DJ EURO STOXX 50* се понижи с 2.4% спрямо декември 2015 г.¹⁰

Икономиката на България

През 2016 г. реалният БВП на България се повиши с 3.4% (при 3.6% през 2015 г.)¹¹, като основен принос за растежа имаха нетният износ и в по-малка степен частното потребление и изменението на запасите. В условията на засилващо се външно търсене на български стоки и услуги през 2016 г. износът продължи да нараства, водещо значение за което имаха групи с традиционно високи конкурентни предимства, докато увеличението на вноса на стоки и услуги беше по-слабо спрямо 2015 г., поради което положителният принос на нетния износ за растежа на реалния БВП беше висок. По-ниското брутно образуване на основен капитал се дължеше на по-малкия обем правителствени инвестиции, а частните инвестиции се увеличиха.¹² Частното потребление и инвестициите нарастваха в условията на засилващ се оптимизъм на домакинствата и фирмите за ситуацията в страната, измерен чрез подобряването на конюнктурните бизнес индикатори и индикаторите за доверие на потребителите.

Темп на растеж на БВП в реално изражение и принос по компоненти на крайното използване

(спрямо предходната година, сезонно неизгладени данни)

	2015 г.		2016 г.	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
БВП	3.6	-	3.4	-
Крайно потребление	3.8	3.0	1.8	1.4
Потребление на домакинствата	4.3	2.7	2.1	1.3
Потребление на НТООД	27.9	0.1	5.8	0.0
Индивидуално потребление на правителството	-0.2	0.0	1.6	0.1
Колективно потребление	2.9	0.2	-0.4	0.0
Брутно образуване на основен капитал	2.7	0.6	-4.0	-0.8
Физическо изменение на запасите	-	-0.1	-	1.0
Нетен износ на стоки и услуги	-	0.1	-	1.8
Износ на стоки и услуги	5.7	3.7	5.7	3.6
Внос на стоки и услуги	5.4	-3.6	2.8	-1.8

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

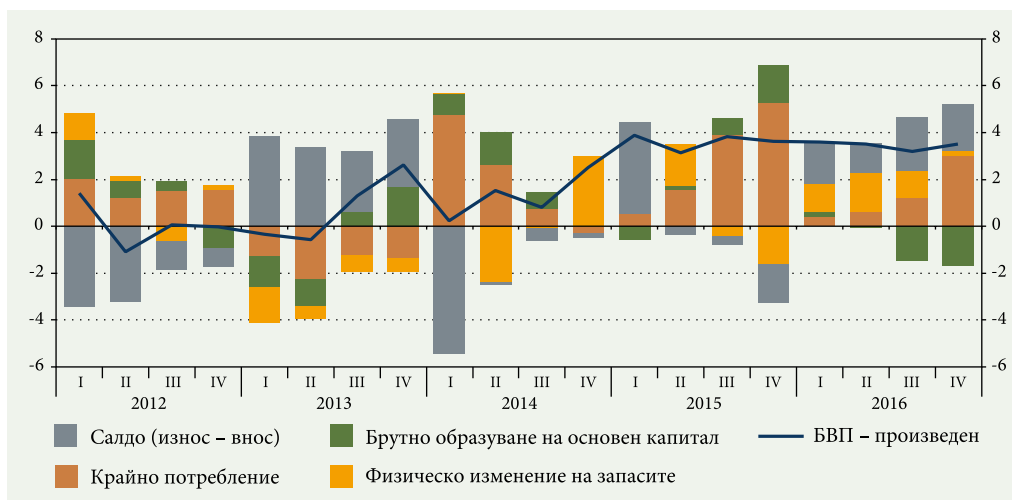
¹⁰ Информация за пазарите на ДЦК е представена в глава II.

¹¹ В съответствие с календара на НСИ за разпространение на резултатите от статистическите изследвания през октомври 2016 г. НСИ публикува не само окончателните данни за БВП за 2015 г., но и ревизирани годишни и тримесечни данни за БВП по производствения метод, метода на доходите и метода на крайното използване за периода от 2000 г. до второто тримесечие на 2016 г. включително.

¹² Оценката за частните и правителствените инвестиции е направена, като са използвани публикуваните данни от националните сметки за общите инвестиции в икономиката, както и данни от тримесечните нефинансови сметки на сектор „държавно управление“ и отчетите за изпълнение на КФП.

Темп на растеж на БВП в реално изражение и принос по компоненти на крайното използване

(%, процентни пунктове; спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неизгладени данни)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Пазарът на труда продължи постепенно да се подобрява, като се наблюдаваше плавно възстановяване на заетостта в повечето сектори на икономиката и понижение на безработицата. Въпреки това по-слабото нарастване на доходите от труд на домакинствата повлия за забавяне на растежа на частното потребление от 4.5% през 2015 г. до 2.1% през 2016 г.

Правителственото потребление нарасна с 0.6% в реално изражение през 2016 г., за което допринесоха умереният растеж на разходите за заплати и възнаграждения на персонала, разходите за текуща издръжка и здравноосигурителните плащания.

Инвестициите в основен капитал се понижиха с 4.0% в реално изражение през 2016 г. при понижаване на правителствените инвестиции, обусловено от ниското ниво на усвояване на средства от фондовете на ЕС за програмния период 2014–2020 г. Успоредно с подобряването на очакванията на фирмите за бъдещата икономическа активност и с високия коефициент на натовареност на производствените им мощности нараснаха частните инвестиции. Въпреки това икономическата несигурност продължи да бъде посочвана като основен фактор, затрудняващ дейността на фирмите.

Брутната добавена стойност в икономиката нарасна с 2.9% в реално изражение (3.0% за 2015 г.), като допринесе с 2.5 процентни пункта за растежа на реалния БВП.¹³ Нарастване на активността се наблюдаваше във всички икономически сектори, като индустрията и услугите допринесоха съответно с 0.6 и 2.1 процентни пункта за растежа на добавената стойност. От подсекторите на услугите най-висок положителен принос за нарастването на брутната добавена стойност общо за икономиката през годината имаха секторите „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“ и „операции с недвижими имоти“. В индустриалния сектор нарасна добавената стойност в промишлеността (с 2.8% в реално изражение), докато строителството отбеляза понижение с 2.5% на годишна база. Добавената стойност в сектора „селско, горско и рибно стопанство“ се повиши с 4.3% през 2016 г. (при спад с 6.8% през 2015 г.).

¹³ Приносът на корективите за растежа на БВП възлиза на 1.0 процентен пункт.

Изменение на brutната добавена стойност в реално изражение и принос по отрасли

	2015 г.		2016 г.	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
Брутна добавена стойност	3.0	-	2.9	-
Селско и горско стопанство	-6.8	-0.4	4.3	0.2
Индустрия*	4.2	1.1	2.0	0.6
Услуги	3.3	2.3	3.1	2.1

* Промисленост и строителство.

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Изменение на brutната добавена стойност в реално изражение и принос по отрасли

(%, процентни пунктове; спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неизгладени данни)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

През 2016 г. броят на заетите се повиши с 0.5% (при 0.4% през 2015 г.). Нарастване на заетостта бе отчетено в сектори, в които се наблюдаваше и повишение на добавената стойност, с изключение на сектор „селско, горско и рибно стопанство“, който за втора поредна година имаше негативен принос за заетостта. Основен принос за по-големия брой заети имаха подсекторите на услугите и промишлеността.

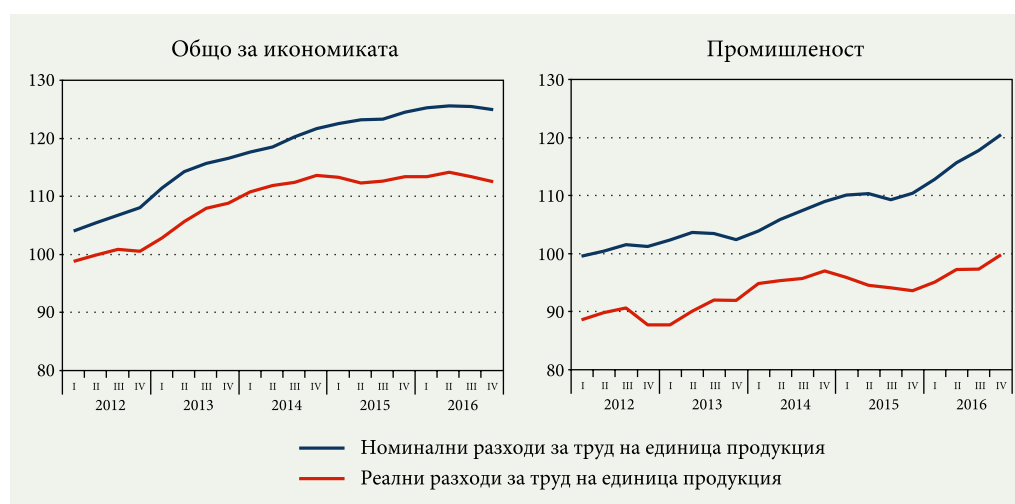
По данни от Наблюдението на работната сила на НСИ през 2016 г. равнището на безработица в страната продължи да се понижава, като от 9.1% средно за 2015 г. достигна 7.6%. Безработицата, оценена на база регистрираните безработни в Агенцията по заетостта, достигна средно 8.8% (10.1% през 2015 г.). Коефициентът на икономическа активност във възрастовата група 15–64 години се понижи през 2016 г. и достигна 68.7% (69.3% средно през 2015 г.), което се дължеше главно на намаляването на икономически активното население и съответно на увеличаването на текущо икономически неактивното население. Броят на обезкуражените лица продължи да се понижава и от 173 хил. души средно за 2015 г. достигна 165 хил. души през 2016 г.

Данните от Наблюдението на работната сила на НСИ показват, че през 2016 г. броят на дълготрайно безработните (за период над 1 година) се е понижил в по-голяма степен от този на безработните до 1 година, като средно за

годината делът на дълготрайно безработните възлезе на 59.1% от всички безработни (61.3% през 2015 г.).

Динамиката на номиналните разходи за труд през 2016 г. се определяше от оптимизирането от фирмите на разходите за труд в условията на понижаващи се цени на производител и потребителски цени. В номинално изражение растежът на компенсацията на наетите лица общо за икономиката се забави, достигайки 5.0% през 2016 г. (от 6.7% през 2015 г.). В период на слабо изменение на заетостта динамиката на компенсацията на наетите общо за икономиката отразяваше преди всичко забавянето в растежа на компенсацията на един нает от 5.6% за 2015 г. до 3.1% през 2016 г. В реално изражение¹⁴ компенсацията на един нает нарасна с 4.5% (при 6.8% през 2015 г.). Според данните от националните сметки отрицателен принос за растежа на компенсацията на един нает имаха някои от подсекторите на услугите („създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“, „финансови и застрахователни дейности“ и „операции с недвижими имоти“). През 2016 г. общо за икономиката производителността на труда¹⁵ нарасна с 2.9% (3.3% през 2015 г.), като за увеличението ѝ най-висок принос имаха подсекторите на услугите („търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ и „операции с недвижими имоти“).

Разходи за труд на единица продукция (плъзгаща се средна, 2010 г. = 100)

Източници: НСИ, БНБ.

Поради сходния растеж на номиналната компенсация на един нает и реалната производителност на труда през 2016 г. номиналните разходи за труд на единица продукция останаха близо до нивата си от предходната година (0.2% растеж спрямо 2.3% през 2015 г.). Нарастване на този показател се наблюдаваше в подсекторите на индустрията и в секторите „култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби“ и „професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности“. Понижение се наблюдаваше във всички останали

¹⁴ Дефлирана с ХИПЦ.

¹⁵ Производителността на труда общо за икономиката се изчислява на база реалния БВП. По сектори производителността на труда се изчислява на база добавената стойност на сектора в реално изражение.

подсектори на услугите, както и в сектор „селско, горско и рибно стопанство“. Реалните разходи за труд на единица продукция се понижиха с 0.9% общо за икономиката. В експортно ориентирания сектор на промишлеността реалните разходи за труд се повишиха с 6.6% за 2016 г. след спад с 3.5% през 2015 г.

Брутният опериращ излишък общо за икономиката нарасна с 2.5% през 2016 г. след 3.8% растеж през 2015 г. Основен положителен принос за нарастването по сектори имаха подсекторите на услугите „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“, „операции с недвижими имоти“ и „финансови и застрахователни дейности“, а основен отрицателен – „селско, горско и рибно стопанство“ и подсекторите на индустрията.

През 2016 г. дефлаторът на БВП възлезе на 1.1% на годишна база. По компоненти на крайното използване положителен беше дефлаторът на правителственото потребление, докато дефлаторите на частното потребление, инвестициите в основен капитал, вноса и износа на стоки и услуги бяха отрицателни.

Годишната инфлация при потребителските цени остана отрицателна през 2016 г. и в края на годината възлезе на -0.5% (-0.9% към декември 2015 г.), отразявайки дефлационното влияние на външни и вътрешни фактори.¹⁶ Понижението на международните цени на суровия петрол и на основни суровини в началото на 2016 г. допринесе за спад в цените на вносните стоки, който се пренесе върху крайните потребителски цени на горивата, природния газ и топлоенергията. През втората половина на 2016 г. се формира тенденция към свиване отрицателния принос на енергийните продукти за инфлацията в съответствие с възходящата динамика на международните цени на петрола. Вътрешната среда, която се характеризираше със слаб растеж на разходите за труд на единица продукция и по-ниски производствени разходи на фирмите поради поевтиняването на стоките за междинно потребление, действаше за понижаване на цените. През годината влияние върху потребителските цени оказваха специфични вътрешни фактори, свързани с поевтиняването на някои услуги с относително високо тегло в потребителската кошница (като въздушен транспорт и телекомуникационни услуги), както и продължаващото поевтиняване на стоките за дълготрайна употреба. Влияние за повишаване на инфлацията оказаха промените в данъчното законодателство, вследствие на които нараснаха административно определяните цени на някои стоки и услуги.

Повишаването от началото на 2016 г.¹⁷ на акцизната ставка върху тютюневите изделия и на винетната такса, както и поскъпването от юни на вътрешноселищния обществен транспорт бяха причина цените на тютюневите изделия и на стоките и услугите с административно определяни цени да имат положителен принос за общата инфлация в края на годината.

При групата на храните в края на 2016 г. се наблюдаваше ниска положителна инфлация, което отразяваше едновременно поскъпване на преработените и непреработените храни под влияние на повишаващите се вносни цени на някои продукти и метеорологичните условия в страната.¹⁸ Вътрешен фактор, ограничаващ инфлацията при групата на преработените храни, бяха по-ниските от 2015 г. цени на стоките и услугите за текущо потребление в селското стопанство и на селскостопанските продукти.¹⁹

¹⁶ При анализа са използвани данните по ХИПЦ.

¹⁷ От началото на 2016 г. бяха увеличени минималният размер на общия акциз (специфичен и пропорционален акциз) върху тютюневите изделия с 8.8% и винетната такса средно с 47.4%.

¹⁸ Съгласно Стандартната международна външнотърговска класификация за дефлаторите на вноса са използвани данни към третото тримесечие на 2016 г. и данни за цените на едро, публикувани от Държавната комисия по стоковите борси и тържища.

¹⁹ Използвани са данни на НСИ от 17 февруари 2017 г. по Икономически сметки в селското стопанство (втора оценка).

През 2016 г. се наблюдаваше ускоряване на спада на цените при базисните компоненти на ХИПЦ до -2.1% в края на годината (-0.3% през декември 2015 г.), което се дължеше на засилване на дефлацията при групите на нехранителните стоки и на услугите.²⁰ Дългосрочната тенденция към поевтиняване на нехранителните стоки, формирала се от 2010 г., продължи да се определя главно от понижаващите се цени на автомобилите и на останалите стоки за дълготрайна употреба. За поевтиняването на тези стоки, голяма част от които са внос, повлия понижението в цените на вносните стоки за дълготрайна употреба. Цените на стоките за недълготрайна употреба следваха тенденция към слабо понижение и имаха нисък отрицателен принос за общата инфлация. Дефлацията при групата на услугите през 2016 г. се определяше главно от пониските цени както на телекомуникационните услуги в условията на силна ценова конкуренция в този сектор, така и на транспортните услуги. Поевтиняването на транспортните услуги беше следствие от по-ниските цени на въздушния транспорт, които отразяваха косвени ефекти от значителния спад на международните цени на петрола в началото на 2016 г., както и низходящата динамика на цените при нискотарифните авиокомпани.

Натрупана инфлация по ХИПЦ от началото на годината и принос за нея на основни групи стоки и услуги

	2015 г.		2016 г.	
Инфлация (%)	-0.9		-0.5	
	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)
Храни	0.9	0.22	0.9	0.23
Преработени храни	1.2	0.20	0.5	0.09
Непреработени храни	0.3	0.02	1.9	0.14
Услуги	0.5	0.12	-2.1	-0.57
Обществено хранене	1.6	0.09	2.0	0.11
Транспортни услуги	-3.6	-0.13	-8.4	-0.32
Телекомуникационни услуги	-1.3	-0.06	-6.1	-0.33
Други услуги	2.0	0.23	-0.3	-0.03
Енергийни продукти	-10.5	-0.81	-0.2	-0.01
Транспортни горива	-11.7	-0.83	-0.4	-0.02
Промислени стоки	-1.4	-0.28	-1.9	-0.44
Стоки и услуги с административно определяни цени	-1.1	-0.17	0.6	0.10
Тютюневи изделия	0.6	0.02	3.8	0.19

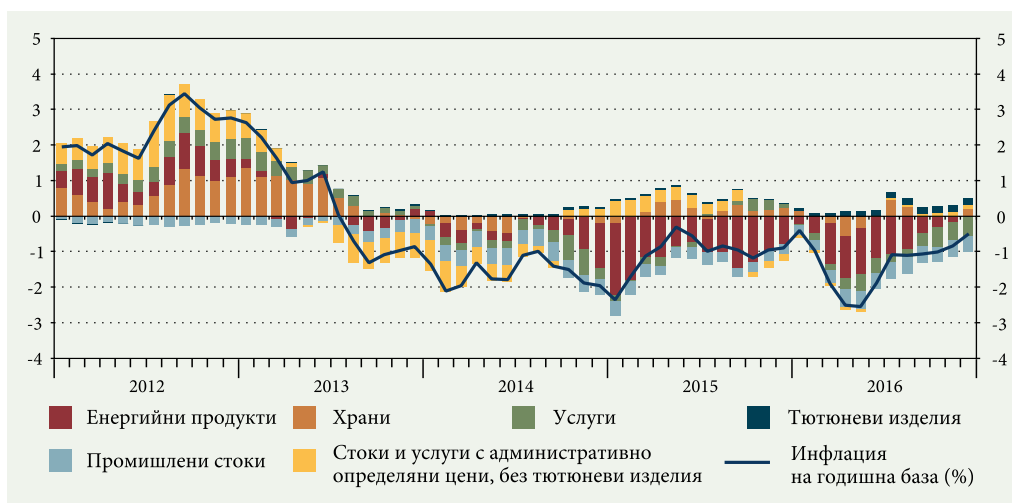
Забележка: Изложената структура съответства на класификацията на Евростат, като допълнително са отделени тютюневите изделия и стоките и услугите с административно определяни цени. Индексът на стоки и услуги с административно определяни цени е изчислен чрез претегляне на съответните елементарни агрегати от потребителската кошница.

Източници: НСИ, БНБ.

²⁰ Базисната инфлация е изчислена на база ХИПЦ, без храни, енергийни продукти, административно определяни цени и тютюневи изделия.

Годишен темп на инфлация и принос за нея на основни групи стоки и услуги

(процентни пунктове; %)

Източници: НСИ, БНБ.

През 2016 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка бе на излишък в размер на 3055.6 млн. евро, като на годишна база нарасна с 1694.5 млн. евро. Излишъкът по текущата сметка се увеличи спрямо 2015 г., което се дължеше на по-малкия дефицит по статия „първичен доход, нето“ и по търговския баланс. Излишъкът по капиталовата сметка и излишъкът по статия „вторичен доход, нето“ на текущата сметка останаха под нивата си от 2015 г. в резултат на слабото усвояване на средства по оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС за програмния период 2014–2020 г.

През 2016 г. благоприятните условия на търговия, както и по-високият растеж на износа на стоки в реално изражение спрямо този на вноса на стоки²¹ доведоха до съществено свиване на търговския дефицит, което беше и основният фактор за нарастването на излишъка по текущата сметка.

По данни за външната търговия²² през 2016 г. износьт на стоки в номинално изражение нарасна с 2.6% спрямо предходната година въпреки ограничаващия ефект от намалелите на годишна база цени на износа. Най-висок положителен принос за номиналния растеж на износа имаха групите „машини, транспортни средства, апарати, инструменти, оръжия“ и „продукти от животински и растителен произход, храни, напитки, тютюни“. В номинално изражение вносьт на стоки през 2016 г. се понижи с 1.0% вследствие по-ниските цени на вноса, докато реалните му обеми нараснаха спрямо 2015 г. По начин на използване на вноса положителен принос имаха групите „инвестиционни стоки“ и „потребителски стоки“.

Положителното салдо по търговията с услуги през 2016 г. се увеличи спрямо предходната година главно поради нарастването с 15.7% на приходите от туризъм.²³ Същевременно разходите за пътувания на българи в чужбина се увеличиха с 21.9% и имаха определящо значение за общия растеж на вноса на услуги през 2016 г.

²¹ Според данните за БВП.

²² Анализът използва данните по шестото издание на Ръководството по платежен баланс и международна инвестиционна позиция (МВФ, 2008) – РПБ6. С РПБ6 се въвеждат съществени методологически промени в отчитането на търговията със стоки и на търговията с услуги, които водят до разминаване на тези данни с данните за търговията със стоки от статистиката за външната търговия, съставяни от НСИ (вж. прессъобщението на БНБ за платежния баланс за февруари 2015 г.).

²³ Данните на НСИ показват растеж от 14% на посещенията на чужденци в България през 2016 г., като най-голям принос имат посещенията от Румъния и Германия.

Един от основните фактори за динамиката на потоците по текущата сметка през 2016 г. беше по-ниският дефицит по статия „първичен доход, нето“. Това се дължеше главно на по-слабото изплащане на дивиденди и разпределена печалба към нерезиденти в сравнение с 2015 г., което може да се обясни със забавянето на растежа на brutния опериращ излишък общо за икономиката, както и с по-ниските лихвени равнища²⁴ по външните задължения.

През 2016 г. финансовата сметка на платежния баланс беше отрицателна, като увеличението на пасивите към нерезиденти беше по-голямо от увеличението на чуждестранните активи. Нарастването на чуждестранните пасиви с 2744.2 млн. евро през 2016 г. се дължеше най-вече на новопоеитите външни задължения на правителството, свързани с пласираната емисия еврооблигации на международните капиталови пазари през март и заемното финансиране за Фонда за гарантиране на влоговете в банките (ФГВБ) през декември 2016 г.²⁵ В по-малка степен за нарастването на пасивите към нерезиденти допринесе притокът на преки инвестиции в страната, както и емитираните през третото тримесечие от „Български енергиен холдинг“ облигации на международните капиталови пазари²⁶. Според предварителните данни от платежния баланс през 2016 г. пасивите по преки инвестиции (отчитащи преките инвестиции в страната) възлязоха на 1129.1 млн. евро (2.4% от БВП). Чуждестранните активи на български резиденти се увеличиха с 2692.9 млн. евро през 2016 г., основен принос за което имаше частният небанков сектор и в по-малка степен банковите трансакции.

По данни на платежния баланс в резултат от положителните нетни потоци по текущата и по капиталовата сметка, както и от притока на средства по финансовата сметка, международните валутни резерви на БНБ се увеличиха с 3467.3 млн. евро за 2016 г. (без измененията, дължащи се на валутнокурс-ови разлики и ценови преоценки). При отчитане на изменението на международните валутни резерви по баланса на управление „Емисионно“ на БНБ, което включва валутнокурс-ови разлики и ценови преоценки, те отбелязаха нарастване с 3613.2 млн. евро спрямо края на 2015 г.

Към декември 2016 г. размерът на brutния външен дълг се увеличи с 695.2 млн. евро спрямо края на 2015 г. и възлезе на 34.6 млрд. евро (73.1% от БВП). Нарастването на дълга се дължеше на увеличението при сектор „държавно управление“ (с 1204.0 млн. евро). Външният дълг на „други сектори“ и в по-малка степен вътрешнофирмените заеми се понижиха, докато при банките външният дълг нарасна слабо спрямо края на 2015 г. Спадът на външния дълг на „други сектори“²⁷ (с 934.3 млн. евро) бе резултат главно от по-малките задължения на секторите „снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода“, „търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството“ и „транспорт, складиране и съобщения“.

Динамиката на паричните агрегати през 2016 г. се определяше от запазващия се значителен приток в банковата система на привлечен ресурс от резиденти. През годината широките пари М3 нарастваха със сравнително висок

²⁴ На база на данните за лихвените проценти по новодекларирани кредити от статистиката за brutния външен дълг на България.

²⁵ През 2015 г. е извършена промяна в секторната класификация на Фонда за гарантиране на влоговете в банките, като той е включен в сектор „държавно управление“. По информация на МФ на 19 декември 2016 г. ФГВБ е усвоил 298.5 млн. евро по държавногарантиран заем, отпуснат от Европейската банка за възстановяване и развитие, и 250 млн. евро по държавногарантиран заем, отпуснат от Международната банка за възстановяване и развитие (Световната банка). Средствата са използвани за погасяване на по-голямата част от заема, отпуснат на ФГВБ от МФ в края на 2014 г.

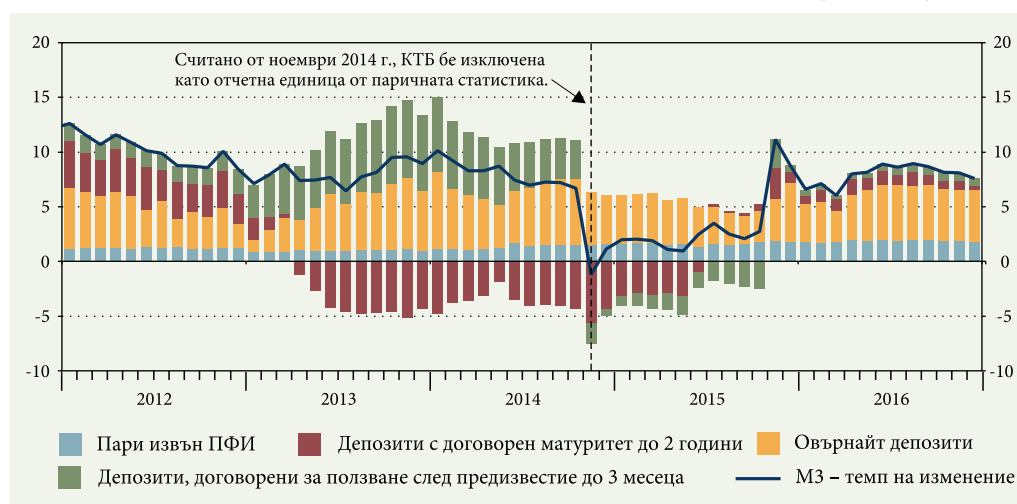
²⁶ Според прессъобщение, публикувано на 27 юли 2016 г. на страницата на „Български енергиен холдинг“: <http://www.bgenh.com/index.php/bg/2016/559-2016-07-27-05-42-58>

²⁷ Без задълженията по търговски кредити и облигационни заеми.

темп, като към декември годишният им прираст възлезе на 7.6%. Нарастването на овърнайт депозитите, предоставени от нефинансовия неправителствен сектор, продължи да определя водещата роля на тези депозити за годишния растеж на широките пари, докато приносът на парите извън ПФИ и този на депозитите с договорен матуритет бе доста по-нисък. В условията на ниски лихвени проценти през годината както домакинствата, така и фирмите предпочитаха овърнайт депозити, а от гледна точка на валутната структура – левови депозити. Към края на 2016 г. общият растеж на депозитите на неправителствения сектор възлезе на годишна база на 7.0%. Основен принос за тази динамика имаха депозитите на домакинства, които към декември достигнаха 45.4 млрд. лв., отбелязвайки 6.6% годишен прираст. Годишният темп на растеж на депозитите на нефинансови предприятия следваше тенденция към забавяне през 2016 г., като към декември възлезе на 6.3%, а общият им размер достигна 19.4 млрд. лв.

Годишен темп на изменение на М3 и принос на агрегата по компоненти

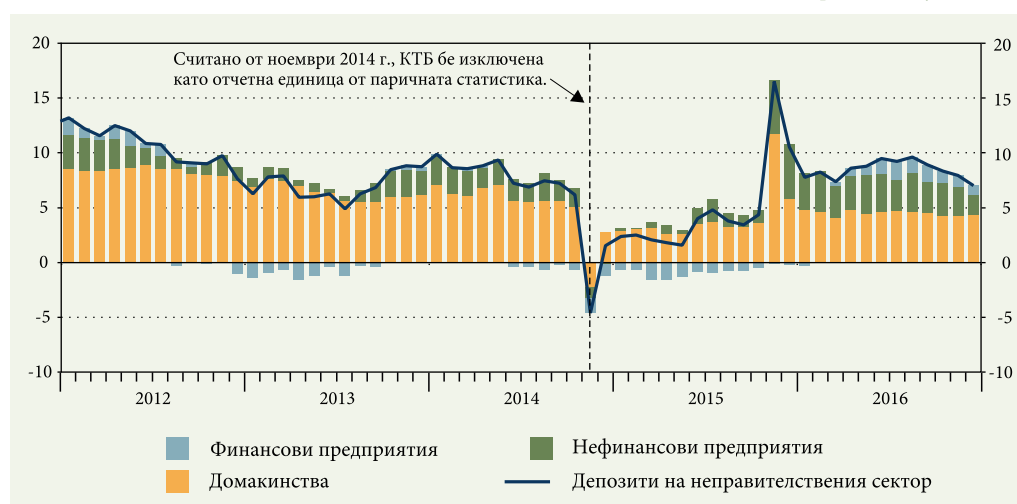
(процентни пунктове; %)

Източник: БНБ.

Годишен растеж на депозитите на неправителствения сектор и принос по сектори

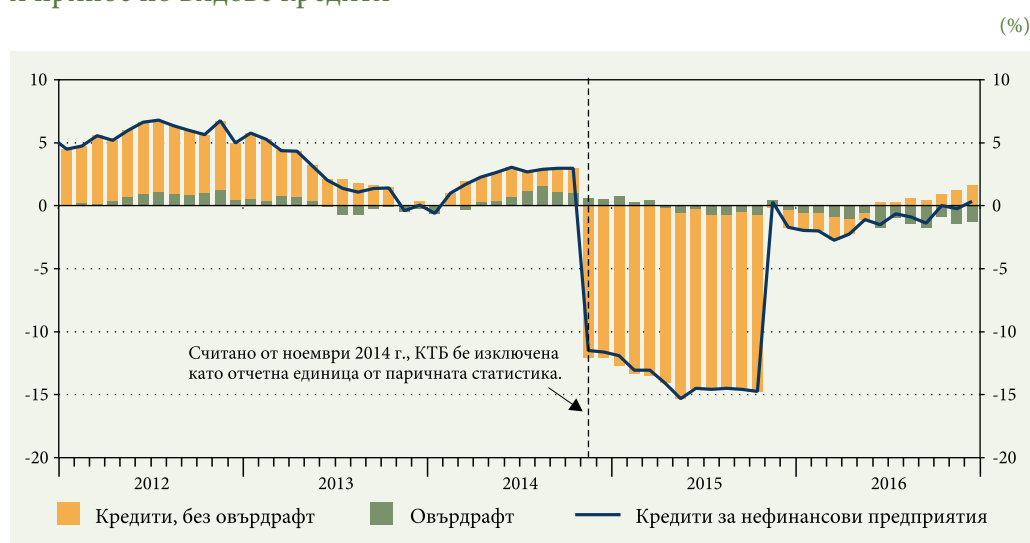
(процентни пунктове; %)

Източник: БНБ.

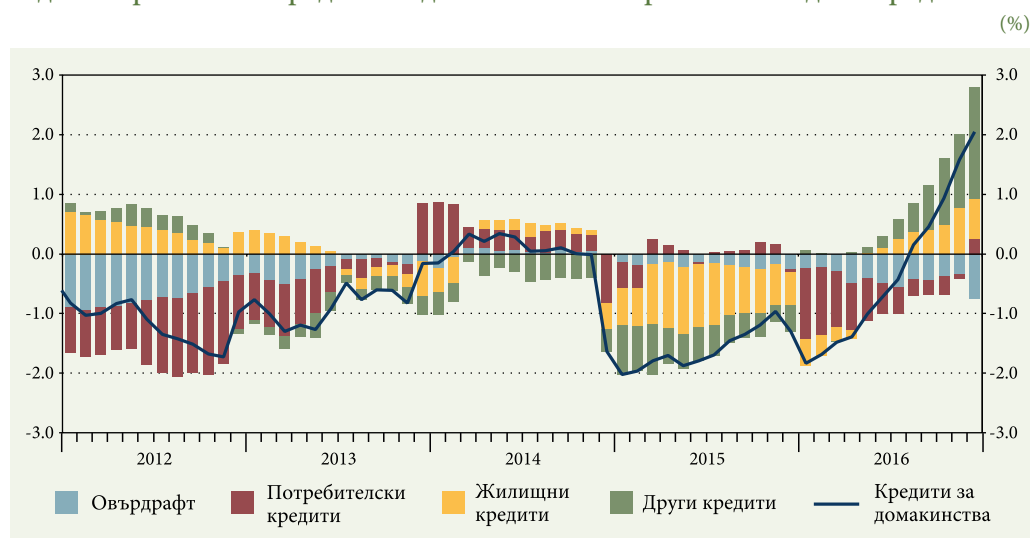
При кредита за нефинансови предприятия и домакинства през 2016 г. се наблюдаваше постепенно свиване на отрицателния темп на растеж и към декември бе отчетен нисък положителен прираст в размер на 1.0% (-1.6% в края на 2015 г.). Годишният темп на изменение на кредита за нефинансови предприятия, който се запази отрицателен през по-голямата част от 2016 г., към декември бе 0.3% (-1.7% в края на 2015 г.). При кредитите за домакинства от втората половина на годината се наблюдаваше ускоряване на годишния прираст, който към декември достигна 2.0% (-1.3% в края на 2015 г.) с основен принос на жилищните и другите кредити за домакинства. Нарастването на другите кредити се определяше от кредитите, отпуснати по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради. По отношение на новоотпуснатите кредити за нефинансови предприятия и домакинства динамиката през 2016 г. бе възходяща.

Годишен растеж на кредита за нефинансови предприятия и принос по видове кредити

Източник: БНБ.

Годишен растеж на кредита за домакинства и принос по видове кредити

Източник: БНБ.

Според резултатите от анкетата за кредитната активност на банките, която БНБ провежда на тримесечна база, през 2016 г. търсенето на кредитен ресурс започва да се възстановява – по-силно от страна на домакинствата и по-слабо от страна на предприятията. Най-голямо влияние за повишеното търсене на корпоративни, потребителски и жилищни кредити през годината са оказали ниските нива на лихвените проценти. При предприятията съществен принос за увеличеното търсене са имали също търсенето на средства за закупуване на оборотни средства и запаси, за рефинансиране, реструктуриране или предоговаряне на дълг и в по-малка степен за инвестиционни цели. При домакинствата значение за прираста на търсенето на потребителски кредити са имали нуждите за закупуване на стоки за текущо потребление и дълготрайна употреба, както и оценката на потребителите за макроикономическата среда. При жилищните кредити най-силно влияние за прираста на търсенето са оказали благоприятните перспективи за пазара на жилища, включително очакванията за цените на жилищата.

От страна на предлагането през 2016 г. банките отчитат нетно смекчаване на стандартите за отпускане на кредити на домакинства. По отношение на кредитите за предприятия се наблюдава нетно затягане на банковите стандарти през първото полугодие, облекчаване през третото тримесечие и запазване на стандартите без промяна през четвъртото тримесечие. Влияние за смекчаване на политиката по кредитиране както на домакинства, така и на фирми са оказвали засилената конкуренция и високата ликвидност в банковата система, както и нарастващият обем и намаляващата цена на привлечените средства. За смекчаването на стандартите и условията за отпускане на финансов ресурс за домакинства е допринесла и понижената оценка за риска в резултат от благоприятната оценка относно макроикономическата среда и перспективите за развитие на жилищния пазар. При кредитирането на предприятия намалялата склонност на банките да поемат риск е била фактор за затягане на кредитната им политика през годината.

Банковият сектор запази силната си ликвидна позиция през 2016 г., като към края на декември коефициентът на ликвидност, изчисляван по Наредба № 11 на БНБ, достигна 38.24% (при 36.71% в края на 2015 г.). За разлика от 2015 г., когато банките пренасочваха значителна част от свободните си средства към депозити в БНБ във вид на свръхрезерви, през 2016 г. те предпочетоха да увеличат инвестициите си извън страната, но част от ресурса използваха и за увеличаване на портфейлите си от ДЦК на българското правителство, за кредитиране на неправителствения сектор, както и за погасяване на чуждестранни задължения. Понижението при свръхрезервите на банките, предимно през първото тримесечие на 2016 г., бе свързано с новата Наредба № 21 на БНБ, в сила от началото на годината, с която бе въведено прилагане върху банковите свръхрезерви на лихвения процент по депозитното улеснение на ЕЦБ, когато той е отрицателен.²⁸ В резултат от увеличението на чуждестранните активи и изплащането на чуждестранни задължения нетните чуждестранни активи на банките нараснаха до 4.8 млрд. лв. в края на 2016 г. (2.6 млрд. лв. към декември 2015 г.).

Основният инструмент за управление на левовата ликвидност на банките е търговията с резервна валута (евро) с БНБ. Чрез нея се реализира основната функция на паричния съвет – покупка и продажба при поискване на национална валута срещу евро по фиксирания в Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) валутен курс на лева. През по-голямата част от 2016 г. БНБ

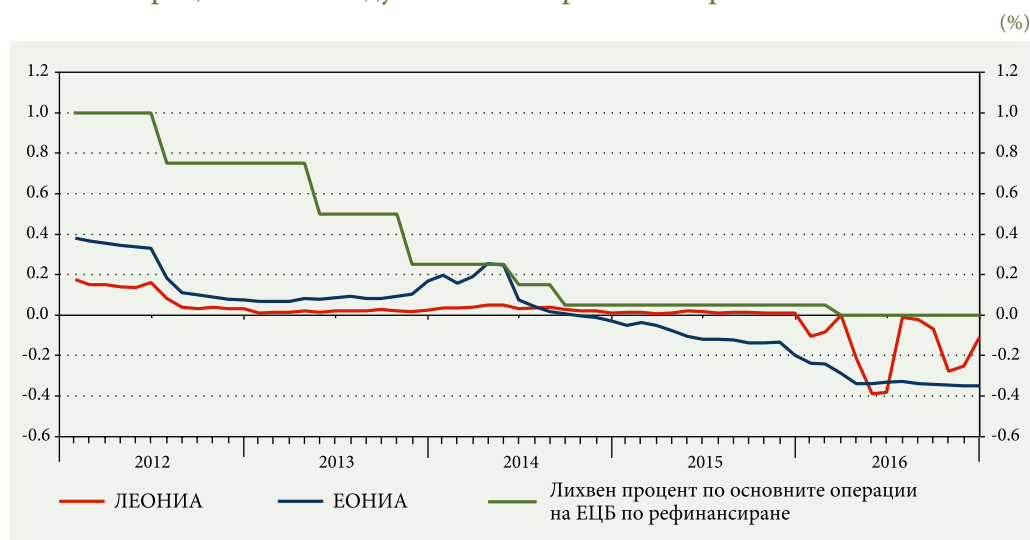
²⁸ За по-подробна информация относно промените в Наредба №21 на БНБ за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при Българската народна банка (в сила от 4 януари 2016 г.), и динамиката на свръхрезервите на банките вж. тук глава IV.

нетно купуваше евро от търговските банки, за разлика от предходните три години, когато продажбите на евро надвишаваха покупките²⁹. През 2016 г. БНБ е купила нетно от банките 1 млрд. евро.

Прилагането на отрицателния лихвен процент по депозитното улеснение на ЕЦБ върху свръхрезервите на банките и отрицателните пазарни лихвени проценти, които се начисляват по салдата на сметките на другите клиенти на БНБ, доведе до по-бързо предаване на ефектите от паричната политика, провеждана от ЕЦБ, върху котировките на междубанковия паричен пазар у нас. Главно в резултат на това през 2016 г. във всички матуритети се наблюдаваше съществено понижение на лихвените проценти, които за матуритетите до 4 месеца³⁰ към края на годината бяха отрицателни.

Средният лихвен процент по междубанковите депозити и репо сделки през 2016 г. възлезе на -0.09%, намалявайки с 12 базисни точки спрямо средната стойност за 2015 г. През годината колебанията в индекса ЛЕОНИА бяха значителни вследствие на малкия брой и ниския обем на сделки на банките, които го формират. Същевременно индексът ЕОНИА следваше низходяща тенденция, като към декември 2016 г. възлезе на -0.35%. В резултат на значителната колебливост на ЛЕОНИА в рамките на годината спредът с ЕОНИА варираше в широки граници от -5 базисни точки през май и юни до 32 базисни точки през юли 2016 г.

Лихвени проценти на междубанковия паричен пазар

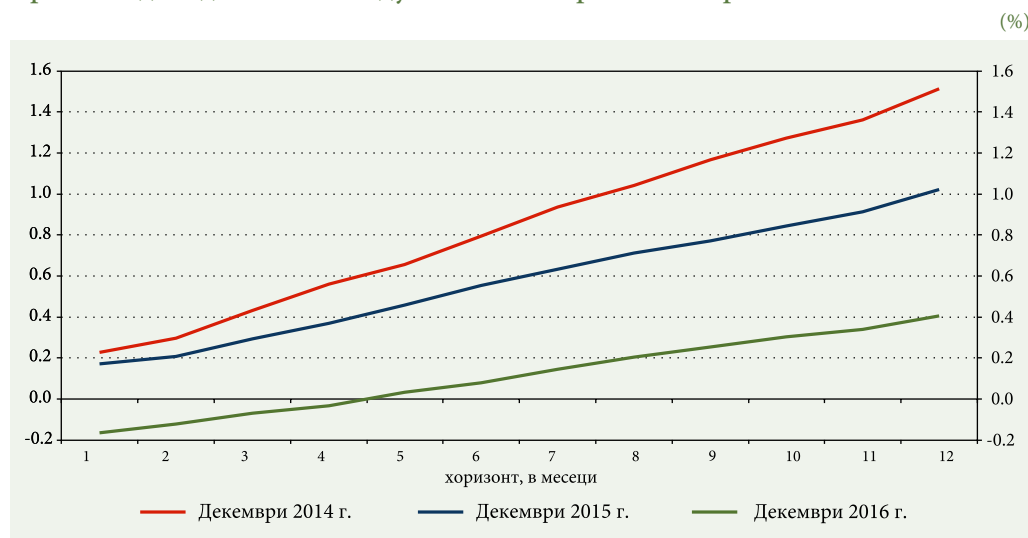
Източници: БНБ, ЕЦБ.

В условията на висока ликвидност в банковата система търгуваните обеми на междубанковия левов пазар останаха малки през 2016 г., като стойността на сключените депозитни и репо сделки възлезе среднодневно на 59 млн. лв. (56 млн. лв. през 2015 г.). Общият обем на сделките през 2016 г. бе 14.9 млрд. лв., което представлява слабо повишение спрямо предходната година. Депозитите формираха 59% от оборота, а репо операциите с ДЦК – 41%. При депозитните междубанкови сделки с дял 80.2% продължиха да преобладават овърнайт сделките.

²⁹ Данните се отнасят за всички сделки на банките с валута, включително операциите по управлението на ликвидността, свързани с прехвърляне на собствени средства от левови сметки в БНБ към свои сметки в БНБ в евро, и обратно.

³⁰ Отнася се за осреднени стойности между индексите СОФИБОР и СОФИБИД.

Крива на доходност на междубанковия паричен пазар

Забележка: Осреднен индекс между СОФИБОР и СОФИБИД.

Източник: БНБ.

Излишъкът по консолидираната фискална програма (КФП) през 2016 г. възлезе на 1465.5 млн. лв. (1.6% от БВП). Реализацията на бюджетното салдо надвиши значително разчетите на актуализираната средносрочна бюджетна прогноза от април 2016 г., в която бе заложен дефицит за 2016 г. от 1.9% към БВП.

През 2016 г. общите приходи и помощи по КФП нараснаха с 5.5%, основен принос за което имаха данъчните постъпления (6.4 процентни пункта) и неданъчните приходи (1.4 процентни пункта). Благоприятната динамика на данъчно-осигурителните приходи (8.2% годишен растеж) бе резултат от мерките за подобряване на събираемостта, от въведените през годината законодателни промени³¹, както и от растежа на основните данъчни бази (компенсация на наетите, брутен опериращ излишък и частно потребление). Постъпленията от помощи³² отчетоха значително понижение (-20.3%) спрямо декември 2015 г. поради слабо усвояване на средствата от програмния период 2014–2020 г.

Общите разходи, включващи и вноската в бюджета на ЕС, се понижиха с 6.3% през 2016 г. спрямо предходната година предимно поради намалението на капиталовите разходи³³ с 43.9%. Понижението на капиталовите разходи беше следствие от слабото усвояване на средства по оперативни програми на ЕС през програмния период 2014–2020 г., докато капиталовите разходи по националния бюджет нараснаха значително в резултат от по-високите разходи в края на годината. Увеличение се наблюдаваше при текущите нелихвени разходи (3.4%) най-вече поради по-високите социални плащания (4.0%), разходи за компенсация на наети (3.2%) и текуща издръжка (3.1%). Разходите, свързани с вноската в бюджета на ЕС, се понижиха с 9.2%.

През 2016 г. бе реализирано положително външно финансиране по КФП в размер на 3588 млн. лв., което се определяше главно от емитираните на международните капиталови пазари през март две нови бенчмаркови емисии (7- и 12-годишни) с общ обем 1994 млн. евро. Нетната емисия на ДЦК на вътрешния

³¹ Тези промени включват повишаването на акцизните ставки върху цигарите и горивата, увеличението на минималните осигурителни прагове по основни икономически дейности и квалификационни групи професии със средно 8.6% и увеличението от 1 януари 2016 г. на минималната работна заплата от 380 лв. на 420 лв.

³² Помощите представляват главно възстановени средства от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

³³ Вкл. прираста на държавния резерв.

пазар бе отрицателна в размер на -550.8 млн. лв. при емитирани от началото на годината ДЦК за 500 млн. лв.³⁴

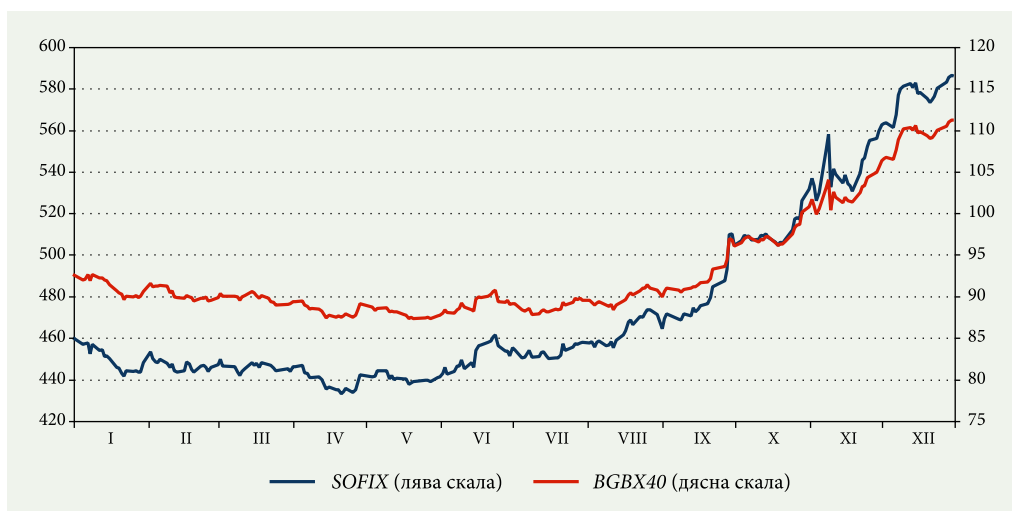
Средствата от положителното нетно дългово финансиране и от натрупания касов излишък за годината бяха използвани за увеличение с 4319 млн. лв. спрямо края на декември 2015 г. на средствата по депозити във фискалния резерв. Общият размер на фискалния резерв с включени вземания от фондове на ЕС за сертифицирани разходи, аванси и други към края на декември 2016 г. възлезе на 12 883 млн. лв., от които 11 108 млн. лв. представляваха средства по депозити във фискалния резерв.

В края на 2016 г. доходността на еврооблигациите, емитирани от българското правителство, отбеляза спад спрямо края на 2015 г., който беше най-осезаем при емисиите с падеж 2022 г. и 2024 г. В края на 2016 г. доходността на емисията с падеж 2017 г. беше отрицателна. Спад се наблюдаваше и при доходността на емитираните през март 2016 г. две нови бенчмаркови емисии.

Водещите индекси на Българската фондова борса *SOFIX* и *BGBX40* бяха относително стабилни в периода януари – август 2016 г., а от септември показва ясно изразена възходяща тенденция. Към края на 2016 г. повишението при *SOFIX* бе с 27.2% спрямо декември 2015 г., а при *BGBX40* – с 19.9%.

Оборотът на вторичния пазар на акции през 2016 г. се увеличи с 13.6% до 345.7 млн. лв., а оборотът при търговията с облигации на фондовата борса се понижи с 49.9% до 49.0 млн. лв. Извънборсово бяха сключени сделки с акции за 889.5 млн. лв. и с облигации на стойност 51.6 млн. лв. Към декември 2016 г. пазарната капитализация на БФБ – София, възлезе на 9.7 млрд. лв., или 10.5% от БВП (при 9.7% от БВП в края на 2015 г.).

Индекси на БФБ през 2016 г.

Източници: БНБ, БФБ.

³⁴ През 2016 г. предлагането на ДЦК на вътрешния пазар бе ограничено поради пълната обезпеченост на правителството с ликвидни средства в резултат от извършената през март 2016 г. емисия на международните капиталови пазари и реализирания бюджетен излишък. За повече информация относно първичния и вторичния пазар на ДЦК вж. тук глава IX.

II. Брутни международни валутни резерви

Управлението на брутните международни валутни резерви се извършва в съответствие с нормативните разпоредби на ЗБНБ³⁵, изискванията в инвестиционните ограничения, бизнес процедури и методологии, както и в зависимост от възможностите, които международните финансови пазари предлагат. Брутни международни валутни резерви на БНБ са активите в баланса на управление „Емисионно“ и тяхната роля е да осигуряват пълно покритие на паричните задължения при определеното в ЗБНБ ниво на фиксиран валутен курс на лева³⁶. Превишението на брутните международни валутни резерви над паричните задължения формира позицията „депозит на управление „Банково“, или „нетна стойност на баланса на управление „Емисионно“³⁷.

Брутни международни валутни резерви и депозит на управление „Банково“ през 2016 г.

(млн. евро)

(млн. евро)

Забележка: Графиката отразява дневната динамика на балансовото число на управление „Емисионно“ и на депозита на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“.

Източник: БНБ.

³⁵ През отчетния период не настъпват изменения в ЗБНБ, свързани с нормативната рамка по управление на брутните международни валутни резерви.

³⁶ Съгласно чл. 28, ал. 2 от ЗБНБ паричните задължения на БНБ включват всички банкноти и монети в обращение, емитирани от БНБ, както и салдата по сметки в БНБ, притежавани от други лица, с изключение на сметките на МВФ. Съгласно чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ активите, които се включват в брутните международни валутни резерви, са: притежаваното монетарно злато; СПТ; банкноти и монети в свободно конвертируема чуждестранна валута; средства в свободно конвертируема валута, притежавани от БНБ по сметки в чуждестранни централни банки или в други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; ценни книжа, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; салдо по вземания и задължения по форуърдни сделки или сделки с уговорка за обратно изкупуване, сключени със или гарантирани от чуждестранни централни банки, публични международни финансови институции, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг, както и фючърси и опции на БНБ, задължени по които са чуждестранни лица, с плащане в свободно конвертируема чуждестранна валута. В съответствие със Закона тези активи се оценяват по пазарна стойност.

³⁷ Съгласно чл. 28, ал. 1 от ЗБНБ „общата сума на паричните задължения на БНБ не може да превъзлиза левовия еквивалент на брутният международен валутен резерв“, като левовият еквивалент се изчислява по фиксирания валутен курс.

Размер и структура на brutните международни валутни резерви

Пазарната стойност на brutните международни валутни резерви към края на 2016 г. възлиза на 23 899 млн. евро, което спрямо края на 2015 г. представлява повишение с 3613 млн. евро³⁸, или със 17.8%. Основните фактори, оказващи влияние върху промяната в пазарната стойност на активите, са доходът от управление на активите, доходът от валутните преоценки и динамиката на външните парични потоци. С най-голям нетен положителен принос за увеличението на валутните резерви през 2016 г. са постъпленията от външни парични потоци в размер на 3212 млн. евро.

Външни парични потоци във валута

(млн. евро)

	2015 г.	2016 г.
I. Покупко-продажби на евро		
На каса	-36	-61
С банки	998	-159
от покупки от банки	41 214	99 944
от продажби за банки	-40 216	-100 103
Общо I	962	-220
II. Валутни потоци с банките, МФ и др.		
Резерви на банките (вкл. ЗМР)	843	397
Правителството и други	1 825	3 034
Общо II	2 668	3 432
Общо I + II	3 630	3 212

Източник: БНБ.

Най-голямата част от входящите външни потоци представляват средствата, постъпили по сметки на МФ при БНБ, от пласираните на международните пазари през март две емисии еврооблигации на обща стойност 1958 млн. евро. Положителен принос имат също постъпленията по сметката на Европейската комисия (ЕК) в България, които общо възлизат на 1897 млн. евро. Салдото по сметките на търговските банки при БНБ (включително задължителните минимални резерви, ЗМР) също се увеличи нетно с 397 млн. евро.

С отрицателен ефект върху размера на brutните международни валутни резерви са нетните продажби на резервна валута на търговски банки в размер общо на 159 млн. евро (през 2015 г. БНБ е изкупила 998 млн. евро от търговски банки). Съществени изходящи парични потоци са и извършените от МФ погашения по главници и лихви по държавен дълг на обща стойност около 533 млн. евро.

През отчетния период делът на златото в brutните международни валутни резерви се понижава спрямо 2015 г., като през 2016 г. възлиза средно на 7.02% (при 7.50% среден дял за 2015 г.). Това се дължи главно на големите входящи парични потоци по баланса на управление „Емисионно“, които от своя страна водят до увеличение на теглото на деноминирани в евро активи, чийто среден дял за годината е 91.96%.

³⁸ По-нататък в тази глава при анализа на настъпилите промени при brutните международни валутни резерви на БНБ не са включени салдата по сметки на търговските банки в платежната система TARGET2 в размер общо на около 191.6 млн. евро към края на 2016 г., както и двата транша на специални права на тираж (СПТ) в размер общо на около 611 млн. СПТ, които БНБ получи през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ. За повече подробности вж. Годишен отчет за 2009 г. на Българската народна банка, с. 30.

Валутна структура на брутните международни валутни резерви

(%)

Валута	Активи в баланса на управление „Емисионно“	
	2015 г.	2016 г.
EUR	91.55	91.96
USD	0.70	0.48
XAU	7.50	7.02
XDR	0.24	0.53
CHF	0.01	0.00

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

Източник: БНБ.

В структурата на активите по финансови инструменти за 2016 г. има увеличение в дела на депозитите, което се дължи главно на поддържането през годината на по-висок размер на ликвидния портфейл в евро. Основна част от активите (68.78%) продължава да бъде инвестирана в ценни книжа.

Структура на брутните международни валутни резерви по финансови инструменти

(%)

Финансови инструменти	2015 г.	2016 г.
Налични средства*	4.51	3.91
Депозити**	25.54	27.32
Ценни книжа**	69.95	68.78

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

* Салда по сметки, плащания и монетарно злато.

** Включени са инструменти във валута и злато.

Източник: БНБ.

През 2016 г. основната част от активите в структурата по остатъчен срок до падежа продължи да бъде инвестирана в матуритетния сектор до 1 година (текущи сметки, краткосрочни депозити във валута и злато и краткосрочни ценни книжа), като средно за годината този дял възлиза на 57.41%. През отчетния период нараснаха инвестициите в ценни книжа с матуритет 1–3 години за сметка на намалението на инвестициите в ценни книжа с матуритет 3–5 години и 5–10 години.

Структура на брутните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа

(%)

Падежни сектори	2015 г.	2016 г.
до 1 година	57.27	57.41
1–3 години	18.50	23.10
3–5 години	13.88	11.81
5–10 години	10.35	7.50
над 10 години	0.00	0.17

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

Източник: БНБ.

Риск и доходност на brutните международни валутни резерви

Пазарна среда

През 2016 г. динамиката на международните финансови пазари продължи до голяма степен да се определя от промените в очакванията на пазарните участници относно паричната политика на Европейската централна банка (ЕЦБ), Федералния резерв на САЩ и централната банка на Япония, чиито действия се обуславяха най-вече от инфлационните тенденции в съответните икономически региони. Икономическите перспективи в Китай, поредицата неочаквани политически събития в Обединеното кралство, САЩ и Италия, както и опасенията относно състоянието на банковия сектор в някои европейски държави бяха основните фактори, които обуславяха променящата се склонност на инвеститорите към поемане на риск и съответно промяната в цените на финансовите активи.

През първото тримесечие на 2016 г. динамиката на световните финансови пазари бе повлияна от негативните тенденции в икономическото и финансовото развитие на някои от големите развиващи се страни, включително Китай, което създаде очаквания за по-нисък растеж на глобалната икономика и предизвика съществено понижаване на склонността на пазарните участници към поемане на риск. Финансовите пазари в Европа се влияеха и от перспективите за запазване на ниското ниво на инфлация в региона, от предприетите впоследствие допълнителни мерки по паричната политика на ЕЦБ, които надхвърлиха очакванията на пазарните участници, както и от повишаващата се несигурност, свързана с референдума в Обединеното кралство за членството му в ЕС. Тези процеси, както и негативната промяна в очакванията на пазарните участници относно вероятността за скорошно повишение на целевата лихва по федералните фондове на Федералния резерв, предизвикаха съществено понижение на доходността на ДЦК на САЩ и на държавите от ядрото на еврозоната през първите месеци на годината. В края на второто тримесечие резултатът от референдума в полза на излизане на Обединеното кралство от ЕС бе неочакван за повечето пазарни участници и предизвика извънредно големи колебания на световните финансови пазари, което доведе до засилено търсене на сигурни активи. Нарастващите опасения сред пазарните участници за състоянието на банковия сектор в Италия също бяха значим фактор през периода за по-голямо търсене на висококачествени финансови активи.

Несигурността по отношение на икономическите ефекти, произтичащи от решението на Обединеното кралство за излизане от ЕС, доведе до значително поскъпване на ДЦК на голяма част от развитите икономики, като в началото на второто полугодие цените на някои от тях, включително тези на Германия, достигнаха исторически връх. Впоследствие ситуацията на световните финансови пазари постепенно се успокои, след като публикуваните през периода данни за международната конюнктура показаха подобрене на икономическата активност в САЩ, еврозоната, Китай и Обединеното кралство.

След избирането на Доналд Тръмп за президент на САЩ очакванията сред пазарните участници за провеждането от новата американска администрация на експанзионистична фискална политика допринесоха за засилване на глобалните инфлационни очаквания, които в допълнение към поскъпването на петрола и подобряващите се икономически перспективи за еврозоната имаха положителен принос за по-високата доходност на ДЦК на САЩ и на държавите от еврозоната през четвъртото тримесечие. В края на годината Федералният резерв повиши коридора на целевата лихва по федералните фондове, което

бе очаквано от пазарните участници, но ревизираните прогнози на Федералния комитет по операциите на открития пазар (*FOMC*) за по-голям брой на стъпките на повишаване на лихвата през 2017 г. предизвикаха допълнително поевтиняване на ДЦК на САЩ и поскъпване на долара.

Политика на ЕЦБ и на Федералния резерв

Неблагоприятните икономически и финансови условия в еврозоната през първите месеци на 2016 г. и ревизираните в негативна посока прогнози на ЕЦБ за инфлацията и растежа дадоха основание на ЕЦБ на заседанието си по парична политика на 10 март да вземе решение за понижение с 5 базисни точки на лихвените проценти при основните операции по рефинансиране и по пределното кредитно улеснение съответно до 0.0% и 0.25% и за намаление на лихвата по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.40%, както и да разшири нестандартните мерки по паричната си политика. Обявените допълнителни мерки надхвърлиха очакванията на пазарните участници, като включваха: 1) увеличение от април 2016 г. на месечния обем на покупките по разширената програма за закупуване на активи (*APP*) от 60 млрд. евро на 80 млрд. евро; 2) включване на емитирани от небанкови предприятия със седалище в еврозоната деноминирани в евро облигации с инвестиционен рейтинг в покупките по разширената програма (*CSPP*), чието изпълнение започна на 8 юни 2016 г.; 3) провеждане на нова поредица от целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*ЦОДР*, *TLTRO2*), които се изпълняват тримесечно в периода от юни 2016 г. до март 2017 г., всяка от които е с продължителност 4 години. Лихвеният процент по тези операции е фиксиран спрямо лихвата при основните операции по рефинансиране (*ОДР*) към датата на изпълнение на всяка операция, като има допълнителна възможност за неговото намаляване, при условие че новите кредити, отпуснати от банките, надхвърлят определен праг за количествен растеж на новоотпуснатите кредити. Лихвата по новите *ЦОДР* може да намалява в зависимост от степента на преизпълнение на критерия за обема на кредитиране и може да се понижи най-много до нивото на лихвата по депозитното улеснение на ЕЦБ, която е била в сила към датата на изпълнение на операцията.

Що се отнася до изпълнението на програмата за закупуване на активи от публичния сектор (*PSPP*), ЕЦБ взе решение да увеличи дела на покупките на деноминирани в евро облигации, издадени от международни организации и международни банки за развитие, от 33% до 50% от размера на всяка емисия и от общите книжа на всеки емитент, намиращи се в обращение. В допълнение от началото на април 2016 г. делът на месечните покупки на тези книжа в програмата бе намален от 12% на 10%, а делът на ЕЦБ в покупките бе увеличен от 8% на 10%.

На следващите пет заседания, проведени през април, юни, юли, септември и октомври, ЕЦБ не промени лихвените проценти и параметрите по разширената програма за закупуване на активи.

Предвид недостатъчния напредък към устойчиво повишение на инфлацията в еврозоната на своето заседание, проведено на 8 декември 2016 г., УС на ЕЦБ взе следните решения, свързани с изпълнението на нестандартните мерки по паричната политика: 1) за удължаване срока на изпълнение на програмата *APP* с девет месеца, като от април до декември 2017 г. месечният обем на покупките бъде намален от 80 млрд. на 60 млрд. евро; 2) за промяна в обхвата на *APP*, с която от началото на 2017 г. се позволява закупуване на ценни книжа с остатъчен срок до падежа между 1 и 2 години, както и извършване на покупки на ценни книжа, чиято доходност е под нивото на лихвата по депозитното улеснение на ЕЦБ; и 3) за предоставяне на възможност на Евросистемата да дава

под наем закупените по програмата *PSPP* ценни книжа (*PSPP Securities Lending*) срещу обезпечение от парични средства с общ максимален обем 50 млрд. евро. Последното решение влезе в сила на 15 декември 2016 г. и се прилага от ЕЦБ и от централните банки на Белгия, Германия, Ирландия, Испания, Франция и Нидерландия.

ЕЦБ мотивира решението си да намали месечния обем покупки по *APP* с наблюдаваното бавно, но устойчиво подобряване на състоянието на икономиката и същественото отслабване на риска от дефлация в еврозоната. Същевременно централната банка посочи, че в случай на необходимост в бъдеще размерът и/или продължителността на програмата биха могли да бъдат увеличени.

В резултат от операциите и програмите на ЕЦБ през 2016 г. свръхликвидността в банковата система на еврозоната и балансовото число на Евросистемата значително се повишиха. В края на 2016 г. свръхликвидността нарасна до 1207 млрд. евро (спрямо 661 млрд. евро в края на 2015 г.), а балансовото число на Евросистемата се повиши с 32% до 3663 млрд. евро. Увеличението на двата индикатора се дължеше главно на покупките на публични активи по горепосочените програми (763.4 млрд. евро от края на 2015 г.), на обезпечени облигации (60.2 млрд. евро от края на 2015 г.), на обезпечени с активи ценни книжа (7.5 млрд. евро от края на 2015 г.), на корпоративни облигации (51.1 млрд. евро от началото на програмата). В допълнение разпределените средства за проведените пет ЦОДР възлязоха общо на 520.8 млрд. евро, а нетният ефект върху ликвидността в банковата система на еврозоната възлезе на 127.7 млрд. евро, след като банките погасиха предсрочно 393.1 млрд. евро от предходни ОДР.

Колебанията на референтната овърнайт лихва в евро през 2016 г. бяха в интервала от -0.23% до -0.36%, като средногодишното ѝ ниво възлезе на -0.32% (спрямо -0.11% за 2015 г.). Най-значително понижение на тази лихва бе отчетено през първото тримесечие, свързано с решението на УС на ЕЦБ за понижение на лихвата по депозитното улеснение. През 2016 г. средното лихвено равнище, при което банките в еврозоната си размениха срочни депозити в евро, също се понижи и в края на годината лихвените проценти във всички матуритетни сектори бяха отрицателни. Спрямо края на 2015 г. едномесечните и тримесечните лихви намаляха средно с около 26 базисни точки (съответно до -0.37% и -0.32%), докато при матуритетните сектори от 6 и 12 месеца лихвените проценти се понижиха съответно с 22 базисни точки (до -0.22%) и с 20 базисни точки (до -0.08%). Премиите за кредитен и ликвиден риск, измерени чрез спреда между съответните референтни лихви, отбелязаха понижение, като в края на 2016 г. премиите в 3- и 6-месечния сегмент бяха на ниво съответно от 3 базисни точки (-8 базисни точки спрямо края на 2015 г.) и 13 базисни точки (-9 базисни точки спрямо края на 2015 г.).

Ниската инфлация и признаците за забавяне на икономическия растеж в САЩ, задълбочаването на външните за икономиката рискове, свързани с финансовите процеси в Китай и несигурността относно ефектите от резултата от референдума в Обединеното кралство, бяха сред основните аргументи на *FOMC* да не повишава целевия коридор на лихвените проценти по федералните фондове в САЩ през първото полугодие на 2016 г.

С подобряването на икономическите данни за САЩ през третото тримесечие и постепенното отслабване на външните рискове сред пазарните участници се засилиха очакванията за повишение на целевата лихва на заседанието на *FOMC* през септември. Членовете на Комитета обаче прецениха, че за да предприемат следващо повишение на границите на целевия коридор, е нужно да получат допълнителни данни, които да потвърждават напредъка на икономиката към постигане на целите на Федералния резерв предвид запазващите се рискове от надценяване на прогнозата за американската икономика и ограничения набор

от инструменти на паричната политика в случай на необходимост от стимулиране на икономическата активност.

Показателите за инфлацията в САЩ не се измениха съществено през четвъртото тримесечие, но поради устойчивото подобрене на икономическите перспективи на страната на заседанието на *FOMC* през декември бе взето единодушно решение да се повиши с 25 базисни точки коридорът за лихвата по федералните фондове до 0.50–0.75%. Освен това членовете на Комитета ревизираха нагоре прогнозите си за растежа на БВП на САЩ в периода до 2019 г., а медианите на прогнозите им показаха очаквания за тристъпково повишаване на основната лихва през 2017 г. С тези решения Федералният резерв продължи процеса по нормализиране на паричната политика в САЩ, започнал в края на 2015 г.

Криви на доходност на ДЦК на държавите от еврозоната и на САЩ

През 2016 г. доходността на ДЦК на Германия се понижи значително за всички матуритети и достигна исторически минимум. През юли в средно- и дългосрочните матуритети бяха отчетени най-ниските нива на доходност за 2016 г., след което през второто полугодие се наблюдаваше тенденция към повишаване. От друга страна, при краткосрочните матуритети най-ниските нива на доходност за годината бяха регистрирани през декември. Наклонът на кривата на доходност, измерен чрез разликата в доходността на 10-годишните и 2-годишните ДЦК, не се промени. Доходността на германските ДЦК със срок до падежа 2 години и 10 години се понижи с по 42 базисни точки съответно до -0.77% и 0.21%. В края на годината всички ДЦК на Германия със срок до падежа, по-малък от 8 години, се търгуваха при отрицателна доходност. Тези изменения в доходността обаче бяха съпроводени през годината със значителни колебания.

Средовите между доходността на ДЦК от периферните държави от еврозоната спрямо бенчмарковите ДЦК на Германия се разшириха през 2016 г., по-значително тези по 10-годишните ДЦК на Португалия (със 167 базисни точки) и Италия (с 64 базисни точки). Основни фактори за разширяването на спреда за ДЦК на Португалия бяха неизпълнената цел на правителството за бюджетния дефицит на страната през 2015 г. и необходимостта от предприемане на допълнителни мерки за фискална консолидация през 2016 г., спекулациите относно понижаване на кредитния ѝ рейтинг от агенция *DBRS*, както и опасенията за потенциално достигане на лимита от ЕЦБ за покупки на португалски ДЦК по съответната програма. При Италия разширяването на спреда се дължеше на комбинация от фактори – засилващите се опасения за състоянието на банковия сектор в страната, политическата несигурност, породена от проведения в страната референдум, по-лошата перспектива по кредитния ѝ рейтинг от *Moody's* и *Fitch*, както и неуспешния опит за рекапитализиране от частния сектор на третата по размер на активите италианска банка *Banca Monte dei Paschi di Siena SpA* в края на годината.

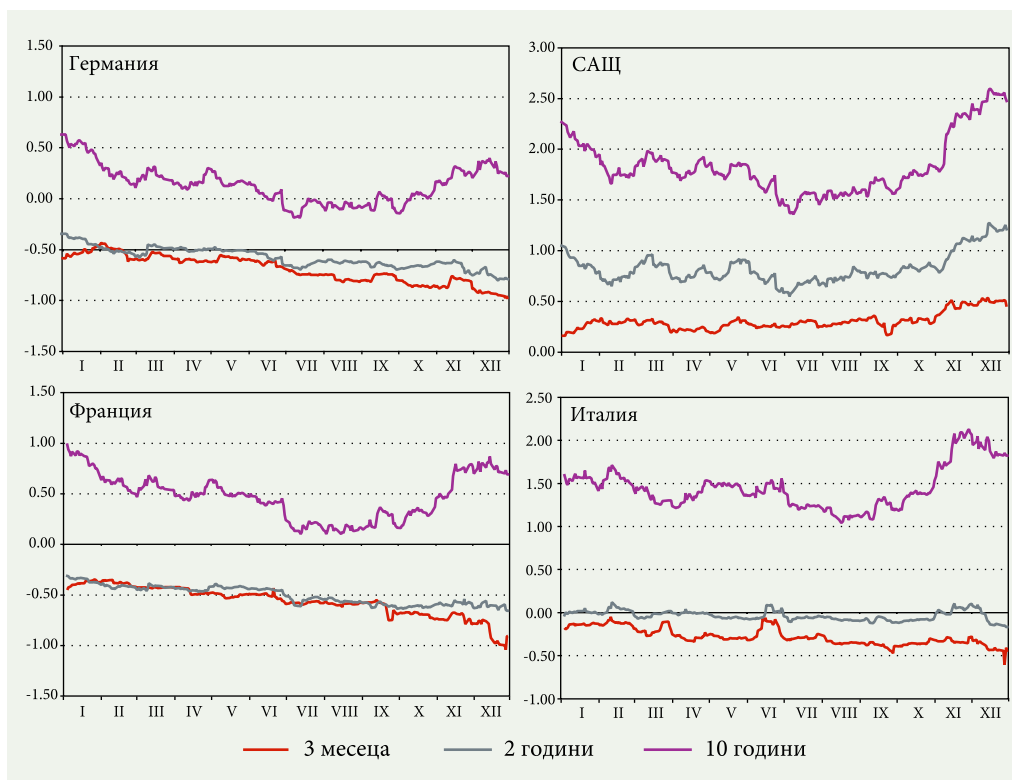
Средовите за доходността по ДЦК на държавите от ядрото на еврозоната се разшириха при 2-годишните матуритети, докато при 10-годишните предимно се свиха. Разширяването на средовите за краткосрочните ДЦК се дължеше на относително по-голямото понижение на доходността на 2-годишните ДЦК на Германия спрямо спада в доходността на 2-годишните ДЦК на останалите държави от ядрото на еврозоната. Това от своя страна бе резултат от засиленото търсене на краткосрочни германски облигации, особено през четвъртото тримесечие на 2016 г., в ролята им на актив с високо кредитно качество, използван за обезпечение при операции на репо пазара в еврозоната. В 2-годишния сегмент най-много се разшири спредът на Финландия (с 11 базисни точки до

0.12%), като в края на годината доходността на 2-годишните ДЦК на Финландия бе по-висока от тази на аналогичните по матуритет ДЦК на Нидерландия, Франция, Австрия и Белгия.

През първото полугодие *Moody's* и *Fitch* понижиха еднократно кредитния рейтинг на Финландия, с което страната загуби първокласния си рейтинг и при трите основни агенции. В края на полугодията агенция *Moody's* понижи и кредитния рейтинг на Австрия, като се аргументира със слабата средносрочна перспектива за икономическия растеж в страната. През септември агенция *S&P* повиши перспективата по рейтинга на Финландия поради очаквания за постепенно възстановяване на икономиката и подобряване на публичните финанси на страната. През следващия месец бе повишена и перспективата по кредитния рейтинг на Франция, което бе обвързано с постепенното реформиране на данъчната система и Кодекса на труда и с очакваното им стабилизиращо въздействие по отношение на заетостта, икономическия растеж, конкурентоспособността и публичните финанси на страната. Въпреки подобрението на икономическите перспективи след президентските избори в САЩ, спредът за доходността на ДЦК на Франция се разшири през 2016 г. (с 8 базисни точки в 2-годишния и с 12 базисни точки в 10-годишния сегмент), което се свързва със засилващите се опасения сред пазарните участници относно политическата обстановка във Франция с оглед предстоящите президентски избори в страната през второто тримесечие на 2017 г.

Доходност до падеж на ДЦК през 2016 г.

(%)

През 2016 г. наклонът на кривата на доходност на ДЦК на САЩ слабо се повиши (с 3 базисни точки), което се дължеше на относително по-малкото повишение на доходността по краткосрочните държавни облигации (с 14 базисни точки до 1.19% в 2-годишния сектор) спрямо дългосрочните (със 17 базисни точки до 2.44% в 10-годишния сектор). Основен фактор за

по-високата доходност при краткосрочните матуритети бяха преобладаващите пазарни очаквания за предстоящо повишение на целевия лихвен процент по федералните фондове, които се засилиха значително през втората половина на 2016 г. Същевременно динамиката на доходността при средно- и дългосрочните ДЦК на САЩ се дължеше на редица фактори с разнопосочно действие, сред които постъпващите противоречиви сигнали за състоянието на икономиката на САЩ, въвеждането на допълнителни насърчителни мерки по паричната политика от страна на ЕЦБ, а също засиленото търсене от инвеститорите на сигурност, породено от политическите рискове във връзка с решението на Обединеното кралство да напусне ЕС и с президентската кампания в САЩ. След президентските избори в САЩ доходността на дългосрочните американски ДЦК рязко се повиши, след като пазарните участници бързо адаптираха очакванията си за икономическия растеж и инфлацията в страната в съответствие със заявените от новия президент по време на кампанията намерения за мащабни инфраструктурни инвестиции и фискални стимули за американския бизнес. Обявяването на решението на *FOMC* от декември за повишаване на целевия лихвен процент по федералните фондове не предизвика съществена промяна в цените на ДЦК на САЩ, тъй като в голяма степен бе очаквано от пазарните участници, но признаците за възможно по-бързо повишаване на коридора на лихвата по федералните фондове през 2017 г. станаха причина за допълнително увеличаване на доходността на ДЦК на САЩ в края на 2016 г.

Злато и валутен курс

През 2016 г. цената на златото в долари се повиши с 8%, а в евро нарасна с 11.8%. Тя се движеше в интервал от 1061 до 1366 долара за тройунция и от 977 до 1236 евро за тройунция. През първата половина на годината златото поскъпваше в резултат от засилено търсене на сигурност поради колебанията в цените на фондовите пазари в глобален мащаб. Положително влияние върху цената му оказва и понижаването на пазарните очаквания за темпа на повишаване на основните лихви в САЩ. Въвеждането на отрицателни лихвени проценти по част от резервите на банките в Япония, както и понижението на лихвата по депозитното улеснение на ЕЦБ също повлияха положително върху цената на златото. В края на юни то чувствително поскъпна и достигна най-високото си ниво за последните две години, основен фактор за което бе засиленото търсене на сигурност след резултатите от референдума в Обединеното кралство. През втората половина на годината златото поевтиняваше поради поскъпването на долара и очакванията на пазарните участници за ускорено нормализиране на паричната политика в САЩ.

През 2016 г. доларът поскъпна с 3.1% спрямо еврото главно през последното тримесечие. Интервалът на движение на обменния курс „долар/евро“ през годината бе от 1.04 до 1.15 долара за 1 евро (от 0.87 до 0.96 евро за 1 долар). През първото полугодие се наблюдаваше тенденция към поевтиняване на долара спрямо еврото, която до голяма степен се определяше от публикуването през периода на предимно неблагоприятни данни за САЩ в сравнение с преобладаващите очаквания на пазарните участници, както и от увеличаването на риска от по-бавен растеж на глобалната икономика. Поради тези процеси инвеститорите понижиха очакванията си относно броя на стъпките за повишаване на лихвата по федералните фондове през 2016 г., което от своя страна предизвика постепенно отслабване на очакванията на валутния пазар за допълнително задълбочаване на различията в паричната политика между еврозоната и САЩ. В края на юни доларът поскъпна рязко спрямо еврото вследствие на неочаквания резултат от референдума в Обединеното кралство и неяснотата относно неговите последици върху европейската икономика. През четвъртото

тримесечие на 2016 г. доларът отново, този път значително поскъпна спрямо еврото, като динамиката на курса „евро/долар“ през периода се определяше най-вече от промените в пазарните очаквания относно перспективите за паричната и фискалната политика в САЩ. След избирането на Доналд Тръмп очакванията за инфлацията в САЩ се промениха съществено в посока по-бързо повишаване на потребителските цени, което се дължеше на обявените от новоизбрания президент намерения за предприемане на фискални стимули и налагане на някои протекционистични външнотърговски мерки. Промяната в очакванията за фискалната и външнотърговската политика на САЩ, както и включването в предвижданията на реакция от страна на Федералния резерв под формата на по-ускорено повишение на основния лихвен процент, доведоха до съществено поскъпване на долара спрямо всички останали основни валути. Впоследствие публикуването на очакванията на членовете на *FOMC* за три повишения на основната лихва през 2017 г. допринесоха за допълнително поскъпване на долара спрямо еврото в края на периода.

Валутен курс „долар/евро“ през 2016 г.

(евро)

Цена на тройунция злато в долари през 2016 г.

(долари)

Цена на тройунция злато в евро през 2016 г.

Основни видове риск

Реализираният риск на нетната стойност от баланса на управление „Емисионно“ за 2016 г., измерен чрез мярката „стойност под риск“ (*Value-at-Risk, VaR*), е 12.77% на годишна база³⁹.

Лихвеният риск на брутните международни валутни резерви през 2016 г., измерен чрез тяхната средна модифицирана дюрация, беше 1.61 години. Поддържаната през годината дюрация беше по-ниска от средната за 2015 г. с 0.16 години. Ограничението за максимално допустимо отклонение на модифицираната дюрация на инвестиционните портфейли от дюрацията на бенчмарка през първото полугодие беше в несиметричен интервал от -0.40 години до +0.10 години и от -0.20 години до +0.20 години през втората половина на 2016 г.

Валутният риск на брутните международни валутни резерви е ограничен от изискването на ЗБНБ сумата от абсолютните стойности на откритите валутни позиции⁴⁰ в различни от евро, СПТ и монетарно злато валути да не надвишава 2% от пазарната стойност на задълженията в тези валути. През отчетния период бяха поддържани минимални открити позиции във валути, като на практика основният валутен риск за БНБ беше в резултат от откритата валутна позиция в злато.

През отчетния период БНБ продължи консервативната си политика по управление на **кредитния риск** при инвестициите на брутните международни валутни резерви. От началото на 2016 г. бяха въведени нов тип лимити, ограничаващи максималния общ размер на различните видове инвестиции към всяка отделна страна. За целта страните бяха категоризирани в три групи според нивото им на кредитен риск в съответствие с досегашните принципи на разпределение на разрешената експозиция по държави. Пак от началото на отчетния период изискването за минимално тегло на ценните книжа, емитирани от държави и институции извън еврозоната, беше повишено от 10% на 15%. През третото тримесечие на 2016 г. след изненадващия резултат от референдума в Обединеното кралство минималният лимит на ниво баланс за класа активи „държави, група 1“ (включващ основно ДЦК на Германия, държавногарантиран

³⁹ $VaR = -X\%$ ($X > 0$) при интервал на доверителност 95% и допускане за нормално разпределена доходност на международните резерви означава, че максималната загуба на нетната стойност в 95% от времето няма да надвишава $X\%$.

⁴⁰ Открита валутна позиция е разликата между стойността на активите и задълженията във всяка валута, различна от евро.

германски дълг и дълг на регионалните правителства на Германия) беше повишен от 30% на 35%.

За постигането на основните цели при управлението на brutните международни валутни резерви – висока степен на сигурност и ликвидност, преобладаващата част от активите продължава да се инвестира в ДЦК и в държавногарантиран дълг на държавите от ядрото на еврозоната.

Към края на 2016 г. около 67% от валутните резерви са инвестирани в активи с най-високо кредитно качество и дългосрочен кредитен рейтинг AAA.

Операционният риск се контролира посредством стриктно съблюдаване на инвестиционните ограничения и съответните бизнес процедури за управление на brutните международни валутни резерви.

Доходност и ефективност

Нетният доход на активите в евро е сумата от три компонента: 1) доход от инвестиции на brutните международни валутни резерви в оригинална валута; 2) доход от валутен дисбаланс⁴¹; и 3) разходи и/или доход по пасивите. Доходът от инвестиции на brutните международни валутни резерви на БНБ през 2016 г. е положителен и възлиза на 57.46 млн. евро, което представлява 0.34% доходност за периода. Този резултат се дължи главно на понижението на доходността на деноминирани в евро облигации през първото полугодие, което от своя страна допринася за увеличение в цените на ценните книжа от портфейла на БНБ. През четвъртото тримесечие на международните финансови пазари се наблюдаваше противоположно движение, а именно повишение на доходността, което доведе до отрицателни пазарни преоценки и известен спад в цените на ценните книжа от портфейлите на БНБ, както и до съответно понижение на реализираната за годината доходност. Доходът от валутен дисбаланс се дължи почти изцяло на промяна в цената на монетарното злато в евро и възлезе на 149.79 млн. евро. В резултат от въведената нова лихвена политика на БНБ, в сила от началото на януари 2016 г., нетният финансов резултат от пасивите е положителен и за годината е в размер на 0.06%, което съответства на доход от 10.56 млн. евро. Като резултат от тези три компонента нетният доход от управлението на brutните международни валутни резерви през отчетния период е 217.64 млн. евро, което представлява 1.24% обща доходност за 2016 г.

Доход и доходност на валутните резерви през 2016 г.

Период	Нетен доход (млн. евро)	Нетна доходност ¹ (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Разход (млн. евро)	Доходност (%)
	(1)+(2)+(3)	(1)	от активите		от валутна преоценка на активи и пасиви		по пасивите	
			(1)	(2)	(2)	(3)	(3)	(3)
I тримесечие	205.98	1.13	68.88	0.37	134.78	0.74	2.32	0.01
II тримесечие	190.37	0.91	46.78	0.22	141.08	0.68	2.51	0.01
III тримесечие	-4.48	-0.02	19.16	0.09	-26.42	-0.12	2.78	0.01
IV тримесечие	-174.24	-0.78	-77.36	-0.35	-99.65	-0.45	2.95	0.01
Общо	217.64	1.24	57.46	0.34	149.79	0.85	10.56	0.06

¹ Доходността за периода от момент T_0 до момент T_N се изчислява, като се приложи сложно олихвяване на дневните доходности (*chain-linked returns*) за този период. Изчислява се по формулата:

$R(T_0, T_N) = (1+r_1)(1+r_2)...(1+r_N)-1$. Описаната формула за изчисление на доходност от управление на инвестиции съответства изцяло на *Global Investment Performance Standards (GIPS)*.

Източник: БНБ.

⁴¹ Доходът от валутен дисбаланс е резултат от промяната на валутните курсове върху откритите валутни позиции на активите и съответно пасивите.

За целите на оперативното управление брутните международни валутни резерви са обособени в отделни портфейли в зависимост от валутата и преследваните инвестиционни цели, всеки от които има зададен бенчмарк, инвестиционни цели и лимити. В таблицата по-долу са представени основните портфейли на БНБ и резултатите от тяхното управление.

Доходност и риск на портфейлите през 2016 г.

Портфейл	Доходност		Колебливост (риск)		Информационен коефициент ³
	Абсолютна (%)	Относителна ¹ (базисни точки)	Абсолютна (базисни точки)	Относителна ² (базисни точки)	
Инвестиционен 1, евро	0.39	-6	52	20	-0.31
Инвестиционен 2, евро	0.41	-4	45	26	-0.14
Външен мениджър А, евро	0.87	1	74	5	0.28
Външен мениджър Б, евро	0.82	-4	70	9	-0.43
Ликвиден, EUR	-0.27	24	1	1	-
Ликвиден, XAU	0.40	-	9	-	-
Ликвиден, USD	0.84	55	12	12	-

¹ Положителната относителна доходност за даден портфейл представлява постигнатата печалба спрямо доходността на съответния бенчмарк. Ако относителната доходност е отрицателна, тя се интерпретира като пропусната полза при управлението на портфейла.

² Относителната колебливост (относителният риск) спрямо бенчмарка е показател за степента на отклонение на рисковите характеристики на портфейла от тези на бенчмарка в резултат на активното управление на портфейлите, като рискът е на годишна база.

³ Показателят „информационен коефициент“ е съотношението между относителната доходност на портфейла и относителния му риск на годишна база.

Източник: БНБ.

С цел диверсификация на стиловете на управление и ограничаване на операционния риск основната част от активите в евро продължава да бъде разпределена между два инвестиционни портфейла с еднакъв бенчмарк и ограничения, но управлявани от различни екипи служители на БНБ. Към края на 2016 г. около 4% от брутните международни валутни резерви се управляват от външни мениджъри – международни финансови институции. Освен постигането на допълнителна диверсификация ползването на външни мениджъри допринася за обмена на знания и опит в областта на управлението на инвестиции на международните пазари. Ликвидните портфейли са предназначени главно за посрещане на непосредствените нужди от извършване на плащанията на БНБ в съответната валута.

III. Платежни системи и платежен надзор

Съгласно ЗБНБ Българската народна банка отговаря за организирането, поддържането и развитието на платежните системи в страната, като съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни механизми и осъществява надзор върху тях. Главните цели са свързани с намаляване на системния риск и създаване на условия за интегриране на платежните системи в страната с европейската платежна инфраструктура.

Платежните системи в страната в левове са:

- Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС с оператор БНБ;
- Спомагателните системи, които извършват сетълмент в РИНГС:
 - БИСЕРА – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД;
 - БОРИКА – система за обслужване на плащания по операции с банкови карти на територията на страната с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД.

Платежните системи в страната в евро са:

- Националният системен компонент на ТАРГЕТ2 – ТАРГЕТ2-БНБ, с оператор БНБ;
- Спомагателната система, която извършва сетълмент в ТАРГЕТ2-БНБ:
 - БИСЕРА7-ЕВРО – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД.

Системите за сетълмент на ценни книжа в страната са:

- организираната от БНБ система за сетълмент на безналични държавни ценни книжа с оператор БНБ;
- организираната от „Централен депозитар“ АД система за регистрация и обслужване на сделки с безналични ценни книжа с оператор „Централен депозитар“ АД.

Платежни системи в левове

През 2016 г. по-голямата част от стойността на плащанията в левове в страната са обработени от Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС. Това води до намаляване на рисковете в платежната система, което е една от главните цели на всяка централна банка. Към 31 декември 2016 г. в РИНГС участват БНБ и 27 банки.

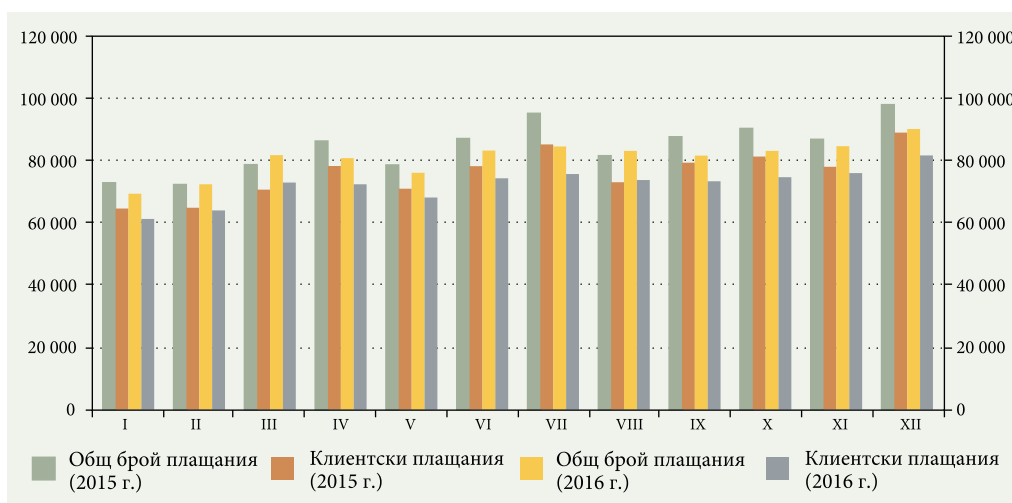
За годината през РИНГС са извършени 970 476 плащания на обща стойност 779 507 млн. лв., като спрямо 2015 г. има намаление при броя с 4.4% и при стойността с 16.1%. Клиентските плащания са 867 922, което представлява 89.4% от общия брой плащания, възлизащи на обща стойност 189 153 млн. лв. – 24.3% от стойността на всички плащания.

Среднодневният брой на плащанията през системата през отчетния период е 3851, а среднодневната стойност на плащанията за периода – 3093 млн. лв.

През 2016 г. 63% от стойността на плащанията се обработват до 12:00 часа и достигат 86.3% до 14:30 часа. Останалите 13.7% се обработват до края на системния ден в 17:30 часа. От гледна точка на системната натовареност до 14:30 часа се обработват 82.7% от броя на плащанията през системата. За отчетния период коефициентът на наличност⁴² на РИНГС е 100%.

⁴² Коефициентът на наличност представлява съотношението на броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

Брой на плащанията, обработени в РИНГС през 2015 г. и 2016 г.

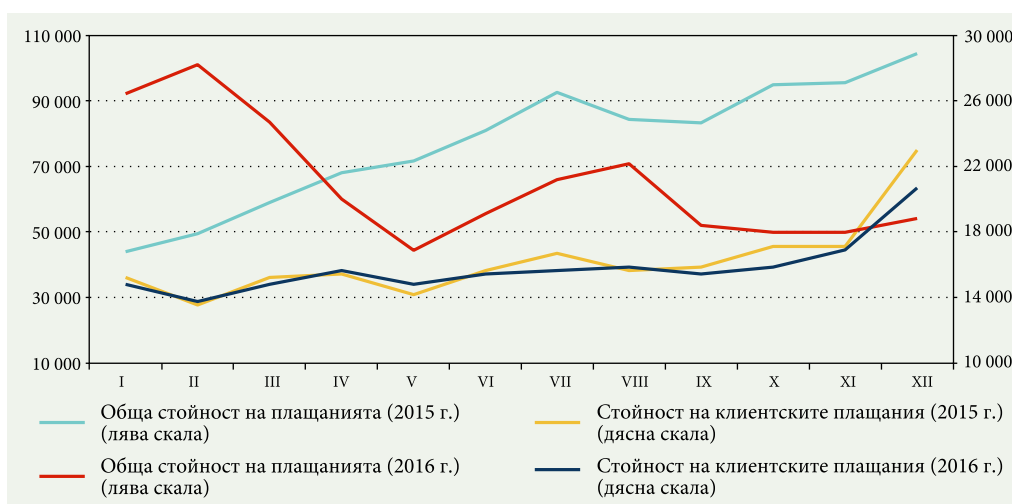

Източник: БНБ.

Стойност на плащанията, обработени в РИНГС през 2015 г. и 2016 г.

(млн. лв.)

(млн. лв.)

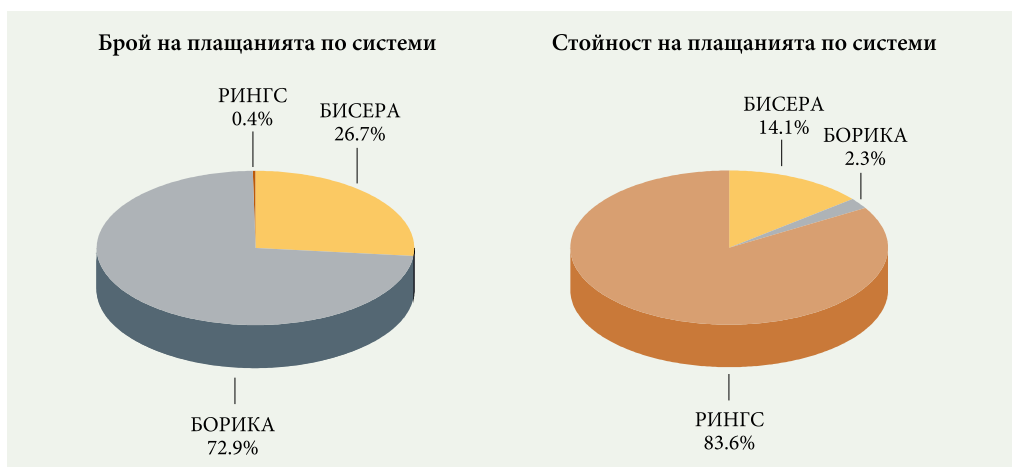
Източник: БНБ.

Разпределението на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи се запазва спрямо 2015 г. Системата РИНГС е обработила 83.6% от стойността на извършените в страната плащания, като за работата на системите за брутен сетълмент в реално време за оптимални се приемат стойности около 80%. От общия брой на плащанията в левове, подадени към всички платежни системи в левове в страната, делът на РИНГС е 0.4%.

През 2016 г. в платежната система БОРИКА са извършени 107.1 млн. плащания на обща стойност 11 166.4 млн. лв., като спрямо предходната година се отбелязва нарастване с 13% по брой и с 11.4% по стойност. През отчетния период обработените от БОРИКА трансакции чрез терминални устройства АТМ се увеличават по брой и стойност съответно с 2.5% и 7.7%. По отношение на обработените от БОРИКА картови плащания се отчита увеличение с 23.3% по брой и с 21.5% по стойност.

През 2016 г. в системата БИСЕРА са извършени 69.2 млн. плащания на обща стойност 131 559.4 млн. лв. Обработените плащания се увеличават спрямо предходната година с 5.9% по брой и с 2.8% по стойност.

Разпределение на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи през 2016 г.

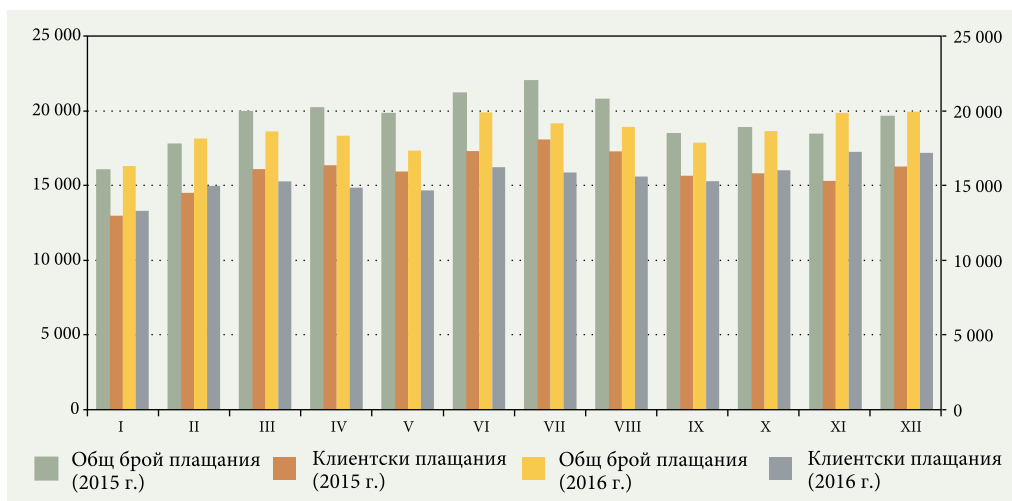

Източник: БНБ.

Платежни системи в евро

ТАРГЕТ2 предоставя брутен сетълмент в реално време за плащания в евро със сетълмент с пари в централна банка. Системата работи въз основа на Единна съвместна платформа, като от правна гледна точка всяка централна банка в ТАРГЕТ2 е оператор на свой собствен системен компонент. От 1 февруари 2010 г. БНБ е оператор на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ и отговоря за бизнес взаимоотношенията с участниците в компонента и за координацията с ЕЦБ и с участващите централни банки.

Брой на плащанията, обработени в ТАРГЕТ2-БНБ през 2015 г. и 2016 г.

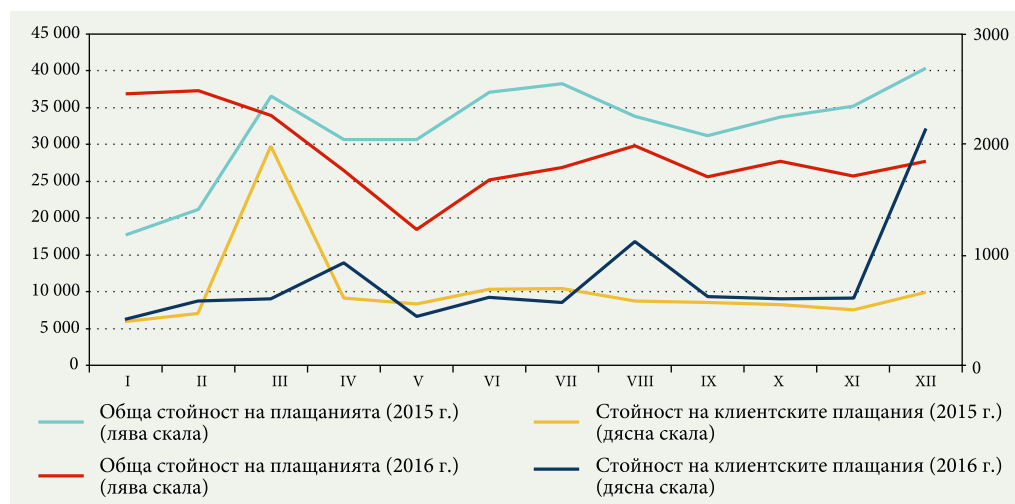
Източник: БНБ.

Към 31 декември 2016 г. в националния системен компонент на ТАРГЕТ2 участват БНБ, 21 банки – директни участници, 4 адресата с *BIC*, както и 2 спомагателни системи – системата за обслужване на клиентски преводи в евро,

предназначени за изпълнение в определен момент – БИСЕРА7-ЕВРО, и системата за регистрация и сетълмент на ДЦК в БНБ (BNBGSSS)⁴³.

През 2016 г. в ТАРГЕТ2-БНБ са извършени 222 618 плащания на обща стойност 341 533 млн. евро. Клиентските плащания са 186 088 бр., което представлява 83.6% от общия брой плащания, възлизащи на обща стойност 9252 млн. евро, или 2.7% от стойността на всички плащания. Отчетено е намаляване спрямо 2015 г. с 4.4% при общия брой обработени плащания и с 11.6% при стойността.

Стойност на плащанията, обработени в ТАРГЕТ2-БНБ през 2015 г. и 2016 г.
(млн. евро) (млн. евро)

Източник: БНБ.

В ТАРГЕТ2 към банки от системни компоненти с оператори други централни банки са наредени 89.8% от броя и 77.9% от стойността на извършените през националния компонент плащания. Среднодневният брой на наредените плащания от участниците в ТАРГЕТ2-БНБ през годината е 867, а среднодневната стойност на обработените плащания – 1335 млн. евро. Максималният дневен брой плащания, наредени от участници в ТАРГЕТ2-БНБ за 2016 г., е 1518 бр., а максималната дневна стойност на трансакциите – 3815 млн. евро.

Спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО обработва клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент. Към 31 декември 2016 г. в БИСЕРА7-ЕВРО участват 16 банки. През отчетния период наредените плащания през спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО са 41 414 бр. на стойност 399 млн. евро, като в сравнение с 2015 г. се отчита увеличение с 19% при броя и намаляване с 0.8% при стойността.

Развитие на платежните и сетълмент системи в страната

Българската народна банка и всички банки и клонове на чуждестранни банки, осъществяващи дейност на територията на страната, обработват СЕПА кредитни преводи и участват в обща за ЕС схема за СЕПА кредитен превод, като са предприели необходимите мерки за осигуряване спазването на изискванията на Регламент (ЕС) № 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2012 година за определяне на технически и бизнес изисквания за кредитни преводи и директни дебети в евро. По отношение на платежната

⁴³ Актуален списък на участниците в ТАРГЕТ2 през националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ е публикуван на интернет страницата на БНБ: <http://www.bnb.bg/PaymentSystem/PSTARGET2/PSTARGETList/index.htm>

инфраструктура, в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 260/2012, оперираната от „БОРИКА–Банксервиз“ АД платежна система за малки плащания в евро БИСЕРА7-ЕВРО обработва СЕПА плащания и осигурява оперативна съвместимост със системите *SEPA Clearer*, *Equens* и *EuroELIXIR*, което позволява взаимен обмен на СЕПА кредитни преводи между банковите общности на България и други страни от ЕС.

С цел повишаване сигурността на картовите плащания и ограничаване на злоупотребите и измамите с платежни карти, в съответствие с глобалните тенденции за приемане на стандарта *EMV*⁴⁴, към 31 декември 2016 г. процентът на миграция на картите към стандарта *EMV* е 95.1% от общия брой на издадените в страната банкови платежни карти, съответно 95.3% от дебитните и 93.5% от кредитните. Преминаването към стандарта *EMV* на инфраструктурата за обработка на трансакции с банкови платежни карти е почти завършено, като към края на годината делът на терминалните АТМ устройства, преминали към *EMV*, е 100%, а този на терминалните ПОС устройства – 99.9%.

През 2016 г. бе приет Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи⁴⁵, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Директива 2014/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно съпоставимостта на таксите по платежните сметки, прехвърлянето на платежни сметки и достъпа до платежни сметки за основни операции. Въвежданите с директивата разпоредби обхващат три основни области – съпоставимост на таксите за платежни сметки, налагани от банки и други доставчици на платежни услуги; установяване на бърза и лесна процедура за потребителите, които желаят да сменят своя доставчик на платежни услуги в страната; и осигуряване възможност на потребителите, законно пребиваващи в ЕС, да откриват платежни сметки за основни платежни операции независимо от тяхното местопребиваване и финансово състояние.

Във връзка с извършените законодателни промени и с цел съобразяване на българското законодателство с изискванията на Регламент (ЕС) 2015/751 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2015 г. относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти, и Регламент (ЕС) № 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2012 г. за определяне на технически и бизнес изисквания за кредитни преводи и директни дебити в евро през 2016 г. БНБ прие изменения и допълнения в своите Наредба № 3 от 16 юли 2009 г. за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти и Наредба № 16 от 16 юли 2009 г. за лицензиране на платежните институции, дружествата за електронни пари и операторите на платежни системи, а също прие нова Наредба № 13 от 18 август 2016 г. за прилагането на международен номер на банкова сметка и за БАЕ кодове⁴⁶.

С направените промени в Наредба № 3 на БНБ се въвеждат по-ефективни механизми за намаляване на системния риск в съответствие с практиката в ЕС и съгласно изискванията на Принципите за инфраструктурите на финансовите пазари на Банката за международни разплащания (БМР) и Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO):

- Въведен е механизъм, при който чакаща заявка за нетен сетълмент от оператор на платежна система или система за сетълмент на ценни книжа поради недостиг на средства по сметка за сетълмент на банка се отхвърля

⁴⁴ *EMV* е световен стандарт, разработен от *Europay*, *MasterCard* и *Visa* за кредитни и дебитни карти, базиран на микропроцесорна технология, т.нар. смарт или чип карти.

⁴⁵ Обн., ДВ, бр. 59 от 2016 г.

⁴⁶ Обн., ДВ, бр. 69 от 2016 г.

от РИНГС след един час. За да не се възпрепятства и забавя изпълнението на плащанията на останалите банки – участници в съответната система, операторът преизчислява нетните им позиции, без да включва плащанията от/към банката с недостатъчна наличност, и ги подава без забава за сетълмент към РИНГС;

- Резервният обезпечителен фонд е трансформиран в гаранционен механизъм за сетълмент на заявките на БОРИКА – платежната система, обработваща свързани с карти платежни операции – като единствената платежна система в страната, която създава кредитни експозиции между участващите в нея банки преди момента на сетълмент в РИНГС.

През 2016 г. в БНБ са предприети действия за изготвяне на предложение за законодателни промени с цел въвеждане на изискванията на Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар, или т.нар. Втора директива за платежните услуги. С нея се установяват хармонизирани изисквания на ниво ЕС в областта на предоставяне на платежни услуги и се отменя Директива 2007/64/ЕО. Крайният срок за въвеждане на изискванията на директивата в законодателството на държавите членки е 13 януари 2018 г.

Платежен надзор

Съгласно ЗБНБ и Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС) БНБ регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, операторите на системи за сетълмент на ценни книжа в дейността им по извършване на платежни операции, на платежните институции, дружествата за електронни пари и другите доставчици на платежни услуги. При осъществяването на платежния надзор БНБ следи за спазването на националните нормативни изисквания и на нормативните изисквания в ЕС, както и на приетите международни принципи, стандарти и препоръки в тази област.

През 2016 г. бяха извършени седем надзорни проверки на доставчици на платежни услуги. Целта на надзорните проверки бе да се установи дали дейността на съответните доставчици на платежни услуги е съобразена с изискванията на ЗПУПС и на подзаконовите актове по прилагането му. Основните нарушения, констатирани при проверките, бяха свързани със защитните мерки по чл. 21 от ЗПУПС и с извършването на дейност чрез представители. В резултат от извършените надзорни проверки на съответните доставчици на платежни услуги бяха наложени надзорни мерки с указание за преустановяване на констатираните нарушения в определени срокове.

През годината бяха извършени и пет проверки на дружества с цел да се установи дали извършват дейност по издаване на електронни пари и/или предоставяне на платежни услуги без лиценз. За три от случаите беше сезирана Софийската градска прокуратура. По един от случаите бяха предприети мерки за налагане на имуществена санкция на извършителя, а в друг случай бяха издадени задължителни указания за спазване на съответните законови изисквания, които бяха изпълнени.

През 2016 г. в съответствие с изискванията на ЗПУПС Управителният съвет на БНБ разгледа и взе решения по шест заявления за издаване на лиценз. Бяха издадени лицензи за извършване на дейност като платежна институция на „Изи Пеймънт Сървисиз“ ЕООД за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 4, буква „б“ и т. 5 от ЗПУПС, както и за извършване на дейност като дружество за електронни пари на „Пейнетикс“ АД. Управителният съвет отказа издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция на

„Юропей Салюшън“ ЕООД (в процес на учредяване) и на „Варчев Ексчейндж“ ООД. Производството по заявлението на „КартГард БГ“ АД за издаване на лиценз за извършване на дейност като платежна институция беше прекратено. Управителният съвет отказа издаването на лиценз за извършване на дейност като дружество за електронни пари на „Кеш Кредит“ ЕАД.

Към края на 2016 г. лицензираните от БНБ платежни институции са единнайсет, като три от тях са лицензирани и за извършване на дейност като дружества за електронни пари.

През 2016 г. бяха извършени следните вписвания и заличавания в съответните регистри, водени от БНБ на основание чл. 17 от ЗПУПС и чл. 7 и 39 от Наредба № 16 на БНБ:

- бяха вписани 200 и заличени 129 представители на лицензирани от БНБ платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност на територията на страната;
- бяха вписани 213 и заличени 102 представители на платежни институции и дружества за електронни пари, лицензирани на територията на други държави членки, които могат да извършват дейност на територията на страната;
- бяха вписани 85 и заличени 12 платежни институции и дружества за електронни пари, лицензирани на територията на други държави членки, които могат да извършват директно дейност на територията на страната.

През 2016 г. бяха извършени проверки по 224 възражения, постъпили в БНБ от физически и юридически лица, ползватели на платежни услуги. Във връзка с извършените проверки по 12 от възраженията бяха дадени задължителни указания на съответните доставчици на платежни услуги, които бяха изпълнени в определените срокове. В останалите случаи не бяха установени нарушения на ЗПУПС и на подзаконовите актове по прилагането му или в хода на кореспонденцията случаите са били разрешени в полза на ползвателите на платежни услуги.

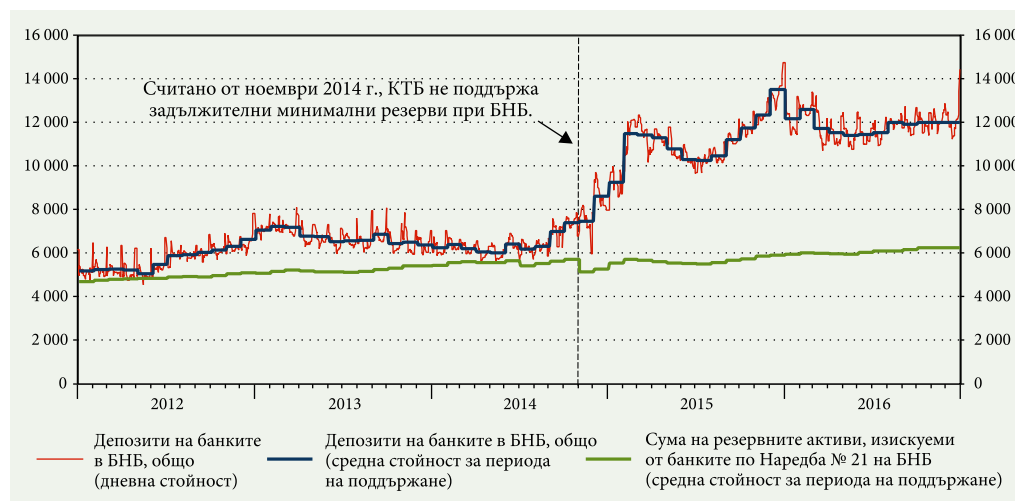
IV. Резерви на банките в БНБ

От 4 януари 2016 г. влезе в сила новата Наредба № 21 на БНБ за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при Българската народна банка⁴⁷. С нея се въвежда определение за „свръхрезерви“⁴⁸ на банките. Съгласно новата наредба за свръхрезервите на банките се прилага лихвеният процент по депозитното улеснение на ЕЦБ, когато този лихвен процент е отрицателен, или нулев лихвен процент, когато лихвеният процент по депозитното улеснение на ЕЦБ е положителен или нулев. Отпадна признаването за резервни активи на средствата на банките по сметки в националния системен компонент TARGET2-БНБ⁴⁹.

В съответствие с промените в Наредба № 21 за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при БНБ, от 4 януари 2016 г. БНБ приложи за свръхрезервите на банките лихвения процент на ЕЦБ по депозитното улеснение в размер на -0.30%, а от 16 март този лихвен процент бе намален на -0.40%. През първото тримесечие на 2016 г. се наблюдаваше понижение на свръхрезервите на банките, докато през останалата част от годината процентът на преизпълнение на ЗМР се запази относително стабилен и към декември възлезе на 89.8% (127.8% към декември 2015 г.). Среднодневно за 2016 г. поддържаните по сметки на банките в БНБ резервни активи в размер на 11.727 млрд. лв. надвишаваха с 92.0% изискуемите ЗМР в размер на 6.110 млрд. лв. спрямо превишение от 93.4% през 2015 г.

Резерви на банките в БНБ

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

През 2016 г. среднодневната стойност на привлечените средства на банките, върху които се начисляват ЗМР, без средствата по сметки на централния и местните бюджети, нарасна с 5.6% спрямо 2015 г. Това се дължеше на

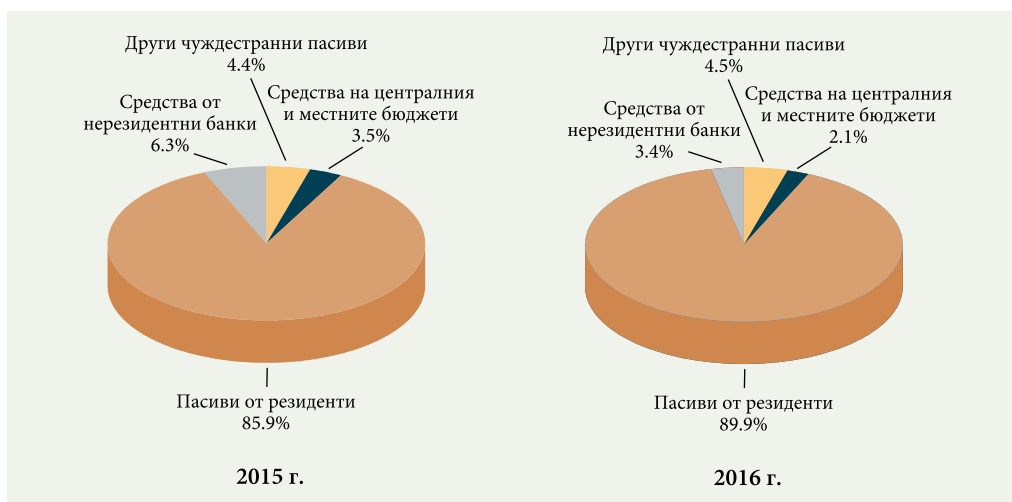
⁴⁷ Приета от УС на БНБ на 26 ноември 2015 г. В допълнение на промените в Наредба № 21 УС на БНБ направи промени в лихвените проценти, приложими като санкция за неизпълнение от банките на изискванията за задължителни минимални резерви (ЗМР).

⁴⁸ Съгласно чл. 5, ал. 1 от новата Наредба № 21 „свръхрезерви“ е превишението с повече от 5% на наличностите, държани в резервни активи над изискуемия размер на ЗМР.

⁴⁹ Наличностите по сметките на банките в националния системен компонент TARGET2-БНБ влизат в баланса на управление „Емисионно“ като „задължения към банки“.

увеличение с 11.5% на левовите пасиви и на намаление с 0.6% на пасивите в чуждестранна валута. Среднодневният размер на привлечените средства от резиденти (без средствата по сметки на централния и местните бюджети) се увеличи с 9.0%, а на тези от нерезиденти спадна с 21.9%, като привлечените средства от нерезидентни банки се понижиха с 43.1%. Пасивите на банките от централния и местните бюджети намаляха с 36.7%. В резултат от тази промяна в структурата на привлечените средства ефективната имплицитна норма на ЗМР се повиши спрямо нивото си от 2015 г. с 0.3 процентни пункта и средно за годината възлезе на 9.4%⁵⁰. Резервните активи, с които банките изпълняваха нормата на ЗМР, бяха разпределени между средствата по сметки на банките в БНБ (8.3 процентни пункта) и признатите като резервни активи 50% от касовите им наличности (1.1 процентни пункта).

Структура на привлечените средства в банковата система*

* Среднодневна стойност на привлечените за периода средства, върху които се начисляват ЗМР.

Източник: БНБ.

Съгласно Наредба № 21 банките поддържат задължителни минимални резерви в свои активи по сметки в левове и евро при БНБ. През 2016 г. среднодневните резервни активи в левове в размер на 8.416 млрд. лв. намаляха с 0.1% спрямо средното им ниво през предходната година, докато среднодневните резервни активи в евро нараснаха с 29.5% до ниво от 3.311 млрд. лв. Растежът се дължи основно на нарастване на поддържаните средства в евро на една банка. Относителният дял на резервните активи в евро възлезе на 28.2% от общия размер на поддържаните от банките резервни активи по сметки в БНБ, което представлява увеличение с 4.9% спрямо отчетените 23.3% за 2015 г.

През септември 2016 г. с промените в чл. 42 на Наредба № 3 на БНБ от 16 юли 2009 г. за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти действащият Резервен обезпечителен фонд беше трансформиран в гаранционен механизъм за сепълмент на плащанията на банките – участници в оперираната от „БОРИКА–Банксервиз“ АД система, обработваща платежни операции, свързани с карти (БОРИКА). Средствата към гаранционния механизъм се съхраняват по сметка при БНБ и са собственост на участниците, като са съобразени с размера на участието им. Участието в гаранционния механизъм се включва в размера на резервните активи на съответния участник при отчитане изпълнението на задължението за поддържане на ЗМР при БНБ.

⁵⁰ Съгласно новата Наредба № 21 на БНБ, в сила от 4 януари 2016 г., нормата на ЗМР за привлечените средства от резиденти остана 10% от депозитната база, от нерезиденти – 5%, а от държавния и местните бюджети – 0%.

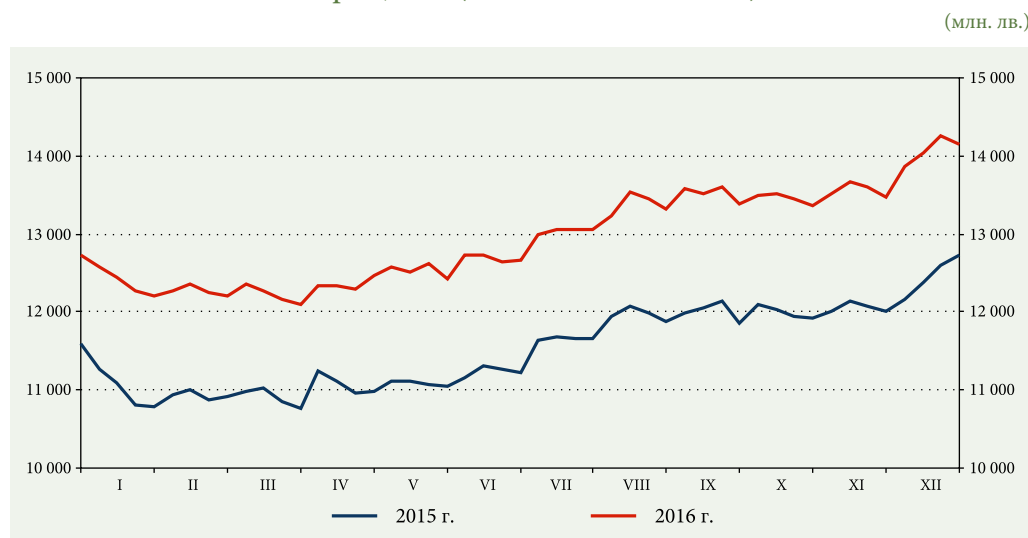
V. Наличнопарично обращение

БНБ притежава изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети.⁵¹ Банкнотите и монетите, издадени от Банката, са законно платежно средство в страната и задължително без ограничения се приемат за плащания по пълната им номинална стойност. БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването им и унищожаването на изтеглени от обращение банкноти и монети.

Считано от 1 януари 2016 г., банкнотата от 1 лев, емисия 1999 г., престана да бъде законно платежно средство, като банкнотите от тази емисия ще се обменят на касите на БНБ без ограничение, по номинална стойност и без краен срок.

В края на 2016 г. парите в обращение⁵² достигнаха 14 152.9 млн. лв., нараствайки с 1428.1 млн. лв., или с 11.22% спрямо края на 2015 г. Делът на банкнотите в структурата на парите в обращение в края на 2016 г. бе 97.78%, на разменните монети – 2.17%, а на възпоменателните монети – 0.05%.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

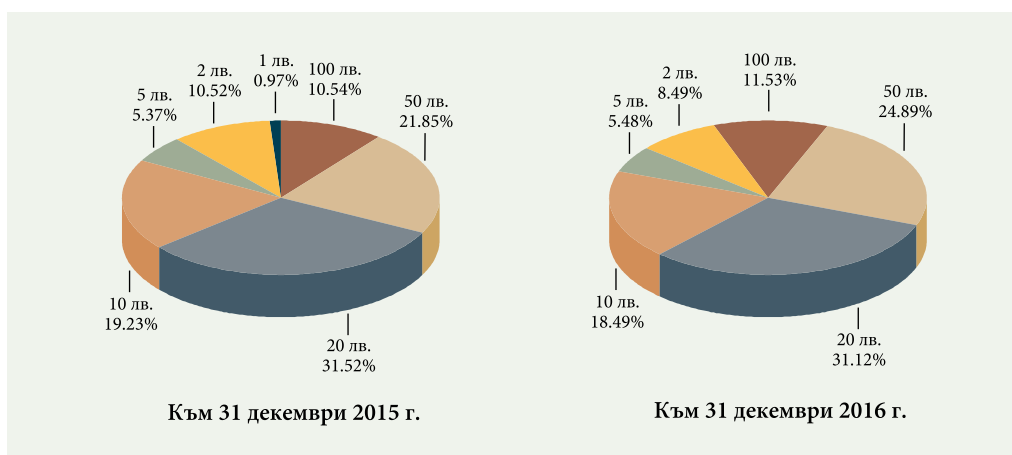
Източник: БНБ.

В края на 2016 г. в обращение бяха 425.8 млн. бр. банкноти с обща номинална стойност 13 839.0 млн. лв., като за едногодишен период се увеличиха с 3.02% (12.5 млн. бр.), а стойността им нарасна с 10.97% (1368.1 млн. лв.). Основен дял в годишното увеличение на банкнотите в обращение заемаха купюрите от 50 и 100 лв. За едногодишен период броят на купюрите от 100 лв. се увеличи с 5.6 млн., или с 12.77%. За същия период банкнотите от 50 лв. се увеличиха с 15.7 млн. бр., или със 17.37%, и така отчетоха най-високия процентен растеж в сравнение с другите купюри.

⁵¹ Чл. 2, ал. 5 и чл. 25 от ЗБНБ.

⁵² Банкноти, разменни и възпоменателни монети – законно платежно средство, емитирани след 5 юли 1999 г., вкл. изтеглените от обращение без краен срок на обмяна.

Дял на различните купюри в съвкупния брой на банкнотите в обращение

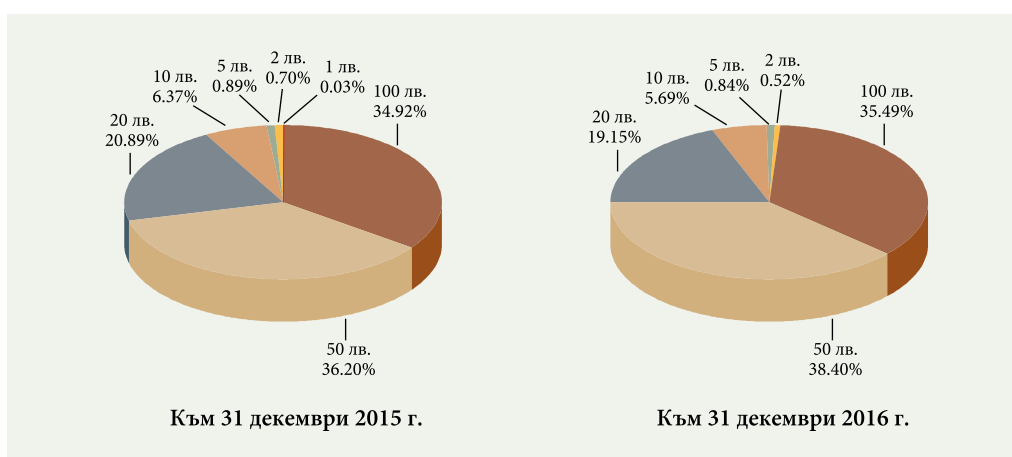

Източник: БНБ.

В структурата по брой на банкнотите в обращение в края на 2016 г. с най-голям дял беше купюрата от 20 лв. (31.12%, 132.5 млн. бр.), като в сравнение с края на 2015 г. той намаля с 0.40 процентни пункта. През 2016 г. дяловете на банкнотите от 10 и от 2 лв. в обращение също намаляваха, съответно с 0.74 и 2.03 процентни пункта. В края на 2016 г. делът на купюрите от 2 лв. в общия брой на банкнотите в обращение беше 8.49%. Както през предходната година, и през 2016 г. при броя на банкнотите от 50 и 100 лв. в обращение се наблюдаваше относително стабилна тенденция към постоянно нарастване на дяловете им в общия брой банкноти в обращение. За едногодишен период те нараснаха съответно с 3.04 и 0.99 процентни пункта.

В структурата по стойност на банкнотите в обращение в края на 2016 г. най-голям беше делът на купюрата от 50 лв. (38.30%), следван от купюрите от 100 и 20 лв. с дялове съответно от 35.49% и 19.15%.

Дял на различните купюри в съвкупната стойност на банкнотите в обращение

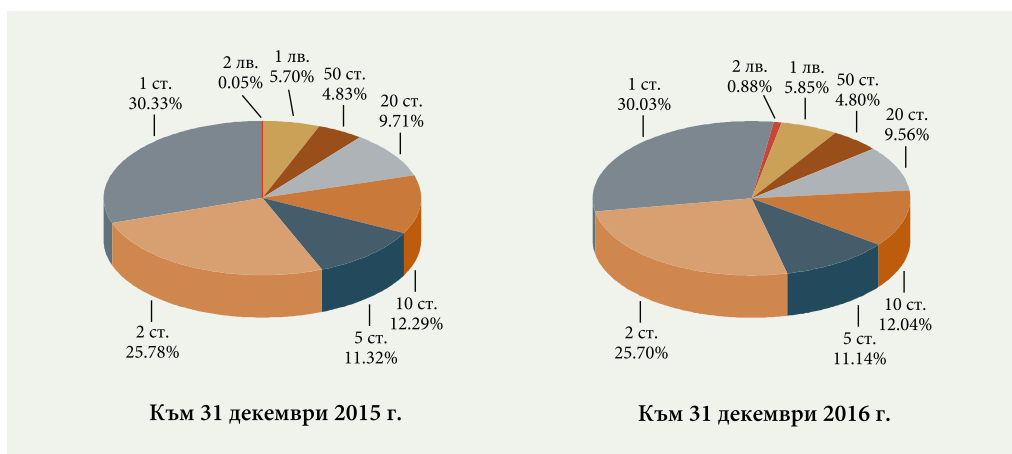
Източник: БНБ.

Средната по стойност банкнота в обращение в края на 2016 г. бе 32.50 лв. и за едногодишен период нарасна с 2.33 лв. (7.69%) вследствие на по-високите темпове на прираст на броя на купюрите от 50 и 100 лв. в сравнение с останалите купюри.

В края на 2016 г. в обращение бяха 2114.7 млн. бр. разменни монети на обща стойност 306.7 млн. лв. На годишна база общият брой на разменните монети се е увеличил с 9.34% (180.6 млн. бр.), а стойността им – с 24.20% (59.7 млн. лв.), като нарастване отбелязва както броят, така и стойността на всички номинали монети. Най-голямо увеличение за едногодишен период се наблюдава в броя на разменните монети от 1 стотинка – с 48.5 млн. бр., или 8.26%. Прирастът при останалите разменни монети е между 7.10% при монетата от 10 стотинки и 12.17% при монетата от 1 лев. Процентното увеличение на годишна база на монетата с номинал 2 лв. беше по-голямо, отколкото при останалите, като в края на 2016 г. в обращение бяха 18.6 млн. бр. от тази монета.

В края на 2016 г. с най-голям дял от броя на монетите в обращение е разменната монета от 1 стотинка (30.03%). Делът ѝ намалява с 0.30 процентни пункта спрямо края на 2015 г. Продължава тенденцията от предходните няколко години към увеличаване дела на монетата от 1 лев. По-високите темпове на растеж при монетите от 1 лев и навлизащата в обращение монета от 2 лв. водят за едногодишен период до съкращаване на дяловете на монетите от 1, 2, 5, 10, 20 и 50 стотинки.

Дял на различните номинали в съвкупния брой на разменните монети в обращение

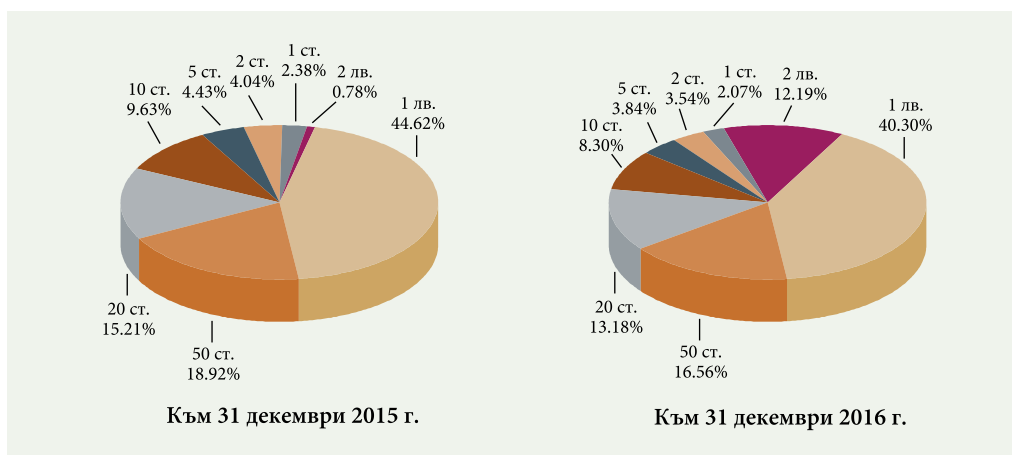

Източник: БНБ.

Дългосрочната тенденция към относително устойчив темп на нарастване на броя на разменните монети в обращение продължава и през 2016 г. Запазва се и постоянният и относително висок темп, с който в паричното обращение нараства броят на монетите с ниска номинална стойност, както и на тези от 1 лев. Увеличаващият се брой на разменните монети в паричното обращение, както и навлизането в него на монетата от 2 лв. намират израз и в променената структура по стойност.

Монетата от 1 лев има най-голям дял (40.30%) в съвкупната стойност на монетите в обращение в края на 2016 г., следвана от монетите от 50 и 20 ст. съответно с дял от 16.56% и 13.18%. С изключение на монетата от 2 лв., чийто дял нараства, за едногодишен период делът по стойност при всички останали номинали спада – от 0.31 процентни пункта при монетите от 1 ст. до 4.32 процентни пункта за тези от 1 лев.

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на разменните монети в обращение

Източник: БНБ.

Средната по стойност разменна монета в обращение в края на декември 2016 г. беше 0.15 лв. и се е увеличила с 0.02 лв. спрямо нивото си от края на 2015 г.

В края на 2016 г. делът на възпоменателните монети в общата стойност на парите в обращение беше 0.05% и остава без промяна спрямо края на 2015 г.

Неистински банкноти и разменни монети

В Националния център за анализ на БНБ през 2016 г. са задържани общо 1121 бр. неистински български банкноти, от които 1117 бр. са циркулирали в паричното обращение – с 6 бр. по-малко от задържаните през предходната година. Спрямо броя банкноти, намиращи се в обращение в края на 2016 г., относителният дял на задържаните неистински български банкноти остава много нисък – 0.000263%, при ниво от 0.000273%, достигнато в края на 2015 г.

От всички задържани през годината неистински български банкноти с най-голям дял са тези от 20 лв. (62.98%), следвани от купюрите от 50 лв. (21.14%) и 10 лв. (13.38%). Неистинските банкноти от 2, 5 и 100 лв. са общо 28 бр. с 2.50% дял в общия брой задържани през годината банкноти.

През 2016 г. са задържани 872 бр. неистински разменни монети, в т.ч. 23 бр. от 2 лв., 301 бр. от 1 лв., 546 бр. от 50 ст. и 2 бр. от 20 ст. Относителният дял на задържаните неистински български разменни монети спрямо броя на разменните монети в обращение в края на 2016 г. също е много нисък – 0.000041%.

В изпълнение на функциите по извършването на експертна оценка за истинност на чуждестранни банкноти и монети, задържани на територията на България, през 2016 г. в БНБ бяха задържани 4292 бр. евробанкноти, 1297 бр. долари и 4446 бр. банкноти от други чуждестранни валути.

Емисионно-касова дейност на БНБ

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови банкноти и отсичането на нови монети, извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и по унищожаване на негодни български банкноти и монети.

През 2016 г. по договори с производители бяха доставени 63.9 млн. бр. новопроизведени банкноти и 173.7 млн. бр. новоотсечени разменни монети със съвкупна номинална стойност 1773.1 млн. лв. На основание чл. 25, ал. 1 от ЗБНБ и в изпълнение на Монетната си програма през 2016 г. БНБ емитира пет нови възпоменателни монети.⁵³

През 2016 г. внесените в БНБ български банкноти и разменни монети достигнаха обща стойност 16 445.8 млн. лв., което е с 217.0 млн. лв. (1.34%) повече в сравнение с 2015 г. За същия период от БНБ бяха изтеглени български банкноти и разменни монети на обща стойност 17 875.1 млн. лв., което е с 507.5 млн. лв. (2.92%) повече спрямо предходната година.

Средната обращаемост на банкнотите през касите на БНБ за 2016 г. беше 2.1 пъти. Честотата на връщане при банкнотите от най-високите и от най-ниските купюри е по-малка – от 0.3 до 1 път, докато при купюрите от 10 и 20 лв. обращаемостта през касите на БНБ е по-голяма, съответно 4.7 и 3.2 пъти.

През 2016 г. в БНБ и в „Дружество за касови услуги“ АД с автоматизирани банкнотообработващи машини бяха обработени 903.8 млн. бр. банкноти, а обработените разменни монети бяха 163.8 млн. бр. В сравнение с 2015 г. броят на обработените банкноти е по-малък с 1.21%, а на обработените разменни монети е по-голям с 2.82%. В структурата по номинална стойност на обработените банкноти и монети най-висок дял имаха купюрите от 10 и 20 лв., съответно 37.25% и 42.38%, и номиналите от 20 ст. и от 1 лев, съответно 17.89% и 18.08%.

В резултат на машинната обработка за поддържане качеството и чистотата на наличнопаричното обращение като негодни за последваща употреба бяха отделени общо 75.6 млн. бр. банкноти, които са с 0.3 млн. бр. (0.37%) повече от отделените през 2015 г. С най-голям дял сред общо отделените като негодни банкноти през 2016 г. бяха купюрите от 10 и 20 лв., съответно с дялове от 32.11% и 23.29%. Делът на негодните в общо обработените банкноти през 2016 г. е 8.37%. За едногодишен период в резултат на машинна обработка бяха отделени като негодни 1.4 млн. бр. монети, или с 6.84% по-малко от предходната година. Делът на негодните в общо обработените разменни монети през 2016 г. е 0.84%.

През 2016 г. БНБ е закупила налична резервна валута на обща стойност 0.85 млн. евро, в т.ч. 0.81 млн. евро от бюджетни организации и 0.04 млн. евро от граждани. За същия период Банката е продала резервна валута в размер на 61.6 млн. евро, в т.ч. 7.7 млн. евро на бюджетни организации и 53.9 млн. евро на граждани.

През 2016 г. БНБ извърши четири пълни проверки в кредитни институции и доставчик на услуги за спазване изискванията на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и дадените указания по нейното прилагане. За отчетния период бяха извършени тематични проверки в кредитни институции и доставчици на услуги по смисъла на Наредба № 18 за въвеждане в експлоатация и тестове за контрол на 139 бр. машини за сортиране и машини за самообслужване относно спазване на стандартите за разпознаване и годност.

⁵³ Информация за пуснатите в обращение нови емисии банкноти, разменни и възпоменателни монети е публикувана на интернет страницата на БНБ.

VI. Поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите

Оценка на състоянието на банковата система⁵⁴

През 2016 г. под влияние на растежа на депозитите активите на банковата система се увеличиха с по-висок темп в сравнение с предходната година. Динамиката през годината в структурата на баланса на банковия сектор не показваше промяна в модела на финансово посредничество. Привлечените депозити бяха инвестирани предимно в дългови ценни книжа и под формата на междубанкови пласменти с лица от групата. При кредитния портфейл нарастването бе слабо, но кредитните институции съумяха да генерират през 2016 г. по-висок доход от органични източници на фона на намаляващите лихвени проценти по кредити и по депозити. Показателите за рентабилност се повишиха. Нарастването на печалбата на банковата система допринесе и за засилването на балансовия капитал.

През годината бяха извършени преглед на качеството на активите (ПКА) и стрес тест на банковата система и за отделните банки. Резултатите от тях потвърдиха силната капиталова позиция и устойчивостта на банковата система към шокове. ПКА и стрес тестът допринесоха за допълнителна оптимизация на надзорните стратегии и за усъвършенстване на управленските модели.

Кредитният риск остана концентриран в кредитния портфейл (без кредитите и авансите за секторите „централни банки“ и „кредитни институции“). В годишен хоризонт размерът на необслужваните кредити в банковата система намаля, а покритието им с обезценка остана над 50%. Беше понижен и дялът на необслужваните кредити в кредитния портфейл, изчислен както на брутна, така и на нетна база. Структурата на баланса и характеристиките на активите бяха предпоставка за доброто качество на балансовите позиции, различни от кредити.

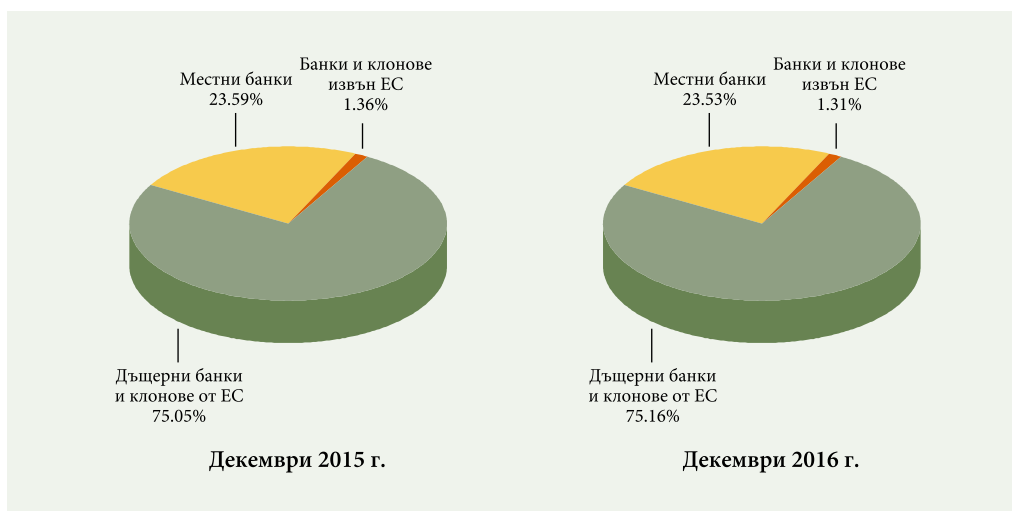
Бяха запазени капиталовите и ликвидните буфери на ниво отделни банки и за банковия сектор като цяло. Ликвидната позиция през годината остана под влияние на значителното нарастване на депозитите и ограничените възможности за инвестирането им в по-високодоходни активи.

Част от свободния ресурс на банковата система през 2016 г. беше насочен към портфейли с ценни книжа – предимно на българското правителство. Дялът в баланса на банковата система на позицията „пари, парични салда при централни банки и други депозити на виждане“ остана висок. Балансовата стойност на „кредитите и авансите“ бе увеличена с 2.0 млрд. лв. (3.7%) до 55.9 млрд. лв.

За периода януари – декември 2016 г. активите на банковата система наразнаха с 4.6 млрд. лв. (5.2%) до 92.1 млрд. лв. С придобиването от „Юробанк България“ на „Алфа банка – клон България“ през годината настъпи промяна в състава на петте най-големи кредитни институции, но общият дял на групата спрямо края на 2015 г. беше запазен (57.3%). Пазарните дялове на кредитните институции с преобладаващо българско участие, както и на банките и клоновете извън ЕС, почти не се промениха и в края на 2016 г. бяха съответно 23.5% и 1.3%. Пазарната позиция на дъщерните банки и клонове от ЕС продължи да надхвърля $\frac{3}{4}$ от общите активи на банковата система (75.2%).

⁵⁴ Въз основа на данни от надзорните отчети на индивидуална база към края на декември 2016 г., получени до 24 февруари 2017 г., и към края на декември 2015 г., получени до 18 април 2016 г.

Пазарен дял на местните и на чуждестранните банки според размера на активите

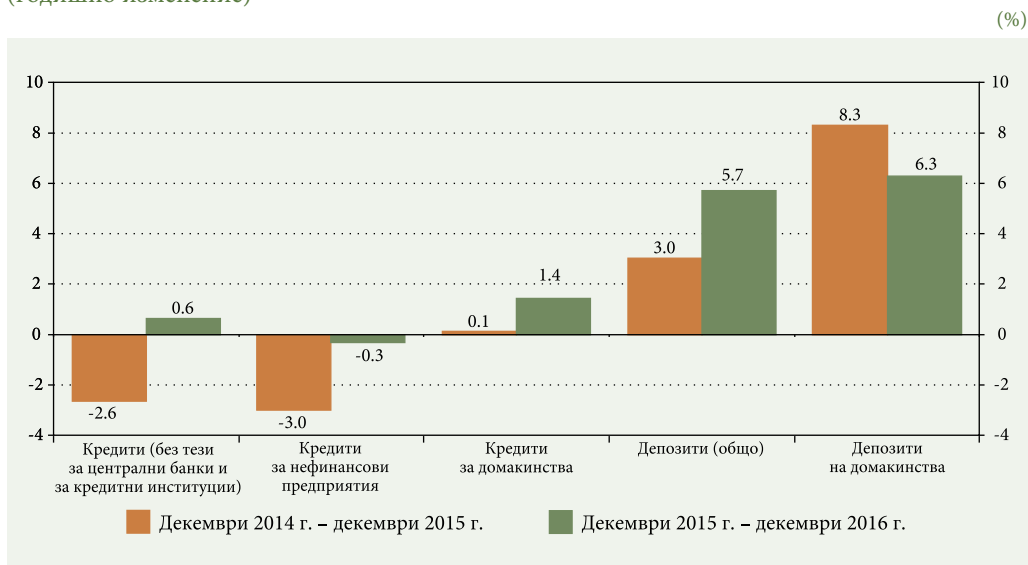
Източник: БНБ.

Общият размер на brutните кредити и аванси в края на 2016 г. бе 77.5 млрд. лв. През годината се увеличи вземанията от кредитни институции (главно от банките майки) и кредитите за други финансови предприятия, за домакинства и за сектор „държавно управление“. Към 31 декември 2016 г. вземанията от кредитни институции възлязоха на 8.6 млрд. лв., основно от нерезидентни институции. В структурата на brutните кредити и аванси делът на вземанията от резиденти бе 87.8%, а този от нерезиденти – 12.2%.

Брутният кредитен портфейл на банковата система (без кредитите и авансите за секторите „централни банки“ и „кредитни институции“) се увеличи с 347 млн. лв. (0.6%) спрямо края на 2015 г. Най-голям принос за растежа имаха кредитите за домакинства, които в края на 2016 г. възлязоха на 18.6 млрд. лв.⁵⁵ (при 18.3 млрд. лв. към 31 декември 2015 г.). Общо за банковата система кредитите за други финансови предприятия достигнаха 2.0 млрд. лв., или със 161 млн. лв. (8.6%) повече спрямо предходната година. Независимо от слабото намаление (със 105 млн. лв., 0.3%) на кредитите за нефинансови предприятия те продължиха да формират над половината от брутния кредитен портфейл на банковата система – 60.9% (33.2 млрд. лв.). Кредитите за сектор „държавно управление“ се увеличиха спрямо края на 2015 г. с 26 млн. лв. (4.0%) до 0.7 млрд. лв., като делът им в брутния кредитен портфейл остана най-малък (1.3%). При валутната структура на брутния кредитен портфейл (без кредитите и авансите за секторите „централни банки“ и „кредитни институции“) за период от една година бе наблюдавано намаление в дела на кредитите в евро (от 48.2% до 43.1%) и нарастване при тези в левове (от 49.3% до 54.5%).

⁵⁵ Значителна част от прираста на тези експозиции бе свързан с Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради.

Динамика на избрани балансови показатели (годишно изменение)

Източник: БНБ.

Депозитите в банковата система в края на 2016 г. достигнаха 78.6 млрд. лв. в резултат от годишно нарастване с 4.2 млрд. лв. (5.7%), изцяло формирано от резидентни източници. В структурата на общите депозити средствата на домакинства и на нефинансови предприятия съставляваха съответно 60.1% и 27.2%. Увеличен бе и дялът на депозитите от други финансови предприятия (до 5.0%), а този на средствата на кредитни институции и сектор „държавно управление“ намалѐ съответно до 5.7% и 2.1%. В края на годината поради динамиката при средствата на кредитни институции дялът на привлечените депозити от резиденти нарасна до 90.5% за сметка на този от нерезиденти.

Структура по резидентност на депозитите в банковата система, общо

Източник: БНБ.

Валутната структура на депозитите през годината бе повлияна от намалѐлото деноминирани в евро финансиране от кредитни институции при същевременно нарастване на левовите депозити от домакинства и нефинансови

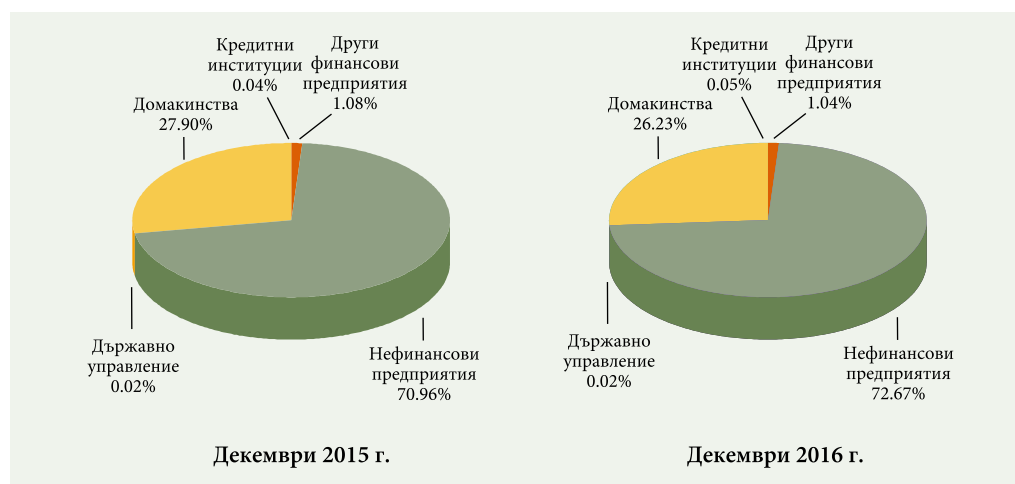
предприятия. В резултат на тази динамика делът на ресурса в левове за една година се увеличи (от 54.0% до 55.7%), а в евро намаля (от 36.9% до 35.4%).

Спрямо края на 2015 г. балансовият капитал нарасна с 607 млн. лв. (5.3%) до 12.1 млрд. лв. с основен принос на внесенния капитал, натрупания друг всеобхватен доход и печалбата.

Действията по управление и намаляване на кредитния риск в балансите на банките обуслови благоприятната тенденция в качеството на активите. През годината общият размер на brutните необслужвани експозиции намаля с 1.2 млрд. лв. (10.6%) до 10 млрд. лв. в края на периода. Подоброение бе наблюдавано при всички вземания по институционални сектори и в края на 2016 г. общите необслужвани кредити и аванси възлязоха на 9964 млн. лв., а ценните книжа – на 37 млн. лв. Определящ бе спадът при експозициите с най-голямо просрочие – над 1 година, които спрямо 2015 г. намаляха с 1 млрд. лв. През периода бе отчетена низходяща тенденция и при дела на brutните необслужвани кредити и дългови ценни книжа в общия брутен размер на всички експозиции в банковата система, като в края на 2016 г. той бе 11.2% (при 13.1% година по-рано).

В структурата на необслужваните експозиции бе наблюдавано повишение на дела на експозициите към нефинансови предприятия (до 72.7%) и намаление на дела на проблемните вземания от домакинства (до 26.2%).

Структура на необслужваните експозиции по сектори

Източник: БНБ.

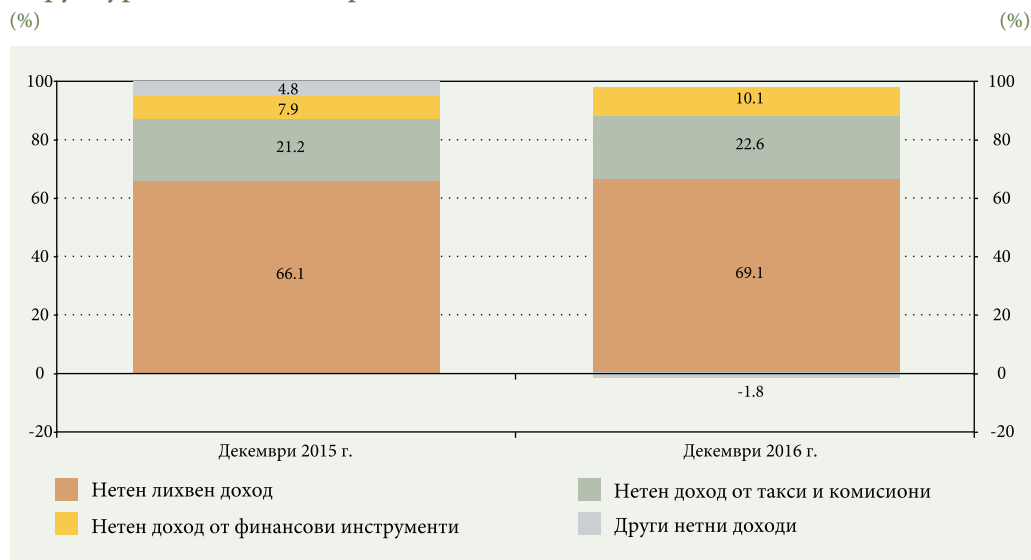
Нетните необслужвани експозиции⁵⁶ се понижиха, като тяхната сума (5 млрд. лв.) остана изцяло покрита от капитала, надвишаващ минималното регулаторно изискване от 8% (7.1 млрд. лв.). Натрупаната обезценка по необслужваните кредити намаля спрямо 2015 г. поради извършени отписвания на напълно обезценени кредити през 2016 г., но размерът ѝ продължи да покрива над половината от brutните необслужвани кредити.

Качеството на балансовите позиции (различни от кредити) се запази на добро ниво. В общите активи на банковата система бе увеличен делът на портфейлите с ценни книжа (от 12.8% до 14.6%). Намаля делът както на позицията „пари, парични салда при централни банки и други депозити на виждане“ (от 21.0% до 19.8%), така и на кредитите и авансите (от 61.6% до 60.7%).

⁵⁶ Нетните необслужвани експозиции се изчисляват, като brutният размер на необслужваните експозиции се намали с присъщата им натрупана обезценка.

За 2016 г. банковата система реализира 1263 млн. лв. печалба, която бе с 416 млн. лв. (49.1%) повече от отчетената за 2015 г. Над половината от кредитните институции отчетоха по-висока печалба, като същевременно намаля и загубата при банките с отрицателен финансов резултат.

Структура на нетния оперативен доход

Източник: БНБ.

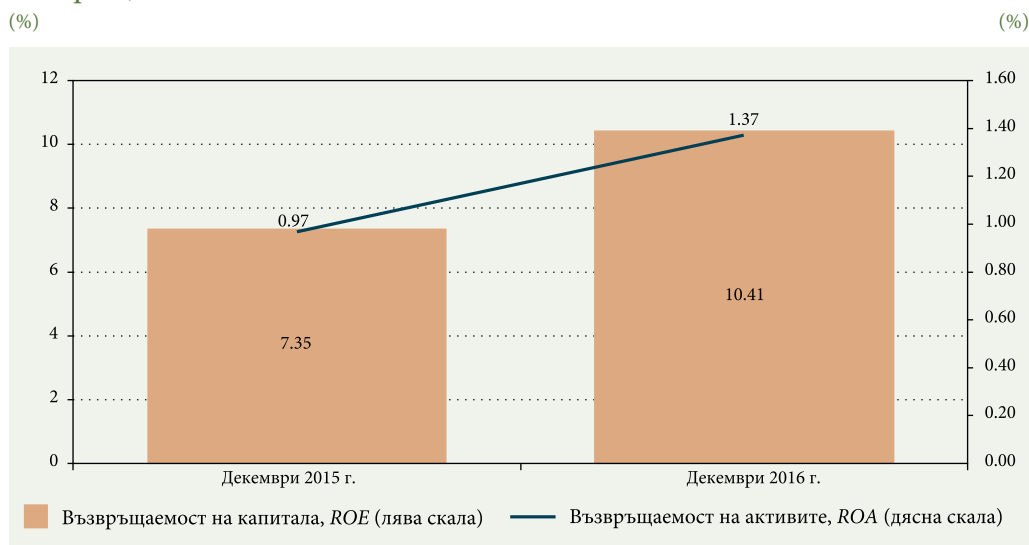
Реализираният към края на 2016 г. нетен лихвен доход в размер на 2.8 млрд. лв. бе с 46 млн. лв. (1.7%) по-висок от този за предходната година. Приходите от лихви бяха с 336 млн. лв. (9.2%) по-малко, като възвръщаемостта на лихвоносните активи продължи да намалява. Запази се тенденцията към изпреварващ спад при разходите за лихви, които спрямо 2015 г. спаднаха с 381 млн. лв. (43.4%). Нетният доход от такси и комисиони се повиши с 31 млн. лв. (3.5%), а нетният доход от финансови инструменти – с 80 млн. лв. (24.2%)⁵⁷. Динамиката на другите нетни доходи зависеше от другите оперативни приходи и разходи.

През 2016 г. кредитните институции извършиха 805 млн. лв. разходи за обезценка по кредити и вземания, или с 336 млн. лв. (29.5%) по-малко от отчетените за 2015 г.

Възходящата тенденция при съотношенията за възвръщаемост на активите и на капитала за банковата система продължи през цялата година. Значителният темп на нарастване на печалбата спрямо отчетената към 31 декември 2015 г. определи подобрението и на двата показателя на годишна база. Възвръщаемостта на активите (ROA) се повиши до 1.37% (при 0.97% за 2015 г.), а възвръщаемостта на капитала (ROE) – до 10.41% (при 7.35% за 2015 г.).

⁵⁷ Влияние за нарастването имаше сделката по придобиването на *Visa Europe* от *Visa Inc.*, като съществено се увеличиха печалбите от финансови активи на разположение за продажба.

Възвръщаемост на активите и на капитала

Източник: БНБ.

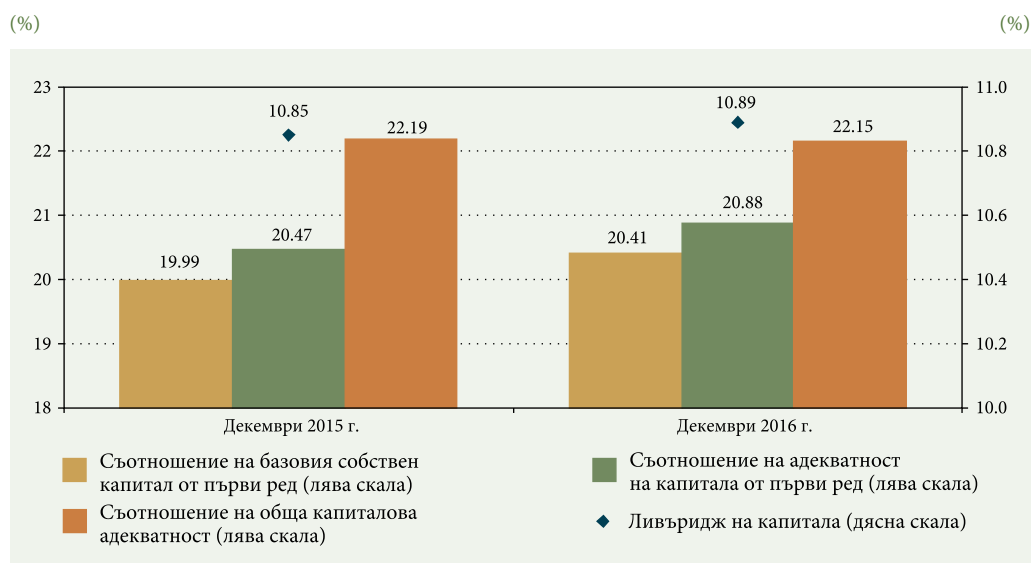
През годината бяха запазени високите нива на капиталовите съотношения на банковата система. Кредитните институции спазваха изискванията за капиталови буфери (предпазен капиталов буфер – 2.5%, буфер за системен риск⁵⁸ – 3%, и антицикличен капиталов буфер – 0%). Собственият капитал се увеличи със 125 млн. лв. (1.1%) за година и достигна 11.1 млрд. лв. Положителен принос имаше растежът на капитала от първи ред, в т.ч. на базовия собствен капитал от първи ред, съответно до 10.5 млрд. лв. и до 10.2 млрд. лв. Увеличиха се капиталовите инструменти, допустими като базов собствен капитал от първи ред, както и другите резерви. Нарасналият размер на рисковите експозиции беше обусловен от увеличение главно на рисково претеглените експозиции за кредитен риск, както и на тези за операционен риск. Спрямо края на 2015 г. не настъпи съществена промяна в структурата на общите рискови експозиции. В края на 2016 г. делът на рисковите експозиции за кредитен риск беше 88.5%, за операционен риск съставляваше 9.9%, а за позиционен, валутен и стоков риск – 1.5%. През годината съотношенията на базовия собствен капитал от първи ред и на капитала от първи ред се увеличиха съответно до 20.41% и 20.88%. Въпреки намалението на капитала от втори ред съотношението на обща капиталова адекватност остана високо – 22.15%. Размерът на капитала, превишаващ минималното изискване от 8%, продължи да нараства и в края на 2016 г. възлезе на 7.1 млрд. лв.

В края на декември коефициентът на ливъридж бе 10.89%, без съществена промяна спрямо края на 2015 г., а нивото му отразяваше ниската степен на задлъжнялост на банковата система.⁵⁹

⁵⁸ Буфер за системен риск – 3% от рисково претеглените експозиции в България.

⁵⁹ Съгласно чл. 429 от Регламент (ЕС) № 575/2013 коефициентът на ливъридж се изчислява, като мярката за капитал на институцията (капиталът от първи ред) се раздели на мярката за общата ѝ експозиция, изразено в проценти. Считано от 1 януари 2015 г., институциите изчисляват това съотношение към референтната отчетна дата. Задължително изискване за коефициента на ливъридж се очаква да бъде въведено от 1 януари 2018 г.

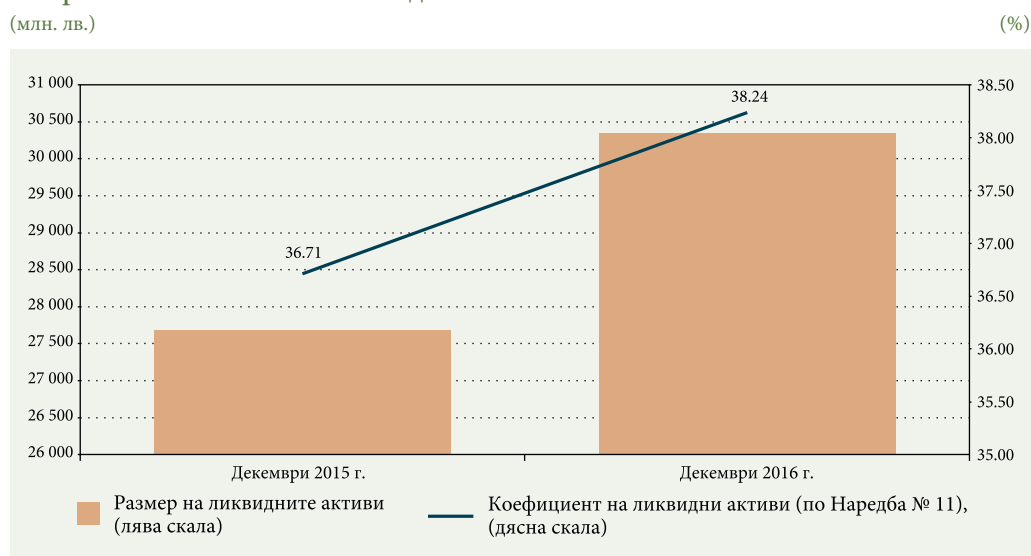
Избрани капиталови показатели по Регламент (ЕС) № 575/2013 за капиталовите изисквания

Източник: БНБ.

През годината ликвидността на банковата система продължи да се повишава. Ликвидните активи се увеличиха с 2.7 млрд. лв. (9.6%) до 30.3 млрд. лв., а делът им в общите активи на банковата система достигна 32.9% (при 31.6% в края на декември 2015 г.). Структурата на ликвидните активи не претърпя съществена промяна независимо от увеличението при повечето компоненти, най-вече при търгуемите дългови ценни книжа от централни правителства или централни банки и при средствата по разплащателни сметки в други банки и междубанкови депозити до 7 дни. Всички кредитни институции спазваха надзорната препоръка за поне 20% покритие с ликвидни активи на привлечените средства от домакинства и юридически лица.

Избрани показатели за ликвидност

Източник: БНБ.

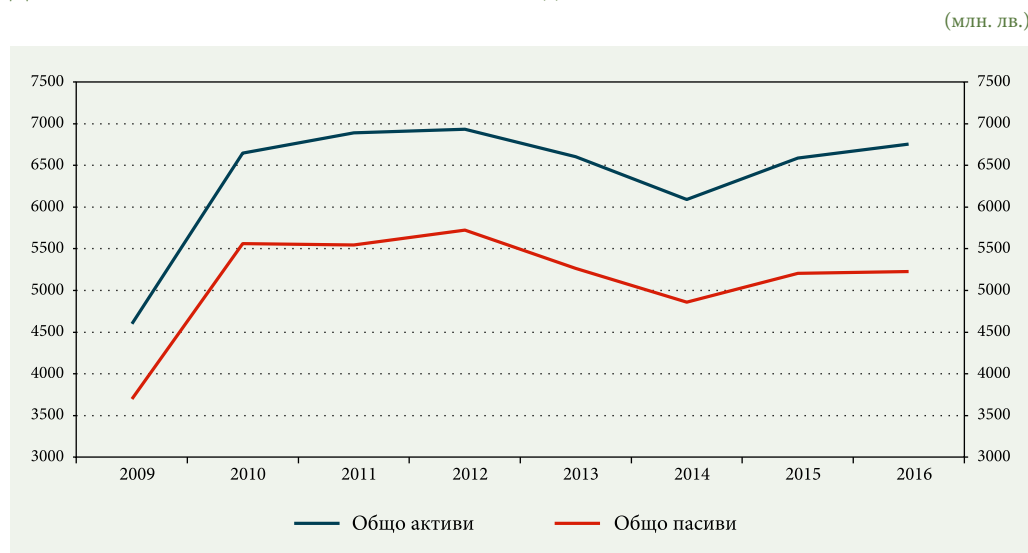
Коефициентът на ликвидните активи, изчисляван по Наредба № 11 на БНБ, достигна 38.24% в края на периода (36.71% в края на 2015 г.). Влияние оказа

по-високият темп на нарастване през годината на ликвидните активи (9.6%) спрямо този на сумата на пасивите (5.2%, 3.9 млрд. лв.). Определяща роля за растежа на сумата на пасивите имаха депозитите от резиденти в секторите, различни от кредитни институции.

Финансови институции, вписани в регистъра⁶⁰ на БНБ

Към края на 2016 г. броят на финансовите институции, регистрирани по чл. 3а от Закона за кредитните институции (ЗКИ), достигна 178⁶¹. Преобладаващ дял от тях бяха дружествата, специализирани в кредитиране (116), следвани от осъществяващите финансов лизинг (45) и лицата с преобладаваща дейност по придобиване на вземания по кредити (11). Общият размер на активите на сектора към края на 2016 г. възлизаше на 6.8 млрд. лв., или 7.3% от активите на кредитните институции, което представлява незначително намаление спрямо относителния дял през 2015 г. (7.5%).

Динамика на активите и пасивите по години

Източник: БНБ.

В разпределението на активите по дейности, както и през 2015 г., доминираха лизинговите компании (55.4%), като делът им отбеляза леко увеличение спрямо края на 2015 г. (53.7%), следвани от кредитиращите дружества – 37.2% (спрямо 36% към края на 2015 г.). Дружествата за придобиване на вземания по кредити и тези, посочени в група „други“, формираха 7.4% от общите активи на сектора.

И през 2016 г. въпреки отчетеното подобрене присъщ риск за финансовите институции остана кредитният, като делът на нетните необслужвани кредити спадна на 11.5% (спрямо 29.8% за 2015 г.).

Общият размер на привлечените средства остана почти непроменен спрямо 2015 г. – 5 млрд. лв. При разпределението на средствата по източници доминираше делът на банковия ресурс въпреки намалението на относителния му дял до 72.1% (3.6 млрд. лв. към края на 2016 г. спрямо 75.7%, или 3.7 млрд. лв. към края на 2015 г.).

⁶⁰ Публичен регистър на БНБ по чл. 3а, ал. 1 от Закона за кредитните институции.

⁶¹ През отчетния период във връзка с взаимното признаване на дейности по чл. 24 от ЗКИ и във връзка с Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета в регистъра беше вписана чуждестранна финансова институция, декларираща директно извършване на територията на България на дейността „кредитиране със собствени средства“.

Собственият капитал на финансовите институции в края на 2016 г. се увеличи до 1.5 млрд. лв. и дружествата приключиха годината с 301 млн. лв. печалба.

Те запазиха способността си да генерират оперативни приходи, като нетният лихвен доход нарасна с 14.3%, достигайки 610 млн. лв. За 2016 г. коефициентите за възвръщаемост на активите (*ROA*) – 4.5%, и на капитала (*ROE*) – 19.6%, продължиха тенденцията си към подобрене, а финансовата задлъжнялост достигна 14.2%.

Дейност на банковия надзор

Преглед на качеството на активите и стрес тест

Основен приоритет за управление „Банков надзор“ през 2016 г. бе извършването на ПКА и стрес тест на всички 22 банки, лицензирани от БНБ (с изключение на 6-те клона на чуждестранни банки, функциониращи в България). БНБ проведе ПКА в сътрудничество с независим външен консултант, избран с тръжна процедура за обществена поръчка, и с независими консултанти и оценители, наети от банките след единна процедура за избор, одобрена от БНБ. Над 900 експерти от БНБ и независими външни лица участваха в ПКА. Европейската комисия и Европейският банков орган (ЕБО) бяха редовно информирани и от тях се искаше становище във всички етапи от процеса.

Обект на ПКА бяха активи на обща стойност 84.2 млрд. лв. към 31 декември 2015 г., или 96% от активите на банковата система. Дейностите по прегледа на активите бяха групирани в десет работни блока, като през първото полугодие на 2016 г. бяха финализирани осем от тях: „Политики, процеси и преглед на счетоводните практики“, „Генериране на информация за кредитните портфейли и валидиране на данните“, „Определяне на извадката“, „Преглед на кредитните досиета“, „Оценка на обезпеченията и недвижимото имущество“, „Екстраполация на резултатите от прегледа на кредитните досиета“, „Анализ на колективното провизиране“, както и „Преглед на другите експозиции“.

Прегледът на политиките, процесите и счетоводните практики обхвана приетите и приложените политики и процеси, сред които беше обърнато съществено внимание на засягащите класификацията на експозициите в рискови групи и определянето на размера на счетоводните провизии, идентифицирането на свързани клиенти, оценката и управлението на притежаваните недвижими имоти, корекция на кредитната оценка на деривати и други.

Задачата включваше упражняване съвместно с консултанта на проекта на контрол върху данните от прегледа на вътрешните правила за кредитиране, правилата за деконсолидация и счетоводните политики, прегледаните кредитни досиета и активите, оценени по справедлива стойност от доставчиците на услуги. Бяха проведени срещи по въпроси, свързани с оценката на кредитния риск и обезпеченията по рисковите експозиции, включени в прегледа, и за ефекта им върху размера на провизиите. Бяха следени и прилаганите от доставчиците на услуги методи за оценяване на активите съобразно указанията на БНБ. Ежеседмично беше изготвяна информация за изпълнението на отделните етапи от работните блокове.

Прегледани бяха над 3400 индивидуални кредитни досиета, чиято равностойност е 23.2 млрд. лв., или 71% от корпоративните портфейли на банките и големите кредити за малки и средни предприятия. В резултат от ПКА бяха изготвени оценки за корекции на обща стойност 665 млн. лв., или 1.3% от рисковото претеглените активи, които следва да бъдат отразени във финансовите отчети на банките за 2016 г. Коригираното в резултат на прегледа капиталово

съотношение на базовия собствен капитал от първи ред за банковата система към 31 декември 2015 г. е 18.9%. Макар че при отделните банки резултатите са различни, след ПКА капиталовата адекватност на всички банки остава над задължителния регулаторен минимум. Ето защо очакваните корекции в капитала на отделните банки засягат само капиталовите буфери над регулаторния минимум за капиталова адекватност. С цел поддържане на съществуващите капиталови буфери или възстановяване на тяхното покритие са дефинирани съответни последващи мерки.

В рамките на процеса по ПКА бяха проведени и стрес тестове на 22-те банки, за да се оцени устойчивостта на всяка от тях за поемане на шокове от хипотетични негативни финансови и макроикономически въздействия. Прегледът на качеството на активите и стрес тестът в банковия сектор приключиха на 13 август 2016 г., в законоустановения срок, с публикуването на резултатите, изводите и корективните действия, които банките трябва при необходимост да предприемат за оптимизиране на своите баланси с цел адекватно покритие на кредитния риск. В зависимост от конкретните резултати тези действия варират от препоръки за подобряване на отделни политики, процедури и правила до изисквания за конкретни действия за намаляване на рисково претеглените активи и осигуряване на допълнителни капиталови буфери.

Финалните резултати бяха оповестени както на ниво банкова система, така и индивидуално за всяка банка.⁶² Резултатите от стрес теста потвърждават силната капиталова позиция и устойчивостта на банковата система към шокове. Капиталовите позиции на банките остават стабилни.

Програма за оценка и партньорски проверки

През октомври 2016 г. се проведе съвместна мисия на МВФ и Световната банка (СБ) за оценка на целия финансов сектор в България (*Financial Sector Assessment Program, FSAP*).

По време на мисията си МВФ и СБ провериха цялостната дейност на БНБ, като бе обърнато специално внимание на начина, по който БНБ осъществява банков надзор, в т.ч. на съответствието на надзорните практики на БНБ с „Основни принципи за ефективен банков надзор“ на Базелския комитет за банков надзор. Също така мисията на МВФ и СБ извърши цялостен преглед на процеса, документацията, подхода и резултатите от наскоро приключилите ПКА и стрес тест.

През 2016 г. управление „Банков надзор“ участва в извършена от ЕБО партньорска проверка на практиките, свързани с прилагането на изискванията съгласно Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 на Комисията от 16 април 2014 г. за определяне, в съответствие с Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета, на техническите стандарти за изпълнение по отношение на предоставянето на информация от институциите на надзорните органи.⁶³

⁶² <http://bnb.bg/BankSupervision/BSAQR/BSAQRResults/index.htm>

⁶³ Служители от управление „Банков надзор“ взеха участие в среща с екип на ЕБО (сформиран от експерти на ЕБО и на Румънската и Гръцката централна банка) във връзка с прегледа за прилагането на стандарта за надзорната отчетност (*Peer Review on ITS for Supervisory Reporting*). Съответно бе взето участие в организирания срещи в Румънската и Гръцката централна банка, като наблюденията за начина на осъществяване на контрол върху качеството на данните в двете институции допълнително спомогна за оптимизиране на този процес в БНБ.

Текуща надзорна дейност

Дейност по линия на дистанционния надзор

През 2016 г. фокусът на дейността по текущия надзор и оценка на рисковия профил на кредитните институции бе поставен върху непрекъснато наблюдение на финансовото им състояние и определяне на рейтинг по системата за оценка CAEL. С основен приоритет бе и извършването на преглед и оценка на плановите за възстановяване на банките, проследяване изпълнението на препоръки от надзорни инспекции и участието в дейността на надзорните колегии. Същевременно продължи ежедневното наблюдение на ликвидната позиция на всички кредитни институции с цел проследяване на текущите изменения в ликвидните активи и спазването на препоръчаните от БНБ нива на покритие на привлечените средства. Друг аспект от дейността бе подобряване качеството на данните от надзорната отчетност с оглед осигуряване на надеждна информация за микро- и макронадзорните цели в съответствие с мандата на БНБ. С цел осигуряване на добро качество на надзорната отчетност продължи да се усъвършенства инструментариумът, използван за проверка на данните.

Процесът на текущ преглед и оценка на поетите от банките рискове се осъществяваше посредством наблюдение на динамиката на ключови рискови индикатори, оценка на рисковете за капитала и ликвидността, осъществена на база анализ на бизнес средата и на стратегията на кредитните институции, оценка на кредитния риск и на риска за ликвидността и финансирането. Цялостната оценка за финансовото състояние и рисковия профил на институциите бе резултат и от прегледа и оценката на изготвените планове за възстановяване, на отчетите на банките за вътрешния анализ на адекватността на капитала и вътрешния анализ на адекватността на ликвидността, и на плановите за финансиране.

На база констатациите от наблюдението на ключовите показатели и оценката на отделните елементи от процеса по надзорен преглед и оценка се изготвяха редовни анализи за всички кредитни институции и клонове на чуждестранни банки. Бяха идентифицирани областите с потенциал за възникване на неприемливи рискови нива в отделни кредитни институции и бяха предприети съответните надзорни действия.

Въз основа на получените от банките отговори по въпросник на СБ за корпоративното управление бе извършен преглед на общата рамка за корпоративно управление, стратегия и планиране, на ролята на надзорния съвет и на подпомагащите дейността му комитети, както и на управлението на кредитния и ликвидния риск.

Чрез изготвените тримесечни анализи за финансовото състояние на кредитните институции се определяха стратегията за текущата надзорна дейност и необходимостта от планиране в определени области на инспекции на място.

Комбинацията от констатации за всички елементи от процеса на надзорен преглед и оценка, включително по линия на инспекциите на място, послужи за определяне на годишния рейтинг на кредитните институции по текущата система за оценка на риска (CAMELOS)⁶⁴.

В съответствие с изискванията на приложимата европейска и национална рамка и използвайки стандартизиран образец за оценка, бяха извършени преглед и оценка на плановите за възстановяване на местните банки, които не са част от група (не са дъщерни банки в група), подлежаща на консолидиран

⁶⁴ Оценката се формира на база финансовото състояние, спазването на законите и наредбите и общата оперативна стабилност на кредитната институция, като едновременно се отчитат и специфичните характеристики на дейността.

надзор съгласно чл. 6, ал. 1 от Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници. В резултат бе констатирано, че представените от местните банки планове за възстановяване съдържат съществени слабости и недостатъци, поради което бе изисквана тяхната преработка.

С цел осъществяване на ефективен надзор върху кредитните институции освен изготвяне на периодични анализи продължи и дейността по проследяване изпълнението на надзорни мерки, последвали приключили надзорни инспекции⁶⁵. Банките, в които са констатирани нарушения или на които са отправени препоръки от надзорни инспекции, предоставиха планове за съобразяване на дейността си с отправените препоръки или за отстраняване на нарушенията. На база регулярно постъпващата информация във връзка с изпълнението на посочените планове бе проследявано и анализирано текущото изпълнение на препоръките, отправени в хода на извършените инспекции на място. Установено бе, че съответните кредитни институции са предприели необходимите действия за подобряване на кредитната дейност и функциите на определени звена и комитети във връзка с оценката, наблюдението, контрола и управлението на кредитния риск и на риска от концентрация, подобряване качеството на надзорната отчетност, вътрешния анализ на адекватността на капитала и др.

През второто полугодие бе извършена и подготовка за приемане на въведената от ЕБО допълнителна информация за съотношенията за ликвидност (вкл. новите отчети за отчитане на съотношенията за ликвидно покритие и стабилно финансиране – *LCR* и *NSFR*).

Дейност по линия на инспекциите на място

През 2016 г. се увеличиха честотата, натовареността и ефективността на надзора върху дейността на банките. Наред с дейностите по ПКА бяха проведени планови надзорни инспекции в няколко банки, фокусирани върху проследяване степента на изпълнение и ефекта от действието на препоръки от предходни надзорни инспекции, насочени към подобряване на качеството на управление на съответните рискове. Резултатите от тези проверки са задоволителни. Констатирано е изпълнение на преобладаващата част от препоръките, свързани с извършени подобрения в механизмите за идентифициране, наблюдение и управление на кредитния риск. Неизпълнени от страна на някои банки остават надзорни предписания, засягащи управлението на пазарните рискове при определянето на по-консервативни допускания за стрес тестовите и лимити за ценови и лихвен риск, както и при качеството на вътрешния анализ на рисковете за капитала и за капиталовата адекватност.

В някои кредитни институции инспекциите бяха фокусирани върху състоянието на операционните и пазарните рискове, както и върху концентрацията на рискове и нейното управление. Констатирани са пропуски във вътрешните политики за управление, наблюдение и контрол на тези рискове, както и преобладаващи нарушения по спазването на изискванията на регламенти, технически стандарти и указания, регулиращи дейността на кредитните институции.

За всички инспекции бяха изготвени доклади, съдържащи множество препоръки към ръководствата на банките главно по линия на: повишаване

⁶⁵ През периода бе извършен преглед на предприетите от банките мерки за привеждане на дейността им в съответствие с установените регулаторни изисквания. При част от тези банки това бе свързано с отстраняване на нарушенията по Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012, както и по Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 на Комисията от 16 април 2014 г. за определяне, в съответствие с Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета, на техническите стандарти за изпълнение по отношение на предоставянето на информация от институциите на надзорните органи.

качеството на управление и наблюдение на кредитните експозиции, тяхното оценяване и класификация съобразно изискванията на регулаторната рамка; постигане на необходимото качество в процеса на вътрешен анализ на адекватността на капитала; доразвиване на дългосрочните стратегии и цели за развитие и начините за постигането им (в т.ч. дефиниране на приоритетни бизнес направления и предлагани продукти, лимити за ограничаване на значими рискове, планирани структурни промени и промени в рисковата политика); засилване управлението на пазарните рискове и свързаните с тях вътрешни политики; предприемане на мерки (вкл. разширяване на номенклатурата от прилагани ключови рискови индикатори, подобряване качеството на поддържаната база данни за докладваните операционни събития) за намаляване на операционните рискове като предпоставка за минимизиране на загубите от операционни събития и др.

Инспекции бяха извършени във връзка с промени в използваните модели за отчитане на кредитния риск, заявени от международни банкови групи с дъщерни банки в България, при които акцентът беше поставен върху влиянието на промените върху местната дъщерна банка⁶⁶.

В изпълнение на Плана за реформиране и развитие на банковия надзор започна работа по актуализация на Наръчника за инспекции на място, целяща доразвиване на съществуващите процедури и техники за инспекции на място, както и изработване на допълнителни указания за оценяване на банковите рискове в рамките на надзорния преглед и оценка, което е предпоставка за повишаване на качеството и ефективността на надзорните инспекции и на цялостния надзор върху кредитните институции.

Дейност по линия на макропруденциалния надзор

За целите на макропруденциалния надзор през 2016 г. продължи наблюдението на процесите и рисковете, оказващи влияние върху общата стабилност на банковата система. С цел навременно идентифициране на зони с повишен риск за стабилността на системата продължи да се използва широк набор от индикатори, да се извършват анализи и оценки за баланса на рисковете. Част от този процес е провеждането на стрес тест симулации и анализ на чувствителността, в т.ч. стрес тестът на банките през 2016 г.⁶⁷, който бе осъществен в сътрудничество с други звена в БНБ⁶⁸. Въз основа на проведените анализи и оценки през отчетния период се запази действието на набор от различни макропруденциални инструменти под формата на предпазни мерки и препоръки за противодействие на външни рискове с цел предотвратяване преноса на нестабилност в банковата система от други финансови системи. Ликвидната позиция на всички кредитни институции продължи да бъде обект на ежедневно наблюдение.

Дейността по надзорното информационно обслужване през периода бе насочена към осигуряването на надежден информационен обмен между

⁶⁶ В една банка проверката констатира, че планираните промени ще се отразят незначително върху процесите по управление на риска и нивото на капиталовата ѝ позиция. Резултатите от инспекциите намериха отражение в издадените разрешения за всяка от извършените промени. В друга банка бяха установени проблемни области, изискващи предприемане на коригиращи действия от страна на нейното ръководство, в резултат на което институцията не получи регулаторно одобрение за прилагането на заявените промени във вътрешния си модел за кредитен риск. Сред мерките, които кредитната институция трябва да предприеме, са необходимостта да бъде извършена преработка, водеща до прецизиране и цялостно подобряване на основни аспекти в моделирането, в т.ч. качество на базата данни и на документирането, последователност на подходите, консистентност и пълнота на прилаганата дефиниция за неизпълнение и др.

⁶⁷ Указания за провеждане на стрес тест на банките – 2016, БНБ, 28.04.2016 г.: <<http://bnb.bg/BankSupervision/BSAQR/BSAQRSTGuidelines/index.htm>>

⁶⁸ Базисен и утежнен макроикономически сценарий на БНБ за целите на стрес теста на банковата система през 2016 г., БНБ, 28.04.2016 г.: <http://bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_pressrelease/pr_20160428_1_a2_bg.pdf>

БНБ и кредитните и финансовите институции, както и подготовката на данни за външни потребители и институции, с които БНБ взаимодейства на базата на съгласувани формати. За целите на надзорния процес бяха разработени и внедрени ключови рискови индикатори, необходими за анализа на кредитните институции, и извеждане на обосновани оценки за отделните рискове. Действащите Технически стандарти за изпълнение бяха променени, а промените – внедрени.

През 2016 г. продължи практиката да се извършва експертен анализ и оценка с цел редовно калибриране на антицикличния капиталов буфер⁶⁹, предвиден като макропруденциален инструмент за защита на банковата система срещу потенциални загуби, произтичащи от натрупване на цикличен системен риск в периоди на прекомерен кредитен растеж. БНБ прилага рамка за определяне нивото на антицикличния капиталов буфер в България, базирана на методологията на Базелския комитет по банков надзор и допълнена с особености, свързани с прилагането на широка дефиниция за кредита (както кредитите към местни банки, така и задълженията към нерезиденти).

В края на 2016 г. като инструмент за постигане на междинната цел на макропруденциалната политика за ограничаване на риска, произтичащ от дейността на системно важни кредитни институции, бе въведен и буфер за друга системно значима институция (ДСЗИ)⁷⁰. Целта му е да укрепи капацитета на ДСЗИ за поемане на загуби, като по този начин се ограничи прехвърлянето на рискове от потенциална стресова ситуация в системно значима банка към други кредитни институции или към банковата система като цяло. При определянето на банките в България като ДСЗИ Банката следва Насоките на ЕБО. Към момента като системно значими банки са определени десет от кредитните институции у нас. Капиталовият буфер за ДСЗИ се въвежда плавно (постепенно) с цел поддържане стабилността на банковия сектор, без да бъде създавана допълнителна тежест за кредитния цикъл. С ранното оповестяване на буфера за ДСЗИ се осигуряват основните принципи на предвидимост и прозрачност в политиката на БНБ за макропруденциалните инструменти. Размерът на буфера за ДСЗИ в периода 2018–2020 г. е обект на промени в резултат от ежегодния преглед на идентификацията на ДСЗИ и определянето на съответен буфер от страна на БНБ. При калибрирането на буфера БНБ отчита и надзорните мерки, действащи през 2016 г. и 2017 г., свързани с резултатите от ПКА и стрес теста през 2016 г.

Съществена част от дейността на БНБ в областта на макропруденциалния надзор през 2016 г. продължи да бъде свързана с участието в работата на Европейския съвет за системен риск (ЕССР) и неговите подструктури по наблюдение на рисковете за финансовата система на ЕС като цяло. Това подпомага и провеждането на макропруденциалната политика на БНБ, допринасяйки за разширяването на нейния капацитет в тази област.

Предприети бяха действия по отчитане изпълнението на две от препоръките на ЕССР. Препоръка ЕССР/2013/1 изисква от макропруденциалните органи да определят и преследват междинни цели и съответни инструменти на макропруденциалната политика. Изискванията на препоръка ЕССР/2012/2 се отнасят за наблюдението и оценката на рисковете за банките по линия на източниците на финансиране и обременените с тежести активи. За предприетите действия БНБ получи положителна оценка от страна на оценяващите екипи от ЕССР.

⁶⁹ Антицикличен капиталов буфер: <http://bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/index.htm>

⁷⁰ Капиталов буфер за друга системно значима институция: <http://bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/index.htm>

Специфични надзорни дейности

В областта на специфичните надзорни дейности извършените тематични проверки за оценка на степента на прозрачност на предлаганите депозитни продукти отчитат подобряване на информацията, предоставяна на вложителите. Установените пропуски бяха свързани главно с начина на представяне на информационния бюлетин, което беше повод за издаване на препоръки към две банки. Извършената оценка на приетите процедури и прилаганите практики за разглеждане на клиентски спорове в няколко банки показва, че изградените специализирани звена управляват процесите, свързани с възраженията, съобразно приетите от кредитните институции вътрешни правила, като прилагат добрите европейски практики.

Извършените съвместно с Комисията за финансов надзор проверки в две банки – попечители на фондове за допълнително пенсионно осигуряване, установи спазване на законовите изисквания.

Надзорните инспекции за преглед на изградените системи за предотвратяване на изпирането на пари и финансирането на тероризма бяха осъществени в условията на променяща се европейска правна рамка, насочена към координиран подход за прилагане на унифицирани практики за противодействие на преминаването на парични потоци с незаконен произход и използването на непрозрачни корпоративни структури. Проведените инспекции в 11 банки констатираха 42 нарушения, като бяха отправени 79 препоръки за подобряване на ресурсната обезпеченост и качеството на контрола при прилагане на мерките за комплексна проверка спрямо клиенти с по-висок риск. На четири банки бяха наложени надзорни мерки поради неизпълнение на надзорни предписания, както и заради пропуски в управлението на рисковете. Резултатите от съвместните проверки с ДАНС не се отличаваха от общите оценки на бизнес направленията в банковата система.

Проследено беше изпълнението на новите разпоредби на Закона за гарантиране на влоговете в банките (ЗГВБ) за отчитане на сумата на гарантираните влогове, като за целта бяха извършени тематични проверки в три кредитни институции. Не бяха констатирани нарушения по спазване на изискванията на закона. Отправени бяха препоръки за подобряване на отчетността при определяне на сумата на гарантираните влогове чрез разработване на подробни процедури и включване на процесите по прилагане на ЗГВБ в обхвата на вътрешния одит.

Поради прекратяване на дейност или неизпълнение на изискванията на ЗКИ и Наредба № 26 на БНБ през годината бяха заличени осем финансови институции. На четири дружества беше издаден отказ за регистрация, като най-честите основания бяха недостатъчен капитал и собствени средства или неясен произход на капитала. Наблюдаваната тенденция към намаляване на жалбите от клиенти на финансови институции продължи и през 2016 г. Основен принос за отчетения спад имаха предприетите действия за подобряване на информираността на населението и засилената комуникация между БНБ и Комисията за защита на потребителите.

Надзорно-правна дейност

През 2016 г. няма издадени нови лицензи за извършване на банкова дейност, нито открити нови производства за издаване на такива.

През март приключи процедурата по издаване на предварително одобрение за прехвърлянето на търговското предприятие на „Алфа банка – клон България“ към „Юробанк България“ АД при условията на пълно правоприемство от страна на последната.

В периода беше образувана и приключи процедура по издаване на предварително одобрение на *4FINANCE HOLDING S.A.*, Люксембург, за косвено придобиване на 100% от вписания акционерен капитал на „Ти Би Ай Банк“ ЕАД чрез придобиването на всички акции от капитала на едноличния собственик на капитала на банката – *TBIF Financial Services B.V.*

През май във връзка с оповестено вътрешногрупово реструктуриране в групата „УниКредит“ беше открита процедура по разглеждане искането на „УниКредит“ С.п.А, Италия, за издаване на предварително одобрение за пряко придобиване на акционерен дял (представляващ притежавания дял от „УниКредит Банк Аустрия“ АГ, Австрия) в размер на 99.45% от капитала на „УниКредит Булбанк“ АД, България. Процедурата приключи с издаване през август 2016 г. на предварително одобрение за придобиването.

В края на декември 2016 г. беше открита процедура по разглеждане на заявление от „Търговска банка Д“ АД за издаване на предварително одобрение за пряко придобиване на 100% от капитала на „Търговска банка Виктория“ ЕАД.

През 2016 г. на пет банки бяха издадени разрешения за включване в базовия собствен капитал от първи ред на емисии от капиталови инструменти, представляващи акции от увеличения им капитал, а на три банки беше издадено разрешение за включване на междинна или годишна печалба в базовия собствен капитал от първи ред.

Бяха открити процедури по искания на четири банки за изплащане преди договорения падеж на задължения по инструменти, включени в капитала им от втори ред, и по един инструмент, включен в допълнителния капитал от първи ред. Спрямо три от банките БНБ се произнесе с разрешение за предсрочно погасяване на задълженията по тези инструменти, а на една от банките беше разпоредено да преустанови третирането на договор за подчинен заем като регулаторен инструмент в капитала ѝ от втори ред.

През 2016 г. обект на надзорно въздействие бяха банки, за които в рамките на текущото надзорно наблюдение и инспекции на място са констатирани слабости в дейността. Бяха приложени предвидените в Закона за кредитните институции надзорни мерки, включително с разпореждания за привеждане на експозиции в съответствие с нормативно установени регулатори, за предприемане на действия за подобряване на финансовото състояние, за увеличаване на капитала и за промени във вътрешните правила и процедури.⁷¹

За отстраняване на слабости в дейността на банки бяха отправени указания за доразвиване и актуализиране на вътрешната нормативна рамка съобразно действащата регулаторна рамка, включително актуализиране на политиките за управление на риска, преглед на прилагани от банки стрес тестове с предвиждане на допълнителни сценарии за оценяване на лихвения и операционния риск и на риска от изнесените дейности, актуализиране и допълване на Процедури за кредитния процес, на политики за оценка и класификация на рисковите експозиции и за отчитане на загубата от обезценка след приключване на ПКА.

⁷¹ Спрямо една от тези банки бяха изискани коригиращи действия, свързани с резултатите от приключилия ПКА чрез представяне на одиторско мнение относно необходимостта от допълнителни счетоводни провизии във връзка с констатациите, направени от доставчика на услуги. От банката беше изискано да представи коригиран отчет за вътрешен анализ на адекватността на капитала (БААК) в съответствие с констатациите от прегледа. Беше изискан и план за увеличаване на капитала. Спрямо друга банка беше разпоредено отстраняване на допуснати нарушения на приложимата регулаторна рамка, както и представяне на допълнителна надзорна отчетност. На тази банка също бяха разпоредени коригиращи действия, свързани с резултатите от ПКА, отразени в доклада на доставчика на услуги, като е изискано представяне на одиторско мнение както относно необходимостта от допълнителни счетоводни провизии, така и относно адекватното коригиране на политиките, правилата и процедурите в съответствие с Международен счетоводен стандарт 39. От тази банка е изискан капиталов план, в който да бъдат отчетени оценките от БААК за потребностите от капитал, при цялостно съобразяване с изводите и оценките от ПКА и стрес теста.

Промени в състава на ръководните органи бяха извършени в следните банки: „СИБАНК“ ЕАД; „Инвестбанк“ АД; „Ти Би Ай Банк“ ЕАД; „УниКредит Булбанк“ АД; „Сосиете Женерал Експресбанк“; „Токуда Банк“ АД; „Райфайзен-банк (България)“ ЕАД; „Алианц Банк България“ АД; „Тексим Банк“ АД; „Банка ДСК“ ЕАД; „Прокредит Банк (България)“ АД, „Те-Дже Зираат Банкасъ – клон София“; „Интернешънъл Асет Банк“, „Банка Пиреос България“ АД.

Дванайсет нови кредитни институции от държави – членки на ЕС, се възползваха от правото си свободно да предоставят услуги по реда на взаимното признаване на единния европейски паспорт чрез изпратени нотификации в БНБ от надзорните органи, издали лицензите им за банкова дейност, с което общият брой на получените в БНБ нотификации за директно предоставяне на услуги в страната към края на 2016 г. възлиза на 266.

През 2016 г. в управление „Банков надзор“ бяха регистрирани и разгледани 237 жалби от клиенти на банки по конкретни казуси. Наблюдава се обща тенденция към намаляване на броя на жалбите и запитванията спрямо предходната година, когато регистрираните преписки по жалби от банки са били 358, от които 267 от физически лица и 91 от юридически лица.⁷²

Дейност по регулаторната рамка

През 2016 г. беше приет Законът за кредитите за недвижими имоти на потребители, с който на управление „Банков надзор“ се възлагат нови задачи, свързани с регистрация на кредитните посредници и упражняване на контрол за спазване на изискванията за компетентност и познания на служителите на кредиторите и кредитните посредници, за извършване на оценка за кредитоспособност на потребителите, както и за проверка на политиките по възнагражденията. С решение на Управителния съвет на БНБ беше приета Наредба № 19 за кредитните посредници, която определи реда за вписване и заличаване на кредитните посредници, както и необходимите документи и информация за вписването. Като следваща стъпка беше публикувано Указание по прилагането на наредбата. През отчетния период бяха оповестени издадените от ЕБО „Насоки относно контрола на продукти и правилата за управление на банкови продукти на дребно“, „Насоки относно оценката на кредитоспособността“ и „Насоки относно политиките и практиките на възнагражденията, свързани с продажбата и предоставянето на продукти и услуги при банкирането на дребно“. Годината приключи с регистрацията на първия чуждестранен кредитен посредник, както и с постъпването на заявлението от няколко кредитни посредници от България.

Оказаното съдействие чрез участие на БНБ в междуведомствена работна група за въвеждане в националното законодателство на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма допринесе за завършването на нов законопроект. Продължи експертната помощ от страна на БНБ в разработването на методика за национална оценка на риска.

Съвместно с Фонда за гарантиране на влоговете в банките БНБ разработи проект, свързан с определяне на конкретните параметри на данните съгласно

⁷² В случаите, при които беше установено, че предметът на оплакванията са имуществени спорове, породени в рамките на договорни правоотношения, БНБ насочи жалбоподателите към разрешаване на спорните правоотношения по споразумение със съответната банка или по съдебен ред. В случаите, при които беше установено, че произнасянето по жалбата е от компетенциите на други институции (Комисията за защита на потребителите, Комисията за финансов надзор или правоохранителни органи), БНБ направи необходимото за информирането на жалбоподателите за органа, компетентен да разгледа оплакването им. В случаите, в които бяха идентифицирани недобри банкови практики в отношенията между банките и техните клиенти, бяха отправени препоръки към съответните институции за преодоляване на констатираните слабости.

Наредба № 30 на БНБ за изчисляване размера на дължимите от банките премийни вноски по ЗГВБ.

През периода бяха оповестени (след изпращане на нотификации за спазването им) редица насоки и препоръки, издадени от ЕБО, сред които: „Насоки относно диалога между компетентните органи, осъществяващи надзор върху кредитните институции и регистрирания(ите) одитор(и) и одиторското(ите) дружество(а), извършващи задължителния одит на кредитните институции“ и „Насоки за разумни политики за определяне на възнагражденията съгласно член 74, параграф 3 и член 75, параграф 2 от Директива 2013/36/ЕС и оповестявания съгласно член 450 от Регламент (ЕС) № 575/2013“.

Неразделна част от надзорния процес бяха извършените прегледи на емисии базов капитал от първи ред, на заявления от банки по повод предсрочно погасяване на капиталови инструменти и заявления за включване на годишната печалба в регулаторния капитал, като прегледите бяха придружени от симулации за оценка на въздействието върху регулаторния капитал вследствие извършената промяна в състава и размера на собствения капитал.

Освен съпътстващите участия в заседания, координация и отговори на въпросници на ЕБО, текущи въпроси и отговори до банки и вътрешни надзорни обучения бяха изготвени указания към банките за извършване на вътрешен анализ на ликвидността.

Участие в колегиите на Единния надзорен механизъм и на Единния съвет за реструктуриране

През 2016 г. с участието на представители на управление „Банков надзор“ на БНБ и съответните компетентни органи (Унгарската централна банка, Единния надзорен механизъм към ЕЦБ, *BaFin* – Германия) бяха организирани срещи на надзорните колегии за обсъждане на оценките на риска за съответните банкови групи и дъщерни банки и за подготовка на съвместните решения за капитала и ликвидността на групите, в т.ч. на дъщерните банки. В част от надзорните колегии бяха дискутирани и стратегиите на банките майки и на отделни дъщерни дружества за понижаване на нивото на необслужваните кредити.

През втората половина на 2016 г. бяха проведени разговори с участието на съответните компетентни органи за обсъждане на количествените и качествените резултати от проведения от ЕБО и ЕЦБ съвместен стрес тест за 2016 г., както и за разглеждане на актуализираните планове за възстановяване на групите с дъщерни банки в България.

VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции

Съгласно Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП), в сила от 14 август 2015 г., БНБ е орган за реструктуриране на банки. Във връзка с тази нова отговорност на БНБ през 2016 г. бяха извършени дейности на оперативно ниво, насочени към изграждане на инфраструктура за информационен обмен с търговските банки, с цел събиране на информация за анализ и оценка на критични функции, изготвяне на планове за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на банките. Бяха изготвени стандартизирани образци на отчетни форми въз основа на разработени от ЕБО и Единния съвет за реструктуриране (ЕСП) отчетни форми, които бяха адаптирани към местното законодателство. С цел подобряване на качеството на данните в справките беше установена последваща комуникация с банките. Едно от най-важните направления на допълнителната отчетност, която беше въведена за банките, е свързано с идентифициране на вида и структурата на задълженията в балансите им, включително по отношение на типа на банковите кредитори.

През ноември 2016 г. беше проведено обучение на банките за представяне на регулаторната рамка за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и практическото ѝ приложение с цел подобряване на тяхната осведоменост относно целите и инструментите за реструктуриране, както и на начина, по който може да се постигне по-ефективно взаимодействие между БНБ и банките в процеса на оперативната работа по планиране на реструктурирането.

Преобладаващата част от големите банки, лицензирани от БНБ, са дъщерни институции на трансгранични банкови групи от ЕС. През юни беше установено международно сътрудничество по линия на новосъздадени международни колегии за реструктуриране за всяка една от тези групи, за които орган за реструктуриране на ниво група е ЕСП, а до края на годината беше засилен обменът на информация в рамките на тези колегии във връзка с изготвянето на проектопланове за реструктуриране и оценяване на възможността за реструктуриране на съответните групи. През годината беше подписано споразумение за сътрудничество и процедури за функциониране на колегия за реструктуриране с централна банка на държава членка, която е орган за реструктуриране на трансгранична банкова група, чието предприятие майка е извън банковия съюз.

Местните банки, развиващи дейност и в чужбина, за които БНБ е орган за реструктуриране на ниво група, извършват незначителна по мащаб дейност чрез клонове в страни – членки на ЕС, и чрез дъщерни банки в трети държави, поради което на този етап БНБ не е предприела действия за създаване на колегии за реструктуриране за тези банкови групи.

Според изискванията на ЗВПКИИП през март УС на БНБ определи годишната вноска за 2016 г. на банковата система във Фонда за реструктуриране на банки (ФПБ) в размер на 95 687 хил. лв. Разпределението на общата вноска по банки беше определено през април 2016 г. въз основа на приета от УС на БНБ методология за определяне на индивидуалните вноски на банките във ФПБ. Всички банки изплатиха дължимите от тях вноски в 30-дневен срок от приемането на решението.

VIII. Централен кредитен регистър

БНБ поддържа информационна система (ИС) за паричните задължения на клиентите към банки, финансови институции, платежни институции и дружества за електронни пари (отчетни единици). С Наредба № 22 за Централния кредитен регистър (ЦКР) на БНБ се уреждат функционирането, обхватът, редът и сроковете за подаване и получаване на информация от регистъра.

Поддържаната в ЦКР информация непрекъснато се усъвършенства и допълва, което се обуславя от развитието на кредитната дейност и изискванията към нея. Подадените данни в ИС на регистъра се анализират постоянно, извършват се текущи промени и подобрения във връзка с изискванията на Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета и на Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 на Комисията и с цел повишаване качеството и надеждността на събираната и поддържана информация. През ноември 2016 г. бе финализиран проект за усъвършенстване на ИС на ЦКР, като считано от 28 ноември 2016 г., отчетните единици подават и получават информация съобразно въведените промени, в т.ч. данни за месечните вноски по погасителен план на кредитополучателите.

Съгласно измененията в чл. 56⁷³ от Закона за кредитните институции (ЗКИ) бяха извършени подготвителни процедури на технически доработки и тяхното внедряване в ИС на ЦКР, като бе разработена и методика за изчисляване размера на таксите за справки и удостоверения от ЦКР, в сила от 1 януари 2017 г.

В ЦКР подлежат на отчитане кредитите на клиенти към отчетните единици независимо от техния размер. Регистърът осигурява централизиране и ползване на информацията от отчетните единици. Информационната система предоставя данни на участници в регистъра за кредитната задължениост на клиентите им, както и ползване на събраната информация за нуждите на БНБ. Информацията за кредитната задължениост на клиентите се осигурява в реално време и включва данни както за текущото състояние на кредитите, така и за просрочията по активни и по погасени кредити за 5-годишен ретроспективен период.

Към 31 декември 2016 г. отчетните единици в системата на регистъра бяха общо 198, в т.ч. 29 банки, 166 финансови и 3 платежни институции. През 2016 г. в ИС на ЦКР бяха включени 1 платежна и 31 финансови институции, включително 12 с предмет на дейност гаранционни сделки и придобиване на вземания по кредити и друга форма на финансиране (без факторинг и форфетинг по търговски вземания). През същия период от ЦКР бяха изключени 3 финансови институции поради заличаване от поддържания от БНБ публичен регистър на финансовите институции по чл. 3а от ЗКИ.

Регистрираните кредити в ИС на ЦКР към 31 декември 2016 г. бяха 4945 хил. бр., а балансовата им експозиция възлизаше на 67 809 млн. лв. Броят на подадените в регистъра кредитополучатели към 31 декември 2016 г. бе 2326 хил., разпределени, както следва: 2216 хил. физически лица; 96 хил. юридически лица; 6 хил. чуждестранни лица, които нямат регистрация по ЕГН/ЕИК/код по БУЛСТАТ/ПИК, и 8 хил. физически лица, упражняващи свободни професии или занаятчийска дейност. При кредитополучателите – физически лица, най-голям бе дялът (64.5%) на тези с остатъчен дълг по кредитите до 5 хил. лв., а при юридическите лица преобладаваха кредитополучатели с остатъчен дълг по кредитите между 5 хил. лв. и 50 хил. лв. (36.09%).

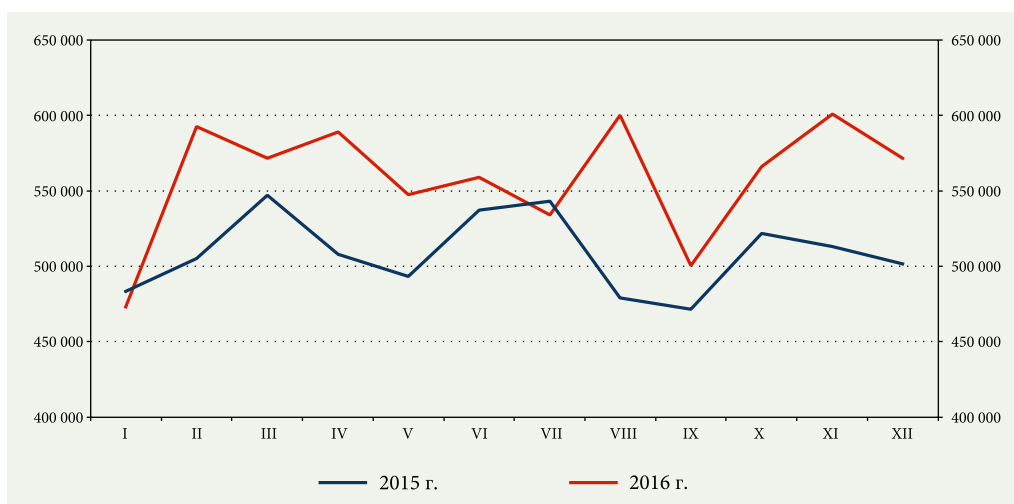
⁷³ Обн., ДВ, бр. 98 от 9 декември 2016 г.

Информацията, събирана и предоставяна от ЦКР, е от съществено значение за оценка на кредитоспособността на кредитополучателите от отчетните единици, както и за стимулиране на политики и мерки за насърчаване на отговорно кредитиране и предотвратяване на свръхзадлъжнялост. Важен елемент от тази информация е наличието на исторически данни за просрочията по активни и погасени кредити, чрез което се цели намаляване на риска от необслужвани кредити в портфейлите на институциите кредитори, както и запазване на доброто качество на активите в българската финансова система, а също стабилността на сектора.

През 2016 г. банките, финансовите институции, платежните институции и дружествата за електронни пари са извършили в ИС на ЦКР 6706 хил. проверки. Средномесечно през 2016 г. бяха извършени 559 хил. проверки, като 68% от общия брой бяха осъществени от банки, а останалите 32% – от финансови и платежни институции.

Извършени проверки от отчетните единици в ЦКР през 2015 г. и 2016 г.

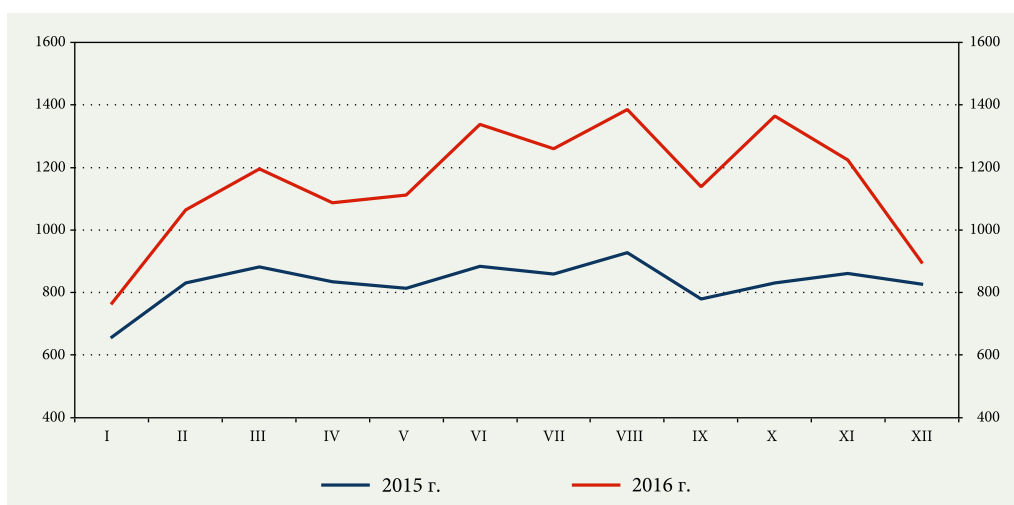
(брой)

Източник: БНБ.

Подадени заявления за справки в ЦКР през 2015 г. и 2016 г.

(брой)

Източник: БНБ.

През 2016 г. постъпилите в БНБ заявления за издаване на справка за кредитополучател от ИС на ЦКР бяха 13 832 бр., като 13 636 бр. от тях бяха подадени от физически, а 196 бр. – от юридически лица.

БНБ предоставя информация и на трети лица – съдебни и държавни органи, когато е налице основание за това по реда на глава осма „Банкова и професионална тайна“ от ЗКИ.

ЦКР представлява модерна информационна система, отговаряща на съвременните изисквания за ползване на информация посредством три потребителски интерфейса и на нови технологии за обмен. Регистърът обменя информация с другите европейски кредитни регистри за подобряване на дейността си в два основни аспекта – технологичен и методологически. Информацията в ЦКР се събира и поддържа при отчитането на най-добрите практики в тази област.

ЦКР си сътрудничи със Световната банка (проекта *Doing Business*), ЕЦБ, МВФ и други международни организации, като периодично предоставя информация във връзка с подготвяни от тях изследвания, статистически анализи и годишни проучвания.

IX. Фискален агент и депозитар на държавата

В съответствие със ЗБНБ Банката действа като фискален агент и депозитар на държавата. Въз основа на сключени договори с МФ и при пазарни условия и цени на услугите БНБ събира и предоставя на МФ периодична информация за сметките на бюджетните организации в банки в страната и действа като агент по държавни дългове.

За изпълнение на поетите ангажименти БНБ поддържа и непрекъснато усъвършенства изградените за целта системи: Системата за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК); Електронната система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ); Системата за сетълмент на ДЦК (СДЦК); Регистъра на особените залози (РОЗ); Автоматизираната система за регистриране и обслужване на външния дълг (АС РОУД) и Системата за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв (ИОБФР).

Събраните през 2016 г. приходи от участниците в системите съгласно Тарифата на БНБ за таксите и комисионите за обработка на сделки с ДЦК и от МФ по реда на чл. 43 от ЗБНБ възлизат общо на 1681.6 хил. лв. при 2107.7 хил. лв. за предходната година.

Информационно обслужване

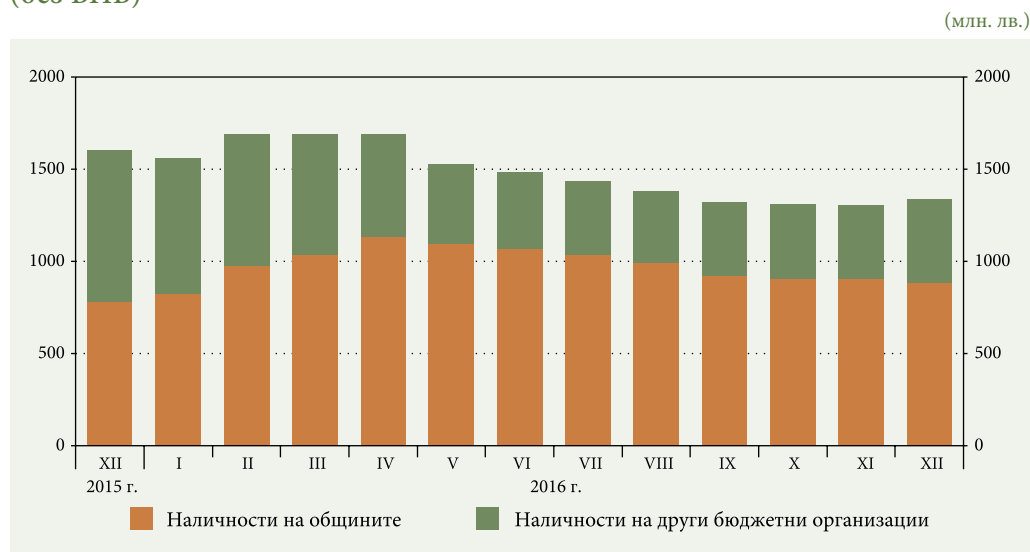
В изпълнение на своите задължения по сключения с МФ Договор за услугите, свързани с информационното обслужване на държавния бюджет, БНБ чрез системата ИОБФР събира, обработва, съхранява и предоставя на МФ ежедневна и друга периодична информация за операциите и наличностите по всички сметки (бюджетни, за средства от ЕС, депозитни, за чужди средства и акредитивни сметки) в левове и валута на бюджетните организации (вкл. общините) в БНБ и в други банки в страната. Освен това тя ежедневно наблюдава от името на МФ размера на обезпечението, осигурено от банките в съответствие със Закона за публичните финанси и Закона за държавния бюджет на Република България за 2016 г., и го сравнява с отчетените от тях наличности.

Към 31 декември 2016 г. общо 20 банки (включително БНБ) имаха достъп до системата ИОБФР за редовно зареждане на изготвяните от тях бюджетни форми. Според обобщените данни по тези форми размерът на наличностите по всички сметки на бюджетните организации, в т.ч. на централния бюджет, към 31 декември 2016 г. възлезе на 12 035.5 млн. лв.⁷⁴, което е с 58.8% повече от размера им към 31 декември 2015 г. Към края на 2016 г. около 89% (10 700.3 млн. лв.) от посочените наличности бяха по сметки в БНБ, а останалата част – в други банки в страната.

В сравнение с края на 2015 г. наличностите по сметките на бюджетните организации извън БНБ намаляха с 16.6%. Близко 70% от тези наличности, както и през предходните години, бяха отчетени от 5 банки.

⁷⁴ Наличностите по валутните сметки са преизчислени в левове по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2016 г.

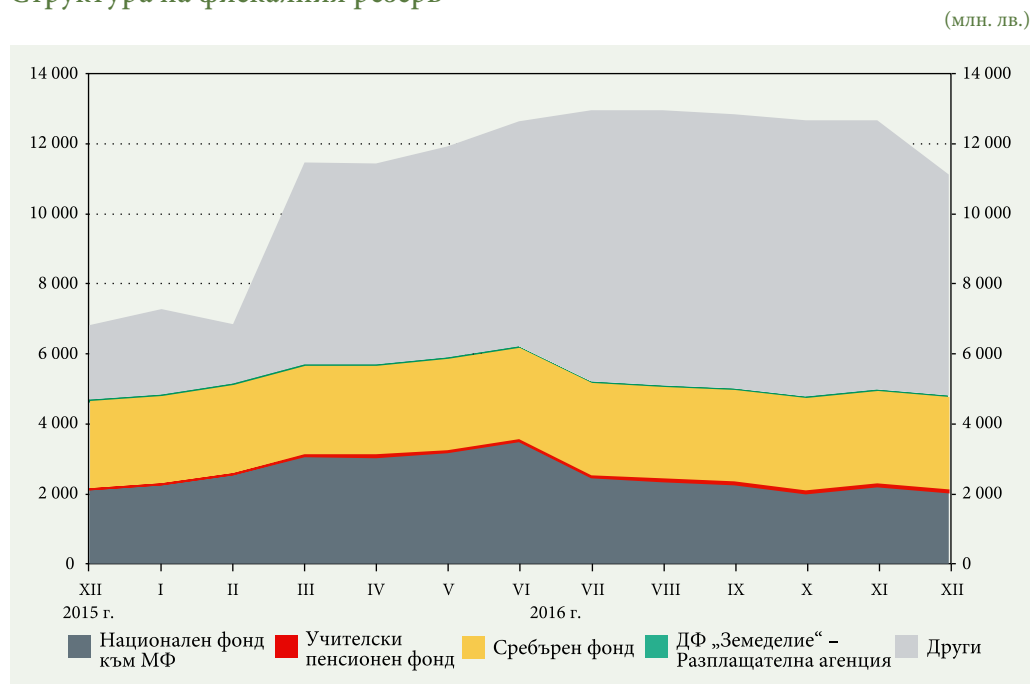
Наличности по сметки на бюджетните организации в банки в страната (без БНБ)

Източник: БНБ.

От общия размер на бюджетните наличности в БНБ и в други банки в страната близо 92% се включват във фискалния резерв⁷⁵ и формират неговата ликвидна част, която към 31 декември 2016 г. възлезе на 11 090.0 млн. лв. От тях 4769.7 млн. лв. бяха средства със специално предназначение, обособени в специализирани фондове: Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (т.нар. Сребърен фонд), Националния фонд към МФ, Държавния фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, и Учителския пенсионен фонд.

Структура на фискалния резерв

Източник: БНБ.

⁷⁵ Съгласно § 1, т. 41 от Допълнителните разпоредби на Закона за публичните финанси фискалният резерв е показател, който включва както салдата по всички банкови сметки на бюджетните организации, без тези на общините и техните разпоредители с бюджетни средства, така и други активи и вземания от фондове на ЕС.

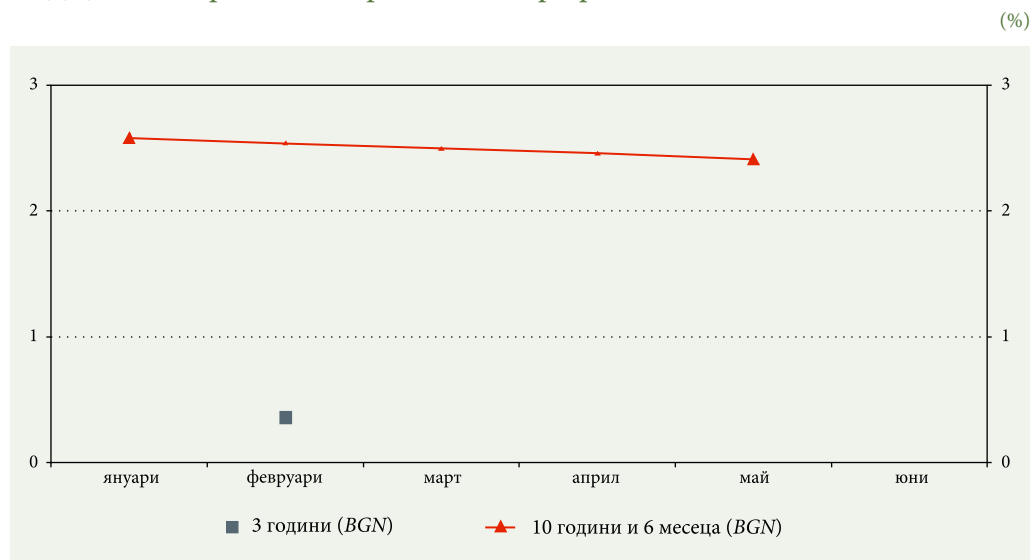
В съответствие с поетите към МФ ангажименти и действащите съвместни указания на министъра на финансите и управителя на БНБ през отчетния период бяха изготвени общо 1000 обобщени типови справки за бюджета (в т.ч. 305 за наличностите по банковите сметки, които се включват в обхвата на фискалния резерв).

Като част от агентските си функции БНБ поддържа в АС РОУД актуална информация за определените от МФ външни финансови задължения на българското правителство, по които БНБ е агент по изчисленията и плащанията⁷⁶. Въз основа на получените от МФ писмени уведомления през 2016 г. бяха регистрирани две нови емисии глобални облигации с матуритет 7 и 12 години и общ размер 1994 млн. евро. След потвърждение от МФ бяха извършени плащания на обща стойност 275.4 млн. евро⁷⁷, в т.ч. 80.5 млн. евро погашения по главници и 194.9 млн. евро по лихви. В резултат от регистрираните нови заеми и направените погашения към 31 декември 2016 г. общият размер на водените в АС РОУД задължения е 8907.0 млн. евро⁷⁸, което е с 1914.0 млн. евро повече спрямо предходната година. В структурно отношение най-голям относителен дял продължи да има дългът, деноминиран в евро (99.9%).

Обслужване на търговията с ДЦК

В съответствие с емисионната политика на МФ през 2016 г. чрез АДЦК бяха организирани и проведени 3 аукциона за продажба на ДЦК, деноминирани в левове. На тях бяха предложени 2 емисии, от които 1 средносрочна и 1 дългосрочна. Средният остатъчен срок до падежа на тези емисии бе 7 години и 5 месеца.

Средна годишна доходност, постигната на аукционите за продажба на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар през 2016 г.

Забележка: Емитентът не обяви аукциони за ДЦК през март, април, юни – декември 2016 г.

Източник: БНБ.

⁷⁶ Съгласно сключения между БНБ и МФ Договор за агентство по държавни дългове.

⁷⁷ Общият размер на плащанията е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2016 г.

⁷⁸ Общият размер на дълга е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2016 г.

Съвкупната номинална стойност на предложените за продажба ДЦК бе 500 млн. лв. Над 79% от всички постъпили поръчки бяха за сметка на банки – 634.9 млн. лв., спрямо 164.4 млн. лв. за сметка на небанкови институции. От небанковите институции най-активни бяха някои частни пенсионни фондове – с дял от 7.2% в общия обем на заявените през периода поръчки, следвани от НОИ – 5.7%, инвестиционни посредници – 3%, застрахователни дружества – 2.1%, договорни фондове и други – 1.6%, и Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ към НОИ – 1%. Общият обем на пласираните ДЦК възлезе на 500 млн. лв., или 100% от обявления с условията на аукционните обем за продажба. Близко три четвърти от всички реализирани ДЦК бяха придобити от банки – първични⁷⁹ и непървични дилъри. Средната годишна доходност, постигната на аукционите, бе, както следва: 0.4% за 3-годишните ДЦК и 2.5% за 10.5-годишните ДЦК.

Въз основа на данните от ЕСРОТ през отчетния период бяха извършени плащания от името и за сметка на емитента по настъпили корпоративни събития на обща стойност 1316.8 млн. лв.⁸⁰ В резултат на провежданата от МФ емисионна политика общият обем по номинална стойност на търгуемите 27 бр. емисии ДЦК в обращение към 31 декември 2016 г. е 6724.6 млн. лв.⁸¹, което е със 7.7% по-малко спрямо края на 2015 г. Запази се валутната структура на емисиите, като традиционно с най-голям относителен дял са ДЦК, деноминирани в левове с плащане в левове (76.2%), следвани от деноминирани в евро с плащане в евро (22.3%) и ДЦК, деноминирани в евро и в долари с плащане в левове (1.5%). По отношение на матуритетната структура не настъпи промяна в сравнение с края на 2015 г., като в обращение са средносрочни и дългосрочни емисии ДЦК в съотношение 25% към 75%.

Общият обем на регистрираните в ЕСРОТ сделки с ДЦК по номинална стойност възлезе на 19 367.6 млн. лв., което представлява намаление с 31.3% спрямо 2015 г. Най-голям остава дялът на репо сделките (67.1%), сред които преобладаваха сключените за срок от един ден (50.6%) с емисии ДЦК както в левове, така и в евро. Среднопретеглената годишна доходност по репо сделките за всички матуритети е отрицателна, като се движеше в границите от -0.03% до -0.19% (при диапазон от 0.01% до 0.34% през 2015 г.). По-големи колебания в доходността през годината се наблюдаваха при сделките, сключвани за периоди от 1 до 3 дни.

Обемът на регистрираните сделки за покупко-продажба достигна 6374.5 млн. лв., което е намаление с 37% в сравнение с 2015 г. От тях 1419.7 млн. лв. са сделки между участници в ЕСРОТ, 4580.4 млн. лв. – между участниците и клиенти, а 374.4 млн. лв. са сделки само между клиенти на участниците в ЕСРОТ⁸². Дялът на този пазарен сегмент е 32.9% и намалява с 37% спрямо предходната година. Търгувани бяха ДЦК по цялата дългова крива, като най-ликвидни бяха емисиите ДЦК, деноминирани в левове, с остатъчен срок до падежа около 5 години. Средната годишна доходност на дългосрочната бенчмаркова емисия (с матуритет 10 години и 6 месеца) през 2016 г. се движеше в по-широки граници – от 2.44% през януари до 1.80% през декември, като се отчита спад спрямо стойностите за 2015 г. (от 2.95% през януари до 2.43%

⁷⁹ През отчетния период избраните по реда на Наредба № 15 на МФ и БНБ първични дилъри на ДЦК бяха 12.

⁸⁰ Левовата равностойност на плащанията по ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за деня на плащането.

⁸¹ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2016 г., като общият обем е намален с размера на сметите от регистъра/сметките на МФ по нареждане на титуляря ДЦК, преминали в разпореждане на министъра на финансите на основание чл. 152, ал. 9 от Закона за публичните финанси.

⁸² В ЕСРОТ не се регистрират сделки, сключени между клиенти на един и същи участник в системата.

през декември). Коефициентът на ликвидност⁸³ на вторичния пазар на ДЦК за годината е 2.87 при 3.86 за предходната година. През 2016 г. участниците в ЕСРОТ нямаха затруднения и осигуряваха своевременно необходимите ценни книжа и парични средства в левове и евро за извършване на сетълмента по сделките с ДЦК с доставка срещу плащане (*DvP*), като осредненият за годината коефициент на сетълмент⁸⁴ е 100%.

Обем на видовете сделки с търгуеми ДЦК

Източник: БНБ.

През отчетния период в ЕСРОТ са регистрирани операции по блокиране и деблокиране на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, за обезпечаване на налични парични средства по сметки на бюджетни организации в банките съгласно Закона за публичните финанси и във връзка с учредени особени залози върху ДЦК по реда на Закона за особените залози с общ обем 3083.8 млн. лв. (при 11 760.5 млн. лв. за 2015 г.).

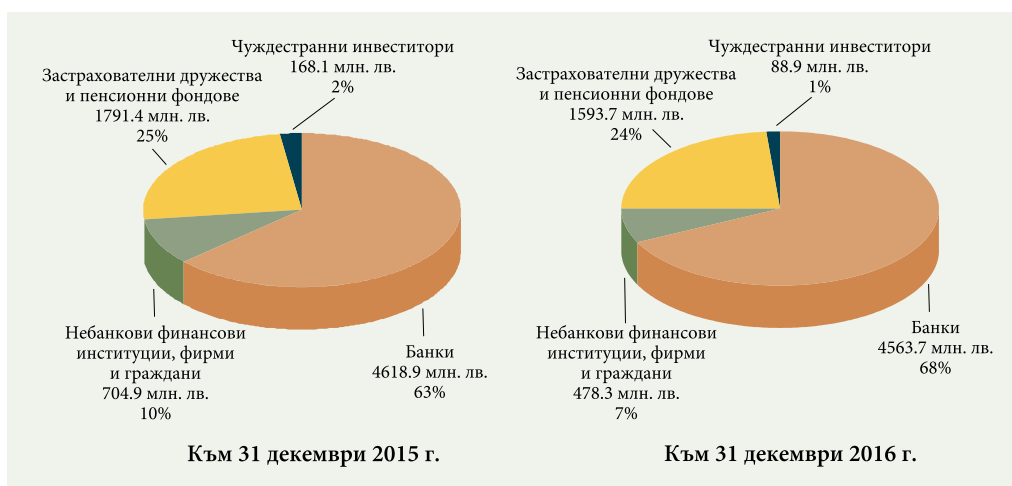
Поради намаляването на ДЦК в обращение, емитирани от правителството на вътрешния пазар, в края на 2016 г. в сравнение със същия период на 2015 г. намаляват вложенията в ДЦК от портфейлите на основните категории държатели – банки (с 55.2 млн. лв.), застрахователни дружества и пенсионни фондове (със 197.7 млн. лв.), небанкови финансови институции, фирми и граждани (с 226.6 млн. лв.). В резултат на това към 31 декември 2016 г. настъпи промяна в експозициите на отделните категории държатели на ДЦК, както следва: банки – 68%, застрахователни дружества и пенсионни фондове – 24%, небанкови финансови институции, фирми и граждани – 7%, чуждестранни инвеститори – 1% (при съответно 63%, 25%, 10% и 2% към 31 декември 2015 г.). Коефициентът на наличност⁸⁵ на ЕСРОТ през годината е 99.9%, като не са прилагани мерки, предвидени в действащите правила за взаимодействие между системите на БНБ при извънредни ситуации. Общият брой на директните участници в ЕСРОТ към края на 2016 г. е 27 (25 банки, един международен централен депозитар на ценни книжа и МФ).

⁸³ Коефициентът на ликвидност е съотношението между обема на сключените сделки с ДЦК на вторичния пазар през дадена година и размера на ДЦК в обращение към края на същата година.

⁸⁴ Коефициентът на сетълмент е процентното отношение на броя на сделките, за които е извършен сетълмент на определената дата, към общия брой сделки за отчетния период, за които е следвало да се извършат регистрация и сетълмент в системата.

⁸⁵ Коефициентът на наличност е съотношението между броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

Държатели на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар

Забележки: 1. Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани във валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за последния работен ден на съответния период.
2. По данни на БНБ и на участниците в ЕСРОТ.

Източник: БНБ.

Съгласно разпоредбите на Наредба № 31 на БНБ за сетълмент на ДЦК към 31 декември 2016 г. в СДЦК се водеха общо 1173 сметки за ДЦК, от които 27 – на емитента (МФ), 479 – отчитащи собствения портфейл от ДЦК на участниците, 293 – с наложена тежест, както и 374 сметки, отчитащи ДЦК – собственост общо на клиенти на участниците. Общият размер по номинална стойност на ДЦК, регистрирани по тези сметки, съответства на общия размер на търгуемите ДЦК в обращение – 6724.6 млн. лв.⁸⁶

В съответствие с изискванията на Наредба № 15 на МФ и БНБ за контрол върху сделките с държавни ценни книжа през ноември 2016 г. бяха извършени съвместни проверки на място в банките – участници в ЕСРОТ, изпълняващи поддепозитарни функции за ДЦК, при които не бяха констатирани нарушения на действащата нормативна уредба, регламентираща пазара на ДЦК.

Развитие на системите

В края на отчетния период с МФ беше постигната договореност за стартиране на проект за модернизация на АДЦК, чрез който да се осигури нейното технологично и функционално обновяване съгласно разработените от Централната банка бизнес изисквания. В обхвата на проекта е включен и преход на системата към нова техническа, софтуерна и приложна архитектура, което ще позволи безпроблемното ѝ надграждане в съответствие с текущите изисквания на емитента, произтичащи от провежданата от него политика по управление на дълга.

Съгласно договорените с МФ срокове в края на годината БНБ финализира работата по внедряване на новите функционалности в ЕСРОТ, свързани с изграждането на интерфейс между Депозитара на ДЦК в БНБ и системата *E-Bond*. Паралелно с това продължи съгласувателната процедура между МФ и първичните дилъри на ДЦК по отношение на правилата за търговия с ДЦК на *E-Bond*, както и подготовката на измененията и допълненията в подзаконовата нормативна уредба, регламентираща пазара на ДЦК, свързани с допускането на ДЦК за търговия на системата *E-Bond* и на регулиран пазар, организиран от „Българска фондова борса – София“ по реда на чл. 74, ал. 1 от Закона за пазарите на финансови инструменти.

⁸⁶ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2016 г.

Х. Участие в ЕСЦБ и в дейността на органите и институциите на ЕС

През 2016 г. органите и институциите на ЕС продължиха да работят по мерки за възстановяване на икономическия растеж, насърчаване на инвестициите, създаване на добре функциониращ и интегриран съюз на капиталовите пазари и укрепване на доверието във финансовата система. През юни 2016 г. Съветът Екофин прие „пътна карта“ за завършване на банковия съюз, включително мерки за намаляване на рисковете във финансовата система и за усъвършенстване на правилата в областта на реструктурирането на финансови институции. В съответствие с мерките, предвидени в „пътната карта“, през ноември 2016 г. ЕК представи цялостен пакет от пет законодателни предложения за по-нататъшно укрепване на устойчивостта на кредитните институции в ЕС.

Европейска система на централните банки

Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на ЕЦБ, включващ председателя и заместник-председателя на ЕЦБ, както и управителите на националните централни банки на всички държави членки. През 2016 г. бяха проведени четири заседания на Генералния съвет на ЕЦБ, на които бяха обсъдени важни въпроси, свързани с икономическото развитие и състоянието на финансовия сектор на ЕС, както и ключови документи на ЕЦБ: докладът относно перспективите и паричната политика на държавите членки извън еврозоната; докладът за спазване на забраната за парично финансиране от страна на централните банки; докладът за конвергенцията от 2016 г.; докладът за наблюдение на държави членки извън еврозоната и докладът за фискалната политика от есента на 2016 г.

Представители на БНБ участват в работата на 12 комитета към ЕСЦБ и в 45 работни групи към тях, както и в Конференцията за човешките ресурси. Чрез представителите си в органите, комитетите и работните групи на ЕСЦБ Банката допринася за изготвянето на правни актове на ЕЦБ в областта на паричната и банковата политика, на платежните и сетълмент системи, на статистическата отчетност и изследователската дейност, както и при обсъждането на други въпроси от сферата на компетентност на централните банки. БНБ участва също в изготвянето на становища на ЕЦБ във връзка с провежданите писмени консултации на държавите – членки на ЕС, с ЕЦБ по всеки проект на нормативен акт, който е в областта на нейната компетентност. През годината България проведе писмени консултации с ЕЦБ относно: изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи с цел въвеждане в българското право на Директивата за платежните сметки и изменения в Закона за кредитните институции, които съдържат пояснение във връзка с таксите, заплащани за достъп до Централния кредитен регистър; изменение и допълнение на Закона за вътрешния одит в публичния сектор, с който се изменя Законът за Българската народна банка с оглед подобряване на организацията и правната уредба на вътрешния одит в БНБ; и проект на Закон за държавния бюджет на Република България за 2017 г., с който се предлагат изменения в Закона за кредитните институции, така че БНБ да определя методиката за изчисляването на таксите за достъп до двете информационни

системи, поддържани от БНБ – Централния кредитен регистър и Регистъра на банкови сметки.

В началото на юли 2016 г. БНБ беше домакин на заседанието на Комитета за международни отношения към ЕСЦБ. Заседанието предостави възможност за дискусии и обмен на мнения по въпроси, свързани с тенденциите в развитието на световната икономика, факторите, обуславящи развитието на световната търговия, както и динамиката и моделите на международните капиталови потоци и използваните от държавите инструменти за тяхното управление.

Европейски съвет за системен риск, Европейски банков орган, надзорни колегии

Управителят на БНБ и подуправител на БНБ са членове на Генералния съвет на ЕССР. Основно място в дискусиите по време на проведените през годината четири заседания на Генералния съвет беше отделено на оценката на рисковете за финансовата стабилност в ЕС, произтичащи от продължаващото влошаване на балансите на финансовите институции, промяната на глобалните рискови премии, включително под влияние на рисковете от ниската ликвидност на пазарите, нарастващите опасения относно устойчивостта на дълга в публичния и нефинансовия частен сектор на фона на повишена несигурност и нисък номинален растеж. Генералният съвет продължи да обсъжда също макропруденциални въпроси и структурни промени, произтичащи от средата с ниски лихвени проценти, с цел идентифициране на потенциални рискове за финансовата стабилност на ЕС и възможните макропруденциални политики за справяне с тях.

Акцент в работата на ЕССР бяха и прегледът и оценката на рисковете, свързани с нерегулирания банков сектор, инвестиционните фондове и компаниите, ангажирани с дейности по поддържане на пазарите (маркет мейкъри). Генералният съвет одобри неблагоприятните сценарии за координираните през 2016 г. от ЕБО и Европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване стрес тестове на банките и застрахователните дружества, както и за координираните от Европейския орган за ценни книжа и пазари стрес тестове на централните контрагенти през 2016 г. и 2017 г. Членовете на Генералния съвет обсъдиха и възможните подобрения в европейската рамка за макропруденциална политика с оглед изготвяне на отговор на ЕССР по проведената от ЕК през 2016 г. консултация относно прегледа на рамката за макропруденциална политика в ЕС. На състоялото се през септември 2016 г. заседание Генералният съвет направи преглед на средносрочните рискове, произтичащи от уязвимост на равнище ЕС в сектора на жилищните недвижими имоти, и установи, че определена средносрочна уязвимост е източник на системен риск за финансовата стабилност, който може да има сериозни отрицателни последици за реалната икономика.

В изпълнение на приетата през 2012 г. от ЕССР Препоръка относно финансирането на кредитните институции БНБ изготви и изпрати на ЕССР доклади за предприетите от Банката действия по наблюдение, оценка и управление на рисковете, свързани с финансирането, както и на рисковете, произтичащи от обременяването с тежести на активи. През годината БНБ изготви също доклади за предприетите действия в отговор на приетата през 2014 г. от ЕССР Препоръка относно насоки за определяне на нива на антицикличния капиталов буфер и приетата в края на 2015 г. Препоръка относно признаването и определянето на нивата на антицикличния буфер за експозиции към трети държави.

През 2016 г. беше извършена оценка за изпълнение на изискванията на Препоръка относно финансирането на кредитните институции и на Препоръка относно междинните цели и инструментите на макропруденциалната политика. Цялостната оценка за България и за БНБ в качеството ѝ на орган, упражняващ микро- и макропруденциален надзор върху банките в страната, е за пълно съответствие с изискванията на препоръките.

Освен в Генералния съвет на ЕССР представители на БНБ участваха активно и в работата на Консултативния технически комитет към ЕССР, в две от работните групи, както и в целеви групи към него посредством изготвяне на позиции по теми, обсъждани в техните заседания, писмени процедури и консултации.

През 2016 г. представители на БНБ участваха в срещи на надзорните колегии и компетентни национални органи (Унгарската централна банка, Единния надзорен механизъм към ЕЦБ, Германския федерален орган за финансов надзор *BaFin*), на които бяха обсъждани рисковите оценки за съответните банкови групи и дъщерни банки и подготовката на съвместни решения за техните капитал и ликвидност.

БНБ е представена от подуправител в сформирания през 2016 г. по решение на Генералния съвет на ЕССР Целева група на високо равнище за създаване на портфейл от нискорискови активи. Целевата група проучва възможността за създаване на нискорискови ценни книжа, съставени от два компонента – първостепенни и подчинени вземания, обезпечени от диверсифициран портфейл от държавни облигации.

БНБ установи международно сътрудничество в сферата на преструктурирането на кредитни институции, което се осъществява в рамките на създадените през 2016 г. международни колегии за преструктуриране за всички трансгранични банкови групи от ЕС, които имат дъщерни кредитни институции, лицензирани от БНБ, и за които орган за преструктуриране на ниво група е Единният съвет за преструктуриране.

През март и август 2016 г. бяха проведени два прегледа на ЕБО с участието на експерти от управление „Банков надзор“ – първият бе свързан с прилагането от страна на БНБ на Насоките на ЕБО относно общите процедури и методологии за процеса на надзорен преглед и оценка и участието в надзорните колегии на дъщерни кредитни институции – част от европейски банкови групи, а вторият – с прилагането на стандарта за надзорната отчетност.

Европейски съвет, Съвет Екофин и Икономически и финансов комитет

През 2016 г. в рамките на ЕС продължиха преговорите по регулаторната рамка, свързана с изграждането на банковия съюз в еврозоната, като дискусиите бяха по третия елемент на банковия съюз – европейската схема за гарантиране на депозитите (ЕСГД). БНБ участва в разискванията на създадената временна работна група „Укрепване на банковия съюз“ към Съвета на ЕС, където бе представена позицията на България в подкрепа на по-нататъшни действия за интеграция в рамките на банковия съюз. Основен акцент в защитаваните позиции бе създаването на ЕСГД да се разглежда като дългосрочна мярка, а напредъкът по мерките за намаляване на рисковете във финансовата система следва да бъде постигнат преди или поне едновременно с нейното създаване.

Като част от преразглеждането на финансовото законодателство на Съюза с цел намаляване на рисковете във финансовия сектор ЕК представи през ноември 2016 г. нов пакет от мерки за по-нататъшно укрепване устойчивостта

на кредитните институции в ЕС. С новите мерки в правото на ЕС се въвеждат международните стандарти, приети в рамките на Базелския комитет по банков надзор и на Съвета за финансова стабилност, като се вземат предвид европейските особености и се създават условия за подобряване капацитета на кредитните институции за финансиране на реалната икономика.

През 2016 г. бе приет Регламент (ЕС) 2016/1011 на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2016 г. относно индексите, използвани като бенчмаркове⁸⁷. Регламентът има за цел да създаде обща европейска рамка за осигуряване на точност и достоверност на индексите, които се използват като референтни показатели за определяне стойността на финансови инструменти и финансови договори или за измерване на резултатите на инвестиционни фондове в ЕС. Със своето конструктивно участие в преговорите БНБ допринесе за включването на конкретни разпоредби, съобразени с практиката на българския пазар на финансови инструменти и финансови договори.

През 2016 г. БНБ продължи да работи активно за хармонизиране на националното законодателство с европейските изисквания. Представители на Банката участваха в изготвянето на приетия през юли 2016 г. Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Директивата относно съпоставимостта на таксите по платежните сметки, прехвърлянето на платежни сметки и достъпа до платежни сметки за основни операции⁸⁸, както и на мерки по прилагането на Регламента относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти⁸⁹. През втората половина на 2016 г. представители на БНБ участваха в изготвянето на нов законопроект за платежните услуги и платежните системи, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Втората директива за платежните услуги⁹⁰. Представители на БНБ участваха в изготвянето на приетия през юли 2016 г. Закон за кредитите за недвижими имоти на потребители, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Директива 2014/17/ЕС относно договорите за кредити за жилищни недвижими имоти за потребители⁹¹.

През юли Съветът Екофин прие Препоръка относно Националната програма за реформи за 2016 г., съдържаща становище относно Конвергентната програма на България за 2016 г. В препоръката са включени областите, в които следва да бъдат предприети своевременни мерки за отстраняване на идентифицираните прекомерни макроикономически дисбаланси. По отношение на банковия сектор се препоръчва анализът на качеството на активите и на тестовите за устойчивост на банките да приключи до края на годината. На 13 август 2016 г. БНБ публикува доклада с данни за банковата система като цяло и с индивидуални банкови данни за резултатите от прегледа на качеството на активите и стрес теста на българската банкова система, предоставени

⁸⁷ Регламент (ЕС) 2016/1011 на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2016 г. относно индекси, използвани като бенчмаркове за целите на финансови инструменти и финансови договори или за измерване на резултатите на инвестиционни фондове, и за изменение на Директиви 2008/48/ЕО и 2014/17/ЕС и на Регламент (ЕС) № 596/2014 (ОВ, L 171/1 от 29 юни 2016 г.).

⁸⁸ Директива 2014/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно съпоставимостта на таксите по платежните сметки, прехвърлянето на платежни сметки и достъпа до платежни сметки за основни операции (ОВ, L 257/214 от 28 август 2014 г.).

⁸⁹ Регламент (ЕС) 2015/751 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2015 г. относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти (ОВ, L 123/1 от 19 май 2015 г.).

⁹⁰ Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар, за изменение на Директиви 2002/65/ЕО, 2009/110/ЕО и 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) № 1093/2010 и за отмяна на Директива 2007/64/ЕО (ОВ, L 337/35 от 23 декември 2015 г.).

⁹¹ Директива 2014/17/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 февруари 2014 г. относно договорите за кредити за жилищни недвижими имоти за потребители и за изменение на Директиви 2008/48/ЕО и 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) № 1093/2010 (ОВ, L 60/34 от 28 февруари 2014 г.).

от независимите консултанти и обобщени от международната консултантска компания „Делойт“.

Банката участваше активно в работата на Икономическия и финансов комитет. Основно място в дискусиите заемаше прегледът на икономическата ситуация, рисковете за финансовата стабилност и тенденциите в развитието на финансовия сектор в ЕС. Резултатите от проведения в края на юни 2016 г. референдум за членството на Обединеното кралство в ЕС и тяхното влияние върху икономическата активност и стабилността на финансовия сектор на ЕС имаха важно място в разискванията на Комитета. Редовно бе обсъждано и прилагането на договорените мерки за изграждането на банковия съюз, както и допълнителните мерки за неговото укрепване, насочени към намаляване и подялба на рисковете. В рамките на Комитета, както и на неформалното заседание на Съвета Екофин, в което управителят на БНБ все участие, бяха проведени дискусии по нормативното третиране на експозициите в държавен дълг, въз основа на които беше изработена позицията на ЕС за дебата по тази тема в Базелския комитет по банков надзор.

На проведените през втората половина на годината заседания беше извършен преглед на постигнатия напредък по изпълнението на мерките, включени в Плана за действие за изграждане на съюза на капиталовите пазари, както и на резултатите от проведения през годината общоевропейски стрес тест, координиран от ЕБО. Акцент при обсъжданията бяха също предложенията на ЕК за постигане на по-голяма яснота и за намаляване сложността на съществуващата рамка от фискални правила, за създаването на национални съвети по конкурентоспособност и установяването на единно външно представителство на еврозоната в международните организации, и по-специално в МВФ. Работата на Комитета беше насочена и към наблюдение на фискалната и макроикономическата политика на държавите членки в контекста на Европейския семестър и обсъждане на въпроси, свързани с реформата на международните финансови институции.

XI. Международни отношения

В съответствие със ЗБНБ Банката може да участва от свое име организационно и финансово в международни организации, които имат за цел развитие на международното сътрудничество в областта на валутната, паричната и кредитната политика. В случаите, когато държавата участва в международни финансови институции, във взаимоотношенията с тях Банката изпълнява ролята на агент и депозитар.

БНБ е акционер в БМР. Управителят на БНБ участва в редовните двумесячни срещи на управителите на централните банки – акционери в БМР. Тези срещи представляват основен механизъм за сътрудничество и за дискусии по икономическото развитие и перспективите пред световната икономика и международните финансови пазари. На проведеното в края на юни 2016 г. годишно Общо събрание на акционерите беше взето решение за разпределението на нетната печалба на институцията, в съответствие с което БНБ получи дивидент върху притежаваните 8000 акции, възлизащ на 2.2 млн. евро.

Управителят на БНБ е управител за България в МВФ и в това си качество представлява държавата във взаимоотношенията ѝ с Фонда. На 22 февруари 2016 г. България направи своята вноска за увеличението на квотата си във Фонда по XIV общ преглед на квотите на МВФ. Увеличението е с 256.1 млн. СПТ, като новата квота на страната в МВФ възлиза на 896.3 млн. СПТ. По този начин гласовете на България се увеличиха от 6652 на 10 427 и представляват 0.21% от общите гласове на страните – членки на МВФ.

През април българската делегация, ръководена от управителя на БНБ, взе участие в редовните пролетни срещи на МВФ и институциите от Групата на Световната банка, в рамките на които беше използвана възможността за разширяване и задълбочаване на контактите с ръководствата на международните финансови институции и с представители на финансовия сектор.

В периода 7–16 септември 2016 г. мисия на МВФ посети страната за редовните годишни консултации по чл. IV от Устава на МВФ и проведе срещи с представители на национални институции, частния сектор и неправителствени организации, на които беше обсъдено икономическото състояние на България.

В рамките на Годишните срещи на МВФ и институциите от Групата на Световната банка, които се проведеха в периода 7–9 октомври, българската делегация с участието на управителя на БНБ проведе двустранни срещи с ръководствата на международните финансови институции, с представители на финансовия сектор и на централните банки и взе участие в пленарната сесия и съпътстващите форума дейности, като по този начин бяха използвани възможностите за разширяване и задълбочаване на международните контакти.

През октомври започна прегледът от МВФ и Световната банка по Програмата за оценка на финансовия сектор (*FSAP*).

През март 2016 г. БНБ направи вноска в размер на 10 000 долара за подпомагане дейността на Г-30.

БНБ допринася за укрепването на регионалното сътрудничество чрез активното си участие на най-високо ниво в Клуба на управителите на централните банки на страните от Централна Азия, Черноморския и Балканския регион.

XII. Статистическа дейност

БНБ събира, съставя и разпространява статистическа информация в съответствие с чл. 42 от ЗБНБ и като член на ЕСЦБ в изпълнение на ангажиментите по чл. 5 от Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ. Наред с редовното предоставяне на качествена и надеждна статистическа информация на ЕЦБ, Евростат, ЕССР, МВФ, както и на други международни институции, Банката разпространява навременни и актуални данни за всички потребители на статистическа информация.

През 2016 г. продължи работата по въвеждането и прилагането на ЕСС 2010⁹², както и на други нови международни статистически стандарти.

В областта на паричната и на лихвената статистика продължи редовното събиране и разпространение на данни за баланса на сектор „парично-финансови институции“ (ПФИ), за депозитите и кредитите по количествени категории и икономически дейности, за лихвените проценти, прилагани от ПФИ по депозити и кредити на домакинства и нефинансови предприятия, и за дългосрочния лихвен процент за оценка степента на конвергенция. През август 2016 г. БНБ разшири обхвата на предоставяната на потребителите лихвена статистика, като започна да публикува в статистическата база данни на интернет страницата си информация за лихвени проценти и обеми по кредитите, предоставени чрез кредитни карти на сектори „нефинансови предприятия“ и „домакинства“.

През 2016 г. продължи регулярното съставяне и публикуване на статистическа информация за дейността на небанковите финансови институции, включително за застрахователната дейност и дейността на инвестиционните фондове. През тази година с данните към септември 2016 г. БНБ започна да докладва на ЕЦБ разширена информация относно статистиката на застрахователната дейност в съответствие с Регламент ЕЦБ/2014/50⁹³, както и тримесечна статистическа информация за активите и пасивите на пенсионните фондове.

Във връзка с допълнителните изисквания на потребителите на статистическа информация и с въвеждането на ЕСС 2010 продължи работата по подготовката на разширени методологически указания и отчетни форми в областта на паричната и лихвената статистика⁹⁴, на статистиката на инвестиционните фондове⁹⁵, на дружествата със специална инвестиционна цел, занимаващи се със секюритизационни трансакции⁹⁶, на застрахователните (осигурителните) дружества⁹⁷ и на пенсионните фондове.

Във връзка с редовното предоставяне на данни в Регистъра на ЕЦБ за институционалните единици и техни дъщерни предприятия (*Register of Institutions and Affiliates Database, RIAD*) БНБ продължи работата си по контрола на данните и поддържането в него на качествена и актуална информация. В

⁹² Регламент (ЕС) № 549/2013 относно Европейската система от национални и регионални сметки в Европейския съюз.

⁹³ Регламент (ЕС) № 1374/2014 на ЕЦБ относно изисквания за статистическа отчетност за застрахователните (осигурителните) дружества (ЕЦБ/2014/50).

⁹⁴ Регламент (ЕС) № 1071/2013 относно баланса на сектор „парично-финансови институции“ и Регламент (ЕС) № 1072/2013 относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции.

⁹⁵ Регламент (ЕС) № 1073/2013 относно статистиката на активите и пасивите на инвестиционните фондове.

⁹⁶ Регламент (ЕС) № 1075/2013 относно статистиката на активите и пасивите на дружествата със специална инвестиционна цел, занимаващи се със секюритизационни трансакции.

⁹⁷ Регламент (ЕС) № 1374/2014.

регистъра се съдържа референтна информация за кредитни институции, фондове на паричния пазар, дружества със специална инвестиционна цел, инвестиционни фондове, доставчици на платежни услуги и оператори на платежни системи, застрахователни (осигурителни) дружества и холдингови компании и централни управления.

През 2016 г. продължи работата по усъвършенстването на методологията за съставяне на платежния баланс в съответствие с изискванията на шестото издание на Ръководството по платежен баланс. През 2016 г. бе направено изменение на Наредба № 27 на БНБ за статистиката на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на ценните книжа по отношение на обхвата, вида на информацията и сроковете за предоставяне на статистическите данни.

Продължи и дейността по проекта „Централизирана база данни за ценни книжа“ в рамките на ЕСЦБ, както и по създаването на база данни за българските ценни книжа. Като член на ЕСЦБ Банката активно участва също в проекта „Статистика на притежаваните ценни книжа“, който е от значение както за съставянето на други видове статистика, така и за анализа на финансовата стабилност.

В областта на финансовите сметки БНБ продължи да съставя данни за тримесечните финансови сметки на сектор „държавно управление“, за държавната финансова статистика, както и за тримесечните финансови сметки на всички сектори.⁹⁸

През октомври 2016 г. БНБ включи в статистическата база данни на интернет страницата си данни за тримесечни финансови сметки по институционални сектори. В нея освен публикуваната дотогава информация за тримесечните финансови сметки на сектор „държавно управление“ бяха включени и данни за останалите резидентни институционални сектори (и групировка от сектори), както и за сектор „останал свят“.

БНБ като координатор по присъединяване на страната към новия статистически стандарт за разпространение на данни на МВФ – Специалния стандарт за разпространение на данни Плюс (*SDDS Plus*), разработи Националната страница с обобщени данни Плюс (*NSDP Plus*) и форматите за разпространение на данните. Отделно в качеството си на съставител на данни за категории от *SDDS Plus* БНБ приключи работата по подготовката за привеждане на данните от тримесечните финансови сметки, статистиката за дълговите ценни книжа и индикаторите за финансова стабилност в съответствие с изискванията на стандарта. След присъединяването на България към *SDDS Plus* на 31 май 2016 г. Банката започна редовно да актуализира публикуваната в *NSDP Plus* информация съгласно предварителния календар за разпространение на данни.

В съответствие с изискванията на БМР редовно се предоставя информация в областта на общоикономическата статистика.

През 2016 г. продължи работата по развитие и усъвършенстване на статистическите информационни системи – Интегрираната статистическа информационна система (ИСИС) и Информационната система по парична и лихвена статистика (ИСПС), които осигуряват автоматизиране на контрола на постъпващата по електронен път статистическа информация, както и нейната обработка и разпространение. Това осигурява значително по-голяма надеждност и качество на публикуваната от БНБ статистическа информация.

⁹⁸ Съгласно Регламент (ЕО) № 501/2004 на Европейския парламент и на Съвета; Насоки на ЕЦБ от 25 юли 2013 г. относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ по отношение на тримесечните финансови сметки (ЕЦБ/2013/24); Насоки на ЕЦБ от 25 юли 2013 г. относно държавната финансова статистика (ЕЦБ/2013/23).

XIII. Изследователска дейност

Икономическите изследвания, анализът на процесите в българската икономика и макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ, подпомагат ръководството на Банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. През 2016 г. изследователската дейност бе фокусирана върху факторите, обуславящи динамиката на вътрешните цени, връзката между инфлация и циклична позиция на икономиката, изследване на пазара на труда и на ефектите от задлъжнялостта на предприятията, моделиране на различни аспекти на банковата система, изследване на външната търговия на България и анализ на фискалната политика, както и върху развитие на прогностичните макроикономически модели.

Специализираните изследвания, провеждани в съответствие с Плана за изследователската дейност на БНБ за 2015–2016 г., подпомагат функционирането на Банката, като предлагат анализи на конкретни икономически процеси и проблеми и допринасят за усъвършенстване на наличния инструментариум за прогнозиране и моделиране. През първата половина на годината беше изготвен базисен и утежнен макроикономически сценарий на БНБ за целите на стрес теста на банковата система през 2016 г.⁹⁹, както и бе разработен иконометричен модел за оценка и прогнозиране на вероятността от неизпълнение, резултатите от който бяха използвани също при провеждане на стрес теста на банковата система

В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2016 г. се работеше по теми, свързани с механизмите за определяне на разходите за труд в предприятията от нефинансовия сектор, зависимостите между инфлация, потенциален растеж и структурна безработица и влиянието на задлъжнялостта на предприятията в България върху икономическото им поведение. Продължи усъвършенстването на базисния макроиконометричен прогностичен модел, разработен с цел подобряване на макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ. Изследванията по Плана за изследователската дейност на БНБ се представят на семинари, организирани от Банката, с участие на експерти в съответната област от други институции, научни и неправителствени организации, след което окончателните резултати се оповестяват в научни публикации.

Чрез своята изследователска поредица „Дискусионни материали“ и през 2016 г. БНБ продължи да съдейства за развитието на изследователския потенциал на българската икономическа наука и практика в сферата на макроикономиката и във финансовата област. През годината бяха разгледани пет разработки, две от които бяха публикувани.

Тримесечното издание на БНБ „Икономически преглед“ представя информация и прогнози за развитието на икономиката на България и анализ на динамиката на потоците по платежния баланс, паричните агрегати, връзката им с развитието на реалната икономика и влиянието им върху ценовата стабилност. Процесите и тенденциите в международната конюнктура също са представени в изданието, тъй като българската икономика е под прякото им

⁹⁹ Вж. прессъобщение от 28 април относно стартиране на работата по изпълнение на стрес теста на банките в страната (http://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_pressrelease/pr_20160428_1_a2_bg.pdf). Вж. също „Икономически преглед“, 2016, № 3, каре „Макроикономически сценарии за стрес теста на българската банкова система – сравнение със сценариите за стрес теста в ЕС през 2016 г. и с текущото макроикономическо развитие в България“, с. 63–71.

въздействие. Изданието предлага и количествени оценки за очакваното развитие на набор от основни макроикономически показатели. В специални акценти и тематични изследвания публикацията представя резултати от аналитичната дейност на БНБ по конкретни икономически проблеми. По-важните теми през 2016 г. бяха: мерките на ЕЦБ по паричната политика, приети на 10 март 2016 г.; влиянието на паричната политика на ЕЦБ върху лихвените проценти в България; макроикономическите сценарии за стрес теста на българската банкова система – сравнение със сценариите за стрес теста в ЕС през 2016 г. и с текущото макроикономическо развитие в България; мястото на България в световните вериги за създаване на стойност.

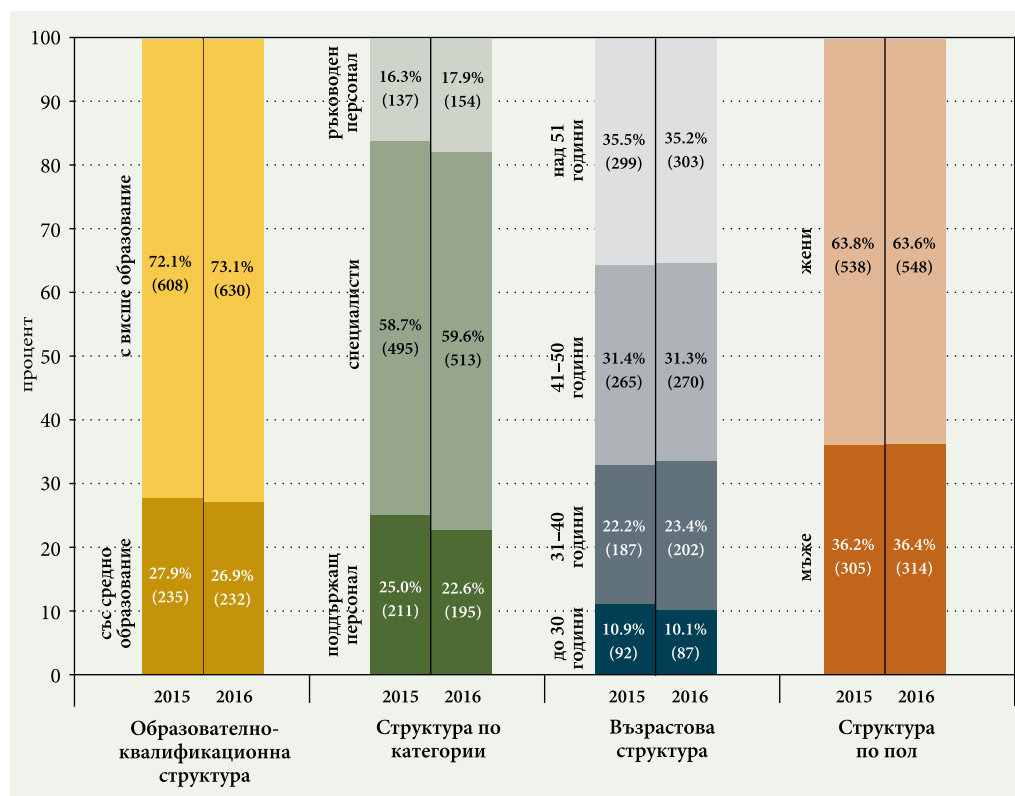
XIV. Управление на човешките ресурси

Създаването на по-конкурентна система за управление и развитие на човешките ресурси беше водеща цел през 2016 г. Сред приоритетите бяха подобряването на условията и осигуряването на благоприятна работна и социална среда за привличане на подходящи кандидати за работа, както и за задържане на квалифицираните служители и тяхното кариерно развитие. Беше извършен преглед и набелязани мерки за развитие на политиката и системите за оценка на работата на служителите и за адекватно заплащане в съответствие с изпълнението на служебните ангажменти, постигнатите резултати и нормативните изисквания.

В края на 2016 г. числеността на персонала в БНБ беше 862 служители при 843 в края на 2015 г. През годината бяха назначени 80 служители (спрямо 52 през 2015 г.). БНБ продължи да привлича кандидати с подходящо образование, което съответства на провежданата политика за наемане на висококвалифицирани специалисти, отговарящи на високите изисквания на институцията. През 2016 г. бяха публикувани 19 обявления за работа, на които се отзоваха 736 кандидати. Напусналите през 2016 г. бяха 64 (67 за 2015 г.). По-малък в сравнение с предходната година беше броят на служителите, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст – 14 (25 за 2015 г.). Текуществото на персонала също намаля в сравнение с 2015 г. – от 7.9% на 7.4%.

Структура на персонала към 31 декември

(процент, брой)

Източник: БНБ.

През 2016 г. не настъпиха съществени промени в структурата на персонала. Делът на служителите с висше образование нарасна незначително до 73.1% (от 72.1% за предходната година), като 84.9% от тях са със степен „магистър“, а 11.1% – с „бакалавър“. Служителите, притежаващи образователна и научна степен „доктор“, са 25 (20 през 2015 г.). По категории най-голям остана делът на групата „специалисти“ (59.5%), следвани от групите „поддържащ персонал“ и „ръководен персонал“. С 1 процентен пункт се увеличи делът на служителите на възраст 31–40 години, докато дяловете на останалите възрастови групи останаха почти без промяна. В края на 2016 г. 63.6% от общия брой на служителите са жени, а 36.4% – мъже.

Обмяната на опит между различните структурни звена в Банката и повишаването на знанията и практическите умения на работещите чрез промяна на заеманата длъжност и преминаване в други звена беше практика и през 2016 г. Броят на служителите, преминали на работа в друга структура или преназначени на друга длъжност, е 67 (84 през 2015 г.). По договори за краткосрочни назначения в ЕЦБ, национални централни банки от ЕСЦБ и структури на ЕС работиха трима служители.

През 2016 г. продължи политиката на БНБ трудовите възнаграждения да се определят на базата на постигнатите резултати, като се подобриха механизмите на отчитане приноса на всеки служител за изпълнение на целите и задачите на организацията.

Годишната програма за обучение и професионална квалификация предостави широк кръг възможности за участие в обучение и специализация – дистанционно обучение, специализирани курсове и семинари в страната и в чужбина, курсове по чужди езици, по информационни технологии и за изпълнение на специфични задължения. Продължи прилагането и развитието на програмата за въвеждащо обучение на новопостъпилите служители като средство за запознаване с корпоративната култура на БНБ, с актуалните задачи пред Банката, с вътрешните правила и общите административни процедури.

В университетски програми за повишаване на образованието без откъсване от работа участваха 22 служители, 7 от които за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, 4 за образователно-квалификационната степен „магистър“ и 11 за „бакалавър“. Петима от тях се дипломираха – двама със степен „доктор“, двама в програмата за „магистър“ и един за „бакалавър“.

През годината се проведеха редица вътрешнобанкови семинари и други прояви за обмен на информация по теми, свързани с емисионно-касовата дейност, банковия надзор, създаването и поддържането на регистри, вътрешния одит и др. Служители от различни структурни звена участваха в специализирани курсове и семинари в страната: в сферата на банковото, финансовото и търговското право; новите моменти в социалното осигуряване и трудовите правоотношения; процедурите по обществени поръчки; одитни техники и инструменти при изготвянето на одитни доклади и изпълнението на одитни ангажменти. В четири чуждестранни сертификационни програми за обучение участваха общо 14 служители. Най-голям беше броят на участниците в програмата за сертифицирани финансови аналитици. В областта на вътрешния одит трима служители придобиха сертификат „Вътрешен одитор в публичния сектор“.

БНБ продължи сътрудничеството си с централните банки на европейските страни, както и с редица международни финансови институции и учебни центрове. През годината служители на Банката участваха в международни курсове, семинари и конференции в областите: банков надзор и финансова

стабилност; парична политика и финансово програмиране; платежни и сетълмент системи; финансови пазари; управление на активи и пазарни операции; емисионна политика и парично обращение; моделиране и прогнозиране; счетоводство; одит и вътрешен контрол.

Дейностите по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд бяха насочени главно към предотвратяване на професионалните рискове, информиране, обучение и мотивиране на служителите за безопасно изпълнение на трудовите им задължения и за здравна профилактика.

БНБ продължи да предоставя възможности за кариерно развитие, да насърчава студентите за придобиване на задълбочена академична подготовка и за научноизследователска дейност. По-голям беше интересът към ежегодната стипендиантска програма, насочена към магистри и докторанти. В началото на 2016 г. след проведен конкурс бяха присъдени две стипендии на обучаващи се за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Банката участва в два кариерни форума за професионално насърчаване и развитие на студенти и докторанти, където представи и популяризира своите програми за наемане на служители и кариерно развитие. За участие в стажантската програма кандидатстваха над 70 студенти, от които на стаж бяха приети 12 души.

XV. Вътрешен одит на БНБ

През 2016 г. бяха извършени девет одитни ангажимента – шест съгласно утвърдения от Управителния съвет годишен план за дейността на „Вътрешен одит на БНБ“ и три от програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ.

Целта на одитите беше да се предостави увереност за адекватността и ефективността на контрола, корпоративното управление и управлението на рисковете, присъщи на съответните дейности, за да се гарантира:

- ефективното постигане на целите и задачите;
- надеждността и целостта на финансовата и оперативната информация;
- ефективността и ефикасността на оперативните дейности и програми;
- опазването на активите;
- съответствието със закони, подзаконови и вътрешни актове, политики, процедури и договори.

Одитни ангажименти съгласно годишния план за дейността на „Вътрешен одит на БНБ“

Функции на БНБ	Извършени одитни ангажименти
Надзор и финансова стабилност	Адекватност и ефективност на вътрешната нормативна рамка, регламентираща банковия надзорен процес, и на информационната система „Единно хранилище на данни“
Управление на човешките ресурси и социална политика	Управление на човешките ресурси с фокус върху Етичния кодекс на служителя на БНБ
Вътрешноведомствени услуги	Изпълнение на договори за доставки, работи и услуги
Информационни и комуникационни технологии	Система за управление на човешките ресурси и работната заплата
Финансово счетоводство и финансови отчети	Одит на консолидирания финансов отчет на БНБ към 30 юни 2016 г.
Процес на проследяване на резултатите	Проследяване изпълнението на препоръките от предходни одити по плана за дейността на „Вътрешен одит на БНБ“

Източник: БНБ.

Одитните ангажименти от програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ бяха в областта на информационните и комуникационните технологии и непрекъсваемостта на бизнес процесите. Беше извършено проследяване на изпълнението на препоръките от предходни одити на местно ниво.

През годината беше изготвен план за актуализиране на програмата за осигуряване на качеството на вътрешния одит, за обновяване на методологията за оценка на риска за целите на одитния план и на подхода за определяне на нивото на риска при одитните констатации. Приложният продукт за управление на одитния процес беше актуализиран. Бяха предоставяни становища по проекти на вътрешни нормативни актове, свързани с основните дейности на БНБ.

През 2016 г. главният одитор на БНБ организираше и координираше дейността на „Вътрешен одит на БНБ“ с тази на външния одитор и на проверяващия екип от Сметната палата на Република България.

XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ за 2016 г.

Бюджетът на БНБ е приет от Управителния съвет с Решение № 115 от 26 ноември 2015 г. Съгласно приетите от УС на БНБ „Вътрешни правила за съставяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ“ отчетът за изпълнението на бюджета на Банката е изготвен в два раздела: „Разходи за издръжка на БНБ“ и „Инвестиционна програма“.

Разходи за издръжка на БНБ

За издръжка при осъществяване на дейността си през 2016 г. БНБ е изразходвала 82 601 хил. лв., което възлиза на 85.6% от утвърдения годишен бюджет.

За издръжка на паричното обращение са извършени разходи в размер на 17 666 хил. лв., което представлява 90.4% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 21.4% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. В рамките на тези разходи за производство на нови банкноти бяха изразходвани 6158 хил. лв., а за отсичане на нови монети – 11 007 хил. лв., от които 10 417 хил. лв. за разменни монети. Във връзка с изпълнението на приетата от УС на БНБ Монетна програма за 2016 г. разходите за отсичане на възпоменателни монети възлязоха на 590 хил. лв. За проектиране на нови емисии банкноти и монети бяха платени 23 хил. лв. В тези разходи се включват средства за провеждане на 5 конкурса за проекти за възпоменателни монети, които ще бъдат произведени през 2017 г. Извършени бяха разходи за резервни части и ремонт на машините, използвани за обработката на банкнотите и монетите, в размер на 107 хил. лв., а разходите за консумативи, свързани с обработката на банкноти и монети, възлязоха на 213 хил. лв. Разходите за наеми на помещенията, ползвани от Банката в сградите на „Дружество за касови услуги“ АД и в „Монетен двор“ ЕАД, бяха за 157 хил. лв.

За материали, услуги и амортизация са платени 34 366 хил. лв., което представлява 81.5% от годишния бюджет по този показател и 41.6% от всички разходи за издръжка на Банката за годината. За материали бяха изразходвани 833 хил. лв., като в тази група с най-голям дял са разходите за горива и резервни части за специализирания автомобилен транспорт, които възлязоха на 276 хил. лв., и за канцеларски материали – 248 хил. лв. За материални запаси са платени 94 хил. лв.

Разходите за външни услуги възлязоха на 20 446 хил. лв. при най-голям дял в тази група на разходите за абонаментни такси за поддръжка на софтуерните продукти в размер на 3506 хил. лв., в т.ч. за системите „Блумбърг“, „Ройтерс“, СУИФТ, интернет и други системи на стойност 1096 хил. лв., за ползване на задължителните модули на трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро (TARGET2) на стойност 1026 хил. лв. и абонаментните такси за „БОРИКА–Банксервиз“ АД в размер на 535 хил. лв. Разходите за консултантски услуги възлязоха на 5224 хил. лв., като най-същественият разход в размер на 5027 хил. лв. е във връзка с извършения преглед на качеството на активите на банките и проведените стрес тестове. БНБ е платила за такси за абонаментно поддържане на техника 1814 хил. лв. За данък сгради и такса за битови отпадъци са изразходвани 1326 хил. лв. За пощенски и телефонни услуги са платени 591 хил. лв., като тенденцията е към оптимизиране и модернизиране на гласовите услуги в Банката.

Използваната електроенергия възлезе на 937 хил. лв., а топлинната енергия и водата – на 185 хил. лв. Бяха направени разходи за застраховка на сградите и имуществото в размер на 113 хил. лв. Банката е изплатила суми по договори за охрана и противопожарен контрол на стойност 1436 хил. лв. За ремонт на основни сгради през отчетния период бяха изразходвани 1778 хил. лв.

Разходите за амортизация за 2016 г. възлязоха на 13 087 хил. лв.

Разходите за персонал, включително за социално и здравно осигуряване на служителите, бяха в размер на 25 239 хил. лв., което представлява 94.5% от утвърдения бюджет по този показател и 30.6% от общия размер на разходите за издръжка на Банката за отчетния период. В тези разходи, спазвайки изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица“, БНБ отрази по бюджета си настоящата стойност на задълженията си към персонала за пенсиониране, както и за неизползван платен годишен отпуск общо в размер на 877 хил. лв.

Разходите за социална дейност възлязоха на 2105 хил. лв., което е 89.4% от годишния бюджет по този показател и 2.5% от издръжката на Банката за периода.

За други административни разходи на Банката са използвани 973 хил. лв., което е 42.3% от предвидените в бюджета средства по този показател и 1.2% от всички разходи за издръжка на БНБ. За командировки в страната бяха изразходвани 79 хил. лв. във връзка с логистиката на паричните средства в касовите подразделения на Банката и извършване на проверки в тези структурни звена. Разходите за командировки в чужбина, несвързани с участието на БНБ в ЕСЦБ и в други органи на ЕС, бяха в размер на 249 хил. лв. В изпълнение на годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация на служителите на БНБ изразходваните средства за обучение възлязоха на 507 хил. лв. Служители на Банката участваха в професионални курсове и семинари, организирани от централните банки на редица европейски страни и международни финансови институции. Осъществени са участия в програми за дистанционно обучение, курсове за чужди езици, информационни технологии и други форми на обучение в страната.

Във връзка с участието си в ЕСЦБ Банката е извършила разходи в размер на 2252 хил. лв., или 65.0% от годишния бюджет по този показател и 2.7% от общия размер на разходите за издръжка на Банката. За годишна вноска в бюджета на Европейския банков орган са платени 1254 хил. лв. Представители на БНБ участваха в заседания на комитетите и работните групи на ЕСЦБ и други органи на ЕС, за което бяха изразходвани 628 хил. лв. за командировки, а за обучение на служители разходите възлязоха на 46 хил. лв. Платени бяха 265 хил. лв. за годишната вноска в Централизираната база данни за ценни книжа. През 2016 г. Банката беше домакин на заседания на комитети и работни групи към ЕСЦБ, за които са изразходвани 59 хил. лв.

Инвестиционна програма на БНБ

За изпълнение на инвестиционната си програма за 2016 г. Банката е изразходвала 8194 хил. лв., което е 39.8% от средствата, утвърдени в бюджета за годината по този показател.

С цел анализ на приоритетите и повишаване ефективността на инвестиционните разходи през годината беше извършен вътрешен преглед на разходите, свързани с развитието на информационните системи в БНБ и на разходите за ново строителство, реконструкция и модернизация, в т.ч. инвестиционните намерения на БНБ за участие в проекта за изграждане на нов Касов център в Пловдив.

Планираните средства по инвестиционната програма са усвоени в непълен размер, което се дължи на промяна в приоритетите и преподреждане на проектите за електронизация с цел оптимизиране на архитектурата на банковите информационни системи. Част от процедурите по обществените поръчки са били прекратени или не са приключили, като до края на годината договори не са сключени. Направена е допълнителна оценка на инвестиционните намерения на участниците в съвместния на БНБ и „БОРИКА–Банксервиз“ АД инвестиционен проект за проектиране и изграждане на нов Касов център в Пловдив, в резултат на което са извършени промени в техническото задание за проектиране на обекта, което доведе до отлагане за 2017 г. на изпълнението на основните дейности по него.

През отчетния период бяха извършени разходи за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация в размер на 1359 хил. лв. В рамките на тези разходи във връзка със строежа на обект „Касов център“ в Пловдив е закупен урегулиран поземлен имот за 1002 хил. лв., изплатени са 302 хил. лв. за строителни дейности по покрива и кулата на сградата на касовото подразделение на БНБ в Плевен.

За придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване през 2016 г. са инвестирани общо 269 хил. лв. Платени са 31 хил. лв. за осигуряване на оборудване, необходимо за осъществяване на емисионно-касовата дейност, в т.ч.: за инсталация на сензори за „М“-защита за две банкнотобработващи машини в „Дружество за касови за услуги“ АД, за инсталация на две монетосортиращи машини *Scan Coin* и една монетопакетираща машина *SELEX*; за закупуване на оборудване за транспортиране на метални контейнери. За закупуване на друго оборудване в централната сграда на БНБ са изразходвани 190 хил. лв., в т.ч. 84 хил. лв. за подмяна на комплектна разпределителна уредба, както и 82 хил. лв. за доставка и монтаж на климатична и вентилационна техника; 24 хил. лв. за офис оборудване и оборудване за социалните обекти на Банката. За разширяване на системите за сигурност в сградите на БНБ са инвестирани 49 хил. лв.

За изпълнение на инвестиционната програма на Банката в областта на информационните системи са инвестирани 6566 хил. лв., което представлява 48.9% от предвидените средства по показателя в годишния бюджет и 80.1% от общата сума на инвестиционните разходи, извършени към края на отчетния период. Разходите по този показател са свързани преди всичко с развитието на информационните и комуникационните технологии в БНБ с цел осигуряване на модерна технологична инфраструктура.

Разходите за хардуер бяха в размер на 4803 хил. лв. и са използвани за закупуване на компютърно оборудване и комуникационна техника за обновяване и разширение на съществуващите системи, както и за тяхното резервиране. Разходите за софтуер са на стойност 1763 хил. лв., от които за закупуване на лицензи са изразходвани 372 хил. лв., а за разработки за разширяване на функционалността на съществуващите системи са инвестирани 1391 хил. лв.

Изпълнението на бюджета на БНБ и изразходването на средствата и по двата раздела са извършени при упражняване на строг контрол върху разходите.

Изпълнение на бюджета на БНБ към 31 декември 2016 г.

Показатели	Отчет 31 декември 2016 г. (хил. лв.)	Бюджет 2016 г. (хил. лв.)	Изпълнение (%)
Раздел I. Разходи за издръжка на БНБ	82 601	96 511	85.6
Разходи, свързани с издръжката на паричното обращение	17 666	19 533	90.4
Разходи за материали, услуги и амортизация	34 366	42 161	81.5
Разходи за персонал	25 239	26 699	94.5
Разходи за социална дейност	2 105	2 355	89.4
Други административни разходи	973	2 301	42.3
Разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	2 252	3 462	65.0
Раздел II. Инвестиционна програма	8 194	20 605	39.8
Финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация	1 359	5 824	23.3
Придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване	269	1 356	19.8
Информационни системи на БНБ	6 566	13 425	48.9
Инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	-	-	-

Източник: БНБ.

XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2016 г.

Доклад на независимия одитор до Управителния съвет на Българската народна банка	108
Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка	113
Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.	114
Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2016 г.	115
Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.	116
Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.	117
Приложения към консолидирания финансов отчет	118

Доклад на независимия одитор До Управителния съвет на Българската народна банка

Доклад относно одита на консолидирания финансов отчет

Мнение

Ние извършихме одит на приложения консолидиран финансов отчет на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества, включващ консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2016 година, консолидиран отчет за всеобхватния доход, консолидиран отчет за промените в собствения капитал и консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителни бележки към консолидирания финансов отчет, съдържащи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

По наше мнение приложеният консолидиран финансов отчет дава вярна и честна представа за консолидираното финансово състояние на Българската народна банка към 31 декември 2016 година и за нейните консолидирани финансови резултати от дейността и консолидираните парични потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейския съюз (ЕС).

База за изразяване на мнение

Ние извършихме нашия одит в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани допълнително в раздела от нашия доклад „Отговорности на одитора за одита на консолидирания финансов отчет“. Ние сме независими от Българската народна банка в съответствие с Етичния кодекс на професионалните счетоводители на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на CMCEC), заедно с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО), приложими по отношение на нашия одит на консолидирания финансов отчет в България, като ние изпълнихме и нашите други етични отговорности в съответствие с изискванията на ЗНФО и Кодекса на CMCEC. Ние считаме, че одиторските доказателства, получени от нас, са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение.

Член на Ърнст и Янг Глобал

Ърнст и Янг Одит ООД
соднина и адрес на управление в гр. София
Полиграфия офис център
бул. Цариградско шосе 47А, етаж 4
ЕИК: 130972874, ДДС №: BG130972874
BGN IBAN: BG48 UNCR 7000 1520 6033 91
SWIFT/BIC: UNCRBGLF и Финкредит Българска АД

Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него

Ръководството носи отговорност за другата информация. Другата информация се състои от консолидиран доклад за дейността, изготвен от ръководството съгласно Глава седма от Закона за счетоводството и Закона за Българската народна банка, но не включва консолидирания финансов отчет и нашия одиторски доклад върху него.

Нашето мнение относно консолидирания финансов отчет не обхваща другата информация и ние не изразяваме каквато и да е форма на заключение за сигурност относно нея, освен ако не е изрично посочено в доклада ни и до степента, до която е посочено.

Във връзка с нашия одит на консолидирания финансов отчет нашата отговорност се състои в това да прочетем другата информация и по този начин да преценим дали тази друга информация е в съществено несъответствие с консолидирания финансов отчет или с нашите познания, придобити по време на одита, или по друг начин изглежда да съдържа съществено неправилно докладване. В случай че на базата на работата, която сме извършили, ние достигнем до заключение, че е налице съществено неправилно докладване в тази друга информация, от нас се изисква да докладваме този факт.

Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Отговорности на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и представянето на този консолидиран финансов отчет, който дава вярна и честна представа, в съответствие с МСФО, приети от ЕС, и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определя като необходима за осигуряване изготвянето на консолидирани финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали се дължат на измама или грешка.

При изготвяне на консолидирания финансов отчет ръководството носи отговорност за оценяване способността на Българската народна банка да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие, и използвайки счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие.

Отговорности на одитора за одита на консолидирания финансов отчет

Нашите цели са да получим разумна степен на сигурност относно това дали консолидираният финансов отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали се дължат на измама или грешка, и да издадем одиторски доклад, който да включва нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че одит, извършен в съответствие с МОС, винаги ще разкрива съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания могат да възникнат в резултат на измама или грешка и се считат за съществени, ако би могло разумно да се очаква, че те, самостоятелно или като съвкупност, биха могли да окажат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този консолидиран финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС ние използваме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. Ние също така:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания в консолидирания финансов отчет, независимо дали се дължат на измама или грешка, разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и получаваме одиторски доказателства, които да са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото рискът от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления за въвеждане на одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол;
- получаваме разбиране за вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол на Българската народна банка;
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на счетоводните приблизителни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството;
- достигаем до заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база на основата на предположението за действащо предприятие и, на базата на получените одиторски доказателства, относно това дали е налице съществена несигурност, отнасяща се до събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения относно способността на Българската народна банка да продължи да функционира като действащо предприятие. Ако ние достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, от нас се изисква да привлечем внимание в одиторския си доклад към свързаните с тази несигурност оповестявания в консолидирания финансов отчет или, в случай че тези оповестявания са неадекватни, да модифицираме мнението си. Нашите заключения се основават на одиторските доказателства, получени до датата на одиторския ни доклад;

- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на консолидирания финансов отчет, включително оповестяванията, и дали консолидираният финансов отчет представя основополагащите за него сделки и събития по начин, който постига вярно и честно представяне;
- получаваме достатъчни и уместни одиторски доказателства относно финансовата информация на предприятията или стопанските дейности в рамките на Българската народна банка, за да изразим мнение относно консолидирания финансов отчет. Ние носим отговорност за инструктирането, надзора и изпълнението на одита на Българската народна банка. Ние носим изключителната отговорност за нашето одиторско мнение.

Ние комуникираме с ръководството, наред с останалите въпроси, планирания обхват и време на изпълнение на одита и съществените констатации от одита, включително съществени недостатъци във вътрешния контрол, които идентифицираме по време на извършвания от нас одит.

Доклад във връзка с други законови и регулаторни изисквания

Допълнителни въпроси, които поставя за докладване Законът за счетоводството

В допълнение на нашите отговорности и докладване съгласно МОС, описани по-горе в раздела „Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него“, по отношение на консолидирания доклад за дейността ние изпълнихме и процедурите, добавени към изискваните по МОС, съгласно Указанията на професионалната организация на дипломираните експерт-счетоводители и регистрираните одитори в България - Институт на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС), издадени на 29 ноември 2016 година / утвърдени от нейния Управителен съвет на 29 ноември 2016 година. Тези процедури касаят проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на тази друга информация с цел да ни подпомогнат във формиране на становище относно това дали другата информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството, приложим в България.

Становище във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството

На базата на извършените процедури, нашето становище е, че:

- а) Информацията, включена в консолидирания доклад за дейността за финансовата година, за която е изготвен консолидираният финансов отчет, съответства на консолидирания финансов отчет.
- б) Консолидираният доклад за дейността е изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството и Закона за Българската народна банка.

Одиторско дружество „Ърнст и Янг Одит“ ООД:

Николай Гърнев
Управител и
Регистриран одитор

Милка Начева-Иванова
Управител и
Регистриран одитор

13 април 2017 година
гр. София, България

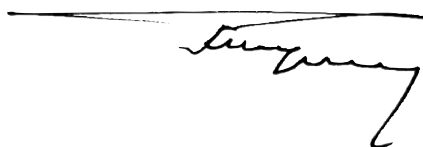

Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка

Управителният съвет носи отговорност за изготвянето и приемането на финансов отчет, представящ финансовото състояние на Банката и резултатите от дейността ѝ за периода.

Финансовият отчет на Българската народна банка, одобрен от Управителния ѝ съвет, е изготвен в съответствие с изискванията на Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейската комисия.

Управителният съвет на Българската народна банка носи отговорност за воденето на точни регистри, които достоверно и по всяко време да отразяват финансовото състояние на Банката. Той носи обща отговорност за предприемането на мерки за опазване активите на Българската народна банка, за предотвратяването или разкриването на злоупотреби или други нередности.

Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка

Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2016 г.	2015 г.
Приходи от лихви	7	398 031	404 238
Разходи за лихви	7	(22 278)	(6 802)
Нетни приходи от лихви		375 753	397 436
Приходи от такси и комисиони		9 727	9 457
Разходи за такси и комисиони		(5 228)	(4 866)
Нетни приходи от такси и комисиони		4 499	4 591
Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	8	72 435	(419 974)
Други оперативни приходи	9	41 717	42 303
Общо приходи от дейността		494 404	24 356
Административни разходи	10	(109 480)	(107 038)
Печалба/(загуба) за периода		384 924	(82 682)
Други всеобхватни доходи			
Друг всеобхватен доход, подлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		-	-
Друг всеобхватен доход, неподлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		(18)	1 110
Общо други всеобхватни доходи		(18)	1 110
Общо всеобхватни доходи за периода		384 906	(81 572)
Печалба, принадлежаща на			
Мажоритарни акционери		384 747	(82 862)
Неконтролиращо участие		177	180
Печалба/(загуба) за периода		384 924	(82 682)
Общо всеобхватен доход, принадлежащ на			
Мажоритарни акционери		384 729	(81 752)
Неконтролиращо участие		177	180
Общо всеобхватни доходи за периода		384 906	(81 572)

Приложенията, представени на страници 118–153, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2016 г.

(хил. лв.)

	Приложения	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
АКТИВИ			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	11	14 783 663	10 881 166
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	12	2 822 205	2 504 516
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13	28 928 706	26 238 186
Финансови активи на разположение за продажба	14	2 293 978	1 647 810
Материални активи	15	165 285	172 664
Нематериални активи	16	4 237	4 289
Други активи	17	82 040	98 193
Общо активи		49 080 114	41 546 824
ПАСИВИ			
Банкноти и монети в обращение	18	14 152 921	12 724 818
Задължения към банки и други финансови институции	19	14 670 285	14 860 012
Задължения към държавни институции и други задължения	20	11 800 095	6 577 074
Задължения за участие в международни финансови институции	21	3 515 099	3 021 397
Други пасиви	22	357 419	143 437
Общо пасиви		44 495 819	37 326 738
КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ			
Капитал	23	20 000	20 000
Резерви	23	4 559 518	4 195 486
Неконтролиращо участие	24	4 777	4 600
Общо капитал и резерви		4 584 295	4 220 086
Общо пасиви, капитал и резерви		49 080 114	41 546 824

Приложенията, представени на страници 118–153, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2016 г.	2015 г.
ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ			
Нетна печалба/(загуба)		408 448	(79 161)
Корекции			
Приходи от дивиденди	9	(31 394)	(10 165)
Амортизация	15, 16	16 642	18 211
Печалба/(загуба) от продажба на материални активи		373	(137)
(Загуба)/печалба от пазарна преоценка на финансови активи и пасиви		(382 419)	204 965
Печалба/(загуба) от асоциирани предприятия		279	(1 387)
Други корекции		(1 180)	(421)
Нетен паричен поток от оперативна дейност преди промени в краткосрочни активи и пасиви		10 749	131 905
Промени в краткосрочни активи			
(Увеличение) на злато, инструменти в злато и други благородни метали		(7 341)	(8 539)
(Увеличение) на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата		(2 611 616)	(3 094 853)
(Увеличение) на финансовите активи на разположение за продажба			
- квота на Република България в МВФ		(628 992)	-
(Увеличение) на други активи		(2 970)	(4 787)
Промени в краткосрочни пасиви			
Увеличение на банкноти и монети в обращение		1 428 103	1 137 875
(Намаление)/увеличение на задължения към банки и други финансови институции		(189 727)	6 734 956
Увеличение/(намаление) на задължения към държавни институции и други задължения		5 223 021	(450 435)
Увеличение на задълженията към международни финансови институции поради увеличение на квотата на Република България в МВФ		469 532	-
Увеличение/(намаление) на други пасиви		213 982	(46 402)
Нетен входящ паричен поток от оперативна дейност		3 904 741	4 399 720
ИНВЕСТИЦИОННА ДЕЙНОСТ			
Парични плащания за придобиване на материални и нематериални активи		(9 597)	(12 105)
Парични постъпления от дивиденди		7 870	6 644
Други инвестиции		-	-
(Нетен изходящ) паричен поток от инвестиционна дейност		(1 727)	(5 461)
ФИНАНСОВА ДЕЙНОСТ			
Вноска в държавния бюджет		(19 640)	(48 564)
(Нетен изходящ) паричен поток от финансова дейност		(19 640)	(48 564)
Нетно увеличение на паричните средства и парични еквиваленти		3 883 374	4 345 695
Парични средства и парични еквиваленти в началото на периода		10 951 676	6 605 981
Парични средства и парични еквиваленти в края на периода	11, 17	14 835 050	10 951 676
Парични потоци, свързани с лихви и дивиденди			
Получени лихви		394 965	375 145
Платени лихви		(17 704)	(6 400)

Приложенията, представени на страници 118–153, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2016 г.

(хил. лв.)

	Капитал	Преоценка на немонетарни активи	Специални и други резерви	Общо капитал и резерви	Неконтролиращо участие	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2015 г.	20 000	134 979	4 190 981	4 345 960	4 420	4 350 380
Печалба/(загуба) за периода	-	-	(82 862)	(82 862)	180	(82 682)
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	1 357	(247)	1 110	-	1 110
Общо други всеобхватни доходи	-	1 357	(247)	1 110	-	1 110
Общо всеобхватни доходи за периода	-	1 357	(83 109)	(81 752)	180	(81 572)
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(48 564)	(48 564)	-	(48 564)
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(158)	(158)	-	(158)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(48 722)	(48 722)	-	(48 722)
Салдо към 31 декември 2015 г.	20 000	136 336	4 059 150	4 215 486	4 600	4 220 086
Салдо към 1 януари 2016 г.	20 000	136 336	4 059 150	4 215 486	4 600	4 220 086
Печалба за периода	-	-	384 747	384 747	177	384 924
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	79	(97)	(18)	-	(18)
Общо други всеобхватни доходи	-	79	(97)	(18)	-	(18)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	79	384 650	384 729	177	384 906
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(19 640)	(19 640)	-	(19 640)
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(1 057)	(1 057)	-	(1 057)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(20 697)	(20 697)	-	(20 697)
Салдо към 31 декември 2016 г.	20 000	136 415	4 423 103	4 579 518	4 777	4 584 295

Приложенията, представени на страници 118–153, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Приложения към консолидирания финансов отчет

1. Организация и дейност

Българската народна банка (Банката) е 100% собственост на българската държава и е централна банка на Република България. Дейността ѝ се регулира от Закона за Българската народна банка (ЗБНБ), в сила от 10 юни 1997 г.

В съответствие с този закон основните дейности на Банката могат да се обобщят, както следва:

- поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната валута;
- притежава изключителното право да емитира банкноти и монети;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане стабилността на банковата система;
- съдейства за създаване и функциониране на ефективни платежни системи;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, на платежните институции и на дружествата за електронни пари в страната;
- Банката не може да предоставя кредити и гаранции под каквато и да е форма, включително чрез придобиване на дългови инструменти, на Министерския съвет, на общините, както и на други държавни и общински институции, организации и предприятия;
- Банката не може да предоставя кредити на банки освен при възникване на ликвиден риск, засягащ стабилността на банковата система;
- Банката не може да търгува български държавни ценни книжа;
- Банката не може да емитира български левове над размера на левовия еквивалент на брутните международни валутни резерви;
- Банката действа като фискален агент и депозитар на държавата.

Управителният съвет на БНБ на 13 април 2017 г. прие за издаване консолидирания финансов отчет, представен на страници 107–153.

2. Приложими стандарти

Настоящият консолидиран финансов отчет е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейската комисия.

3. База за изготвяне

Консолидираният финансов отчет е представен в хиляди български левове (хил. лв.), които са функционалната валута на Банката. Този финансов отчет е изготвен на базата на историческата стойност, с изключение на следните позиции, които се измерват по алтернативна база към всяка отчетна дата:

Позиции	База за измерване
Дериватни финансови инструменти	Справедлива стойност
Недериватни финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност през печалбата или загубата	Справедлива стойност
Финансови активи на разположение за продажба	Справедлива стойност
Дълготрайни материални активи	Преоценена стойност, представляваща справедливата стойност на актива към датата на преценка, намалена с последваща амортизация и натрупани загуби от обезценка
Задължение по плана за дефинирани доходи	Настояща стойност на задължението за дефинирани доходи

Използване на приблизителни оценки и преценки

При изготвянето на консолидирания финансов отчет Банката е направила преценки, приблизителни оценки и допускания, които оказват ефект върху отчетените стойности на активите и пасивите, на приходите и на разходите и на оповестяването на условни вземания и задължения към датата на отчета. Тези приблизителни оценки, начисления и предположения са основани на информацията, която е налична към датата на консолидирания финансов отчет, поради което бъдещите фактически резултати биха могли да бъдат различни от тях.

Приблизителните оценки и основните допускания се преразглеждат текущо и се признават проспективно.

Преценки

Банката е преценила и класифицирала паричните наличности в обращение като финансов пасив (приложение 18).

Несигурност в допусканията и оценките

При определяне на сегашната стойност на дългосрочните задължения към персонала при пенсиониране (по план с дефинирани доходи) са използвани изчисления на сертифицирани актюери, базирани на предположения за смъртност, темп на текучество на персонала, бъдещо ниво на работните заплати и дисконтов фактор. Тези предположения може да доведат до корекции в следваща финансова година, но са преценени от ръководството като разумни и уместни за Банката (приложение 10). Някои от счетоводните политики и оповестявания на Банката изискват оценка на справедлива стойност за финансови и нефинансови активи и пасиви. За информацията относно оценките по справедлива стойност виж приложения 6(д) и 15.

Нови и изменени стандарти и разяснения

Счетоводните политики на Банката съответстват на тези, прилагани през предходния отчетен период, с изключение на следните изменения в МСФО, възприети от 1 януари 2016 г.:

МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и МСС 38 „Нематериални активи“ – разяснение на допустимите методи на амортизация (изменения)

Измененията разясняват принципа на МСС 16 и МСС 38, че приходите отразяват икономическите ползи, получени в резултат от оперирането на бизнеса (от който активът е част) като цяло, а не само икономическите ползи от използването на актива. В резултат на това е недопустимо определянето на амортизациите на имоти, машини и съоръжения и нематериални активи на бази, свързани с генерираните приходи. Възприемането на измененията не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултати от дейността на банката.

МСФО 11 „Съвместни споразумения“ – счетоводно отчитане на придобиване на участие в съвместна дейност (изменение)

Добавени са насоки за отчитане на придобиване на участие в съвместна дейност, която представлява бизнес по смисъла на МСФО. Банката не е имала участия в обхвата на това изменение.

Годишни подобрения в МСФО – цикъл 2010–2012 година

Обобщение на измененията по съответните стандарти е представено, както следва:

МСФО 2 „Доходи на базата на акции“ – променени са дефинициите на „условия, даващи право на упражняване“ и „пазарни условия“. Добавени са дефиниции за „условие за изпълнение на определени показатели“ и „условие за прослужване на определен период“;

МСФО 10, МСФО 12 и МСС 28 „Инвестиционни предприятия“ – прилагане на освобождаването от изготвяне на консолидиран финансов отчет (изменения)

Измененията разясняват, че освобождаването от представяне на консолидиран финансов отчет важи за компания майка, която е дъщерно дружество на инвестиционно предприятие, оценяващо всички дъщерни дружества по справедлива

стойност. Също така измененията уточняват, че на консолидация подлежи единствено дъщерно дружество, което не отговаря на дефиницията за инвестиционно предприятие и предоставя услуги по подпомагане дейността на инвестиционното предприятие в групата. Всички други дъщерни дружества на инвестиционното предприятие се оценяват по справедлива стойност. Измененията в МСС 28 „Инвестиции в асоциирани предприятия и съвместни предприятия“ позволяват инвеститор, който прилага метода на собствения капитал, да запази оценяването по справедлива стойност по отношение на своите дъщерни дружества. Възприемането на измененията не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултати от дейността на Банката.

МСС 1 „Представяне на финансови отчети“ – оповестявания (изменения)

Измененията са свързани с насърчаване на дружествата да прилагат професионална преценка при избора на информация, която да се оповести, и начина на представянето ѝ и поясняват съществуващите изисквания на МСС 1. Измененията засягат същественост, последователност на бележки, междинни суми и разбивки, счетоводни политики и представяне на компоненти на другия всеобхватен доход, свързани с инвестиции, отчитани по метода на собствения капитал. Измененията в МСС 1 не засягат финансовото състояние или резултати от дейността на Банката.

МСС 27 „Индивидуални финансови отчети“ (изменение)

Изменението позволява използването на метода на собствения капитал при отчитането на инвестиции в дъщерни предприятия, съвместно контролирани предприятия и асоциирани предприятия в индивидуалните финансови отчети. Ефектът от това изменение не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултати от дейността на Банката.

- *МСФО 3 „Бизнес комбинации“* – дават се разяснения относно отчитането на условно възнаграждение във връзка с бизнес комбинация;
- *МСФО 8 „Оперативни сегменти“* – изискват се допълнителни оповестявания на преценките на ръководството, направени по отношение на групирането на оперативни сегменти, и се дават уточнения за равнението на общата сума на сегментните активи с общите активи на отчитащото се предприятие;
- *МСФО 13 „Оценяване на справедлива стойност“* – уточнява се взаимодействието с МСФО 9 по отношение на краткосрочните вземания и задължения;
- *МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“* – изменението изисква при преоценка на дълготраен материален актив неговата отчетна стойност да бъде коригирана по подходящ начин съобразно преоценената балансова стойност, докато натрупаната амортизация да бъде изчислена като разлика между отчетната стойност и балансовата стойност на актива след приспадане на натрупаните загуби от обезценка;
- *МСС 24 „Оповестяване на свързани лица“* – разяснява се, че управляващо дружество, което предоставя ключов ръководен персонал на отчитащото се предприятие, се счита за свързано лице. Съответно е необходимо да се оповести възнаграждението/непогасеното задължение за извършване на управленски услуги;
- *МСС 38 „Нематериални активи“* – същите изменения, както в МСС 16 по-горе.

Възприемането на посочените по-горе изменения в стандартите няма ефект върху настоящия финансов отчет на Банката.

Годишни подобрения в МСФО – цикъл 2012–2014 година

Обобщение на измененията по съответните стандарти е представено, както следва:

МСФО 5 „Нетекущи активи, държани за продажба, и преустановени дейности“ – уточнява се, че промяната на начина на освобождаване от актива (продажба или разпределение към собствениците) не се счита за нов план за освобождаване от актива, а представлява продължение на първоначалния план;

МСФО 7 „Финансови инструменти: оповестяване“ – дават се примери за продължаващо участие във финансов актив и изискваните оповестявания в съкратен междинен финансов отчет;

МСС 19 „Доходи на наети лица“ – дават се разяснения по отношение на параметрите, определящи дисконтовия процент при изчисляване на дългосрочни задължения;

МСС 34 „Междинно финансово отчитане“ – разяснява се, че изискваните оповестявания е необходимо да се съдържат в междинните финансови отчети или чрез препратка да могат да бъдат проследени до друга междинна информация (например доклад на ръководството), която следва да е на разположение на потребителите при същите условия и по същото време.

Възприемането на посочените по-горе изменения в стандартите няма ефект върху настоящия финансов отчет на Банката.

4. База за консолидиране

Дъщерни предприятия

Дъщерни предприятия са тези, които се контролират от Банката. Банката контролира едно предприятие, когато е изложена на или има права върху променливата възвръщаемост от своето участие в предприятието и има възможност да оказва въздействие върху нея посредством своите правомощия. Финансовите отчети на дъщерните дружества се включват в консолидираните финансови отчети от датата на възникване на контрола върху предприятието до датата на прекратяването му. Частта от нетните активи на дъщерните предприятия на Банката, която отговаря на пропорционалния дял на миноритарните акционери, се представя на отделен ред в „капитал и резерви“, на реда „неконтролиращо участие“.

Асоциирани предприятия

Асоциирани предприятия са тези, в които Банката упражнява значително влияние, но те не представляват нито дъщерно, нито съвместно контролирано предприятие. Инвестициите в асоциирани предприятия се представят в консолидирания финансов отчет на Банката по метода на собствения капитал като стойност, съответстваща на дела на Банката в собствения капитал на асоциираното предприятие към края на отчетния период. Частта на Банката от нетния резултат на асоциираното предприятие след придобиването се представя в печалбите или загубите като приход/разход от инвестиции и се прибавя към/изважда от балансовата стойност на инвестицията.

Сделки, които се елиминират при консолидация

Всички вземания и задължения, приходи и разходи, както и вътрешногруповите печалби в резултат от извършени операции между дружества от групата се елиминират, освен в случаите, в които те са несъществени.

5. Основни елементи на счетоводната политика

а) Признаване на приходи

Приходите от и разходите за лихви се признават в печалбите или загубите чрез прилагането на метода на ефективния лихвен процент. Ефективен лихвен процент е този, който точно дисконтира очакваните бъдещи парични плащания и постъпления през срока на съществуване на финансовия актив или пасив до неговата балансова стойност. Ефективният лихвен процент се определя при първоначалното признаване на финансовия актив или пасив и впоследствие не се коригира.

Изчисляването на ефективния лихвен процент включва всички комисиони, получени или платени, както и отстъпки или премии, които са неразделна част от ефективния лихвен процент. Трансакционните разходи са вътрешноприсъщи разходи, директно отнасящи се към придобиването, емитирането или отписването на финансов актив или пасив.

Приходите от и разходите за лихви, представени в печалбите или загубите, включват:

- лихвата върху финансовите активи и пасиви по амортизирана стойност, изчислена по метода на ефективния лихвен процент;
- лихвата върху инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба, изчислена по метода на ефективния лихвен процент.

Приходите от дивиденди се признават в печалбите или загубите, когато Банката получава правото на дивидент. Валутните разлики на инвестициите на разположение за продажба се признават в печалбите или загубите.

Нетните печалби/загуби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват нетните приходи от операции с ценни книжа, нетните приходи от операции с чуждестранна валута, нетния приход от преценка на ценни книжа, нетния приход от преценка на злато, нетния приход от преценка на фючърси и нетния приход от преценка на активи и пасиви в чуждестранна валута.

б) Финансови инструменти

1) Класификация

За целите на последващата оценка на финансовите инструменти Банката ги класифицира в четири категории:

„Финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата“ са тези, които Банката държи основно с цел краткосрочна печалба. Те включват инвестиции, които не са предназначени за определена цел, ефективни хеджиращи инструменти и задължения по краткосрочни продажби на финансови инструменти. Нетните вземания по деривати за търгуване (положителни промени в справедливата стойност), както и закупените опции, ако има такива, се отчитат като активи за търгуване. Всички нетни задължения по деривати за търгуване (отрицателни промени в справедливата стойност), както и издадените опции, ако има такива, се отчитат като пасиви за търгуване.

„Кредити и вземания“ са тези инструменти, издадени от Банката посредством осигуряване на пари в качеството ѝ на кредитор, които са различни от активи, държани с цел краткосрочна печалба.

„Финансови активи, държани до падеж“ са активи с фиксирана или установима доходност и фиксиран падеж, които Банката има намерението и възможността да държи до падеж.

„Финансови активи на разположение за продажба“ са всички активи, които не могат да бъдат класифицирани в друга категория, както и всеки финансов актив, който е бил предназначен за тази категория при първоначалното му признаване.

2) Признаване

Банката отчита финансовите активи за търгуване и инвестиции, своите кредити и вземания, както и финансовите пасиви, отчитани по амортизирана стойност, от датата на уреждане. Всички останали финансови активи и финансови пасиви се отчитат на датата на търгуване, когато Банката стане страна по договорите за финансовите инструменти. От този момент тя отчита всички приходи и разходи, свързани с промяна на справедливата им стойност.

Финансовите инструменти се отчитат първоначално по справедлива стойност, като за тези, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, се включват разходите по осъществяване на сделката.

3) Оценка по амортизирана стойност

Амортизираната стойност на финансов актив или пасив е сумата, по която той се оценява при първоначално признаване, минус погашенията по главница, плюс или минус кумулативната амортизация, като за разликата между първоначално признатата сума и сумата на падеж минус разходите за обезценка се използва ефективен лихвен процент.

4) Принципи за оценка и представяне по справедлива стойност

Справедлива стойност е цената, която би била получена при продажба на актив или платена при прехвърляне на пасив при обичайна сделка между пазарни участници на основния пазар, или при липса на такъв – на най-изгодния пазар, до който Банката има достъп към датата на оценяване. Справедливата стойност на пасив отразява ефекта от риска от неизпълнение на задължения.

Когато е възможно, Банката използва котираната цена на активен пазар за определяне на справедливата стойност на един инструмент. Пазарът се счита за активен, когато сделките за актив или пасив се извършват с достатъчни честота и обем, така че да позволяват предоставяне на текуща информация за цените.

Когато липсва котирана цена на активен пазар, Банката използва максимално подходящи наблюдаеми входящи данни и свежда до минимум използването на ненаблюдаеми данни. Целта на използването на дадена техника за оценяване е да се определи приблизително цената, по която би се осъществила обичайна сделка между пазарни участници. Избраната техника използва максимално пазарните данни, разчита възможно най-малко на специфични за Банката оценки, включва всички фактори, които участниците на пазара биха взели предвид при определянето на цена, и е съвместима с приетите икономически методи за ценообразуване на финансови инструменти.

Данните за техниките за оценка представят адекватно пазарните очаквания и измервания на факторите за риск и доходност, присъщи на финансовия инструмент. Банката проверява техниките за оценка и тества валидността им, използвайки цени от текущи пазарни трансакции, които се наблюдават на пазара на същия инструмент, или цени, основани на други налични данни, получени при наблюдение на пазара.

Най-добрият показател за справедливата стойност на един финансов инструмент при първоначално признаване е цената на сделката, т.е. справедливата стойност на даденото или полученото вложение. Когато Банката счита, че съществува разлика между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката и че справедливата стойност нито е подкрепена от доказателства за котирана цена на активен пазар за идентичен актив или пасив, нито се базира на техника на оценяване, която използва единствено данни от наблюдаеми пазари, тогава финансовият инструмент първоначално се признава по справедлива стойност, коригирана с разликата между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката. Впоследствие тази разлика се признава в печалбата или загубата по подходящ начин според матуритета на инструмента, но не по-късно от момента, в който е възможно да се направи оценка на актива, използвайки изцяло наблюдаеми пазарни данни или когато сделката е приключена.

Банката признава активите и дългите позиции по цена „купува“ и пасивите и късите позиции по цена „продава“, когато активите или пасивите, оценявани по справедлива стойност, имат цена „купува“ и цена „продава“.

Когато Банката има позиции в група финансови активи и финансови пасиви, тя е изложена на пазарни рискове и на кредитен риск. Въз основа на нетната си експозиция към такива рискове Банката ги оценява по справедлива стойност на база цената, която би получила при продажбата на нетна дълга позиция за определена рискова експозиция или би платила при прехвърлянето на нетна къса позиция за определена рискова експозиция. В такива случаи Банката разпределя корекциите на равнище портфейл към отделните активи или пасиви, които образуват групата на финансовите активи и финансовите пасиви, според относителния риск на всеки инструмент от групата.

Когато Банката има позиции с риск от компенсиране, за да се оценят те, се използват средните пазарни цени, а корекция по цена „продава“ и „купува“ се прилага съответно само за нетната открита позиция. Справедливите стойности отразяват кредитния риск на инструмента и при необходимост включват корекции за осчетоводяване на кредитния риск за Банката и за отсрещната страна. Оценка на справедливата стойност, получени от модели, се коригират според всички остана-

ли фактори, като ликвиден риск или несигурност на модела, до степента, в която според Банката трето лице, участващо на пазара, би ги взело под внимание при оценяване на сделка.

Банката оповестява прехвърлянето между нивата в йерархията на справедливите стойности в края на отчетния период, през който се е осъществила промяната.

5) Отписване

Банката отписва финансов актив, когато договорните права върху паричните потоци от финансовия актив изтекат или когато прехвърли правата за получаване на договорните парични потоци от финансовия актив в трансакция, в която се прехвърлят всички съществени рискове и печалби от притежаването му. Всяко участие в прехвърлени финансови активи, което е създадено или запазено от Банката, се признава като отделен актив или пасив.

Банката отписва финансов пасив, когато нейните договорни задължения са изгълнени/отменени или изтекат.

Банката извършва трансакции, при които се прехвърлят активи, признати в отчета за финансовото състояние, но запазва всички или съществените рискове и печалби от прехвърлените активи или част от тях. Ако са запазени част или всички съществени рискове и печалби, то прехвърлените активи не се отписват от отчета за финансовото състояние. Прехвърляне на активи със запазване на част или на всички съществени рискове и печалби са например сделки със заемане на ценни книжа или с ангажимент за обратно изкупуване.

При трансакции, при които Банката нито запазва, нито прехвърля всички съществени рискове и печалби от притежаването на даден финансов актив, тя отписва актива, ако не запазва контрол върху него. Правата и задълженията, запазени при прехвърлянето, се признават отделно като активи и съответно пасиви. При сделки, при които се запазва контрол върху актива, Банката продължава да го признава до степента на своето участие в зависимост от това, доколко стойността на прехвърления актив е изложена на промени.

При определени сделки Банката запазва задължението си да обслужва прехвърления финансов актив срещу заплащане. Прехвърленият актив се отписва изцяло, ако отговаря на критериите за отписване. Активът или пасивът се признава в договора за обслужване в зависимост от това, дали таксата за обслужване е повече от достатъчна (актив) за извършване на услугата, или по-малко от достатъчна (пасив).

6) Компенсиране

Финансовите активи и пасиви се компенсират и съответно нетната стойност се отчита в отчета за финансовото състояние, когато Банката има законно право да компенсира признатите стойности и възнамерява да извърши уреждане на актива и пасива на нетна основа.

Приходи и разходи се представят нетно в случаите, позволени от счетоводните стандарти, или когато печалбите и загубите са възникнали от група сходни трансакции, като тези, които са резултат от търговските операции на Банката.

7) Обезценка на активи

Към всяка дата на изготвяне на отчета за финансовото състояние се извършва преглед за наличие на признаци за обезценка на финансовите активи, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата. Финансовите активи са обезценени, когато съществува обективно доказателство, че е възникнало събитие, което води до загуба след първоначалното признаване, и че събитието има значение за бъдещите парични потоци на актива, които могат да бъдат надеждно измерени.

Обективни доказателства за загуба от обезценка на финансовите активи, включително капиталови инструменти, са просрочие или невъзможност за погасяване на задължения на кредитополучател; реструктуриране на кредити при неблагоприятни за Банката финансови условия; признаци, че кредитополучателят или емитентът на финансов инструмент ще обяви фалит; изчезването на активен пазар за ценна

книга или друга публично достъпна информация. Освен това продължителен или съществен спад в пазарната стойност на инвестиция в капиталови инструменти е обективно доказателство за наличието на обезценка.

Банката преценява необходимостта от обезценка на кредити и инвестиции до падеж на индивидуална и групово основа. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж се подлагат на индивидуална обезценка. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж, на които не са начислени индивидуални загуби от обезценка, се оценяват на портфейлна база. Кредити и инвестиции до падеж, които не са индивидуално значими, се обезценяват групово, като се създават групи от кредити и ценни книжа, държани до падеж, със сходни рискови характеристики.

При обезценката на портфейлна основа Банката използва статистически модели, базирани на исторически опит за вероятността за неплащане, времето за реинтегриране на загуби от обезценка и сумата на възникналата загуба, която се коригира с преценката на ръководството дали текущите икономически и кредитни условия са такива, че реалните загуби са по-високи или по-ниски от резултатите от историческото моделиране. Процентите на просрочие, загубите и очакваният период на реинтегриране на загуби редовно се съпоставят с реалните данни, за да се валидират моделите за оценка.

При активи, отчетени по амортизирана стойност, загубите от обезценка се измерват като разлика между балансовата стойност на финансовия актив и сегашната стойност на приблизително изчислени бъдещи парични потоци, дисконтирани по първоначалния ефективен лихвен процент на актива. Загубите се признават в печалбите или загубите и се отразяват в корективна сметка срещу „кредити и вземания“. Лихвата върху обезценения актив продължава да се признава чрез амортизация на сконтото. Когато последващо събитие стане причина за намаляването на загубата от обезценка, намалението в загубата от обезценка се сторнира в печалбите или загубите.

При инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба загубите от обезценка се признават, като акумулираната загуба, призната директно в собствения капитал, се прехвърля в печалбите или загубите. Акумулирана загуба, прехвърлена от капитала и призната в печалбите или загубите, е разликата между цената на придобиване, нетирана от всички погасявания по главници и амортизации, и настоящата справедлива стойност минус всички загуби от обезценка, признати преди това в печалбите или загубите. Ако в следващ период справедливата стойност на обезценена дългова ценна книга на разположение за продажба се увеличи и увеличението може обективно да се свърже със събитие, възникнало, след като загубата от обезценка е била призната в печалбите или загубите, тази загуба от обезценка се сторнира, като сумата на сторното се признава в печалбите или загубите. Всяко последващо възстановяване в справедливата стойност на обезценена капиталова ценна книга на разположение за продажба се признава обаче директно в капитала.

8) Финансови активи и пасиви, държани за търгуване

Финансовите активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват инструменти за търгуване, които Банката държи основно с цел да ги продаде или придобие обратно в кратък срок, или ги държи като част от портфейл, който се управлява като цяло с цел краткосрочна печалба.

Първоначално финансовите активи и пасиви за търгуване се признават в баланса по справедлива стойност, като разходите за придобиване се отнасят директно в печалбите или загубите. Всички промени в справедливата стойност се признават в печалбите или загубите като нетни приходи от търговски операции.

9) Инвестиции

Инвестиции, държани до падеж

Финансови активи, държани до падеж, са недериватни активи с фиксирани или определени плащания и фиксиран падеж, които Банката има намерението и въз-

можността да държи до падеж, не са класифицирани по справедлива стойност в печалбите и загубите и не представляват финансови активи на разположение за продажба.

Инвестициите, държани до падеж, се отчитат по амортизирана стойност на базата на ефективен лихвен процент. При продажби или рекласификации на по-значителна част от активите, държани до падеж, който не е непосредствено предстоящ, следва да се направи рекласификация на целия портфейл от инвестиции, държани до падеж, в групата на инвестиции на разположение за продажба. В резултат на рекласификацията Банката не може да класифицира инвестиции като държани до падеж в текущата година, както и в следващите две години.

Инвестиции на разположение за продажба

Инвестициите на разположение за продажба са недериватни активи, които не са класифицирани в друга група финансови активи. Капиталови инвестиции, които не се котират на пазара и справедливата им стойност не може да бъде надеждно определена, се отчитат по цена на придобиване. Всички останали инвестиции на разположение за продажба се отчитат по справедлива стойност.

Разликите в справедливата стойност се признават директно в капитала, докато инвестицията се продаде или обезцени напълно, когато кумулативните приходи и разходи, признати в капитала, се признават в печалбите или загубите.

в) Злато и други благородни метали

БНБ като централна банка поддържа определени количества злато като част от международните валутни резерви на страната. Съгласно изискванията на ЗБНБ тя може да предприема всички необходими действия, свързани с придобиване, притежаване и продажба на брутни международни валутни резерви, включително с монетарно злато. Следователно монетарното злато като част от международните валутни резерви може да бъде незабавно използвано от БНБ без допълнителни ограничения, което го определя като монетарен актив. Съгласно изискванията на „Общи положения за определяне на базите за оценка във финансовите отчети“ към МСФО, както и при липсата на конкретен МСФО, който да определя третирането на подобна трансакция, Банката определя представянето и оценката на монетарното злато като актив, отчитан в печалбата или загубата по справедлива стойност, като най-надеждна и подходяща база за последваща оценка.

Златото и другите благородни метали се оценяват по пазарната им стойност, определена на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали към отчетната дата.

г) Инвестиции в други предприятия

За целите на оценката при последващо отчитане на инвестициите в предприятия те са класифицирани като финансови активи на разположение за продажба и са отчетени по справедлива стойност.

Подробна информация относно притежаваните от Банката инвестиции е представена в приложение 14.

д) Дълготрайни материални и нематериални активи

Политиката, прилагана от Банката, е да отчита земя, сгради и останалите групи дълготрайни материални активи по преоценена стойност съгласно допустимия алтернативен подход на МСС 16 „Имоти, машини, съоръжения и оборудване“. Нематериалните активи са представени в отчета за финансовото състояние по цена на придобиване, намалена с начислената амортизация и със загубите от обезценка.

Земята и сградите се отчитат по справедлива стойност, която периодично се определя чрез оценка от професионални квалифицирани оценители. Преоценката на имотите се извършва актив по актив, като към датата ѝ натрупаната амортизация се отписва за сметка на брутната балансова стойност на актива, а нетната стойност се преизчислява спрямо преоценената му стойност. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на активите се увеличава, увеличението се отразява директно в „друг всеобхватен доход“. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на

активите се намалява, намалението се признава в намаление на преоценъчния резерв на собствения капитал, като в случай на недостиг разликата се признава като разход в отчета за всеобхватния доход.

1) Последващи разходи

Отчетените отделно разходи, свързани с подновяване на компоненти на дълготрайните материални активи, се капитализират. Всички останали разходи се капитализират само тогава, когато увеличават бъдещите икономически ползи от дълготрайния материален актив. Всички останали разходи се признават в печалбите или загубите при тяхното възникване.

2) Амортизация

Амортизацията се начислява на база линейния метод по установени норми с цел пренасяне в разход на стойността или оценката на дълготрайните материални и нематериални активи за времето на очаквания срок на използване. Земите не се амортизират. По-долу са представени използваните годишни амортизационни норми.

(%)

Сгради	2–4
Машини, съоръжения и оборудване	3–15
Компютри	30–33.3
Стопански инвентар	15–20
Транспортни средства	8–25
Дълготрайни нематериални активи	20–25

Амортизация не се начислява върху разходите за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи до момента на тяхното въвеждане в експлоатация.

3) Възстановима стойност на активите

Възстановима стойност на дълготрайните активи на Банката представлява по-високата от нетната продажна стойност или стойността им в употреба. При оценка на стойността на активите в употреба очакваните бъдещи парични потоци се дисконтират до настояща стойност при използване на пределната норма на лихвата по привлечения ресурс, която отразява настоящите пазарни очаквания за стойността на парите във времето и специфичния за актива риск. За всеки актив, който самостоятелно не генерира парични потоци, възстановимата стойност се определя за единицата, генерираща парични потоци, на която принадлежи активът.

4) Реинтегриране на обезценката

Загубите от обезценка на дълготрайни материални активи се реинтегрират в случай на промяна на прогнозите, използвани за определяне на възстановимата стойност, и то само до размера на балансовата стойност на актива преди признаване на загуби от обезценка.

е) Чуждестранна валута

Приходите и разходите в чуждестранна валута се преизчисляват в легова равностойност по официалния валутен курс за деня на сделката. Монетарните активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута, се преизчисляват в легове по заключителния обменен курс на Банката. Курсовите разлики, възникнали в резултат от преоценката на монетарните активи и пасиви, се отчитат в печалбите или загубите. Немонетарните активи и пасиви във валута са оценени по курса на датата на придобиване или по последна преоценка по справедлива стойност.

Неприключените форуърдни договори в чуждестранна валута са оценени по пазарна стойност. Печалбите и загубите от преоценката на неприключените форуърдни договори се отчитат в печалбите или загубите.

Валутните курсове на основните чуждестранни валути към 31 декември 2016 г. и 31 декември 2015 г. са, както следва:

Валута	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Долар	1 : 1.85545 лв.	1 : 1.79007 лв.
Евро	1 : 1.95583 лв.	1 : 1.95583 лв.
Специални права на тираж	1 : 2.49434 лв.	1 : 2.48258 лв.
Злато	1 тройунция: 2148.21 лв.	1 тройунция: 1911.36 лв.

ж) Данъчно облагане

Банката не подлежи на облагане с данък върху печалбата във връзка с основната си дейност. Данъкът върху печалбата на дъщерните предприятия за периода включва текущ и отсрочен данък. Текущият данък включва сумата на данъка, която следва да се плати върху очакваната облагаема печалба за периода, въз основа на ефективната или действащата данъчна ставка в деня на изготвяне на отчета за финансовото състояние. Отсроченият данък се изчислява чрез прилагане на балансовия метод за определяне на задълженията на база временните разлики между данъчно признатия размер и балансовата стойност на активите и пасивите.

Отсроченият данък се изчислява на база данъчните ставки, които се очаква да бъдат използвани за периода, когато се реализира активът, или при погасяване на пасива. Ефектът върху отсрочения данък от промени в данъчните ставки се отразява в отчета за всеобхватния доход, освен в степента, в която се отнася за суми, предварително начислени или отчетени директно като друг всеобхватен доход.

Отсрочен данъчен актив се признава само до размера, до който е вероятно получаването на бъдещи облагаеми печалби, срещу които може да се оползотворят неизползваните данъчни загуби или данъчен кредит. Отсрочените данъчни активи се намаляват в степента, до която вече не е вероятно реализиране на съответни данъчни ползи.

з) Политика за разпределение на печалбата от дейността на Банката

Политиката на Банката за разпределение на печалбата от дейността ѝ се определя съгласно изискванията на ЗБНБ. С решение на УС на БНБ са приети „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“, в сила от 1 януари 2007 г., в съответствие с чл. 36, ал. 1 и 2 от ЗБНБ. Съгласно тези правила Банката отнася в специални резерви нереализираните печалби и загуби, възникнали от преоценката на активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута или злато. Съгласно изискванията на чл. 8, ал. 2 от ЗБНБ Банката отчислява 25% от годишното превишение на приходите над разходите във фонд „Резервен“. Съгласно чл. 8, ал. 3 от ЗБНБ след отчисляване за фонд „Резервен“ Банката по решение на Управителния съвет може да създава специален резерв за покриване на загуби от пазарен риск и други резерви. След заделяне на резерви съгласно ЗБНБ Банката предвижда остатъка за вноска в държавния бюджет. Разпределението на превишението на приходите над разходите е представено в приложение 23.

и) Парични средства в каса и предоставени депозити в чуждестранна валута

Паричните средства и еквиваленти се състоят от парични средства в каса, разплащателни сметки и депозити с падеж до три месеца.

к) Доходи на персонала

Банката има задължение за изплащане на доход при напускане на свои служители, които се пенсионира в България, в съответствие с изискванията на чл. 222, § 3 от Кодекса на труда (КТ). Съобразно тези разпоредби на КТ при прекратяване на трудовия договор на служител, придобил право на пенсия, работодателят му изплаща обезщетение в размер на две месечни брутни работни заплати. В случай че към датата на пенсиониране служителът има натрупан стаж от 10 и повече години в Банката, обезщетението е в размер на шест месечни брутни работни заплати. Към датата на отчета за финансовото състояние ръководството оценява приблизителния размер на потенциалните разходи за всички служители на базата на доклад, изготвен от актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. В приложение 10 е оповестена сумата на начисленото задължение, както и основните допускания, на базата на които е извършена оценката му.

Доходи при прекратяване

Доходи при прекратяване се признават като разход, когато Банката се е ангажирала ясно, без реална възможност за отказ, с официален подробен план, с който или да прекрати трудови правоотношения преди нормалната дата на пенсиониране, или да предостави обезщетения при прекратяване в резултат на предложение, направено за насърчаване на доброволното напускане. Доходи при прекратяване при доброволно напускане са признати като разход, ако Банката е отправила официално предложение за доброволно прекратяване и е вероятно то да бъде прието, а броят на приелите го може да се оцени надеждно. Ако обезщетения се дължат за повече от 12 месеца след края на отчетния период, те се дисконтират до тяхната настояща стойност.

Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се оценяват на недисконтирана база и са отчетени като разход, когато се предоставят свързаните с тях услуги. За пасив се признава сумата, която се очаква да бъде изплатена по краткосрочен бонус в пари, или планове за разпределение на печалбата, ако Банката има задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител, и задължението може да се оцени надеждно. Банката признава като задължение недисконтираната сума на оценените разходи за платен годишен отпуск, очаквани да бъдат заплатени на служителите в замяна на труда им за изминалия отчетен период.

л) Публикувани стандарти, които още не са в сила и не са възприети по-рано

По-долу са представени накратко публикуваните от СМСС/КРМСФО стандарти, които още не са действащи или не са приложени по-рано от Банката към датата на издаване на настоящия финансов отчет и биха могли да имат ефект върху финансовите ѝ отчети. Разяснено е как може да бъдат повлияни оповестяванията, финансовото състояние и резултатите от дейността, когато Банката възприеме тези стандарти за първи път. Това се очаква да стане, когато те влязат в сила.

МСФО 9 „Финансови инструменти“

МСФО 9 влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното му прилагане. Окончателната версия на МСФО 9 „Финансови инструменти“ заменя МСС 39 „Финансови инструменти: признаване и оценяване“ и всички предишни редакции на МСФО 9. Стандартът въвежда нови изисквания относно класификация и оценяване, обезценка и отчитане на хеджиране. Стандартът още не е приет от ЕС. Банката предстои да анализира и оцени ефектите от този стандарт върху бъдещото финансово състояние и резултати от дейността.

МСФО 15 „Приходи по договори с клиенти“

Стандартът влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното му прилагане. МСФО 15 въвежда модел от пет стъпки, който е приложим към приходите по договори с клиенти (с малки изключения), независимо от типа на сделката или дейността. Стандартът ще се прилага и по отношение на признаването и оценяването на печалби и загуби от продажба на някои нефинансови активи, които произтичат от нерегулярни дейности (например продажба на имоти, машини и съоръжения или нематериални активи). Ще се изискват по-детайлни оповестявания, включително разбивки на общите приходи, информация за отделните задължения за изпълнение, изменение в салдата на отчетените активи и пасиви по договори с клиенти, както и ключови преценки и оценки. Банката ще анализира и оцени ефектите от възприемането на този стандарт върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

МСФО 15 „Приходи по договори с клиенти“ (разяснения)

Разясненията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Целта на разясненията е да

се изяснят намеренията при разработването на МСФО 15 по отношение на отчитането на идентифицираните задължения за изпълнение, изменение в текста на принципа „отделно разграничим“, анализ на договорености за продажби за определянето дали дружеството действа като принципал или като агент, както и прилагането на принципа за контрол, нови изисквания за лицензите, предоставяйки допълнителни насоки за отчитане на интелектуалната собственост и авторските права. Разясненията също предоставят допълнителни практически насоки за прилагането на пълен ретроспективен подход и модифициран ретроспективен подход при преминаване към МСФО 15. Разясненията все още не са приети от ЕС. Банката ще анализира и ще оцени ефектите от възприемането на тези разяснения върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

МСФО 16 „Лизинг“

Стандартът влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г. МСФО 16 определя принципите за признаване, оценяване, представяне и оповестяване на лизинг и за двете страни по договор, т.е. клиента („лизингополучател“) и на доставчика („лизингодател“). МСФО 16 изисква лизингополучателите да отчитат повечето лизинги в баланса и да прилагат единен модел при отчитането на всички лизингови договори с някои изключения. Отчитането при лизингодателите не се променя по същество. Стандартът още не е приет от ЕС. Банката ще анализира и оцени ефектите от възприемането на този стандарт върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

МСФО 10 „Консолидирани финансови отчети“ (изменения) и МСС 28 „Инвестиции в асоциирани и съвместни предприятия“ – продажба или вноска на активи със страни по сделката – инвеститор и негово асоциирано или съвместно предприятие (изменения)

Измененията разглеждат установеното несъответствие между изискванията на МСФО 10 и МСС 28 при продажба или вноска на активи със страни по сделката – инвеститор и негово асоциирано или съвместно предприятие. Признава се пълната печалба или загуба, когато сделката се отнася за бизнес, и част от печалбата или загубата, когато сделката се отнася за активи, които не представляват бизнес. Влизането в сила на това изменение е отложено за неопределено време от СМСС в зависимост от резултатите от неговия проучвателен проект, касаещ отчитане по метода на собствения капитал. Измененията още не са приети от ЕС. Банката не очаква тези изменения да имат ефект върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

МСС 12 „Данъци върху дохода“ – признаване на отсрочени данъчни активи за нереализирани загуби (изменения)

Измененията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2017 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Измененията дават разяснения относно отчитането на отсрочените данъчни активи за нереализирани загуби, за да се преодолеят различията, които възникват в практиката при прилагането на МСС 12 по отношение на: приспадаеми временни разлики, възникващи при преоценка на дългови инструменти, отчитани по справедлива стойност; възстановяване на активи по стойност, по-голяма от тяхната балансова стойност; наличие на вероятна бъдеща облагаема печалба; комбинирано спрямо индивидуално оценяване. Измененията още не са приети от ЕС. Не се очаква те да имат ефект върху бъдещите финансови отчети на Банката.

МСС 7 „Отчет за паричните потоци“ – инициатива по оповестяване (изменения)

Измененията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2017 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Целта на тези изменения е да позволи на потребителите на финансови отчети да оценят промените на пасивите, произтичащи от финансова дейност. Измененията изискват оповестявания, които позволяват на инвеститорите да оценят промените на пасивите, произтичащи от финансова дейност, включително промени, произтичащи от парични потоци и

непарични промени. Измененията още не са приети от ЕС. Не се очаква те да имат ефект върху бъдещите финансови отчети на Банката.

МСФО 2 „Плащане на базата на акции“ – класификация и оценяване на сделки с плащане на базата на акции (изменения)

Измененията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те предвиждат изисквания за: счетоводното отчитане на ефектите от условията за упражняване и неупражняване върху оценяването на сделки с плащане на базата на акции, уреждани с парични средства; за плащане на базата на акции с възможност за нетно уреждане от задълженията за данък при източника и за изменения на условията за плащане на базата на акции, което променя класификацията от сделка, уреждана с парични средства, в сделка, уреждана чрез издаване на инструменти на собствения капитал. Измененията все още не са приети от ЕС. Не се очаква те да имат ефект върху бъдещите финансови отчети на Банката.

МСФО 4 „Застрахователни договори“ (изменения) – прилагане на МСФО 9 „Финансови инструменти“ с МСФО 4 „Застрахователни договори“

Измененията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г. Целта на измененията е да преодолеят несъответствието между датите на влизане в сила на МСФО 9 и очаквания нов застрахователен стандарт МСФО 17 „Застрахователни договори“. Дружествата, които издават застрахователни договори, все още ще могат да възприемат МСФО 9 на 1 януари 2018 г. С измененията се въвеждат два алтернативни подхода – подход за временно освобождаване и подход на припокриване. Временното освобождаване позволява на дружествата да отложат датата на възприемане на МСФО 9. Подходът на припокриване позволява на дружествата, които прилагат МСФО 9 от 2018 г., да премахнат от печалбата или загубата ефекта, произтичащ от някои счетоводни несъответствия, които могат да възникнат от прилагането на МСФО 9 преди МСФО 17. Измененията все още не са приети от ЕС. Не се очаква измененията да имат ефект върху бъдещите финансови отчети на Банката.

КРМСФО 22 „Отчитане на сделки и авансови плащания по сделки в чуждестранна валута“

Разяснението влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното му прилагане. Разяснението разглежда въпроса за определяне на датата на сделката за целите на определянето на спот валутния курс, който ще се използва за превалутиране на актива, прихода или разхода (или част от тях) при първоначалното им признаване, което е свързано с отписването на непаричен предплатен актив или отсрочен приход, произтичащи от платено или получено авансово плащане по сделка в чуждестранна валута. Разяснението все още не е прието от ЕС. Банката ще анализира и ще оцени ефектите от разяснението върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

МСС 40 „Инвестиционни имоти“ – прехвърляне на инвестиционен имот (изменения)

Измененията влизат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те дават разяснения относно прехвърляния от или към инвестиционен имот при промяна в намеренията на ръководството само когато има доказана промяна в използването. Измененията все още не са приети от ЕС. Не се очаква те да имат ефект върху бъдещите финансови отчети на Банката.

Годишни подобрения в МСФО – цикъл 2014–2016 година

В цикъла 2014–2016 година от проекта за годишни подобрения в МСФО, СМСС публикува изменения, засягащи три стандарта, които ще влязат в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2017 г. или 1 януари 2018 г. Обобщение на измененията по съответните стандарти е представено, както следва:

МСФО 1 „Прилагане за първи път на Международните стандарти за финансово отчитане“ – заличаване на краткосрочните освобождавания от изискванията за предприятия, прилагащи за първи път стандартите (в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г.);

МСФО 12 „Оповестяване на участия в други предприятия“ – поясняване на обхвата на изискването за оповестяване в МСФО 12 (в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2017 г.); и

МСС 28 „Инвестиции в асоциирани и съвместни предприятия“ – оценяване на предприятието, в което е инвестирано, по справедлива стойност (в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2018 г.).

Годишните подобрения в МСФО – цикъл 2014–2016 година, все още не са приети от ЕС. Банката ще анализира и ще оцени ефекта от измененията върху бъдещите си финансови отчети.

6. Оповестяване на политиката по управление на финансовия риск

а) Въведение и общ преглед

Банката е изложена на следните видове риск при операциите си с финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск;
- операционен риск.

Това приложение дава информация за целите на Банката, експозициите към всеки от горепосочените рискове и политиките и процесите за измерване и управление на риска.

Общи положения при управление на риска

При управлението на brutните международни валутни резерви БНБ има за цел на първо място да гарантира високата сигурност и ликвидност на активите, след което да търси максимизиране на доходността в зависимост от условията на международните пазари. Инвестиционната стратегия зависи предимно от специфичните функции на централната банка, която работи в условията на паричен съвет и при пълно съответствие с изискванията на ЗБНБ.

Основна част от валутните резерви на БНБ са инвестирани в активи със сравнително ниско ниво на кредитен риск, като скontoви и купонни ценни книжа, издадени от държави, държавни агенции или наднационални финансови институции, както и в краткосрочни депозити във валута или злато, предоставени при първокласни чуждестранни банки. Останалата част се поддържа в СПТ, които са по сметки на БНБ при МВФ, и монетарно злато, съхранявано в трезорите на Банката.

Рисковете, съпровождащи управлението на валутните резерви, се управляват от независимо звено по управление на риска. То отговаря пряко за стратегическото структуриране на активите и определянето на бенчмарка на валутните резерви, изготвя и предлага за одобрение инвестиционните ограничения по отношение на тяхното управление. На тримесечна база се прави цялостен преглед на промените в пазарните условия, размера и структурата на валутните резерви и при необходимост се извършва актуализация на инвестиционните ограничения и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове). Ежедневно се следи и контролира спазването на заложените лимити, правила и процедури. Регулярно се изготвят отчети, които са предназначени както за оперативно управление на валутните резерви, така и за актуална информация на ръководството на Банката.

Всички разрешени финансови инструменти и класове активи, в които БНБ може да инвестира, са посочени във вътрешни нормативни документи. В тях са дефинирани основните портфейли и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове), всички лимити за кредитен, лихвен, валутен и операционен риск, както и списък на

разрешените емитенти на дългови инструменти, в които БНБ може да инвестира, а също списък с чуждестранните финансови институции – контрагенти на Банката. Дейността по управление на валутните резерви се ръководи и от правила за поведение и процедури, регулиращи изпълнението на функциите и задачите на отговорните за процеса структурни звена.

б) Кредитен риск

БНБ е изложена на кредитен риск при осъществяване на търговските операции и инвестиционната дейност, както и в случаите, при които тя играе ролята на посредник от името на правителството или други публични институции. Банката поема кредитен риск и при операциите по покупко-продажба на чуждестранна валута с банки. Най-общо кредитният риск е свързан с вероятността за настъпване на неплатежоспособност на някой от контрагентите на БНБ, както и неплатежоспособност на някой от емитентите, в чийто дълг Банката е инвестирала свои средства. Кредитният риск при управлението на брутните международни валутни резерви на БНБ се определя в съответствие с изискванията на чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ. Съгласно тези изисквания БНБ може да инвестира валутни резерви в дългови инструменти, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг и които са платими в свободно конвертируема валута в съответствие с вътрешно разработената методология, базирана на изискванията на чл. 28 от ЗБНБ.

Съгласно тези изисквания разрешените видове финансови инструменти за инвестиране на средствата при управление на международните резерви са, както следва:

- инвестиционни програми при централни банки;
- автоматично предоставяне в заем и/или заемане на ценни книжа при основния депозитар;
- тристранни репо операции с определени за целта контрагенти на БНБ, осъществявани посредством основния депозитар на Банката като трета страна;
- депозити във валута (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в т.ч. при централни банки или наднационални финансови институции;
- депозити в злато (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в т.ч. при централни банки или наднационални финансови институции;
- търговски ценни книжа (със срок до падежа до 1 година), емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на обезпечени европейски облигации;
- облигации, емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на обезпечени облигации. Всички облигации са с еднократно изплащане на номиналната стойност на датата на падежа и без вградени опции;
- покупко-продажба на валута с вальор най-много 2 работни дни.

Заложени са два основни типа ограничения, които се изчисляват на база пазарната стойност на международните резерви: 1) максимален или минимален лимит за тегло на различните класове активи в баланса на управление „Емисионно“; и 2) максимално допустима експозиция на БНБ към дадена страна, както и индивидуална – към емитент/контрагент (ограничение за концентрация).

в) Ликвиден риск

Ликвидният риск възниква при осигуряването на средства за основните дейности на Банката и управлението на нейните позиции. Той се проявява главно в два аспекта, като първият е рискът Банката да не бъде в състояние да посрещне задълженията си в момента, когато станат дължими, а вторият се изразява в невъзможността Банката да реализира на международните пазари свои активи по справедливи цени и в нормално установените срокове съгласно съответните пазарни конвенции.

БНБ се стреми да поддържа баланс между срочността на привлечения ресурс и тази на активите посредством инвестиции във финансови инструменти с различна матуритетна структура. Инструментите по привлечените от Банката средства, предоставяни на клиентите по пасива, са основно депозитни/инвестиционни и разплащателни сметки. Обезпечаването на минимална ликвидност по видове валути се осигурява на дневна база с цел извършване на всички валутни плащания на БНБ. За по-доброто управление на риска, който съществува при ликвидиране на позиции във финансови инструменти, те са групирани по ликвидни рангове в зависимост от степента на трудност (т.е. отбив от справедливата цена), с която могат да бъдат продадени на финансовите пазари в кризисен момент. Въз основа на групирането по ликвидни рангове на различните видове финансови инструменти са въведени определени лимити за ликвидност на експозициите на БНБ.

Като част от цялостната стратегия за управление на ликвидния риск са дефинирани изисквания за управлението на ликвиден портфейл в евро и поддържане на активи в други валути, необходими за посрещане на съответни входящи и изходящи парични потоци на Банката.

Финансовите активи и пасиви на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2016 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	13 225 289	907 472	650 902	-	-	-	14 783 663
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 139 949	1 682 256	-	-	-	-	2 822 205
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 185 358	2 436 966	6 902 621	13 940 161	4 463 600	-	28 928 706
Финансови активи на разположение за продажба	244 760	-	-	-	-	2 049 218	2 293 978
Други активи	18 246	33 114	-	-	-	-	51 360
Общо финансови активи	15 813 602	5 059 808	7 553 523	13 940 161	4 463 600	2 049 218	48 879 912
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	14 152 921	14 152 921
Задължения към банки и други финансови институции	14 670 285	-	-	-	-	-	14 670 285
Задължения към държавни институции и други задължения	1 712 660	4 399 265	5 688 170	-	-	-	11 800 095
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 515 099	3 515 099
Общо финансови пасиви	16 382 945	4 399 265	5 688 170	-	-	17 668 020	44 138 400
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(569 343)	660 543	1 865 353	13 940 161	4 463 600	(15 618 802)	4 741 512

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2015 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	7 483 584	2 174 003	1 223 579	-	-	-	10 881 166
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 490 144	-	-	-	-	1 014 372	2 504 516
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 370 930	2 023 918	7 170 429	13 564 597	2 108 312	-	26 238 186
Финансови активи на разположение за продажба	84 656	-	-	-	-	1 563 154	1 647 810
Други активи	15 973	5 438	49 075	-	-	-	70 486
Общо финансови активи	10 445 287	4 203 359	8 443 083	13 564 597	2 108 312	2 577 526	41 342 164
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	12 724 818	12 724 818
Задължения към банки и други финансови институции	14 860 012	-	-	-	-	-	14 860 012
Задължения към държавни институции и други задължения	3 364 990	21 514	3 190 570	-	-	-	6 577 074
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 021 397	3 021 397
Общо финансови пасиви	18 225 002	21 514	3 190 570	-	-	15 746 215	37 183 301
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(7 779 715)	4 181 845	5 252 513	13 567 597	2 108 312	(13 168 689)	4 158 863

Остатъчните договорени недисконтирани падежи на финансовите пасиви на Банката са, както следва:

(хил. лв.)

	Балансова стойност	Брутен номинален изходящ паричен поток	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години
Към 31 декември 2016 г.							
Банкноти и монети в обращение	14 152 921	14 152 921	-	-	-	-	14 152 921
Задължения към банки и други финансови институции	14 670 285	14 670 285	14 670 285	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	11 800 095	11 796 652	1 712 660	4 399 299	5 684 693	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	3 515 099	3 515 099	-	-	-	-	3 515 099
	44 138 400	44 134 957	16 382 945	4 399 299	5 684 693	-	17 668 020
Към 31 декември 2015 г.							
Банкноти и монети в обращение	12 724 818	12 724 818	-	-	-	-	12 724 818
Задължения към банки и други финансови институции	14 860 012	14 860 012	14 860 012	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	6 577 074	6 577 449	3 364 989	21 514	3 190 945	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	3 021 397	3 021 397	-	-	-	-	3 021 397
	37 183 301	37 183 676	18 225 001	21 514	3 190 945	-	15 746 215

г) Пазарен риск

Пазарен риск

Всички финансови инструменти са обект на пазарен риск, т.е. на риска от обезценка в резултат от настъпване на промени в пазарните условия. Инструментите се оценяват ежедневно по справедлива пазарна стойност, която в максимална степен отразява текущите условия на международните финансови пазари за съответния вид финансови инструменти. Банката управлява своите портфейли при отчитане на променящите се пазарни условия, както и измененията в структурата на пасива на баланса на управление „Емисионно“. Експозицията по отношение на пазарния риск се поддържа чрез спазване на съответните лимити, определени в „Инвестиционни ограничения и бенчмаркове за управление на брутните международни валутни резерви“.

В таблицата по-долу е представен един важен измерител на пазарния риск – „стойност, изложена на риск“ (*VaR*). *VaR* е показател за максималната загуба за определен период от време (период на държане) и определена степен на вероятност (наричана още ниво на достоверност или интервал на доверителност). Използваният в отчета *VaR* се основава на 95% ниво на достоверност и предполага еднодневен период на държане.

При изчисляването на общия риск, валутния риск и лихвения риск са използвани емпиричните разпределения, получени от времеви редове с дължина 30-дневни наблюдения съответно на общия доход, валутния доход и лихвения доход на активите. Представена е и корелацията между валутния и лихвения риск. За всеки от показателите е изчислена стойността към последната дата от периода, средната за разглеждания период, както и минималната и максималната му стойност.

(хил. лв.)

	Към 31 декември 2016 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(26 878)	(28 539)	(51 037)	(9 456)
Лихвен риск	(16 146)	(11 870)	(23 182)	(2 470)
Корелация (%)	0.40	0.33	0.90	0.01
Общ риск	(36 097)	(35 740)	(60 966)	(17 401)
	Към 31 декември 2015 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(37 935)	(34 449)	(76 238)	(15 379)
Лихвен риск	(15 024)	(18 863)	(49 520)	(3 688)
Корелация (%)	0.22	0.25	0.63	(0.23)
Общ риск	(42 124)	(49 320)	(95 700)	(10 145)

Лихвен риск

Банката е изложена на риск от промени в лихвените нива, което оказва влияние върху цените на активите (включително инвестициите) и лихвоносните пасиви. Основна мярка за измерване на лихвения риск е модифицираната дюрация. Тя дава оценка за това, с колко би се променила пазарната стойност на даден актив (пасив) в процент, ако лихвените нива се променят с базисни точки (една стотна от процента). Освен това ежедневно се изчисляват и следят допълнителни технически параметри на портфейлите, като изпъкналост (конвекситет), дюрация във фиксирана точка от кривата на доходност и др. За всеки един от портфейлите на БНБ лихвеният риск е ограничен посредством избор на съответен моделен портфейл (бенчмарк) и установени в инвестиционните ограничения лимити за максимално отклонение на модифицираната дюрация на портфейла от тази на съответния бенчмарк.

При активи и пасиви с плаващи лихвени проценти Банката е изложена на риск от промени в базата, служеща за определяне на лихвените проценти.

(хил. лв.)

	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Към 31 декември 2016 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 588 581	1 995 820	11 033 578	907 892	651 291
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 681 530	-	-	1 681 530	
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	29 096 173	68 446	1 195 920	2 446 452	25 385 355
Финансови активи на разположение за продажба	244 760	-	244 760	-	-
Други лихвоносни активи	51 360	14 226	4 020	33 114	-
Общо	45 662 404	2 078 492	12 478 278	5 068 988	26 036 646
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	14 670 285	-	14 670 285	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	10 170 026	-	82 000	4 399 586	5 688 440
Задължения за участие в международни финансови институции	1 523 731	1 523 731	-	-	-
Общо	26 364 042	1 523 731	14 752 285	4 399 586	5 688 440
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	19 298 362	554 761	(2 274 007)	669 402	20 348 206
Към 31 декември 2015 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	10 663 614	1 794 489	5 471 609	2 173 937	1 223 579
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 489 306	-	1 489 306	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	26 279 180	88 014	1 375 552	2 023 481	22 792 133
Финансови активи на разположение за продажба	84 659	-	84 659	-	-
Други лихвоносни активи	70 486	6 646	9 327	5 438	49 075
Общо	38 587 245	1 889 149	8 430 453	4 202 856	24 064 787
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	14 860 012	-	14 860 012	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	3 212 076	-	-	21 514	3 190 562
Задължения за участие в международни финансови институции	1 516 547	1 516 547	-	-	-
Общо	19 588 635	1 516 547	14 860 012	21 514	3 190 562
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	18 998 610	372 602	(6 429 559)	4 181 342	20 874 225

За управлението на лихвения риск и границите на изменението на лихвените проценти се правят наблюдения върху чувствителността на финансовите активи и пасиви към различни стандартни и нестандартни сценарии за движението на лихвените проценти.

Стандартните сценарии разглеждат следните промени в кривите на доходност: 1) 100 базисни точки мигновено и паралелно нарастване; 2) 100 базисни точки мигновен паралелен спад; 3) 50 базисни точки паралелно нарастване на кривите в рамките на едногодишен период; и 4) 50 базисни точки паралелен спад в кривите на доходност също за едногодишен период. При последните два сценария се допуска, че кривите на доходност се променят със съответната стъпка в началото на периода, след което остават на същите нива до края на едногодишния период.

Анализът на чувствителността на активите на Банката (при първо приближение) спрямо промяната на лихвените проценти при непроменяща се балансова позиция и предвиждане за динамика на кривите на доходност за съответните активи е, както следва:

(хил. лв.)

	100 б.т. мигновено паралелно покачване в рамките на деня	100 б.т. мигновен паралелен спад в рамките на деня	50 б.т. паралелно покачване в началото на периода	50 б.т. паралелен спад в началото на периода
Към 31 декември 2016 г.	(734 510)	734 510	(329 892)	(12 338)
Към 31 декември 2015 г.	(534 235)	534 235	(151 252)	31 199

Валутен риск

За Банката валутен риск е налице в случаите, когато има несъответствие между валутната структура на активите и валутната структура на пасивите. Банката е изложена на валутен риск при извършване на сделки с финансови инструменти, деноминирани в различни от евро валути.

С въвеждането на паричния съвет и фиксирането на българския лев към еврото върху финансовите отчети, изготвени в национална валута, влияние оказват промените на валутния курс на лева спрямо валутите, различни от еврото.

С цел минимизиране на валутния риск е въведено ограничение за отклоненията на валутната структура на активите от тази на пасивите. Съгласно чл. 31, ал. 3 на ЗБНБ общата пазарна стойност на активите във валути, различни от евро, СПТ и монетарно злато, не може да се отклонява с повече от +/-2% от пазарната стойност на средствата по пасива, деноминирани в тези валути.

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Активи		
Български левове и евро	42 298 587	35 748 097
Долари	209 554	193 102
Японски йени	93	170
Британски лири	300	256
СПТ	3 786 748	3 132 609
Злато	2 784 379	2 470 755
Други	453	1 835
	49 080 114	41 546 824
Пасиви, капитал и резерви		
Български левове и евро	45 195 831	38 328 006
Долари	206 925	191 940
Японски йени	1	1
Британски лири	-	45
СПТ	3 676 477	3 022 929
Други	880	3 903
	49 080 114	41 546 824
Нетна позиция		
Български левове и евро	(2 897 444)	(2 579 909)
Долари	2 629	1 162
Японски йени	92	169
Британски лири	300	211
СПТ	110 271	109 680
Злато	2 784 379	2 470 755
Други	(427)	(2 068)

д) Използване на счетоводни преценки и предположения

Управителният съвет обсъжда развитието, избора и оповестяването на съществени счетоводни политики и оценки, както и приложението им.

Тези оповестявания допълват коментарите за управлението на финансовия риск.

Банката работи в условията на влошена глобална финансова и икономическа обстановка, проявяваща се негативно и на българския пазар, която би имала последици и върху резултатите и риска за Банката. Ръководството вече е предприело мерки и основни негови приоритети през следващите години ще останат запазването на стабилната ликвидна позиция на Банката и непрекъснатото подобряване на методите за оценка, контрол и управление на качеството на валутните резерви.

1) Определяне на справедлива стойност

Определянето на справедливата стойност на финансови активи и пасиви, за които няма наблюдавана пазарна цена, изисква използването на оценъчни техники, описани в счетоводната политика. За финансови инструменти, които се търгуват рядко и чиято цена не е прозрачна, справедливата стойност е по-малко обективна и изисква експертна преценка в зависимост от ликвидност, концентрация, несигурност на пазарните фактори, ценови предположения и други рискове, влияещи върху конкретния инструмент.

2) Оценка на финансови инструменти

Банката оценява справедливата стойност на финансовите инструменти, използвайки следната йерархия от методи:

- ниво 1: обявена пазарна цена или цена на затваряне за позиции, за които има надежден пазар;
- ниво 2: техники на оценяване, основани на реална пазарна информация за кривата на доходност. Тази категория методи се използва за оценка на дългови ценни книжа, за които няма надежден пазар;
- ниво 3: оценъчни техники, при които входящите данни за финансовите активи и пасиви не са базирани на налична пазарна информация.

Справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, които се търгуват на международните финансови пазари и за които има достъпна пазарна информация, е основана на обявени пазарни цени или цени, формирани при затваряне на даден пазар. Използването на реални пазарни цени и информация намалява нуждата от управленска преценка и предположения, както и несигурността, свързана с определянето на справедливата им стойност. Наличността на реални пазарни цени и информация варира в зависимост от продуктите и пазарите и се променя въз основа на специфични събития и общите условия на финансовите пазари. За всички останали финансови инструменти, за които няма текущи пазарни котировки, Банката определя справедливата им стойност, използвайки техника на оценяване, базирана на определяне на нетната сегашна стойност. Изчисляването на нетната сегашна стойност се извършва посредством използването на пазарни криви на доходност с отчитане, където е необходимо, на кредитни спредове за съответния инструмент. Целта на техниките на оценяване е да се определи справедлива стойност, която отразява максимално коректно цената на финансовия инструмент на отчетната дата.

Банката има установена контролна среда по отношение оценяването на справедлива стойност. За финансовите инструменти тя се определя от независимо звено за анализ и контрол на рисковете. Специфичните контроли включват проверка на реалната ценова информация; периодичен преглед на текущите модели за оценка и в случай на необходимост разработка, одобрение и въвеждане на нови модели за оценка; осъществяване на допълнителна последваща проверка посредством анализ и сравняване на данните от различни информационни източници и др.

Следващата таблица анализира финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност, според модели за оценка. Данните не включват капиталовите инструменти, които се отчитат по цена на придобиване (приложение 14).

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Оценъчни техники (с помощта на пазарни данни)	Общо
31 декември 2016 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 783 663	-	14 783 663
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 822 205	-	2 822 205
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	28 840 698	88 008	28 928 706
Общо	46 446 566	88 008	46 534 574
31 декември 2015 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	10 881 166	-	10 881 166
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 504 516	-	2 504 516
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	24 323 579	1 914 607	26 238 186
Общо	37 709 261	1 914 607	39 623 868

Финансовите инструменти, отчитани не по справедлива стойност, по ниво в йерархията на справедливите стойности, където се категоризира оценката по справедлива стойност, са анализирани в таблицата:

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Наблюдавани входящи данни, различни от котирани цени	Общо
31 декември 2016 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	14 670 285	14 670 285
Задължения към държавни институции и други задължения	-	11 800 095	11 800 095
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 515 099	3 515 099
Общо	-	29 985 479	29 985 479
31 декември 2015 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	14 860 012	14 860 012
Задължения към държавни институции и други задължения	-	6 577 074	6 577 074
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 021 397	3 021 397
Общо	-	24 458 483	24 458 483

Справедливата стойност на задълженията към банки и други финансови институции и на задълженията към държавни институции е приблизително равна на отчетната им стойност поради това, че са краткосрочни.

Справедливата стойност на задълженията за участие в международни финансови институции е приблизително равна на отчетната им стойност поради това, че те са безлихвени и нямат определен падеж.

е) Матуритетна структура на активите и пасивите

Активите и пасивите на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2016 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	13 225 289	907 472	650 902	-	-	-	14 783 663
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 139 949	1 682 256	-	-	-	-	2 822 205
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 185 358	2 436 966	6 902 621	13 940 161	4 463 600	-	28 928 706
Финансови активи на разположение за продажба	244 760	-	-	-	-	2 049 218	2 293 978
Материални активи	-	-	-	-	-	165 285	165 285
Нематериални активи	-	-	-	-	-	4 237	4 237
Други активи	18 246	33 114	-	-	-	30 680	82 040
Общо финансови активи	15 813 602	5 059 808	7 553 523	13 940 161	4 463 600	2 249 420	49 080 114
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	14 152 921	14 152 921
Задължения към банки и други финансови институции	14 670 285	-	-	-	-	-	14 670 285
Задължения към държавни институции и други задължения	1 712 660	4 399 265	5 688 170	-	-	-	11 800 095
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 515 099	3 515 099
Други пасиви	-	-	-	-	-	357 419	357 419
Общо финансови пасиви	16 382 945	4 399 265	5 688 170	-	-	18 025 439	44 495 819
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(569 343)	660 543	1 865 353	13 940 161	4 463 600	(15 776 019)	4 584 295
Към 31 декември 2015 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	7 483 584	2 174 003	1 223 579	-	-	-	10 881 166
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 490 144	-	-	-	-	1 014 372	2 504 516
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 370 930	2 023 918	7 170 429	13 564 597	2 108 312	-	26 238 186
Финансови активи на разположение за продажба	84 656	-	-	-	-	1 563 154	1 647 810
Материални активи	-	-	-	-	-	172 664	172 664
Нематериални активи	-	-	-	-	-	4 289	4 289
Други активи	15 973	5 438	49 075	-	-	27 707	98 193
Общо финансови активи	10 445 287	4 203 359	8 443 083	13 564 597	2 108 312	2 782 186	41 546 824
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	12 724 818	12 724 818
Задължения към банки и други финансови институции	14 860 012	-	-	-	-	-	14 860 012
Задължения към държавни институции и други задължения	3 364 990	21 514	3 190 570	-	-	-	6 577 074
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 021 397	3 021 397
Други пасиви	-	-	-	-	-	143 437	143 437
Общо финансови пасиви	18 225 002	21 514	3 190 570	-	-	15 889 652	37 326 738
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(7 779 715)	4 181 845	5 252 513	13 564 597	2 108 312	(13 107 466)	4 158 863

7. Приходи от и разходи за лихви

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Приходи от лихви		
– от ценни книжа	364 439	394 676
– от депозити	33 590	9 560
– други	2	2
	<u>398 031</u>	<u>404 238</u>
Разходи за лихви		
– по депозити	22 278	6 796
– други	-	6
	<u>22 278</u>	<u>6 802</u>

Към 31 декември 2016 г. разходите за лихви, платени по депозити на правителството в чуждестранна валута, са в размер на 393 хил. лв. (към 31 декември 2015 г. – 59 хил. лв.).

Към 31 декември 2016 г. разходите за лихви, платени по депозити на други организации в чуждестранна валута, са в размер на 14 хил. лв. (към 31 декември 2015 г. няма платени лихви по депозити на други организации в левове и в чуждестранна валута).

Разходите за лихви, платени по депозити, включват платени лихви в размер на 16 578 хил. лв. по предоставени депозити при чуждестранни кореспонденти, дължащи се на прилагане на референтни лихвени проценти с отрицателни стойности (31 декември 2015 г. – 5690 хил. лв.).

Включени са и 802 хил. лв. платени лихви по техническата сметка на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ в ЕЦБ (31 декември 2015 г. – 225 хил. лв.).

През годината определените от УС на ЕЦБ равнища на лихвения процент по депозитното улеснение на Евросистемата останаха отрицателни, като през по-голямата част от отчетния период лихвеният процент бе фиксиран на -0.40%.

8. Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Нетни (загуби) от операции с ценни книжа	(317 960)	(309 280)
Нетни печалби от операции с чуждестранна валута	767	622
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на фючърси	86	(226)
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на ценни книжа	78 904	(116 992)
Нетни печалби от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута	290	5 214
Нетни печалби от преоценка на злато	310 348	688
	<u>72 435</u>	<u>(419 974)</u>

В нетните печалби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, към 31 декември 2016 г. с най-голям дял е нетната загуба от операции с ценни книжа в размер на 317 960 хил. лв. Основният фактор за нетната загуба е по-ниската пазарна доходност на ценните книжа от тяхната купонна доходност, поради което те се продават с премия над номиналната им стойност.

През отчетния период пазарната доходност на ценните книжа, в които основно инвестира БНБ, имаха висока колебливост и разнопосочно движение по отделни емитенти, падежни сектори и тримесечия, но като цяло за периода доходността се понижи – при краткосрочните между 30 и 42 базисни точки, а при дългосрочните между 30 и 57 базисни точки. Нетният ефект от преоценки на ценни книжа вследствие на тези промени е положителен в размер на 78 904 хил. лв.

Към 31 декември 2016 г. печалбата от преоценка на златото бе 310 348 хил. лв. и се дължеше на увеличение на пазарната цена на златото в евро с около 12% – от 1911.36 лв. към 31 декември 2015 г. на 2148.21 лв. към 31 декември 2016 г.

9. Други оперативни приходи

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Приходи от продажби от дъщерни предприятия	31 744	31 001
Приходи от асоциирани предприятия	(279)	1 387
Приходи от продажба на монети	781	737
Приходи от дивиденди	7 870	6 644
Други нетни приходи	1 601	2 534
	<u>41 717</u>	<u>42 303</u>

Приходите от дивиденди включват получените дивиденди от участието на БНБ в Банката за международни разплащания (БМР) на стойност 4239 хил. лв., в „БОРИКА–Банксервиз“ – 3453 хил. лв., и в „Дружество за касови услуги“ АД – 178 хил. лв.

През 2016 г. е получен дивидент от участието на БНБ в „Печатница на БНБ“ АД в размер на 23 524 хил. лв., който за целите на консолидирания финансов отчет е елиминиран.

Другите нетни приходи включват финансови приходи на дъщерните предприятия в размер на 322 хил. лв., приходи от преразпределено възнаграждение от ЕЦБ във връзка с ТАРГЕТ2 в размер на 888 хил. лв., приходи от наеми – 301 хил. лв., 90 хил. лв. други приходи.

10. Общи административни разходи

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Разходи за персонала	34 718	32 199
Административни разходи	54 877	53 289
Амортизация	16 642	18 211
Други разходи	3 243	3 339
	<u>109 480</u>	<u>107 038</u>

Броят на заетите служители в БНБ и дъщерните ѝ предприятия е 1142 към 31 декември 2016 г. (31 декември 2015 г. – 1134), в т.ч. персоналят на БНБ е 862 служители (при 843 към 31 декември 2015 г.).

Разходите за персонала включват заплати, социални и здравни осигуровки, начислени в съответствие с разпоредбите на националното законодателство към 31 декември 2016 г., и разходи за социална дейност, съответно за БНБ – 27 344 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 25 294 хил. лв.), за „Печатница на БНБ“ АД – 4596 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 4273 хил. лв.), и за „Монетен двор“ ЕАД – 2778 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 2632 хил. лв.).

В разходите за персонала са включени разходи за възнаграждения на членовете на УС на БНБ в размер на 1209 хил. лв. за 2016 г. (31 декември 2015 г. – 1041 хил. лв.), представени, както следва:

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Общо разходи за brutни възнаграждения*	1 161	940
в т.ч. ДМС до достигане лимитите, установени в съответствие с чл. 23, ал. 3 от ЗБНБ с Решение от 30 юли 2015 г. на УС на БНБ**	350	252
Разходи при изтичане/прекратяване на мандат на членове на УС на БНБ	48	101
Общо brutни възнаграждения, изплатени на членовете на УС на БНБ	1 209	1 041

* Възнагражденията са преди данъчно облагане.

** http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20150730_1_BG

В съответствие с Решение от 30 юли 2015 г. на УС на БНБ месечните възнаграждения на членовете на УС са определени, както следва: управител – 15 368 лв.; подуправители – 13 173 лв.; други членове на УС – 4391 лв.

Банката е начислила на база актюерски изчисления задълженията си към персонала при пенсиониране и за неизползван платен годишен отпуск за текущата година в размер на 877 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 719 хил. лв.). Начисленията на дъщерните предприятия за пенсиониране и неизползван платен годишен отпуск към 31 декември 2016 г. са 212 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 151 хил. лв.).

Задълженията към персонала при пенсиониране, изчислени на база актюерска оценка и съгласно МСС 19 „Доходи на наети лица“, са представени, както следва:

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Задължения по дефинирани доходи към 1 януари	2 424	2 178
Изплатени доходи по плана	(212)	(354)
Разходи за текущ трудов стаж	292	227
Разходи за лихви	51	60
Ефект от промяна в плана	-	60
Актюерска (печалба)/загуба от действителен опит	(78)	19
Актюерска (печалба) от промяна на демографските предположения	(34)	-
Актюерска загуба от промяна на финансовите предположения	156	231
Актюерска печалба, призната в разходите	3	3
Задължения по дефинирани доходи към 31 декември	2 602	2 424

Разходи, признати в отчета за печалбата или загубата

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Разходи за текущ стаж	292	227
Разходи за лихви	51	60
Актюерски загуби	3	3
Ефект от промяна в плана	-	60
Общо	346	350

Актьорски предположения

Основните актьорски предположения към датата на отчета са следните (среднопрегледени стойности):

(%)

	2016 г.	2015 г.
Дисконтов лихвен процент към 31 декември	1.4	1.82
Бъдещо нарастване на заплатите	4.5	3.50

Разпределение на задълженията към персонала на БНБ (без дъщерните предприятия) по остатъчен срок	2016 г.	2015 г.
До 1 година	353	179
От 1 до 3 години	433	349
От 3 до 5 години	247	288
От 5 до 10 години	301	381
Над 10 години	561	538
Общо	1 895	1 735

В административните разходи са включени разходите на Банката за паричното обращение в размер на 17 666 хил. лв. към 31 декември 2016 г. (31 декември 2015 г. – 19 338 хил. лв.).

11. Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Парични средства в чуждестранна валута	196 351	217 335
Разплащателни сметки в банки	1 991 946	1 789 066
Депозити в чуждестранна валута	12 595 366	8 874 765
	14 783 663	10 881 166

Паричните средства и предоставените депозити в чуждестранна валута по кореспонденти са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Резиденти на еврозоната		
в евро	6 308 024	2 957 377
в други валути	133 525	2
	6 441 549	2 957 379
Нерезиденти на еврозоната		
в евро	6 739 240	6 210 115
в други валути	1 602 874	1 713 672
	8 342 114	7 923 787
	14 783 663	10 881 166

Предоставените срочни депозити в чуждестранна валута при кореспонденти с кредитен рейтинг на контрагента, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard & Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

Депозити по кредитен рейтинг на контрагента	Кредитен рейтинг на контрагента	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
	AAA	2 220 227	2 702 949
	AA+	133 523	-
	AA-	3 504 670	2 374 621
	A+	2 250 240	886 026
	A	4 482 223	2 905 618
		12 590 883	8 869 214

В представянето по кредитен рейтинг не се включват предоставени безсрочни депозити при външни мениджъри.

Максималната експозиция на БНБ, изложена на кредитен риск, е равна на балансовата стойност на паричните средства по разплащателни сметки и депозити.

12. Злато, инструменти в злато и други благородни метали

	31 декември 2016 г.		31 декември 2015 г.	
	хил. тройунции	хил. лв.	хил. тройунции	хил. лв.
Кюлчета злато в стандартна форма	513	1 102 124	513	980 610
Депозити в злато в стандартна форма	783	1 682 255	780	1 490 145
Злато в друга форма	16	34 518	16	30 748
Други благородни метали		3 308		3 013
		<u>2 822 205</u>		<u>2 504 516</u>

Златото в стандартна форма включва злато, предоставено за депозитарно съхранение и на депозит. Депозитите в злато са предоставени на банки, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки от две международно признати рейтингови агенции, и по тях се начислява лихва от 0.11% до 1.25% годишно.

Златото в друга форма включва възпоменателни златни монети на стойност 29 128 хил. лв.

В „други благородни метали“ са включени сребърни възпоменателни монети на стойност 434 хил. лв. и платинени възпоменателни монети на стойност 2704 хил. лв.

13. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

Ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Чуждестранни държавни ценни книжа	28 928 706	26 238 186
	<u>28 928 706</u>	<u>26 238 186</u>

Ценните книжа включват лихвени и скотови ценни книжа, деноминирани в евро. Купонната лихва по ценните книжа, деноминирани в евро, достига 1.32% към 31 декември 2016 г. (31 декември 2015 г. – 1.81%).

Към 31 декември 2016 г. няма ценни книжа, предоставени като обезпечение по операции с фючънси, както и към 31 декември 2015 г.

Ценните книжа, емитирани от чуждестранни правителства и други емитенти или съответните емитенти с кредитен рейтинг, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard & Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

Ценни книжа по кредитен рейтинг на емисията/емитента	Кредитен рейтинг на емисията/емитента	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
	AAA	16 520 652	14 772 152
	AA+	2 068 402	2 566 941
	AA	95 928	279 626
	AA-	8 037 373	5 958 588
	A+	2 152 689	2 660 879
	A	53 662	-
		<u>28 928 706</u>	<u>26 238 186</u>

14. Финансови активи на разположение за продажба

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Квота на Република България в МВФ	2 235 677	1 589 348
Инвестиции в международни финансови институции	31 799	31 681
Инвестиции в асоциирани предприятия	26 502	26 781
	<u>2 293 978</u>	<u>1 647 810</u>

Квотата на Република България в МВФ е в размер на 896 300 хил. СПТ (31 декември 2015 г. – 640 200 хил. СПТ). Увеличението в размер на 256 100 хил. СПТ се дължи на направената на 22 февруари 2016 г. вноска на България за увеличаване на квотата ѝ в МВФ по XIV общ преглед на квотите на МВФ. Резервният транс по квотата на Република България в МВФ е в размер на 244 760 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 84 659 хил. лв.). МВФ заплаща възнаграждение (лихва) на страните членки, които имат лихвоносна резервна позиция, като средният лихвен процент е 0.08%.

Инвестициите в международни финансови институции включват инвестиции в БМР, като 25% от участието в капитала на БМР са платени. Текущата стойност на платените акции в размер на 10 000 хил. СПТ възлиза към 31 декември 2016 г. на 24 943 хил. лв., а към 31 декември 2015 г. – на 24 826 хил. лв. (вж. приложение 28). Невнесеният капитал е с опция за внасяне до три месеца по решение на Съвета на управителите на БМР.

Инвестициите в международни финансови институции не надвишават 10% от записания акционерен капитал на съответната институция.

Инвестициите в международни финансови институции включват и участието на БНБ в ЕЦБ. От 1 януари 2007 г. (присъединяването на Република България към ЕС) БНБ притежава дялово участие в капитала на ЕЦБ. Към 31 декември 2016 г. сумата на внесените дял от БНБ в капитала на ЕЦБ възлиза на 3487 хил. евро, или 6820 хил. лв.

В съответствие с чл. 28 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ само националните централни банки – членки на ЕСЦБ, имат право да участват в капитала на ЕЦБ. Подписката на капитала се осъществява в съответствие с изискванията и алгоритъма на чл. 29 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ, т.е. делът на всяка национална централна банка в капитала на ЕЦБ се определя в процент и кореспондира на дела на държавата членка в общото население и брутният вътрешен продукт на ЕС (в равни съотношения). Процентът се актуализира на всеки пет години и при всяко присъединяване на нова държава към ЕС. Към 31 декември 2016 г. дяловото участие на БНБ в записания капитал на ЕЦБ възлиза на 0.8590%, което съответства на сумата от 92 986.8 хил. евро.

БНБ, като централна банка на държава членка извън еврозоната, е задължена да внесе минималния процент от записания си капитал в ЕЦБ, което съответства на чл. 47 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ (уредено от Генералния съвет на ЕЦБ), което представлява приносът на БНБ за оперативните разходи на ЕЦБ. От 29 декември 2010 г. този процент възлиза на 3.75%. За разлика от централните банки на държави от еврозоната БНБ няма право да участва в печалбата на ЕЦБ, нито се изисква да покрива нейни(те) загуби. При присъединяване към еврозоната от БНБ ще се изиска да внесе и останалите 96.25% от записания си капитал в ЕЦБ, т.е. 89 499.8 хил. евро.

Банката упражнява значително влияние върху финансовата и оперативната политика на следните асоциирани дружества и капиталовите ѝ инвестиции в местни предприятия могат да бъдат анализирани, както следва:

Асоциирани предприятия	Участие, %	Основна дейност
„БОРИКА–Банксервиз“ АД	36.11	Межубанкови картови разплащания
„Международен банков институт“ ООД	44.23	Финансово обучение и научни изследвания
„Дружество за касови услуги“ АД	20.00	Обработка на ценни пратки с български банкноти и монети, предоставяни от БНБ и банките

15. Материални активи

Справедливата стойност на земята и сградите е категоризирана като справедлива стойност от ниво 3 на база на входящите данни за използваната техника за оценяване.

За останалите класове активи: машини, съоръжения, оборудване, автомобили и стопански инвентар, за справедлива стойност е приета настоящата им стойност по баланса на Банката поради това, че основна част от тези активи е закупена в последните четири години и балансовата им стойност е близка до справедливата им стойност.

При преоценката на дълготрайни материални активи Банката отписва натрупаната амортизация за сметка на brutната балансова стойност на активите, като нетната им стойност се преизчислява спрямо преоценената стойност.

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2016 г.	181 171	89 655	47 082	9 780	8 275	2 712	338 675
Придобити	589	244	15	40	144	6 798	7 830
Отписани	-	(542)	(3 698)	(33)	(90)	(383)	(4 746)
Трансфери	1 472	940	4 757	42	45	(7 256)	-
Към 31 декември 2016 г.	183 232	90 297	48 156	9 829	8 374	1 871	341 759
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2016 г.	(44 935)	(67 685)	(39 119)	(8 187)	(6 085)	-	(166 011)
Начисления за периода	(5 657)	(4 140)	(4 137)	(421)	(468)	-	(14 823)
На отписаните	-	540	3 688	33	99	-	4 360
Към 31 декември 2016 г.	(50 592)	(71 285)	(39 568)	(8 575)	(6 454)	-	(176 474)
Балансова стойност към 31 декември 2016 г.	132 640	19 012	8 588	1 254	1 920	1 871	165 285
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	136 236	21 970	7 963	1 593	2 190	2 712	172 664
Към 1 януари 2015 г.	181 149	87 059	43 135	9 864	7 398	3 463	332 068
Придобити	22	1 262	14	23	69	7 983	9 373
Отписани	-	(453)	(1 782)	(151)	(380)	-	(2 766)
Трансфери	-	1 787	5 715	44	1 188	(8 734)	-
Към 31 декември 2015 г.	181 171	89 655	47 082	9 780	8 275	2 712	338 675
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2015 г.	(39 289)	(62 687)	(36 898)	(7 532)	(6 074)	-	(152 480)
Начисления за периода	(5 646)	(5 450)	(3 995)	(796)	(390)	-	(16 277)
На отписаните	-	452	1 774	141	379	-	2 746
Към 31 декември 2015 г.	(44 935)	(67 685)	(39 119)	(8 187)	(6 085)	-	(166 011)
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	136 236	21 970	7 963	1 593	2 190	2 712	172 664
Балансова стойност към 31 декември 2014 г.	141 860	24 372	6 237	2 332	1 324	3 463	179 588

В изпълнение на МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и на „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“ към декември 2013 г. е

направен преглед на балансовата стойност на дълготрайните материални активи, отчитани в отчета за финансовото състояние на Банката. Справедливата стойност на земята и сградите е определена от външен, независим и лицензиран оценител с призната професионална квалификация и опит с оценяването на имоти с местонахождение и категория, сходни на оценяваните. Към 31 декември 2016 г. справедливата стойност на земята и сградите не е съществено по-различна от балансовата им стойност към същата дата, поради което се приема, че настоящата балансова стойност на земите и сградите по баланса на Банката отразява справедливо пазарната им стойност. Отчетната стойност на напълно амортизираните дълготрайни материални активи към 31 декември 2016 г. е 73 958 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 60 777 хил. лв.).

16. Нематериални активи

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2016 г.	49 011	161	247	49 419
Придобити	-	-	1 767	1 767
Отписани	(672)	-	-	(672)
Трансфери	1 608	-	(1608)	-
Към 31 декември 2016 г.	49 947	161	406	50 514
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2016 г.	(44 973)	(157)	-	(45 130)
Начисления за периода	(1 817)	(2)	-	(1 819)
На отписаните	672	-	-	672
Към 31 декември 2016 г.	(46 118)	(159)	-	(46 277)
Балансова стойност към 31 декември 2016 г.	3 829	2	406	4 237
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	4 038	4	247	4 289

В софтуера към 31 декември 2016 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 372 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 1401 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1395 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 1320 хил. лв.).

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2015 г.	46 544	161	115	46 820
Придобити	11	-	2 721	2 732
Отписани	(133)	-	-	(133)
Трансфери	2 589	-	(2 589)	-
Към 31 декември 2015 г.	49 011	161	247	49 419
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2015 г.	(43 174)	(155)	-	(43 329)
Начисления за периода	(1 932)	(2)	-	(1 934)
На отписаните	133	-	-	133
Към 31 декември 2015 г.	(44 973)	(157)	-	(45 130)
Балансова стойност към 31 декември 2015 г.	4 038	4	247	4 289
Балансова стойност към 31 декември 2014 г.	3 370	6	115	3 491

В софтуера към 31 декември 2015 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 1401 хил. лв. (31 декември 2014 г. – 365 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1320 хил. лв. (31 декември 2014 г. – 694 хил. лв.).

17. Други активи

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Вземания на дъщерни предприятия от местни банки	51 387	70 510
Инвестиции на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия	8 791	6 091
Възпоменателни монети за продажба	283	309
Материални запаси	18 743	16 963
Вземания от доставчици	1 238	1 484
Разходи за бъдещи периоди	895	1 892
Други вземания	703	944
	<u>82 040</u>	<u>98 193</u>

Във вземанията на дъщерни предприятия от местни банки са включени 43 965 хил. лв. вземания на „Печатница на БНБ“ АД и 7422 хил. лв. на „Монетен двор“ ЕАД.

Инвестициите на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия включват непарична вносна под формата на оборудване за производство на банкноти в капитала на „Франсоа-Шарл Обертюр Груп“, с което „Печатница на БНБ“ АД е създавала съвместно дружество за производство на банкноти.

18. Банкноти и монети в обращение

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Банкноти в обращение	13 838 892	12 470 856
Монети в обращение	314 029	253 962
	<u>14 152 921</u>	<u>12 724 818</u>

19. Задължения към банки и други финансови институции

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Депозити на виждане от банки и други финансови институции		
– в левове	10 154 008	11 464 908
– в чуждестранна валута	4 516 277	3 395 104
	<u>14 670 285</u>	<u>14 860 012</u>

Сумата на депозитите на виждане включва 6 293 102 хил. лв., представляващи задължителните резерви, които банките са длъжни да поддържат по сметки в БНБ (31 декември 2015 г. – 5 885 977 хил. лв.).

На 4 януари 2016 г. влезе в сила новата Наредба №21 за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при Българската народна банка, приета от Управителния съвет на БНБ на 26 ноември 2015 г. С новата Наредба № 21 отпадна признаването за резервни активи на средства на банките по сметки в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ.

Във връзка с промените в чл. 42 на Наредба № 3 на БНБ, считано от 30 септември 2016 г., Резервният обезпечителен фонд е трансформиран в Гаранционен механизъм за сетълмент на плащанията на банките – участници в оперираната от „БОРИКА-Банксервиз“ АД система, обработваща платежни операции, свързани с карти (БОРИКА). Съгласно ал. 3 на чл. 42 участието в Гаранционния механизъм се включва в размера на резервните активи на съответния участник при отчитане на изпълнението на задължението за поддържане на минимални резерви при БНБ.

20. Задължения към държавни институции и други задължения

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Разплащателни сметки		
– в левове	1 251 609	1 833 548
– в чуждестранна валута	378 460	1 531 450
Срочни депозитни сметки		
– в левове	5 512 000	2 534 000
– в чуждестранна валута	4 658 026	678 076
	<u>11 800 095</u>	<u>6 577 074</u>

Депозитите и разплащателните сметки на правителството в Банката включват средства, държани от името на бюджетни и други правителствени организации. Считано от 4 януари 2016 г., Банката начислява лихви в съответствие с „Общи условия на Българската народна банка за приемане на парични депозити и обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“, приети с Решение на Управителният съвет на БНБ на 26 ноември 2015 г.

21. Задължения за участие в международни финансови институции

Задълженията към МВФ по квотата за участие на Република България към 31 декември 2016 г. възлизат на 1 985 327 хил. лв., или 795 933 хил. СПТ (31 декември 2015 г. – 1 500 715 хил. лв., или 604 475 хил. СПТ).

Задълженията към МВФ са деноминирани в СПТ. Задълженията, свързани с квотата на България в МВФ, са безлихвени и нямат определен падеж. В това приложение са включени Сметка № 1 и Сметка № 2 на МВФ в левове в размер на 5495 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 4008 хил. лв.).

Банката има получени от МВФ средства от общо и специално разпределение на СПТ в размер съответно на 474 586 534 СПТ и 136 289 102 СПТ. Връщането на средствата ще се извърши при поискване от МВФ. Съгласно чл. XX от Устава на МВФ Банката получава лихва по наличните СПТ и плаща такса по получените средства от общото и специалното разпределение с един и същи лихвен процент.

22. Други пасиви

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Средства на институции и органи на Европейския съюз	170 307	98 463
Задължения по заплати и социално осигуряване	3 844	3 474
Приходи за бъдещи периоди	1 392	1 408
Други пасиви	181 876	40 092
	<u>357 419</u>	<u>143 437</u>

В „средства на институции и органи на Европейския съюз“ се включват средства на Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка. Съгласно чл. 9 от Регламент (ЕО, Евратом) № 1150/2000 на Съвета и участието на България във финансирането на бюджета на ЕС в Банката са открити сметки на Европейската комисия. Към 31 декември 2016 г. средствата по тях възлизат на 170 307 хил. лв.

23. Капитал и резерви

Капиталът на Банката е определен със ЗБНБ и е в размер на 20 000 хил. лв.

Резервите от преценка на немонетарни активи включват нетното изменение в справедливата стойност на имоти, капиталови инвестиции и други немонетарни активи.

Съгласно чл. 36 от ЗБНБ нереализираните печалби/загуби, възникнали от преценка на активи и пасиви на БНБ, деноминирани в чуждестранна валута или злато, са прехвърлени в специална резервна сметка и формират специални резерви.

Другите резерви включват 25% от годишното превишение на приходите над разходите след разпределение в специални резерви, както и резерви, създадени по решение на Управителния съвет на Банката.

Разпределението на печалбата към 31 декември 2016 г. съгласно оповестената в приложение 5(з) политика е, както следва:

(хил. лв.)

	2016 г.	2015 г.
Печалба/(загуба) за периода	384 924	(82 682)
Разпределение в специален резерв съгласно чл. 36 от ЗБНБ		
Нереализирана (печалба) от преценка на злато	(310 348)	(688)
Нереализирана загуба/(печалба) от преценка на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	(78 904)	116 992
Нереализирана (печалба) от преценка на чуждестранна валута	(290)	(5 214)
Друга нереализирана загуба/(печалба)	(86)	226
Резултат след разпределение в специален резерв	(4 704)	28 634
в т.ч.		
Разпределение във фонд „Резервен“ съгласно чл. 8 от ЗБНБ	3 556	6 547
Резултат от консолидация и неконтролиращо участие	(18 927)	2 447
Разпределение във фонд със специално предназначение съгласно чл. 8 от ЗБНБ	10 667	-
Предвидена вноска в държавния бюджет	-	19 640

24. Неконтролиращо участие

„Печатница на БНБ“ АД е акционерно дружество с двама акционери – БНБ и държавата чрез Министерството на финансите. БНБ притежава 95.6% от капитала на дружеството, а държавата чрез МФ – 4.4% от капитала на дружеството.

25. Парични задължения и брутни международни валутни резерви

(хил. лв.)

	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
Брутни международни валутни резерви		
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 783 663	10 881 166
Монетарно злато и други инструменти в злато	2 784 380	2 470 755
Инвестиции в ценни книжа	28 928 706	26 238 186
Капиталови инвестиции и квота в МВФ	244 760	84 659
	46 741 509	39 674 766
Парични задължения		
Банкноти и монети в обращение	14 152 921	12 724 818
Задължения към банки и други финансови институции	14 444 466	14 776 742
Задължения към правителството и бюджетни организации	10 699 824	5 978 548
Задължения към други депозанти	1 496 397	780 258
	40 793 608	34 260 366
Превишение на брутните международни валутни резерви над паричните задължения	5 947 901	5 414 400

Вземанията по лихви и задълженията по начислени лихви се отнасят към съответните активи и пасиви.

„Монетарно злато и други инструменти в злато“ се преценява ежедневно на база фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали.

26. Сделки със свързани лица**Правителство на Република България****Международен валутен фонд**

Към 31 декември 2016 г. Република България няма получени средства по заемни споразумения с МВФ.

Квотата на Република България в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани от Банката и правителството (вж. приложение 21).

Банкови сметки на правителството

Бюджетните организации имат разплащателни сметки и срочни депозити в Банката (вж. приложение 20).

Дейности по агентските функции

В съответствие със ЗБНБ и при условия, договорени с министъра на финансите, Банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата. В тази си роля тя изпълнява депозитарни и агентски функции, свързани с администриране и управление на издадените от МФ държавни ценни книжа. Банката получава комисиони, свързани с изпълнението на тези функции. Тези държавни ценни книжа не са активи или пасиви за Банката и не са отразени в консолидирания отчет за финансовото ѝ състояние. Банката не е изложена на кредитен риск по отношение на държавните ценни книжа, тъй като не ги гарантира. Номиналната стойност на държавните ценни книжа, държани от Банката като депозитар, към 31 декември 2016 г. е в размер на 6725 млн. лв. (31 декември 2015 г. – 7283 млн. лв.).

27. Дъщерни дружества, включени в консолидирания финансов отчет

(%)

Дял в акционерния капитал на	31 декември 2016 г.	31 декември 2015 г.
„Монетен двор“ ЕАД	100	100
„Печатница на БНБ“ АД (вж. приложение 24)	95.6	95.6

За отчетния период нетният приход от дъщерни предприятия включва нетна печалба в размер на 857 хил. лв. от „Монетен двор“ ЕАД (31 декември 2015 г. – 497 хил. лв.) и 4019 хил. лв. печалба от „Печатница на БНБ“ АД (31 декември 2015 г. – 4084 хил. лв.).

28. Поети ангажменти и потенциални задължения**1) Участие в Банката за международни разплащания**

Банката притежава 8000 акции от капитала на БМР, всяка на стойност 5000 СПТ. От участието в капитала на БМР 25% са платени. Невнесеният капитал е с опция за внасяне до три месеца след решение на Съвета на управителите на БМР. Потенциалното задължение на Банката към 31 декември 2016 г. е 74 830 хил. лв. (31 декември 2015 г. – 74 477 хил. лв.).

2) Квота в МВФ

Квотата в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани съвместно от Банката и правителството на Република България, на стойност 1 942 565 хил. лв.

3) Капиталови ангажменти

Към 31 декември 2016 г. Банката има поети ангажменти за 320 хил. лв. за придобиване на дълготрайни активи (31 декември 2015 г. – 374 хил. лв.).

4) Други ангажменти и поети задължения

Банката няма издадени други гаранции, акредитиви или поети ангажменти за закупуването или продажбата на злато, други благородни метали или чуждестранна валута.

29. Събития, настъпили след отчетната дата

Няма събития, възникнали след датата на отчета за финансовото състояние, които да изискват допълнително оповестяване или корекции във финансовите отчети на Банката.

По-важни решения на Управителния съвет на БНБ, приети през 2016 г.

- 21 януари** Приема *Наредба № 30 за изчисляване размера на дължимите от банките премийни вноски по Закона за гарантиране на влоговете в банките*.
- Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като дружество за електронни пари на „Кеш Кредит“ ЕАД.
- 10 февруари** Приема решение за приключване на подготвителния етап от проверката на активите на българската банкова система и за публикуване на указания по организацията и управлението на проекта и по осигуряването на приложимостта на методологията на ЕЦБ за оценка на качеството на активите.
- Пуска в обращение, считано от 28 март 2016 г., сребърна възпоменателна монета „140 години от Априлското въстание“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2016 г.
- 21 март** Пуска в обращение, считано от 18 април 2016 г., медна възпоменателна монета „150 години от рождението на Пенчо Славейков“ от серията „Български творци“ с номинална стойност 2 лева, емисия 2016 г.
- 31 март** Одобрява *Отчет за изпълнението на бюджета на Българската народна банка към 31 декември 2015 г.*, който се включва в *Годишен отчет на Българската народна банка за 2015 г.*
- Определя общата сума на вноската на банковата система към Фонда за реструктуриране на банки за 2016 г. в размер на 95 687 327 лв.
- Определя, на основание на чл. 5, ал. 3 и ал. 4 от Наредба № 8 на БНБ за капиталовите буфери на банките, ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 0% за второто тримесечие на 2016 г.
- 11 април** Приема *Годишен отчет на Българската народна банка за 2015 г.*
- Издава лиценз за извършване на дейност като дружество за електронни пари на „Кредибул“ ЕАД на основание чл. 77, ал. 1 от Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС).

27 април

Определя, на основание на чл. 139, ал. 2 от Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници, размер за 2016 г. на индивидуалните годишни вноски на банките и клона на банка от трета държава към Фонда за реструктуриране на банки, изчислен съобразно методологията, приета с решение на УС на БНБ от 31 март 2016 г.

Приема, на основание на § 14 от Наредба № 30 от 2016 г. за изчисляване размера на дължимите от банките премийни вноски по Закона за гарантиране на влоговете в банките, *Указания за предоставяне на информация съгласно чл. 23 от Наредба № 30 от 2016 г. за изчисляване размера на дължимите от банките премийни вноски по Закона за гарантиране на влоговете в банките.*

Приема за информация предложените макроикономически сценарии и указания до банките за провеждане на стрес тест през 2016 г.

Приема проект, изготвен съвместно с МВР, на Наредба за организацията и контрола по обезпечаването на сигурността на банките и финансовите институции.

Пуска в обращение, считано от 20 юни 2016 г., сребърна възпоменателна монета, посветена на 150 години от построяването на първата в България жп линия Русе – Варна с номинална стойност 10 лева, емисия 2016 г.

19 май

Издава лиценз на „Изи Пеймънт Сървисиз“ ЕООД (в процес на учредяване) за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 4, буква „б“ и т. 5 от ЗПУПС – изпълнение на платежни операции чрез платежни карти или други подобни инструменти, когато средствата са част от отпуснат на ползвателя на платежни услуги кредит, и издаване на платежни инструменти и/или приемане на плащания с платежни инструменти.

16 юни

Определя, на основание на чл. 5, ал. 3 и ал. 4 от Наредба № 8 на БНБ за капиталовите буфери на банките, ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 0% за третото тримесечие на 2016 г.

Приема, считано от 1 юли 2016 г., Българската народна банка да публикува валутните курсове на българския лев към определените от нея чуждестранни валути всеки работен ден за Република България до 18:00 часа българско време.

30 юни

Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 27 от 13 март 2014 г. за статистиката на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на ценните книжа.*

- 14 юли** Прекратява производството по заявление от „Кредит Гард БГ“ АД (сегашно наименование „КартГард БГ“ ЕАД) за издаване на лиценз за извършване на дейност като платежна институция.
- 11 август** Приема *Доклад за прегледа на качеството на активите и стрес теста на банките*, изготвен от управление „Банков надзор“ въз основа на данни, предоставени от независимите консултанти и обобщени от международната консултантска компания „Делойт“, като консултант на Българската народна банка по изпълнението на задачата. Докладът се представя от управителя на Банката на председателя на Народното събрание на Република България.
- 18 август** Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 16 юли 2009 г. за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти*.
- Приема нова *Наредба № 13 за прилагането на международен номер на банкова сметка и за БАЕ кодове*, която отменя Наредба № 13 на БНБ от 16 юли 2009 г. за прилагането на международен номер на банкова сметка и за банковите кодове.
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 16 юли 2009 г. за лицензиране на платежните институции, дружествата за електронни пари и операторите на платежни системи*.
- Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция по предоставяне на платежни услуги на „Юропей Салюшън“ ЕООД (в процес на учредяване).
- 15 септември** Пуска в обращение, считано от 14 ноември 2016 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „Св. Климент Охридски“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2016 г.
- 29 септември** Приема *Наредба № 12 за Регистъра на банковите сметки и сейфове на Българската народна банка*.
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 на БНБ от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър*.
- Приема *Отчет за изпълнението на бюджета на Банката към 30 юни 2016 г.*
- Определя, на основание на чл. 5, ал. 3 и ал. 4 от Наредба № 8 на БНБ за капиталовите буфери на банките, ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 0% за четвъртото тримесечие на 2016 г.

- 20 октомври** Приема *Наредба № 19 на БНБ за кредитните посредници.*
- Пуска в обращение, считано от 5 декември 2016 г., златна възпоменателна монета „Екзарх Антим I“ с номинална стойност 100 лева, емисия 2016 г.
- 27 октомври** Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция по предоставяне на платежни услуги на „Варчев Ексчейндж“ ООД.
- 10 ноември** Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 16 юли 2009 г. за лицензиране на платежните институции, дружествата за електронни пари и операторите на платежни системи.*
- Обсъжда и приема за информация Годишния преглед на изпълнението на Плана за реформиране и развитие на банковия надзор, приет от УС на БНБ на 5 октомври 2015 г.
- Определя други системно значими институции и нива на капиталов буфер за тях.
- 24 ноември** Приема *Отчет на Българската народна банка за януари – юни 2016 г.*
- Приема *Бюджет на Българската народна банка за 2017 г.,* който управителят на БНБ представя на Народното събрание в 30-дневен срок.
- 16 декември** Определя, на основание на чл. 5, ал. 3 и ал. 4 от Наредба № 8 на БНБ за капиталовите буфери на банките, ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 0% за първото тримесечие на 2017 г.
- Приема *Наредба № 23 за условията и реда за изплащане на гарантираните размери по влоговете.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 12 от 29 септември 2016 г. за Регистъра на банковите сметки и сейфове.*
- Приема *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър.*
- Приема изменения и допълнения в *Общи условия на Българската народна банка за приемане на парични депозити и обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти.*